

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՆՀԱՏ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԵՐԵՐԻ ԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ 2025

Հիմնական արդյունքները և որոշ համեմատականներ 2024թ. հարցման
արդյունքների հետ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱՆԿ

**«ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄ՝
ԹԱՓԱՆՑԻԿՈՒԹՅԱՆ, ՀԱՇՎԵՏՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ և
ՀԱՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ԱՄՐԱՂՆԴՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՈՎ» ԾՐԱԳԻՐ**

Հաշվետվության մասին

Սույն հաշվետվությունը ներկայացնում է հարկային վարչարարության նկատմամբ հարկ վճարողների՝
կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատարերի ընկալման և վերաբերմունքի՝ 2025թ.-ի
հոկտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին անցկացվող հետազոտության մեթոդաբանությունը, ընտրանքի
ձևավորման մոտեցումները և արդյունքները

Ներկայացված արդյունքները, մեկնաբանությունները և եզրակացությունները պարտադիր չէ, որ
արտահայտեն Համաշխարհային բանկի, Համաշխարհային բանկի գործադիր տնօրենների կամ
նրանց ներկայացրած կառավարությունների տեսակետները

Բովանդակություն

ԱՂՅՈՒՄԱԿՆԵՐԻ ՑԱՆԿ	1
ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ.....	3
1 ՈՂՅՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔ	7
2 ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ.....	9
3 ԱՄՓՈԹԱԳԻՐ. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ	10
4 ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ	14
4.1 ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԽՍԲՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԿԱԶՄԸ.....	14
4.2 ԸՆՏՐԱՆՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄ	17
4.2.1 Տվյալների հավաքագրման գործիք-հարցաշարը	19
4.3 ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄԸ.....	20
4.3.1 Դաշտային աշխատանքները և որակի վերահսկողությունը	20
4.3.1.1 Հարցման գործընթացի կազմակերպումը	20
4.3.1.2 Որակի վերահսկողությունը.....	21
4.3.2 Որակական հետազոտություն՝ ֆոկուս-խմբային քննարկումների միջոցով.....	21
4.3.3 Տվյալների մշակում և հաշվետվության ներկայացում.....	21
5 ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ	22
5.1 ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ.....	22
5.2 ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՕՐԵՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ	32
5.3 ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԸ ՊԵԿ-Ի ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑՎՈՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՐ	50
5.4 ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԸ ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՌՄԱՆ ՆԿԱՏՄԱՐ ..	84
5.5 ՀՎ-ՈՒՄ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ, ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ	99
5.6 ՖԻՔԸ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ	101
5.7 ՀԱՄԱԴՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆԱԽՈՐԴ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ	104
6 ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	105
7 ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ.....	109
7.1 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԷԹԻԿԱՅԻ ՆՈՐՄԵՐ ԵՎ ՍՏԱՆԱՐՏՆԵՐ	109
7.2 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ԽԱՉԱՁԵՎ ԱՂՅՈՒՄԱԿՆԵՐ՝ ԸՍՏ ՀՎ-Ի ՀԱՓԻ	111
7.3 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3. ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՆՀԱՏ ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԵՐԵՐԻ ԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ 2025. ՀԱՐՑԱԹԵՐԹ.....	124

ԱՂՅՈՒՄԱԿՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Աղյուսակ 1 - Հարկ վճարողների վերաբերյալ բազային տվյալները.....	15
Աղյուսակ 2 - ՀՎ-ների դասակարգումն ըստ տիպերի.....	17
Աղյուսակ 3 - Ընտրանքում ներառված ՀՎ-ների դասակարգումն ըստ տիպերի.....	18
Աղյուսակ 4 - (Հարց 5.5) Ռեսպոնդենտի սեռը, N=600	22

Աղյուսակ 5 - (Յարց Ա. & 1.6.) ԶՎ-ների գործունեության մարզը, N=600.....	23
Աղյուսակ 6 - (Յարց Ա.) ԶՎ-ների գործունեության մարզը, N=600.....	23
Աղյուսակ 7 - (Յարց 1.1. & 1.6.) Ռեսպոնդենտի զբաղեցած պաշտոնը, N=600.....	23
Աղյուսակ 8 - (Յարց 1.1.) Ռեսպոնդենտի զբաղեցած պաշտոնը, N=600.....	24
Աղյուսակ 9 - (Յարց 1.2.) ԶՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը, N=600.....	24
Աղյուսակ 10 - (Յարց 1.3. & 1.6.) ԶՎ-ի կազմակերպա-իրավական ձևը, N=600.....	25
Աղյուսակ 11 - (Յարց 1.3.) ԶՎ-ի կազմակերպա-իրավական ձևը, N=600.....	25
Աղյուսակ 12 - (Յարց 1.4. & 1.6.) Զարգված ԶՎ-ի գործունեության ոլորտի բաշխումն ըստ շրջանառության չափի, N=600.....	25
Աղյուսակ 13 - (Յարց 1.4.) Զարգված ԶՎ-ի գործունեության ոլորտը, N=600.....	26
Աղյուսակ 14 - (Յարց 5.6 & 1.6.) Ռեսպոնդենտի կրթական աստիճանը, N=600.....	27
Աղյուսակ 15 - (Յարց 5.6) Ռեսպոնդենտի կրթական աստիճանը, N=600.....	28
Աղյուսակ 16 - (Յարց 1.8. & 1.6.) Կանանց մասնաբաժինը ԶՎ-ի ղեկավարների կազմում, N=600.....	28
Աղյուսակ 17 - (Յարց 1.8.&1.3.) Կանանց մասնաբաժինը ԶՎ-ների ղեկավար կազմում՝ ըստ կազմակերպա-իրավական տեսակի, N=600.....	28
Աղյուսակ 18 - (Յարց 1.6) ԶՎ-ների կազմը՝ ըստ չափի, N=600.....	29
Աղյուսակ 19 - (Յարց 5.1 & 1.6.) Ո՞վ է վարում ԶՎ-ի հաշվապահությունը, N=600.....	31
Աղյուսակ 20 - (Յարց 5.1) Ո՞վ է վարում ԶՎ-ի հաշվապահությունը, N=600.....	32
Աղյուսակ 21 - (Յարց 2.6.) Գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից հարկային վարչարարության բարելավման կարիք ունեցող ոլորտները.....	41
Աղյուսակ 22 - (Յարց 3.1.բ.) ԶՎ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը բավարար գնահատած ռեսպոնդենտները.....	57
Աղյուսակ 23 - (Յարց 3.3.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը, N=600.....	62
Աղյուսակ 24 - (Յարց 3.15.) Բանի՞ անգամ եք օգտագործել շփման հետևյալ ուղիները.....	75
Աղյուսակ 25 - (Յարց 3.18.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը, N=600.....	79
Աղյուսակ 26 - (Յարց 4.4.) Որքանո՞վ է ԶՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների հետ կապված իր իրավունքները.....	88
Աղյուսակ 27 - (Յարց 1.2. & 1.6.) ԶՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը.....	111
Աղյուսակ 28 - (Յարց 1.7.& 1.6.) Դեպի ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը.....	111
Աղյուսակ 29 - (Յարց 1.7.& 1.6.) Դեպի ոչ ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը.....	111
Աղյուսակ 30 - (Յարց 2.1.& 1.6.) Տեղյա՞կ է ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին.....	111
Աղյուսակ 31 - (Յարց 2.3.& 1.6.) ԶՎ-ի գնահատականը իր գործունեության ոլորտում առկա ստվերային տնտեսության առկայության մասով.....	111
Աղյուսակ 32 - (Յարց 2.4.& 1.6.) ԶՎ-ի գնահատականը ԶՎ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով.....	112
Աղյուսակ 33 - (Յարց 2.7.& 1.6.) Զարկման հատուկ համակարգերը հեշտացնու՞մ են ԶՎ-ի պարտավորությունների կատարումը.....	112
Աղյուսակ 34 - (Յարց 2.9.& 1.6.) Ի՞նչ խնդիրների և խոչընդոտների առջև կարող են կանգնել բարեխիղճ հարկ վճարողները.....	112
Աղյուսակ 35 - (Յարց 2.10.& 1.6.) Ինչպիսի՞ն պետք է լինեն պատժամիջոցները/տուգանքները, եթե հարկ վճարողը չի հայտարարագրում իր ամբողջ եկամուտը՝ ավելի քիչ հարկեր վճարելու համար.....	113
Աղյուսակ 36 - (Յարց 2.11.& 1.6.) Որքանո՞վ է ընդունելի հարկ վճարողների կողմից օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը սեփական հարկերը կրճատելու համար.....	113
Աղյուսակ 37 - (Յարց 2.12.& 1.6.) Վերջին տարվա ընթացքում արդյո՞ք դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի պահվածքը (վերաբերմունքը & 1.6.) հարկ վճարողների նկատմամբ.....	113
Աղյուսակ 38 - (Յարց 3.1.& 1.6.) Տեղեկացվա՞ծ է, որ հարկ վճարողները՝ հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող փաստաթղթերը ստանում են էլեկտրոնային եղանակով՝ Զաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի անձնական գրասենյակի միջոցով.....	113
Աղյուսակ 39 - (Յարց 3.1.ա & 1.6.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունները օգտակար կամ շատ օգտակար գնահատած ռեսպոնդենտները.....	114
Աղյուսակ 40 - (Յարց 3.1.բ & 1.6.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները.....	114
Աղյուսակ 41 - (Յարց 3.1.գ. & 1.6.) ԶՎ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը.....	115
Աղյուսակ 42 - (Յարց 3.3. & 1.6.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը.....	116
Աղյուսակ 43 - (Յարց 3.6. & 1.6.) Զարկային օրենսդրության ո՞ր խնդիրն է առավել շատ խանգարում հարկ վճարողներին.....	116
Աղյուսակ 44 - (Յարց 3.8. & 1.6.) Օգտվե՞լ է ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ծառայություններից.....	116
Աղյուսակ 45 - (Յարց 3.8. & 1.6.) Օգտվե՞լ է հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպությունների ծառայություններից.....	116

Աղյուսակ 46 - (Յարց 3.13.& 1.6.) Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառույթներն իրականացնելիս.....	117
Աղյուսակ 47 - (Յարց 3.14.& 1.6.) Վերջին 12 ամիսների ընթացքում դիմե՞լ է ՊԵԿ.....	117
Աղյուսակ 48 - (Յարց 3.16.& 1.6.) ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառը.....	117
Աղյուսակ 49 - (Յարց 3.18.& 1.6.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը.....	117
Աղյուսակ 50 - (Յարց 3.19.& 1.6.) Որքանո՞վ է պարզ ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների / հաղորդագրությունների բովանդակությունը	118
Աղյուսակ 51 - (Յարց 3.22.& 1.6.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակար կլինի՞ հարկ վճարողների և հարկային մարմնի միջև փոխգործակցությունն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար	118
Աղյուսակ 52 - (Յարց 4.1.& 1.6.) 2024-2025թթ. իրականացվե՞լ է հարկային ստուգում տվյալ ՀՎ-ի մոտ	118
Աղյուսակ 53 - (Յարց 4.2.& 1.6.) Ի՞նչ հարկային ստուգում, ուսումնասիրություն և իրականացվել Ձեր կազմակերպությունում/ՀՎ-ում 2024-2025 թթ	118
Աղյուսակ 54 - (Յարց 4.3.& 1.6.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն տեղեկացված իր իրավունքների մասին՝ կապված հարկային ստուգումների հետ.....	119
Աղյուսակ 55 - (Յարց 4.4.& 1.6.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների հետ կապված իր իրավունքները.....	119
Աղյուսակ 56 - (Յարց 4.5.& 1.6.) Որո՞նք են ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների բացասական կողմերը	120
Աղյուսակ 57 - (Յարց 4.6.& 1.6.) Որո՞նք են ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների դրական կողմերը	120
Աղյուսակ 58 - (Յարց 4.7.& 1.6.) Երբևէ ՀՎ-ն արտահայտե՞լ է անհամաձայնություն հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների վերաբերյալ.....	120
Աղյուսակ 59 - (Յարց 4.8.& 1.6.) Հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների հետ անհամաձայնության դեպքերում ի՞նչ քայլերի է դիմել	121
Աղյուսակ 60 - (Յարց 4.10.& 1.6.) Տեղյա՞կ է, որ, ըստ օրենսդրության, ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրություններն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա	121
Աղյուսակ 61 - (Յարց 4.11.& 1.6.) Համա՞միտ է, որ ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման գործառույթը իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և հատուկ սահմանված մեթոդաբանությամբ	121
Աղյուսակ 62 - (Յարց 4.12.& 1.6.) Ստացե՞լ է ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ իր գործողությունները, ՀՄՍ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր	121
Աղյուսակ 63 - (Յարց 4.13.& 1.6.) Ընդունե՞լ է գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը.....	122
Աղյուսակ 64 - (Յարց 4.14.& 1.6.) Կցանկանա՞ր ՀՀ ՊԵԿ-ից ստանալ ծանուցումներ, որոնք կբացահայտեն իր կողմից իրականացվող գործունեությանն առնչվող ռիսկերը՝ հնարավորություն ընձեռնելով աշխատանքային կարգով վերացնել դրանց առաջացման պատճառները.....	122
Աղյուսակ 65 - (Յարց 5.2.& 1.6.) ՀՎ-ն ունի՞ հարկային ռազմավարություն	122
Աղյուսակ 66 - (Յարց 5.3.& 1.6.) Ինչպե՞ս է բնութագրվում ՀՎ-ի ֆինանսական գործունեությունը 2024թ.-ին.....	122
Աղյուսակ 67 - (Յարց 5.4.& 1.6.) Ֆինանսական ինչ ակնկալիքներ ունի ՀՎ-ն առաջիկա երկու տարիների համար.....	122

ԳԾԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՑԱՆԿ

Գծապատկեր 1 - (Յարց 1.2.) ՀՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը, N=600	24
Գծապատկեր 2 - (Յարց 1.5 & 1.6.) Հետագրոված ՀՎ-ների աշխատակիցների սեռային կազմը, N=600	27
Գծապատկեր 3 - (Յարց 1.8.) Կանանց մասնաբաժինը ՀՎ-ի ղեկավարների կազմում, N=600	29
Գծապատկեր 4 - (Յարց 1.6) ՀՎ-ների կազմը՝ ըստ չափի, N=600.....	29
Գծապատկեր 5 - (Յարց 1.6.1.) Գերփոքր ՀՎ-ների հարկման համակարգերը, N ₂₀₂₅ =540, N ₂₀₂₄ =546	30
Գծապատկեր 6 - (Յարց 1.7.) Դեպի ԵԱՏՄ և ոչ ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը, N=600..	31
Գծապատկեր 7 - (Յարց 2.1.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին տեղեկացվածությունը, N=600	32
Գծապատկեր 8 - (Յարց 2.1.& 5.5) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին տեղեկացվածությունը՝ ըստ սեռի, N=600	33
Գծապատկեր 9 - (Յարց 2.2.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի աշխատանքի օգտակարության գնահատական, N=60	33
Գծապատկեր 10 - (Յարց 2.2.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի աշխատանքի օգտակարության գնահատական, N ₂₀₂₄ =94, N ₂₀₂₅ =60	34

Գծապատկեր 11 - (Յարգ 2.3.) ԶՎ-ի գնահատականը իր գործունեության ոլորտում առկա ստվերային տնտեսությունների մասով, N=600.....	35
Գծապատկեր 12 - (Յարգ 2.4.) ԶՎ-ի գնահատականը ՀՀ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով, N=600	35
Գծապատկեր 13 - (Յարգ 2.4.) ԶՎ-ի գնահատականը ՀՀ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով, N=600	36
Գծապատկեր 14 - (Յարգ 2.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600... 37	37
Գծապատկեր 15 - (Յարգ 2.5.& 5.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600	37
Գծապատկեր 16 - (Յարգ 2.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600... 39	39
Գծապատկեր 17 - (Յարգ 2.6.) Գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից հարկային վարչարարության բարելավման կարիք ունեցող ոլորտները	39
Գծապատկեր 18 - (Յարգ 2.7&5.5) Հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը ՀՀ-ի պարտավորությունների կատարումը հեշտացնելու տեսանկյունից, N=600	41
Գծապատկեր 19 - (Յարգ 2.7) Հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը ՀՀ-ի պարտավորությունների կատարումը հեշտացնելու տեսանկյունից, N=600	42
Գծապատկեր 20 - (Յարգ 2.8.&5.5) Ռեսպոնդենտի կարծիքով վճարված հարկերը առաջնահերթ ո՞ր ոլորտի զարգացմանը պետք է ուղղվեն, N=600.....	43
Գծապատկեր 21 - (Յարգ 2.8.) Ռեսպոնդենտի կարծիքով վճարված հարկերը առաջնահերթ ո՞ր ոլորտի զարգացմանը պետք է ուղղվեն, N=600	43
Գծապատկեր 22 - (Յարգ 2.9.) Բարեխիղճ հարկ վճարողների խնդիրները, N=600	46
Գծապատկեր 23 - (Յարգ 2.10.) Ինչպիսի՞ն պետք է լինեն պատժամիջոցները/տուգանքները, եթե հարկ վճարողը չի հայտարարագրում իր ամբողջ եկամուտը՝ ավելի քիչ հարկեր վճարելու համար, N=600	46
Գծապատկեր 24 - (Յարգ 2.11.) Որքանո՞վ է ընդունելի հարկ վճարողների կողմից օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը սեփական հարկերը կրճատելու համար, N=600	48
Գծապատկեր 25 - (Յարգ 2.12.) Վերջին տարվա ընթացքում արդյո՞ք դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի պահվածքը (վերաբերմունքը) հարկ վճարողների նկատմամբ, N=600.....	48
Գծապատկեր 26 - (Յարգ 2.12.) Վերջին տարվա ընթացքում ՀՀ-ի նկատմամբ ՊԵԿ հարկային մարմնի վերաբերմունքի դրական փոփոխությունը.....	50
Գծապատկեր 27 - (Յարգ 3.1.) Տեղեկացվա՞ծ է, որ հարկ վճարողները՝ հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող փաստաթղթերը ստանում են էլեկտրոնային եղանակով՝ Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի անձնական գրասենյակի միջոցով, N=600.....	51
Գծապատկեր 28 - (Յարգ 3.1.ա.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունները օգտակար կամ շատ օգտակար գնահատած ռեսպոնդենտները.....	51
Գծապատկեր 29 - (Յարգ 3.1.ա.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների օգտակարությունը օգտակար և շատ օգտակար գնահատած ռեսպոնդենտները	53
Գծապատկեր 30 - (Յարգ 3.1.բ.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները.....	55
Գծապատկեր 31 - (Յարգ 3.1.բ.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը լավ և շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները	56
Գծապատկեր 32 - (Յարգ 3.1.գ.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը.....	58
Գծապատկեր 33 - (Յարգ 3.1.գ.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտության մասին վկայող ռեսպոնդենտները.....	59
Գծապատկեր 34 - (Յարգ 3.2.) Արդյո՞ք ՊԵԿ կողմից առցանց հասանելի դարձրած հետևյալ ռեսուրսները պարզեցնում են ՏՄ-ների գործառնությունների կատարումը, N=600.....	60
Գծապատկեր 35 - (Յարգ 3.3.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը, N=600	61
Գծապատկեր 36 - (Յարգ 3.4.) Հարկ վճարողների նկատմամբ ՊԵԿ-ի վերաբերմունքի մասին դատողությունների հետ լիովին կամ որոշ չափով համաձայն ռեսպոնդենտները, N=600.....	62
Գծապատկեր 37 - (Յարգ 3.4.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր լիովին կամ որոշ չափով համաձայն են ՊԵԿ-ի վերաբերյալ պնդումների հետ, N=600	63
Գծապատկեր 38 - (Յարգ 3.5.) Հարկային համակարգի տարրերը շատ լավ կամ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները, N=600	64
Գծապատկեր 39 - (Յարգ 3.6.) ՀՎ-ներին առավել շատ խանգարող Հարկային օրենսդրության խնդիրը, N=600.....	65
Գծապատկեր 40 - (Յարգ 3.6.) ՀՎ-ի գործունեությանը ամենաշատը խանգարող խնդիրը հարկային օրենսդրությունում	65
Գծապատկեր 41 - (Յարգ 3.7.) ՊԵԿ-ի ընթացակարգերը շատ հեշտ կամ որոշ չափով հեշտ գնահատած ռեսպոնդենտները, N=600	67
Գծապատկեր 42 - (Յարգ 3.8.) ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի կամ հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպությունների ծառայություններից օգտվելու հանգամանքը, N=600	68
Գծապատկեր 43- (Յարգ 3.9.) ՊԵԿ «Ուսումնական կենտրոն»-ի աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտները, N ₂₀₂₄ =85, N ₂₀₂₅ =51	69

Գծապատկեր 44 - (Յարգ 3.10.) ՊԵԿ հեռախոսագանգերի կենտրոնի օգտակարությունը, որակը և բարելավման անհրաժեշտությունը, N ₂₀₂₄ =396, N ₂₀₂₅ =267.....	70
Գծապատկեր 45 - (Յարգ 3.11.) ՀՀ ՊԵԿ «Հեռախոսագանգերի կենտրոն»-ի աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտները, N ₂₀₂₄ =396, N ₂₀₂₅ =267	71
Գծապատկեր 46 - (Յարգ 3.12.) Հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտները , N=600	72
Գծապատկեր 47 - (Յարգ 3.13.) Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառնություններն իրականացնելիս, N=600.....	73
Գծապատկեր 48 - (Յարգ 3.14.) Վերջին 12 ամիսների ընթացքում դիմել է ՊԵԿ, N=600.....	73
Գծապատկեր 49 - (Յարգ 3.16.) ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառը, N=176.....	77
Գծապատկեր 50 - (Յարգ 3.17.) Հարկային օրենսդրության և այդ ոլորտին վերաբերվող այլ իրավական ակտերում վարչարարական կանոնակարգերի փոփոխությունների մասին ՀՎ-ի տեղեկատվության աղբյուրները, N=600.....	78
Գծապատկեր 51 - (Յարգ 3.18.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը, N=600	79
Գծապատկեր 52 - (Յարգ 3.19.) ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների բովանդակության պարզությունը, N=600	80
Գծապատկեր 53 - (Յարգ 3.20.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր բոլորովին համաձայն չեն կամ համաձայն չեն ՊԵԿ-ի կողմից որևէ հիմքով խտրականության դրսևորման գաղափարի հետ, N=600.....	81
Գծապատկեր 54 - (Յարգ 3.21.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր կարծում են, որ ՊԵԿ-ի կողմից տվյալ գործառնությունների իրականացումը լիովին նպաստում է կամ նպաստում է ՊԵԿ-ի նկատմամբ հասարակության վստահության բարձրացմանը, N=600	83
Գծապատկեր 55 - (Յարգ 3.22.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակարությունը, N=600.....	83
Գծապատկեր 56 - (Յարգ 3.22.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակար կլինի՞ հարկ վճարողների և հարկային մարմնի միջև փոխգործակցությունն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար, N=600	83
Գծապատկեր 57 - (Յարգ 4.1.) 2024-2025թթ. իրականացվել է հարկային ստուգում տվյալ ՀՎ-ի մոտ, N=600	84
Գծապատկեր 58 - (Յարգ 4.1.) 2024-2025թթ. իրականացվել է հարկային ստուգում տվյալ ՀՎ-ի մոտ, N=600	85
Գծապատկեր 59 - (Յարգ 4.2.) Հարկային ստուգումների տեսակները 2024-2025 թթ, N=170.....	86
Գծապատկեր 60 - (Յարգ 4.3.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն տեղեկացված իր իրավունքների մասին՝ կապված հարկային ստուգումների հետ, N=600	86
Գծապատկեր 61 - (Յարգ 4.4.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների հետ կապված իր իրավունքները, N=489.....	87
Գծապատկեր 62 - (Յարգ 4.5.) ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների բացասական կողմերը, N=600	89
Գծապատկեր 63 - (Յարգ 4.6.) ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների դրական կողմերը, N=60090	
Գծապատկեր 64 - (Յարգ 4.7.) Երբևէ ՀՎ-ն արտահայտել է անհամաձայնություն հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների վերաբերյալ, N=600	91
Գծապատկեր 65 - (Յարգ 4.8.) Հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների հետ անհամաձայնության դեպքերում ի՞նչ քայլերի է դիմել, N ₂₀₂₄ =77, N ₂₀₂₅ =95.....	92
Գծապատկեր 66 - (Յարգ 4.9.) Ստուգման, ուսումնասիրությունների արդյունքների քննարկման առումով հետևյալ գործընթացներից բավարարված կամ ավելի շուտ բավարարված ռեսպոնդենտները	92
Գծապատկեր 67 - (Յարգ 4.9.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր բոլորովին կամ ավելի շուտ բավարարված չեն ստուգման արդյունքների քննարկման գործընթացից	93
Գծապատկեր 68 - (Յարգ 4.10.) Տեղյա՞կ է, արդյոք ՀՎ-ն, որ, ըստ օրենսդրության, ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրություններն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա, N=600	94
Գծապատկեր 69 - (Յարգ 4.11.) Համա՞միտ է արդյոք ՀՎ-ն, որ ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման գործառնությունը իրականացվում է արդարացի և անկանխակալ՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և հատուկ սահմանված մեթոդաբանությամբ, N=600.....	94
Գծապատկեր 70 - (Յարգ 4.12.) Ստացել է, արդյոք ՀՎ-ն, ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ իր գործողությունները, ՀՂՄ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր, N=600	95
Գծապատկեր 71 - (Յարգ 4.14.) Կցանկանա՞ր ՀՎ-ն ՀՀ ՊԵԿ-ից ստանալ ծանուցումներ, որոնք կբացահայտեն իր կողմից իրականացվող գործունեությանն առնչվող ռիսկերը՝ նկարավորություն ընձեռնելով աշխատանքային կարգով վերացնել դրանց առաջացման պատճառները, N=600	95
Գծապատկեր 72 - (Յարգ 4.13.) Ընդունել է ՀՎ-ն այդ գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը, N ₂₀₂₄ =158, N ₂₀₂₅ =105.....	96
Գծապատկեր 73 - (Յարգ 4.15.) Կցանկանա՞յի՞ք ՀՀ ՊԵԿ-ից յուրաքանչյուր ամիս ստանալ ծանուցումներ չկատարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ, N=600.....	96
Գծապատկեր 74 - (Յարգ 4.16.) Կամերալ ուսումնասիրությունների հետ կապված հետևյալ տեսակետների հետ համամիտ կամ լիովին համամիտ ռեսպոնդենտները	97

Գծապատկեր 75 - (Յարդ 4.17.) Հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքներին վերաբերող հետևյալ բնորոշումների հետ համամիտ կամ լիովին համամիտ ռեսպոնդենտները98

Գծապատկեր 76 - (Յարդ 5.2.) ՀՎ-ն ունի՞ հարկային ռազմավարություն, N=60099

Գծապատկեր 77 - (Յարդ 5.3., 5.4.) Ինչպե՞ս է բնութագրվում ՀՎ-ի ֆինանսական գործունեությունը նախորդ տարում և ի՞նչ ֆինանսական ակնկալիքներ ունի ՀՎ-ն առաջիկա երկու տարիների համար, N=600.....100

Գծապատկեր 78 - (Յարդ 5.7) Արդյո՞ք նրանք նախկինում մասնակցել են հարկային կամ մաքսային վարչարարության վերաբերյալ նմանատիպ հարցման, N=600101

Հապավումներ և բացատրություններ

CAPI	▶ Computer-Assisted Personal Interviews
PRNG	▶ Pseudorandom Number Generator
ԱԿ	▶ Առևտրային կոդպերատիվ
ԱԶ	▶ Անհատ ձեռնարկատեր
ԱՏԳ	▶ Արտաքին տնտեսական գործունեություն
ԲԲԸ	▶ Բաց բաժնետիրական ընկերություն
ԼԸ	▶ Լիակատար ընկերակցություն
ԼՊԸ	▶ Լրացուցիչ պատասխանատվությամբ ընկերություն
Խորհրդատու	▶ ԱՄ Փարթնըրզ Քոնսալթինգ Քամփնի (21.05.2024-ից՝ ԱՄՊԵՐԱ ՍՊԸ)
ՀԲ	▶ Համաշխարհային բանկ
ՀԿ	▶ Հասարակական կազմակերպություն
ՀՀ	▶ Հայաստանի Հանրապետություն
ՀՈԱԿ	▶ Համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն
ՀՎ	▶ Հարկ վճարողներ
Պատվիրատու	▶ Համաշխարհային Բանկ
ՊԵԿ	▶ Պետական եկամուտների կոմիտե
ՊՈԱԿ	▶ Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն
ԶՕԸ	▶ Զրոգտագործող ընկերություն
ՍՊԸ	▶ Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն
ՏԳՏԴ	▶ Տնտեսական գործունեության տեսակների դասակարգիչ
ՓԲԸ	▶ Փակ բաժնետիրական ընկերություն

1 ՈՂՋՈՒՅՆԻ ԽՈՍՔ

Էդուարդ Յակոբյան

Հայաստանի Հանրապետության պետական եկամուտների կոմիտեի նախագահ

Պետական եկամուտների կոմիտեի համար հարկային վարչարարության արդիականացումը և սպասարկման որակի բարձրացումը մշտապես եղել և մնում են առաջնահերթություն: Մենք գիտակցում ենք, որ իրական բարեփոխումները հնարավոր չեն առանց հարկ վճարողների ձայնը լսելու և նրանց ընկալումները հաշվի առնելու:

Արդեն ավանդական դարձած այս հետազոտությունը, որն ունի շարունակական և պարբերական բնույթ, մեզ համար անգնահատելի տեղեկատվական ռեսուրս է և ինքնատիպ «հայելի»: Այն թույլ է տալիս ոչ միայն արձանագրել ամռան իրողությունները, այլև բացահայտել այն դինամիկ փոփոխությունները, որոնք տեղի են ունենում հարկ վճարողների վերաբերմունքում՝ կապված օրենսդրության, մատուցվող ծառայությունների և վարչարարական գործիքակազմի հետ:

Մեզ համար այս հետազոտության արժեքը կայանում է նրանում, որ այն հստակ մատնանշում է գործարար համայնքի կարիքներն ու սպասումները: Յուրաքանչյուր արձագանք մեզ հնարավորություն է տալիս վերհանել այն խնդիրները, որոնք դեռևս լրացուցիչ պարզաբանման, իրազեկման կամ համակարգային լուծումների կարիք ունեն: Սա օգնում է մեզ կատարելագործել մեր աշխատանքը՝ հարկային մարմնի զարգացման ռազմավարությունը համապատասխանեցնելով իրական տնտեսության պահանջներին:

Իմ խորին շնորհակալությունն եմ հայտնում Համաշխարհային բանկին՝ երկարամյա և հետևողական համագործակցության համար: Այս գործընկերությունը կենսական նշանակություն ունի պետություն-մասնավոր հատված բովանդակային երկխոսությունը խթանելու և համաշխարհային լավագույն միտումները մեր համակարգում ներդնելու գործում:

Վստահեցնում եմ, որ հետազոտության արդյունքները դառնալու են մեր հետագա քայլերի ուղեցույցը: Մենք վճռական ենք՝ շարունակելու բարեփոխումների այս ճանապարհը՝ ձգտելով ձևավորել վստահության վրա հիմնված և առավել կանխատեսելի հարկային միջավայր:

Արման Վաթյան

Ֆինանսական կառավարման առաջատար մասնագետ, Ծրագրի թիմի ղեկավար, Համաշխարհային բանկ

Պատիվ ունեմ ներկայացնել «Հայաստանի հարկային վարչարարության և ընկալումների հետազոտություն, 2025» զեկույցը: Այն արտացոլում է Համաշխարհային բանկի և ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի միջև 2013 թվականից ի վեր զարգացած գործընկերությունը և մեր համատեղ հանձնառությունը տվյալահեն կառավարման նկատմամբ:

Հետազոտության պարբերական իրականացումն ապահովում է ոլորտի ընթացիկ պատկերի արձանագրում և հնարավորություն է տալիս օպերատիվ գնահատել իրականացվող բարեփոխումների ազդեցությունը հարկ վճարողների, մասնավորապես՝ փոքր և միջին ձեռնարկությունների վրա:

Դրական է դիտարկել, որ ՊԵԿ ղեկավարությունը հետազոտության արդյունքները կիրառում է որպես քաղաքականության վերանայման և որոշումների կայացման հիմք՝ ընդգծելով կառույցի թափանցիկ և հաշվետու գործելաոճը: Նման տվյալահեն վերլուծությունները նպաստում են նորարարական լուծումների ձևավորմանը՝ աջակցելով հարկային եկամուտների կայուն աճին, հարկ վճարողների վարչարարական բեռի նվազեցմանը և կամավոր հարկային կարգապահության ամրապնդմանը:

Շնորհակալություն եմ հայտնում Պետական եկամուտների կոմիտեին՝ արդյունավետ համագործակցության համար:

Վստահ եմ, որ սույն զեկույցը կարևոր ներդրում կունենա Հայաստանում հարկային վարչարարության շարունակական բարեփոխումների օրակարգում: Համաշխարհային բանկը կշարունակի աջակցել Հայաստանին՝ առավել արդյունավետ, թափանցիկ և հարկ վճարողների կարիքներին արձագանքող համակարգի ձևավորման գործում:

2 ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Սույն հաշվետվությունը պատրաստվել է **Համաշխարհային բանկի** (այսուհետ՝ ՀԲ) կողմից **ԱՄՊԵՐԱ ՄՊԸ** ներգրավմամբ:

Հետազոտության **նպատակն** է գնահատել հարկ վճարող կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի (այսուհետ միասին՝ հարկ վճարողներ, կարճ՝ ՀՎ) վերաբերմունքը և ընկալումները հարկային վարչարարության նկատմամբ, ինչպես նաև՝ նրանց սպասումները հարկային վարչարարությունից:

Այս տեսանկյունից հետազոտության շրջանակում անդրադարձ կկատարվի հետևյալ **խնդիրներին**.

- ▶ Գնահատել ՀՎ վերաբերմունքը հարկային վարչարարության նկատմամբ,
- ▶ Վերլուծել որոշակի ժամանակահատվածում ՊԵԿ-ի կողմից իրականացված բարեփոխումների ազդեցությունը ՀՎ տեսանկյունից,
- ▶ Բացահայտել հետագա հարկային բարեփոխումների անհրաժեշտություն ունեցող ոլորտները:

Հետազոտության արդյունքները կօգտագործվեն բարեփոխումների առաջնահերթ ուղղությունների մասին համապատասխան պետական կառավարման մարմիններին իրազեկելու, պետություն-մասնավոր համագործակցության բարելավման և ապագա հարկային ռազմավարության հիմնական տարրերի նախագծման ուղղորդման համար:

3 ԱՄՓՈՓԱԳԻՐ. ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Սույն հետազոտությունն իրականացվել է 2025թ-ի հոկտեմբեր-դեկտեմբեր ամիսներին «Հայաստան. պետական հատվածի արդիականացում՝ թափանցիկության, հաշվետվողականության և հասանելիության ամրապնդման նպատակով» ծրագրի շրջանակներում: Ընտրանքային հետազոտությունն իրականացվել է Հայաստանի բոլոր մարզերում և Երևան քաղաքում՝ գերփոքր, փոքր և միջին չափի 600 հարկ վճարողների շրջանակներում:

ՀՀ հարկային համակարգն իր ստեղծման օրվանից մինչ այժմ ենթարկվել է բազմաթիվ բարեփոխումների, որոնց արդյունքում Էականորեն բարելավվել է հարկային վարչարարությունը, հարկ վճարողների ընկալումներն ու բավարարվածությունը: Այդ բարեփոխումների արդյունքում անհամեմատ կրճատվել է հարկային պարտավորությունների կատարման համար անհրաժեշտ ժամանակը, բարելավվել են մատուցվող ծառայությունների որակը, ՊԵԿ-ի հետ հարկ վճարողների հարաբերությունները վստահաբար դարձել են էլ ավելի գործընկերային: Եվ չնայած բոլոր թվարկված ձեռքբերումներին, դեռևս առկա են մի շարք խնդիրներ, որոնք որոշակի անհարմարություններ են առաջացնում գերփոքր, փոքր, միջին չափի կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի համար, որոնց բացահայտմանն է ուղղված սույն հետազոտությունը:

Ինչպես քանակական, այնպես էլ որակական հետազոտության արդյունքները փաստում են, որ հետազոտության մասնակիցների գնահատականը հարկային վարչարարության նկատմամբ դրական է, սակայն արձանագրվել են տարբեր խնդիրներ և արդյունքային ցուցանիշներ, որոնք ներկայացվում են ստորև.

Քանակական հարցման արդյունքում ի հայտ եկած հիմնական արդյունքները հետևյալն են.

1. **Հարկերն ազնվորեն վճարելու դրդապատճառների** շարքում հարցվածները հատկապես կարևորել են «Որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը»: Հարցվածների 81.0%-ն այս գործոնը համարում է շատ կարևոր, որին հաջորդում են «Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում»՝ 63.2% և «Լավ հեղինակություն ձեռք բերելը»՝ 57.7%: Ուշագրավ է, որ 2024թ. համեմատ ամենամեծ չափով աճել է «Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում» գաղափարը կարևորողների մասնաբաժինը՝ 45.3%-ից մինչև 63.2% (17.8%-ային կետով): Այս ցուցանիշը պետք է ազդակ լինի ՊԵԿ հաղորդակցության տեսանկյունից՝ հարկային վարչարարությունը ավելի թափանցիկ դարձնելու և հարկ վճարողների նկատմամբ հավասար վերաբերմունքը հասարակության համար ավելի տեսանելի դարձնելու նպատակով:
2. **ՀՎ-ների նկատմամբ հարկային մարմնի վերաբերմունքի** դրական փոփոխության մասին բարձրաձայնել է հարցվածների 58.3%-ը: Վերջին տարիներին ՊԵԿ վերաբերմունքի դրական փոփոխության մասին են բարձրաձայնում նաև ՖԽԶ մասնակիցները:
3. **2025թ. նկատվում է հարկման հատուկ համակարգերի օգտակարության նկատմամբ դրական կարծիքների զգալի անկում:** Նախկին 66.4% -ի փոխարեն 2025 թվականին հարկման հատուկ համակարգերը օգնում են ՀՀ-ի գործունեությանը հարցին «այո» և «վստահորեն այո» պատասխանների մասնաբաժինը կազմել է 41.7%:
ՖԽԶ մասնակիցները ևս իրենց դժգոհությունն են արտահայտել հարկման հատուկ համակարգերի մասով կատարված օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ՝ նշելով հատկապես մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվող հարկ վճարողների համար հարկային բեռի ավելացման և ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերի հետ կապված հաշվառման գործընթացի բարդությունների վերաբերյալ:
4. **Հարցվածների կողմից առանձնացվել են 3 հիմնական ուղղություններ, որոնց զարգացմանը պետք է ուղղվեն հարկային եկամուտները:** Առաջնահերթ ոլորտը, ինչպես նախորդ տարիներին, համարվել է պաշտպանությունը (69.5%): Դրան հաջորդում են կրթությունը (59.0%) և առողջապահությունը (41.0%) : Մյուս ոլորտները գնահատվել են՝ որպես միջին կարևորության:
5. **Հարցվածների 41.7%-ը** նշում է, որ եկամուտները թաքցնելու դեպքում ներկայիս նախատեսված **պատժամիջոցները և տուգանքները** բավականաչափ արդար են: Այնուամենայնիվ, նախորդ տարվա համեմատ, նրանց մասնաբաժինը նվազել է 8.3 տոկոսային կետով:

ՖԻՔԵ մասնակիցները, անդրադառնալով տուգանքների չափերին, կարծում են, որ սահմանված տուգանքները հաշվի չեն առնում ՀՎ-ի չափը և խախտման բնույթը, ինչի արդյունքում բարեխիղճ ՀՎ-ները հայտնվում են ավելի խոցելի դիրքում:

6. **Օրենսդրական բացերի օգտագործումը սեփական վճարները կրճատելու համար** ընդունելի են համարում ինչպես հարցված ՀՎ-ների 49.0%-ը, այնպես էլ ՖԻՔԵ մասնակիցները:
7. **ՊԵԿ ԵԿԱՄՈՒՆՆԵՐԻ ՎԱՐՋԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ԿԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ** մասին հանրային իրազեկվածությունը շատ ցածր է: Հարցվածների ճշող մեծամասնությունը (89.8%) տեղյակ չէ խորհրդի մասին: Նախորդ տարվա համեմատ այս ցուցանիշը աճել է 5.8%-ային կետով:
8. **ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունները շարունակվում են համարվել շատ օգտակար՝ հիմնականում գնահատվելով 93% և ավելի:** Մինչդեռ ռեսպոնդենտների մեծ մասը նշել են ծառայությունների որակի բարելավման անհրաժեշտության մասին: Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ՝ 73.4% և Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգ՝ 70.7%, չնայած ստացված դրական գնահատականների: Չնայած հիմնականում բոլոր ծառայությունների որակի լավ կամ շատ լավ գնահատականը 50%-ից ավելի է, այնուամենայնիվ նախորդ տարվա նկատմամբ նվազել է դրանցից որոշների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատածների մասնաբաժինը. «Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգ»՝ 13.0%-ային կետով, «Դրոշմապիտակների վերագրման Էլեկտրոնային համակարգ»՝ 17.9%-ային կետով, «Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ»՝ 8.8%-ային կետով և այլն: Խնդրի պատճառներն ավելի խորքային հասկանալու նպատակով՝ Էլեկտրոնային համակարգերը քննարկվել են նաև ՖԻՔԵ մասնակիցների հետ: Չնայած համակարգի վերաբերյալ դրական գնահատականին՝ վերջիններիս կողմից, մասնավորապես նշվել են համակարգերում առկա տեխնիկական այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են ամսվա որոշակի օրերին ծանրաբեռնվածության պատճառով ծրագրի խափանումները, ինչպես նաև, Էլեկտրոնային հաշիվների դուրս գրման նոր համակարգում, սերվերների ծանրաբեռնվածության պատճառով, համակարգի հնարավորությունները նվազեցման խնդիրը, ինչն առաջացնում է տվյալների սահմանափակ հասանելիություն, արտածման դժվարություններ, խմբագրման անհնարինություն բոլոր հաշվապահների առօրյա աշխատանքում: Նշված խնդիրների լուծումն Էապես կբարելավի Էլեկտրոնային համակարգերի որակն ու օգտակարությունը:
Դրական գնահատականների մասնաբաժինն ամենաշատը ավելացել է «Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ»-ի և «Առցանց նամակագրության համակարգ»-ի պարագայում՝ 5.3%-ային կետով:
9. **Վերջին երեք տարիների ընթացքում հարկային մարմնի կողմից նախաձեռնված վարչարարության բարելավման միջոցառումները** ՀՎ-ների մեծամասնությունը՝ 55.1%-ը, դրական կամ խիստ դրական է գնահատել: Սա վկայում է, որ իրականացված փոփոխությունները ընդհանուր առմամբ նկատելի և դրական են ընկալվել հարցվածների կողմից: Այս հարցում ևս տարբեր խմբերի կարծիքներն Էականորեն տարբերվում են: Մասնավորապես, միջին հարկ վճարողների 90.9%-ը դրական և խիստ դրական է գնահատել բարեփոխումները: 26.3%-ը գնահատել է միջոցառումները որպես «ոչ դրական, ոչ բացասական»: Բացասական գնահատականները համեմատաբար քիչ են՝ ընդամենը 10.5%: Սա նշանակում է, որ այս համամասնությամբ ՀՎ-ներ դեռևս չեն զգացել Էական փոփոխություններ կամ բարելավումներ: Այս խումբը կարող է հետագա բարելավումների համար թիրախային լսարան հանդիսանալ:
10. **Հարկային համակարգի տարրերի գնահատման** տեսանկյունից բոլոր տարրերի մասով նվազել է լավ կամ շատ լավ գնահատածների մասնաբաժինը՝ հարկային մարմնի հուսալիությունը, հարկային ստուգումների ընթացակարգերը և այլն: Առավել խնդրահարույց են՝ հարկային դրույքաչափերը (20%), օրենսդրության հստակությունը (36.6%) և օրենսդրության մատչելիությունը (39.1%):
11. **ՀՎ-ների գործունեությանն առավելապես խանգարող խնդիրները հարկային օրենսդրության** մեջ հարկերի դրույքաչափերն են՝ 35.0% և օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները՝ 32.2% մասնաբաժնով: Հաջորդ կարևոր խնդիրը հարկային օրենսդրության անորոշ և անճիշտ ձևակերպումներն ու երկիմաստ կետերն են՝ 11.3% ընդհանուր մասնաբաժնով:

ՖԻՔ մասնակիցների կողմից ևս բացասական են գնահատվում օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները, ինչը նվազեցնում է ՀՀ-ի կանխատեսելիությունը, կարճաժամկետ և միջնաժամկետ պլանավորումը:

12. **Սպասարկման բաժինների աշխատանքների որակի** գնահատման տեսանկյունից ամենաբարձր գնահատականը ստացել է սպասարկման բաժինների պատերի զետեղված տեղեկատվության թարմացումը և բաժինների հետ կապ հաստատելու դյուրինությունը:
ՖԻՔ մասնակիցների կողմից ևս բարձր է գնահատվում հարկ վճարողների սպասարկման բաժիններում մատուցվող ծառայությունների որակը, ինչպես նաև հարկ վճարողների նկատմամբ ՊԵԿ աշխատակիցների վերաբերմունքը: Վերջին տարում սակայն, դժգոհություն է առաջացնում դրոշմապիտակների տրամադրման գործընթացը, որը նախկին երկու օրվա փոխարեն տևում է յոթ օր, միևնույն ժամանակ, սահմանափակվել են տրամադրվող դրոշմապիտակների քանակը:
13. **Հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմի ու ազնվության** վերաբերյալ պնդման հետ համաձայն են հարցվողների 65.2%:
14. **Հարկային օրենսդրության և վարչարարական կանոնակարգերի փոփոխությունների մասին** ՀՀ-ներն ամենաշատը տեղեկանում են այլ անձանցից կամ ՀՀ-ներից՝ 60.7%: Այս ցուցանիշը 19.7%-ային կետով ավելի է 2024թ. համեմատ և վկայում է այն մասին, որ օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու հարցում ՀՀ-ները ավելի հաճախ ապավինում են ոչ պաշտոնական հաղորդակցմանը և փորձի փոխանակմանը:
ՖԻՔ ընթացքում, մասնավորապես միկրոձեռնարկատիրության համակարգում գործող հարկ վճարողների կողմից, բարձրաձայնվել է մասնագիտական գիտելիք չունեցող անձանց համար հեշտ ընկալելի և կիրառական ուղեցույցների պակասի մասին:
15. **ՊԵԿ-ի կողմից խտրականության դրսևորման** վերաբերյալ ՀՀ-ների կարծիքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՀ-ների մեծամասնությունը չի համաձայնում ՊԵԿ-ի կողմից խտրականության դրսևորման գաղափարի հետ: Սեփականատիրոջ/հիմնադրի/տնօրենի սեռի հիմքով խտրականության դրսևորման գաղափարը ժխտել է ՀՀ-ների 92.3%-ը:
Արդյունքները տարբեր են ՖԻՔ մասնակիցների դեպքում, ըստ որոնց, այնուամենայնիվ առկա է խտրական մոտեցում՝ պայմանավորված օրենքի ընտրողական կիրառմամբ, սուբյեկտիվ որոշումներով և ներքին համակարգման պակասով: Ըստ նրանց, նույնատիպ խախտումների դեպքում տարբեր հարկ վճարողների նկատմամբ կիրառվում են տարբեր գործիքներ՝ սկսած նախնական զգուշացումից մինչև անմիջական քրեական վարույթ: Մասնակիցների կարծիքով խտրական մոտեցման խնդիրն առավել սուր է փոքր և միջին չափի ՀՀ-ի համար և էապես նվազեցնում է հարկային համակարգի նկատմամբ վստահությունը:
16. **Հավասար վերաբերմունքի և պատժամիջոցների կիրառման թափանցիկության** հարցերին ի պատասխան, թեպետ հարցվածների գերակշիռ մասը համաձայնվել է, որ ՊԵԿ-ը հավասար վերաբերմունք ունի ՀՀ-երի նկատմամբ, օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա է ստուգում և պատժում է հավասարապես, այնուամենայնիվ գրեթե բոլոր պնդումների հետ համամիտ պատասխանների մասնաբաժինը նվազել է նախորդ տարվա համեմատ:
17. Հետաքրքրական է, որ հարկ վճարողների միայն 21.2%-ն է կարծում, որ հարկ վճարողների մեծ մասը (80-100%) **հարկերը վճարում են ազնվորեն**: Ընդ որում, ընկալումները էապես տարբերվում են կախված հարկ վճարողների չափից: Մասնավորապես, միջին չափի հարկ վճարողների 54.5%-ն է համաձայնել այս տեսակետին, գերփոքր հարկ վճարողների՝ 20.2%-ը:
18. **Ռիսկայնության գնահատման արդարացիության և անկանխակալության** հարցում ՀՀ-ների վստահությունը փոքր-ինչ աճել է: 2025թ. հարցման արդյունքում ընդհանուր առմամբ, դրական վերաբերմունք ունեցողների թիվը կազմում է 75.3%, ինչը բավական բարձր ցուցանիշ է: Այն աճել է 1.4%-ային կետով:
19. ՀՀ-ների մեծամասնությունը (76.0%-ը) ևս **ցանկանում է ստանալ չկատարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ ծանուցումներ**: Ընդ որում՝ միջին չափի ՀՀ-ներում այս մասնաբաժին ամենամեծն է՝ 81.8%:
20. Հայտարարագրերը ներկայացնելու և առցանց ծանուցումներ ստանալու նպատակով **Բջջային հավելվածի** մշակումը դեռևս մնում է խիստ արդիական: Այն օգտակար են համարել հարցվածների 76.0%-ը:
21. Հարցված ՀՀ-ների 69.7%-ի մոտ **հարկային ստուգում** չի իրականացվել 2024-2025թթ. ընթացքում, ինչը 7.4%-ային կետով ավել է նախորդ տարվա ցուցանիշից: Ստուգման ենթարկված հարցվածների կարծիքով որպես ստուգման դրական կողմ նրանց 54.3%-ը նշել է սեփական

սխալները տեսնելու և ուղղելու հնարավորությունը: Հարկային ստուգումների բացասական կողմերի մասին հիշատակումները հիմնականում ավելացել են: Ամենամեծ չափով աճի միտում ունի «Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը» տարբերակը: Այն աճել է 3.7%-ային կետով՝ հասնելով 25.7%-ի:

22. **Հարկային ստուգումների վերաբերյալ** ստուգման ենթարկված ՀՎ-ների 36.7%-ը **անհամաձայնություն** չի արտահայտել, քանի որ համամիտ է եղել արդյունքների հետ: Ստուգման արդյունքների վերաբերյալ անհամաձայնություն են հայտնել ՀՎ-երի 15.8%-ը: Այս ցուցանիշն ավելի բարձր է միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում (27.3%), ինչը կարող է վկայել վերջիններիս կողմից հարկային օրենսդրության և իրենց իրավունքների ավելի լավ իմացության մասին: Անհամաձայնության դեպքում ՀՎ-ների կողմից ձեռնարկված քայլերի բոլոր տեսակները նախորդ տարվա համեմատ նվազել են: Այդուհանդերձ աճել է ինչպես ստուգման ակտի նախագծի քննարկումից, այնպես էլ ՊԵԿ բողոքարկման հանձնաժողովի որոշման արդյունքներից բավարարվածությունը՝ համապատասխանաբար 11.4%-ային կետով և 6.1%-ային կետով: Դատական քննությունից բավարարվածությունը նվազել է 10.7%-ային կետով:
23. **Կամերալ ուսումնասիրությունների** տեղին լինելու և հարկ վճարողների փաստարկները հաշվի առնելու հարցում ՀՎ-ները ընդհանուր առմամբ դրական կարծիք ունեն: ՀՎ-ների 85.1%-ը համամիտ է, որ հարկային մարմնի աշխատակիցները հաշվի են առնում իրենց ներկայացրած փաստարկները: Սա ամենամեծ մասնաբաժինն ստացած պատասխանն է: Այնուամենայնիվ, ՖԽԶ մասնակիցների կողմից բարձրաձայնվել է նաև որոշ դեպքերում կամերալ ուսումնասիրության ծանուցմանը պատասխանելուց հետո պարբերաբար նույնաբովանդակ ծանուցումներ ստանալու մասին:
24. **Հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում գումարների հավաքագրման հարկային ներգործության գործառնությունների** վերաբերյալ ՀՎ-ները թեպետ, հիմնականում համամիտ են, որ հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները հստակ են, արդար են և հավասարապես կիրառվում են բոլորի նկատմամբ, այդուհանդերձ այս տեսակետների հետ համամիտ ՀՎ-ների մասնաբաժինը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 2.7-5.1%-ային կետով:

Որակական հարցման` ՖԽԶ արդյունքում ի հայտ եկած ամփոփ արդյունքները հետևյալն են

1. ՖԽԶ մասնակիցները բարձր են գնահատել ինչպես ՊԵԿ վերաբերմունքը հարկ վճարողների նկատմամբ, այնպես էլ թվայնացման գործընթացում ՊԵԿ ջանքերը:
2. Հարցվող երեք խմբերում էլ, որպես օրենսդրական հիմնական խնդիր ներկայացվել են հարկման հատուկ համակարգերում կատարված օրենսդրական վերջին փոփոխությունները, մասնավորապես նշելով, մասնավորապես մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվող հարկ վճարողների համար, մեծ հարկային բեռի ավելացման մասին:
3. ՖԽԶ մասնակիցների կողմից բացասական են գնահատվել նաև օրենսդրության մեջ տեղ գտած բազմաթիվ բացառությունները, ընդհանրական սահմանումները, ինչպես նաև հաշվառման բարդությունները, որոնք խոչընդոտ են հատկապես փոքր չափի ՀՎ-ների համար:
4. Ըստ ՖԽԶ մասնակիցների, խնդրահարույց է, վերջին շրջանում ԱԱՀ դեբետների վերադարձի գործընթացը: Մասնավորապես նշվում է ռիսկայնության հիմքով գործընթացի երկարաձգման մասին՝ առանց հիմնավորելու ռիսկայնությունը: Միևնույն ժամանակ, ստեղծվում են արհեստական խնդիրներ, ինչպիսիք են, օրինակ, գործընկերոջ կողմից ԱԱՀ-ն վճարած չլինելու դեպքում վերադարձի մերժումը և այլն:
5. ՖԽԶ մասնակիցների կողմից բարձրաձայնվել են նաև աշխատանքային պայմանագրերի էլեկտրոնային համակարգի խնդիրներ՝ կապված աշխատակիցների էլեկտրոնային ստորագրությունների ապահովման, ինչպես նաև աշխատաժամանակի չափման տարբեր միավորների լրացման հնարավորության հետ:
6. QR կոդերի և դրոշմապիտակների համակարգերի ներդրումը հանրային սննդի ոլորտի կողմից գնահատվել է որպես վարչարարական բեռի ավելացում, որտեղ պահանջները գործնականում դժվար իրագործելի են:
7. Նշվել են նաև էլեկտրոնային համակարգերի փոքր տեխնիկական խնդիրների մասին, ինչպիսիք են՝ ԱՏԳ ԱԱ կոդերի լրացման, File online համակարգում լիազորի գրանցման խնդիրները և այլն:

8. ՖԻՔ մասնակիցների կողմից որպես առաջարկ նշվում է հարկային և մաքսային համակարգերի փոխգործելիության անհրաժեշտության մասին, ինչը հնարավորություն կտա ավտոմատ կերպով նախալրացնել մի շարք տվյալներ:
9. ՖԻՔ մասնակիցները հեռախոսազանգերի կենտրոնից ակնկալում են ավելի սպառիչ և կոնկրետ պատասխաններ, քան օրենսդրության կետերին հղումները կամ այլ ստորաբաժանմանը ուղղորդումը:
10. Կարևորվում են ինչպես օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ նախապես քննարկումներն ու իրազեկումները, այնպես էլ ընթացիկ իրազեկումները:
11. Ընդհանուր առմամբ ՖԻՔ մասնակիցների կողմից ընդգծվել է կայքում տեղադրված ուղեցույցերի թարմացման խնդիրը, ինչպես նաև իրազեկման թերթիկների հրապարակումը: Հարկ է նկատի ունենալ, որ վերջին անգամ իրազեկման թերթիկները հրապարակվել են հունիս ամսին: Չնայած այն հանգամանքին, որ համակարգում կան հրապարակված իրազեկման մի շարք թերթիկներ, որոնք ըստ էության ծածկում են հաճախ հանդիպող հիմնական հարցերը, այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով, որ դրանց օգտակարությունը բարձր է գնահատվում հարկ վճարողների կողմից, անհրաժեշտ է ուշադրության կենտրոնում պահել հաճախ հանդիպող հարցերը և պարբերաբար թարմացնել իրազեկման թերթիկները:
12. ՖԻՔ մասնակիցները ընդգծում են վերջին տարիներին ստուգող տեսուչների վերաբերմունքի և մոտեցումների դրական փոփոխությունները:
13. Ստուգողները երբեմն թերանում են ՀԾ-ի, Excel-ի գիտելիքներից և հարկ վճարողներից են պահանջում հաշվետվությունների դուրս բերումը:
14. Հսկիչ գնումների մասով հարկ վճարողների կողմից բարձրաձայնվում են ՀԴՄ կտրոն չտպելու համար արհեստականորեն «բարենպաստ» պայմանների ստեղծման դեպքերի մասին:
15. ՀԴՄ-ների կիրառման հետ կապված խնդիրները վերաբերում են անկանխիկ վճարումների ընթացքում ՀԴՄ սարքի տեխնիկական խափանումներով պայմանավորված խախտումների արձանագրմանը: ՖԻՔ մասնակիցների կողմից առաջարկվում է նմանատիպ դեպքերում եկամուտները ամբողջությամբ հայտարարագրելու պարագայում, ՀԴՄ կտրոնի բացակայությունը չդիտարկել որպես խախտում:

4 ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանում հարկային վարչարարության և ընկալումների սույն հետազոտությունն իր տեսակով և բովանդակությամբ իրականացվում է պարբերաբար: Նախորդ հետազոտությունն իրականացվել է 2024թ.-ին: Այդ հետազոտության հետ համադրելիությունը ապահովելու և համեմատական վերլուծություն իրականացնելու համար սույն հետազոտության համար կիրառվել է նույն մեթոդաբանությունն, ինչ նախորդ անգամ:

Հետազոտությունն իրականացվել է քանակական և որակական մեթոդների համակցությամբ: Երկու դեպքում էլ հետազոտության **թիրախային հանրությունը** հարկ վճարող ՀՎ-ներն են՝ կազմակերպություններն ու անհատ ձեռնարկատերեր:

4.1 ՔԱՆԱԿԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ԸՆԾՐԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԿԱԶՄԸ

Ընտրանքային համախմբություն ձևավորելու համար ՊԵԿ-ի կողմից տրամադրվել է հարկ վճարող ՀՎ-ների տվյալների կոդավորված բազա, որը պարունակում է **1990-2025թթ. ժամանակահատվածում հիմնադրված 158,087 սուբյեկտի տվյալ**:

Ստացված բազայի ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ այն ունի որոշակի մաքրման կարիք, քանի որ դրանում առկա են կրկնություններ, բացակայող տվյալներ և այլն: Ստորև ներկայացված են հարկ վճարողների վերաբերյալ բազային տվյալները:

Աղյուսակ 1 - Հարկ վճարողների վերաբերյալ բազային տվյալները

ՀՎ-ների տվյալներ		Քանակ
ՀՎ-ի անվանումը		158,087
Կարգավիճակը	Գործող (մինչև 01.01.2024թ. հիմնադրված)	95,547
	Գործող (01.01.2024թ.-ից հետո հիմնադրված)	14,940
	Ժամանակավոր դադարեցված, լուծարման գործընթացում, լուծարված, հաշվառումից հանված, մահացած, սնանկ (ողջ ցանկում)	47,600
Իրավական տեսակը	ԱԿ (Առևտրային կոոպերատիվ)	364
	Ակտիվների համախումբ	44
	ԱԶ	109,044
	Այլ տիպի ոչ առևտրային կոոպերատիվ	2
	ԱՌԱԿ (Արտադրական ոչ առևտրային կոոպերատիվ)	1
	Արտադրական կոոպերատիվ	7
	Մշտական հաստատություն ունեցող ոչ ռեզիդենտ կազմակերպություն (բացառությամբ մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների)	9
	ԲԲԸ (Բաց բաժնետիրական ընկերություն)	376
	Գյուղատնտեսական կոոպերատիվ / գյուղատնտեսության ոլորտում աշխատող	4
	Ինքնուրույն հարկ վճարող	99
	Իրավաբանական անձանց միություն	2
	ԼԸ (Լիակատար ընկերակցություն)	7
	ԼՊԸ (Լրացուցիչ պատասխանատվությամբ ընկերություն)	1
	Կուսակցություն	3
	Կրոնական կազմակերպություն	1
	Համայնքային կառավարչական հիմնարկ	1
	Համատիրություն	5
	Հիմնադրամ	105
	ՀԾՀ (ՀԱՆրային ծառայության համարանիշ) չունեցող օտարերկրյա քաղաքացի	15
	ՀԿ (Հասարակական կազմակերպություն)	79
	ՀՀ իրավաբանական անձի հիմնարկ	1
	ՀՀ իրավաբանական անձի մասնաճյուղ	5
	ՀՀ իրավաբանական անձի ներկայացուցիչ	1
	ՀՄ (Համատեղ միավորում)	2
	ՀՈԱԿ (Համայնքային ոչ առևտրային կազմակերպություն)	70
	Մասնաճյուղ	10
	Նոտար	119
	Ոչ ռեզիդենտ՝ առանց մշտական հաստատության	9
	Պետական կառավարչական հիմնարկ / Պետական մարմին	5
	ՊՈԱԿ (Պետական ոչ առևտրային կազմակերպություն)	411
	ԶՕԸ (Զրոգտագործող ընկերություն)	10
	Սպառողական կոպերատիվ	15
	ՍՊԸ (Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն)	45,082
	ՍՊԸ՝ դուստր տնտեսական	9
	ՓԲԸ (Փակ բաժնետիրական ընկերություն)	1,878
	ՓԲԸ՝ դուստր տնտեսական	5
	Օտարերկրյա իրավաբանական անձի մասնաճյուղ	281

ՀԿ-ների տվյալներ		Քանակ
	Օտարերկրյա իրավաբանական անձի ներկայացուցչություն	5
Չափն ըստ շրջանառության	Գերփոքր (Մինչև 100 մլն դրամ)	145,753
	Փոքր (100 մլն դրամից 500 մլն դրամ)	8,909
	Միջին (500 մլն դրամից 1.5 մլրդ դրամ)	2,084
	Խոշոր (1.5 մլրդ-ից ավելի)	1,341
Գործունեության տեսակն ըստ ՏԳՏԴ դասակարգման	A. Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն և ձկնորսություն	1,422
	B. Հանքագործական արդյունաբերություն և բացահանքերի շահագործում	392
	C. Մշակող արդյունաբերություն	15,144
	D. Էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում	347
	E. Զրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում	148
	F. Շինարարություն	5,444
	G. Մեծածախ և մանրածախ առեվտուր. ավտոմեքենաների և մոտոցիկլների նորոգում	61,978
	H. Փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն	7,251
	I. Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում	7,056
	J. Տեղեկատվություն և կապ	12,686
	K. Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն	947
	L. Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն	3,066
	M. Մասնագիտական, գիտական եվ տեխնիկական գործունեություն	9,367
	N. Վարչական և օժանդակ գործունեություն	5,002
	O. Պետական կառավարում և պաշտպանություն. պարտադիր սոցիալական ապահովություն	64
	P. Կրթություն	2,940
	Q. Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում	1,975
	R. Մշակույթ, զվարճություններ և հանգիստ	2,239
	S. Սպասարկման այլ ծառայություններ	20,538
	T. Տնային տնտեսությունների գործունեություն որպես գործատու. տնային տնտեսություններում չտարբերակված ապրանքների և ծառայությունների արտադրություն սեփական սպառման համար	32
	U. Օտարերկրյա կազմակերպությունների գործունեություն	49
Տնօրենի անունը	Առկա է	64,768
	Բացակայում է	93,319
Տնօրենի սեռը (առկաներից)	Արական	96,707
	Իգական	52,321
Սեփականատիրոջ անունը	Առկա է	43,460
	Բացակայում է	114,627
Սեփականատիրոջ սեռը (առկաներից)	Արական	20,280
	Իգական	7,523
ՀԿ-ների թիվը (առկաներից), որտեղ...	Առկա է տնօրենի կամ սեփականատիրոջ անուններից/սեռից առնվազն մեկի անունը	158,064
	Բացակայում են միաժամանակ տնօրենի և սեփականատիրոջ անունը/սեռը	23

Ընտրանքի ձևավորման մեջ 158,087 ՅՎ-ներից բացառվել են այն 64,278 սուբյեկտները, որոնք համապատասխանում են հետևյալ չափանիշներից առնվազն մեկին¹.

- Չափանիշ 1** Զիմնադրվել է 2024թ.-ի հունվարի 1-ից հետո - ընդհանուր՝ 25,917 դեպք (Այս չափանիշի կիրառումից հետո բազայում մնում է 132,170 SU-ի տվյալ)
- Չափանիշ 2** Գործողությունը ժամանակավորապես դադարեցված է, լուծարման գործընթացում է, լուծարված է, հաշվառումից հանված է, մահացած է, սնանկ է - բազայում մնացած 132,170-ից 36,623 դեպք (Այս չափանիշի կիրառումից հետո բազայում մնում է 95,547 SU-ի տվյալ)
- Չափանիշ 3** ՅՎ-ն հանդիսանում է պետական կամ համայնքային կառավարչական հիմնարկ (5), ՊՈԱԿ (400), կրոնական կազմակերպություն (1), այլ տիպի ոչ առևտրային կոոպերատիվ (1), ՅՈԱԿ (68), համատիրություն (3), պետական մարմին (1) - բազայում մնացած 95,547-ից 479 դեպք (Այս չափանիշի կիրառումից հետո բազայում մնում է 95,068 SU-ի տվյալ)
- Չափանիշ 4** Ըստ շրջանառության չափի բնորոշվում է որպես «խոշոր» - բազայում մնացած 95,068-ից 1,259 դեպք:

Արդյունքում՝ նշված չափանիշների կիրառումից հետո մնացել են 93,809 ՅՎ-ներ, որոնցից 4-ի պարագայում հայտնի չէ սեփականատիրոջ/տնօրենի ո՛չ սեռը, ո՛չ անունը: Այսպիսով ընտրանքային համախմբության մեջ ներառվել են 93,805 ՅՎ-ներ:

4.2 ԸՆՏՐԱՆՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄ

Ընտրանքի չափը և նրա որոշ պարամետրերը նախասահմանված են պատվիրատուի կողմից՝ հետևյալ համամասնությամբ.

- ▶ ընտրանքի չափը կազմում է 600 ՅՎ,
- ▶ ընտրանքում 30%-ը (180-ը) պետք է կազմեն իգական սեռի ներկայացուցչի կողմից հիմնադրված և/կամ ղեկավարվող ՅՎ-ները:

Առաջին քայլում բոլոր ՅՎ-ները (93,805) տիպաբանվել են ըստ հիմնադրի/տնօրենի սեռի (2 խումբ), չափի (3 խումբ) և ՏԳՏԴ-ի (21 խումբ): Զետազոտվող ՅՎ-ների ներկայացված տիպաբնությունը համապատասխանում է 2024թ.-ի հետազոտության տիպաբանությանը: Արդյունքում ձևավորվել են հետևյալ խմբերը.

Աղյուսակ 2 - ՅՎ-ների դասակարգումն ըստ տիպերի

ՏԳՏԴ	ՅՎ-ի սեփականատիրոջ/տնօրենի սեռը և չափը							
	Արական				Իգական			
	Գերփոքր	Փոքր	Միջին	Ընդամենը	Գերփոքր	Փոքր	Միջին	Ընդամենը
A	576	73	28	677	123	10	2	135
B	198	31	15	244	26	9	1	36
C	6,483	532	178	7,193	2,426	107	20	2,553
D	132	90	6	228	27	15	1	43
E	63	9	5	77	11	0	0	11
F	1,968	482	173	2,623	243	61	29	333
G	21,116	2,435	684	24,235	13,614	712	147	14,473

¹ Յուրաքանչյուր հաջորդ չափանիշը կիրառվում է նախորդ չափանիշի կիրառումից հետո: Բազայում առկա են SU-ներ, որոնք համապատասխանում են 1-ից ավելի չափանիշների: Օրինակ 3-րդ չափանիշին համապատասխանող SU-ների քանակը ընդհանուր բազայում 495 է, սակայն 1-ին և 2-րդ չափանիշներով ֆիլտրելուց հետո բազայում մնում են դրանցից 479-ը

H	2,660	179	44	2,883	584	59	22	665
I	2,103	325	79	2,507	1,200	103	14	1,317
J	4,636	510	144	5,290	1,243	145	33	1,421
K	406	35	15	456	154	14	3	171
L	1,581	151	31	1,763	594	32	9	635
M	3,163	322	56	3,541	2,142	100	7	2,249
N	1,471	154	36	1,661	1,141	63	5	1,209
O	18	1	1	20	16	1	0	17
P	508	34	14	556	910	25	4	939
Q	958	107	44	1,109	418	39	15	472
R	697	24	14	735	408	16	4	428
S	5,862	195	15	6,072	4,723	49	5	4,777
T	7	0	0	7	9	0	0	9
U	22	3	2	27	7	1	0	8
Ընդամենը	54,628	5,692	1,584	61,904	30,019	1,561	321	31,901

ՀՎ-ների ընտրելու (ընտրանքը ձևավորելու) համար կատարվել են հետևյալ քայլերը.

1. ՀՎ-ները դասավորվել են ըստ սեփականատիրոջ/տնօրենի սեռի: Արդյունքում ձևավորվել ենք 2 խմբեր:
2. Սեփականատիրոջ/տնօրենի սեռով ձևավորված 2 խմբերում ՀՎ-ները դասավորվել են ըստ չափի: Արդյունքում, «սեռ x չափ» բնութագրի հիման վրա ձևավորվել են 6 խմբեր ($=2 \times 3$):
3. Սեփականատիրոջ/տնօրենի սեռով և չափով ձևավորված 6 խմբերում ՀՎ-ները դասավորվել են ըստ ՏԳՏԴ տեսակի: Արդյունքում, «սեռ x չափ x ՏԳՏԴ» բնութագրի հիման վրա պետք է ձևավորվեն 126 խմբեր ($=2 \times 3 \times 21$): Բայց, քանի որ կիրառված բնութագրիչների հիման վրա 8 տիպի ՀՎ-ներ գոյություն չունեն (տես [Աղյուսակ 2](#)), ուստի «սեռ x չափ x ՏԳՏԴ» բնութագրի հիման վրա ձևավորված խմբերի թիվը կազմում է 118:
4. Արական սեռի սեփականատեր/տնօրեն ունեցող 61,904 ՀՎ-ների ցանկից քայլային մեթոդով կատարվել է ՀՎ-ների ընտրություն: Զայի մեծությունը հաշվելու համար 61,904 ընդհանուր համախմբությունը բաժանվել է արական սեռի սեփականատեր/տնօրեն ունեցող ՀՎ-ների ընտրանքի թվի (420) վրա: Զայի մեծությունը ստացվել է 147 ($=61,904/420$): Արդյունքում, ընտրանքում հայտնվել է 61,904 ՀՎ-ների ցանկից ամեն 147-րդը: Ընտրության համար մեկնարկային կետ է ընդունվել ցանկի առաջին սուբյեկտը:
5. Իգական սեռի սեփականատեր/տնօրեն ունեցող 31,901 ՀՎ-ների ցանկից քայլային մեթոդով կատարվել է ՀՎ-ների ընտրություն: Զայի մեծությունը հաշվելու համար 31,901 ընդհանուր համախմբությունը բաժանվել է իգական սեռի սեփականատեր/տնօրեն ունեցող ՀՎ-ների ընտրանքի թվի (180) վրա: Զայի մեծությունը ստացվել է 177 ($=31,901/180$): Արդյունքում, ընտրանքում հայտնվել է 31,901 ՀՎ-ների ցանկից ամեն 177-րդը: Ընտրության համար մեկնարկային կետ է ընդունվել ցանկի առաջին սուբյեկտը:

Արդյունքում ձևավորվել է 600 ՀՎ-ներից բաղկացած ընտրանք, որի կառուցվածքը (տիպային համամասնությունը) նույնությամբ համապատասխանում է ընտրանքային համախմբության (93,805 ՀՎ-ների) կառուցվածքին:

Աղյուսակ 3 - Ընտրանքում ներառված ՀՎ-ների դասակարգումն ըստ տիպերի

ՏԳՏԴ	ՀՎ-ներն ըստ սեփականատիրոջ/տնօրենի սեռի և չափի											
	Արական				Իգական				ԲՈԼՈՐԸ			
	Գերփոքը	Փոքը	Միջին	Ընդամենը	Գերփոքը	Փոքը	Միջին	Ընդամենը	Գերփոքը	Փոքը	Միջին	Ընդամենը
A	4	1	-	5	1	-	-	1	5	1	-	6

B	1	1	-	2		-	-		1	1	-	2
C	44	3	2	49	14	1	-	15	58	4	2	64
D	1	-	-	1		-	-	-	1	-	-	1
E	1	-	-	1		-	-	-	1	-	-	1
F	13	3	2	18	2	-	-	2	15	3	2	20
G	143	17	4	164	77	4	1	82	220	21	5	246
H	19	1	-	20	3	-	1	4	22	1	1	24
I	14	3	-	17	6	1	-	7	20	4	-	24
J	32	3	1	36	7	1	-	8	39	4	1	44
K	3	-	-	3	1		-	1	4	-	-	4
L	11	1	-	12	3	1	-	4	14	2	-	16
M	22	2	-	24	12	-	-	12	34	2	-	36
N	10	1	1	12	7	-	-	7	17	1	1	19
O	-	-	-	-		-	-	-	-	-	-	-
P	3	-	1	4	5	1	-	6	8	1	1	10
Q	6	1	-	7	2	-	-	2	8	1	-	9
R	5	-	-	5	3	-	-	3	8	-	-	8
S	39	1	-	40	25	1	-	26	64	2	-	66
T	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
U	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ընդամենը	371	38	11	420	168	10	2	180	539	48	13	600

Այն դեպքերի համար, երբ ինչ-ինչ պատճառներով հնարավոր չի եղել հարցազրույց իրականացնել ընտրանքում հայտնված ՅՎ-ների հետ, կազմվել են փոխարինող ՅՎ-ների ցուցակներ: Փոխարինումը կատարվել է բացարձակ համապատասխանության սկզբունքով, այսինքն՝ ՅՎ-ն փոխարինվել է նույն տիպի մեկ այլ ՅՎ-ի հետ:

4.2.1 Տվյալների հավաքագրման գործիք-հարցաշարը

Նախորդ հետազոտության հետ համադրելիության ապահովման նպատակով հարցաշարի մշակման համար հիմք է հանդիսացել այդ հետազոտության ժամանակ մշակված հարցաշարը՝ լրամշակելով այն դիտարկվող ժամանակահատվածի առանձնահատկություններին և հարկային վարչարարության մեջ իրականացված բարեփոխումներին համահունչ:

Հարցաշարը բաղկացած է հետևյալ թեմատիկ հարցերի խմբերից.

- ▶ Ժողովրդագրական տվյալներ,
- ▶ ՅՎ-ի կողմից հարկային գործառնությունների կազմակերպում,
- ▶ Վերաբերմունք հարկային օրենսդրության նկատմամբ,
- ▶ Վերաբերմունք հարկային մարմնի կողմից մատուցվող ծառայությունների նկատմամբ,
- ▶ Ընկերության/ՅՎ-ի հեռանկարները,
- ▶ Արդիականացման և բարեփոխումների նկատմամբ վերաբերմունք,
- ▶ Վստահություն ՊԵԿ-ի նկատմամբ,
- ▶ Օրենսդրական կարգավորող շրջանակ,
- ▶ Թափանցիկություն,
- ▶ Գեներային հիմնախնդիրների վերլուծություն:

Հարցաշարում հարցերի գերակշիռ մասը ձևակերպված են «փակ հարցի» սկզբունքով (հարց+պատասխանների տարբերակներ): Դա թույլ կտա հարցումներ իրականացնել CAPI² մեթոդով:

² Computer-Assisted Personal Interviews

Սույն հետազոտության շրջանակում հարցաշարում իրականացվել են հետևյալ փոփոխությունները.

- ▶ Հարցաշարից հանվել են որոշ հարցեր, որոնք այլևս արդիական չեն (օրինապահ հարկ վճարողին վերաբերող 4 հարց, հարկային օգտակարությամբ կատարված փոփոխություններին վերաբերող 1 հարց, էլեկտրոնային համակարգի օգտակարությանը վերաբերող 1 հարց, հարկային մարմնից տեղեկատվության ստացման նախընտրելի եղանակի մասին 1 հարց, նոր ծառայությունների նախընտրության և առկա ծառայությունների նոր որակին վերաբերող 1-ական հարց մաքսային մարմնից գոհունակությանն առնող վերաբերող 1 ենթահարց և այլ ենթահարցեր):
- ▶ Ներառվել են ՊԵԿ-ի հետ նախապես համաձայնեցված նոր հարցեր (չկատարած հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ ծանուցումների ստացման մասին 1 հարց, նախկինում նմանատիպ հարցմանը մասնակցած լինելու վերաբերյալ 1 հարց և մի շարք ենթահարցեր):
- ▶ Առկա հարցերի համար՝ լրամշակվել են պատասխանների տարբերակները՝ համաձայն ՊԵԿ-ի դիտարկումների:

Սույն հետազոտության համար լրամշակված և ՊԵԿ-ի հետ համաձայնեցված հարցաշարը [կցված է սույն հաշվետվությանը՝ Հավելված 4:](#)

ՀԲ-ի հետ համաձայնեցված **հարցաշարը թվայնացվել է՝** հարցումները CAPI մեթոդով իրականացնելու համար: Այս մոտեցումը թույլ կտա հարցաշարը լրացնել առցանց՝ եթե այդպիսի ցանկություն հայտնեն ընտրանքում ներառված ՀԲ-ները: Էլեկտրոնային հարցաշարը մշակվել է JotForm օնլայն հարթակում, որի հուսալիությունն ու հարմարավետությունը բազմիցս ապացուցվել է մեր կողմից իրականացված այլ հետազոտությունների ժամանակ: Ծրագրային ապահովումը կտեղադրվի համապատասխան թվով պլանշետների մեջ, որոնք հարցազրուցավարները կօգտագործեն դեմ առ դեմ հարցումների ժամանակ:

Այս մոտեցման արդյունքում մենք էապես արագացրել ենք քանակական հետազոտությունների անցկացումը՝ խնայելով թղթային հարցաշարերի տվյալների մուտքագրման ժամանակը, խուսափելով այդ հարցաշարերի մուտքագրման հնարավոր սխալներից (մարդկային գործոն), ի վերջո՝ խնայելով թուղթ և բնություն: **Jotform հարթակում ստեղծված էլեկտրոնային հարցաշարը հասանելի է հետևյալ հղմամբ.**

Քանակական հետազոտության հարցաշար → <https://form.jotform.com/252921839140457>

4.3 ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՆՑԿԱՑՈՒՄԸ

Հարցումներն իրականացվել են **դեմ առ դեմ հարցման եղանակով:**

4.3.1 Դաշտային աշխատանքները և որակի վերահսկողությունը

4.3.1.1 *Հարցման գործընթացի կազմակերպումը*

Հարցումները իրականացվել են 2025թ. հոկտեմբերից դեկտեմբեր ընկած ժամանակահատվածում:

Դաշտային աշխատանքների գործընթացը բաղկացած է հետևյալ քայլերի հաջորդականությունից.

- ▶ Կապի հաստատում ընտրված ՀԲ-ի հետ և հետազոտության ներկայացում: Կապը կարող է հաստատվել հեռախոսազանգով կամ էլ. փոստով:
- ▶ Հարցմանը մասնակցող անձի նույնականացում, ով պետք է հստակ տիրապետի անհրաժեշտ տեղեկատվությանը (օրինակ՝ սեփականատեր, տնօրեն, գլխավոր հաշվապահ կամ այլ):
- ▶ Ընտրված անձին հարցման բնույթի մասին տեղեկատվության տրամադրում, որից հետո նա կարող է առաջարկել դեմ առ դեմ, տեսազանգով, հեռախոսով կամ առցանց ուղարկված հղումով հարցմանը մասնակցելու տարբերակներից որևէ մեկը:
- ▶ Հարցման մեկնարկ և իրականացում: Հարցումները հիմնականում կիրականացվեն դեմ առ դեմ հարցման եղանակով, սակայն ռեսպոնդենտի կողմից առաջարկվող բոլոր այլընտրանքները ևս ընդունելի կլինեն: Հարցումներ կանցկացնեն միայն փորձառու հարցազրուցավարները, որոնք խստորեն կհետևեն խորհրդատուի կողմից կիրառվող հազուստի և վարքագծի կանոններին:

- ▶ Տվյալների պահպանում: Դրանք կպահպանվեն JotForm հարթակում պատրաստված էլեկտրոնային տվյալների բազայում, որը հնարավորություն է տալիս հավաքված տվյալները հետագայում փոխակերպելու անհրաժեշտ ձևաչափի (օրինակ՝ MS Excel, SPSS կամ այլ):

Հետազոտական թիմը խստորեն պահպանում է մասնագիտական պատասխանատվության, բարեվարքության, գաղտնիության պահպանման և այլ էթիկական ստանդարտները հետազոտության իրականացման ընթացքում (առավել մանրամասն ներկայացված է [7.1](#)-ում):

4.3.1.2 Որակի վերահսկողությունը

Որակի վերահսկողության գործընթացը իրականացվել է հարցումներ իրականացնելու ողջ ընթացքում՝ առավելագույնս խուսափելու համար հարցման ընթացքում թույլ տրվող հնարավոր սխալներից (հարցազրուցավարի կողմից սխալ պատասխանի տարբերակի ընտրություն, հարցի բացթողում և այլն):

Հարցման ընթացքում պահպանվել են որակի վերահսկողության համար անհրաժեշտ հետևյալ սկզբունքները.

- ▶ Հարցվողի կոնտակտային տվյալների արձանագրում՝ ըստ անհրաժեշտության հետագայում որոշ հարցերում ճշգրտումներ իրականացնելու նպատակով:
- ▶ Հարցման ընթացքի ձայնագրում՝ հարցվողի թույլտվությամբ: Ձայնագրության առկայությունը հնարավորություն է տալիս ամենօրյա կտրվածքով ստուգելու հարցման որակը: Նախկինում իրականացրած վերահսկողության փորձի հիման վրա կարծում ենք, որ վերահսկողության գործընթացի առավել արդյունավետությունն ապահովելու նպատակով ամենօրյա կտրվածքով անհրաժեշտ է լսել տվյալ օրվա կատարված հարցումների 10%-ի ձայնագրությունները: Արձանագրված սխալների պարագայում հարցազրուցավարները անմիջապես կտեղեկացվեն դրանց մասին և կստանան հրահանգներ հետագայում նմանատիպ սխալներից խուսափելու համար:
- ▶ Տվյալների բազայի շարունակական հսկողություն՝ շեղումների կամ «դժվարանում են պատասխանել» տարբերակների որոշակի քանակից ավելին թույլ չտալու նպատակով:
- ▶ Տվյալների ընդհանուր մաքրում դաշտային աշխատանքների ավարտից հետո: Այս գործիքը կիրառվել է համակարգային սխալների և կասկածելի տվյալների նույնականացման համար: Հայտնաբերված թերությունները շտկվել են կրկնակի կապի հաստատման, հեռախոսազանգերի կամ ձայնագրությունների ունկնդրման միջոցով:

4.3.2 Որակական հետազոտություն՝ Ֆոկուս-խմբային քննարկումների միջոցով

Ֆոկուս խմբային քննարկումները (ՖԽԶ) իրականացվել են դաշտային հետազոտության ավարտից հետո, ինչը հնարավորություն է տվել դաշտային հետազոտության ժամանակ բացահայտված խնդիրների առավել հանգամանալից վերլուծություն իրականացնել թիրախային լսարանի հետ:

ՖԽԶ-ները իրականացվել են հետևյալ 3 ենթախմբերի շրջանակում.

- ▶ Ընդհանուր հարկման համակարգում գործող ՀՎ-ներ,
- ▶ Շրջանառության հարկ վճարողներ,
- ▶ Միկրոձեռնարկատիրության համակարգում գործող ՀՎ-ներ:

4.3.3 Տվյալների մշակում և հաշվետվության ներկայացում

Տվյալների նախնական հավաքագրումը իրականացվել է JotForm օնլայն հարթակի էլեկտրոնային տվյալների բազայում: Հետազոտության դաշտային աշխատանքների ամբողջական ավարտից հետո տվյալների բազան փոխակերպվել է MS Excel կամ SPSS ձևաչափի՝ վերջնական ստուգման, մաքրման, փոփոխման համար, որից հետո իրականացվել է տվյալների մշակում և վերլուծություն:

5 ՀԵՏԱՉՈՏՈՒԹՅԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

5.1 ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԵՏԱՉՈՏՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Այս ենթաբաժնում ներկայացվում են հարցման մասնակիցների վերաբերյալ հիմնական տեղեկություններ: Հարցման արդյունքում հավաքագրված բոլոր տվյալները ներկայացվում են ինչպես ընդհանրական, այնպես էլ՝ առանձնացված գերփոքր, փոքր և միջին³ չափի ՀՎ-ների տեսանկյունից:

Ընտրանքային հետազոտության շրջանակում հարցվել են 600 հարկ վճարողներ, որոնցից՝

- ☐ 540-ը գերփոքր ՀՎ-ներ են,
- ☐ 49-ը՝ փոքր,
- ☐ 11-ը՝ միջին:

Պատասխանների տոկոսը (response rate) 20.5% է (կապ է հաստատվել 2,926 ՀՎ-ի հետ, որոնցից 2,326-ը մերժել է իր մասնակցությունը, իսկ 600-ի հետ հարցումը կայացել է): Մերժման պատճառներն են՝ զբաղվածությունը (75.2%), ոչ նպատակահարմարությունը (20.4%) և պատճառաբանությունը, որ իրենք ՊԵԿ հեռախոսազանգերի կենտրոնից ճշտել են, որ ՊԵԿ-ի պատվերով նման հետազոտություն չի իրականացվում (4.4%):

Ըստ ռեսպոնդենտների սեռի վերլուծությունը վկայում է, որ 2025թ. արական սեռի ներկայացուցիչների մասնաբաժինն աճել է 8.3%-ային կետով՝ [Աղյուսակ 4](#): Ի սկզբանե խնդրել ենք, որ հարցմանը մասնակցեն հարկային գործառնությունների մասին առավել տեղեկացված ռեսպոնդենտները: Ուստի այս փոփոխությունը կարող է վկայել ՀՎ-ի հարկային գործառնությունների իրականացման գործում արական սեռի ներկայացուցիչների դերի աճի մասին:

Աղյուսակ 4 - (Հարց 5.5) Ռեսպոնդենտի սեռը, N=600

Սեռը	2024	2025	Տարբերություն (տոկոսային կետ)
1. Արական	63.0%	71.3%	8.3%
2. Իգական	37.0%	28.7%	-8.3%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

[Աղյուսակ 5](#)-ը ներկայացնում է ՀՎ-ների գործունեության աշխարհագրական բաշխվածությունը Հայաստանում: Երևանում է գտնվում հարցված ՀՎ-ների 67.7%-ը, ընդ որում այս ցուցանիշը գրեթե նույնական է գերփոքր և միջին չափի ՀՎ-ների տեսանկյունից: Մարզերից առավել ակտիվ են Լոռին (9.5%), Արագածոտնը (5.5%) և Արմավիրը (4.2%): Սա կարող է պայմանավորված լինել այս մարզերի տնտեսական զարգացման մակարդակով, արդյունաբերական ներուժով և բնակչության թվով: Հատկանշական է, որ Լոռու մարզում միջին չափի ՀՎ-ների մասնաբաժինը (9.1%) ամենաբարձրն է Երևանից հետո, ինչը կարող է վկայել այստեղ համեմատաբար շատ ՀՎ-ների առկայության մասին: Գերփոքր ՀՎ-ները կազմում են հարցվածների ճնշող մեծամասնությունը (90%), ինչը արտացոլում է Հայաստանի տնտեսության կառուցվածքը:

Որոշ մարզերում, ինչպիսիք են Գեղարքունիքը, Սյունիքը և Տավուշը, ՀՎ-ների թիվը համեմատաբար փոքր է: Սա, թերևս, պայմանավորված է մայրաքաղաքից այս մարզերի հեռավորությամբ, բնակչության թվով և այլ առանձնահատկություններով: Հետաքրքրական է նաև, որ որոշ մարզերում, օրինակ՝ Գեղարքունիքում, Սյունիքում և Տավուշում, հարցման մասնակիցների շրջանում բացակայում են փոքր և միջին չափի ՀՎ-ները: Սա ևս նույնական է իրական պատկերին և արտացոլում է այս մարզերում փոքր և միջին ՀՎ-ների սակավությունը:

³ ՀՎ-ների չափի տարանջատումն իրականացվել է ըստ ՓՄՁ օրենքի տարեկան շրջանառության չափի դասակարման, ըստ այդմ՝ գերփոքր ՀՎ-ները տարեկան մինչև 100մլն դրամ շրջանառություն ունեցողներն են, փոքրը՝ 100մլն-500մլն, իսկ միջինը՝ 500մլն-1,5մլրդ շրջանառություն ունեցողները:

Աղյուսակ 5 - (Հարց Ա. & 1.6.) ՀՎ-ների գործունեության մարզը, N=600

Գործունեության մարզը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
Երևան	367	68.0%	31	63.3%	8	72.7%	406	67.7%
Արագածոտն	29	5.4%	3	6.1%	1	9.1%	33	5.5%
Արարատ	15	2.8%	1	2.0%	0	0.0%	16	2.7%
Արմավիր	23	4.3%	1	2.0%	1	9.1%	25	4.2%
Գեղարքունիք	12	2.2%	0	0.0%	0	0.0%	12	2.0%
Լոռի	54	10.0%	2	4.1%	1	9.1%	57	9.5%
Կոտայք	5	0.9%	9	18.4%	0	0.0%	14	2.3%
Շիրակ	6	1.1%	1	2.0%	0	0.0%	7	1.2%
Սյունիք	7	1.3%	0	0.0%	0	0.0%	7	1.2%
Վայոց ձոր	10	1.9%	0	0.0%	0	0.0%	10	1.7%
Տավուշ	12	2.2%	1	2.0%	0	0.0%	13	2.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Ըստ ստացված արդյունքների՝ 2025թ. նշանակալի աճել է հարցմանը մասնակցած՝ Երևանում և Արագածոտնում գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը՝ 11.7%-ային կետով և 3.5%-ային կետով, փոխարենը նվազել է Կոտայքում (4.2%-ային կետով) և Շիրակում (4.5%-ային կետով) գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը՝ [Աղյուսակ 6](#):

Աղյուսակ 6 - (Հարց Ա.)ՀՎ-ների գործունեության մարզը, N=600

Գործունեության մարզը	2024	2025	Տարբերություն
Երևան	56.0%	67.7%	11.7%
Արագածոտն	2.0%	5.5%	3.5%
Արարատ	4.0%	2.7%	-1.3%
Արմավիր	5.7%	4.2%	-1.5%
Գեղարքունիք	4.3%	2.0%	-2.3%
Լոռի	9.2%	9.5%	0.3%
Կոտայք	6.5%	2.3%	-4.2%
Շիրակ	5.7%	1.2%	-4.5%
Սյունիք	3.3%	1.2%	-2.2%
Վայոց ձոր	1.8%	2.2%	0.3%
Տավուշ	1.5%	1.7%	0.2%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

Ռեսպոնդենտի զբաղեցրած պաշտոնի վերլուծությունը՝ [Աղյուսակ 7](#), ցույց է տալիս, որ անհատ ձեռնարկատերերը կազմում են հարցվածների ամենամեծ խումբը՝ 69.8%: Սա հատկապես արտահայտված է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում, որտեղ նրանք կազմում են 74.8%:

Բաժնետերերը կամ սեփականատերերը կազմում են հարցվածների 13.0%-ը, իսկ գործադիր տնօրենները, նախագահները կամ փոխնախագահները՝ 9.2%:

Հետաքրքրական է այն հանգամանքը, որ փոքր և միջին չափի ՀՎ-ներում անհատ ձեռնարկատերերի մասնաբաժինը կտրուկ նվազում է, ինչը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ի աճի հետ փոխվում է նաև ՀՎ-ի վարման կազմակերպա-իրավական ձևը:

Աղյուսակ 7 - (Հարց 1.1. & 1.6.) Ռեսպոնդենտի զբաղեցած պաշտոնը, N=600

Պաշտոնը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բաժնետեր / սեփականատեր	60	11.1%	14	28.6%	4	36.4%	78	13.0%

Պաշտոնը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
2. Գործադիր տնօրեն / Նախագահ / փոխնախագահ	41	7.6%	11	22.4%	3	27.3%	55	9.2%
3. Ֆինանսական հարցերով ղեկավար	7	1.3%	1	2.0%	0	0.0%	8	1.3%
4. Գլխավոր հաշվապահ	18	3.3%	6	12.2%	3	27.3%	27	4.5%
5. Անհատ ձեռնարկատեր	404	74.8%	15	30.6%	0	0.0%	419	69.8%
6. Այլ	10	1.9%	2	4.1%	1	9.1%	13	2.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

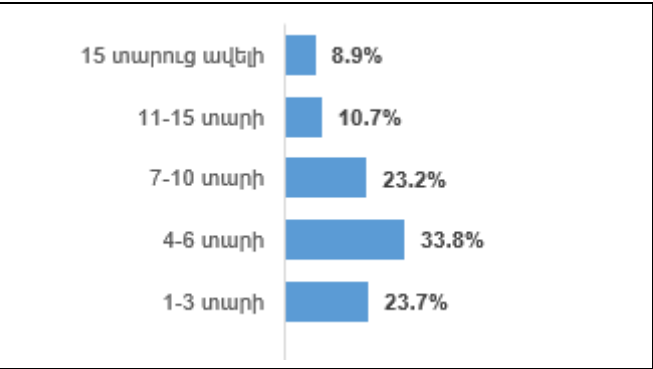
Ռեսպոնդենտի զբաղեցրած պաշտոնի տեսանկյունից ամենանշանակալի փոփոխությունը նկատվում է անհատ ձեռնարկատերերի մասնաբաժնում՝ ԱԶ-երի քանակն աճել է 7.7%-ային կետով՝ հասնելով 69.8%-ի: Միևնույն ժամանակ, գլխավոր հաշվապահների մասնաբաժինը նվազել է 2.5%-ային կետով՝ կազմելով 4.5%: Գործադիր տնօրենների/նախագահների մասնաբաժինը աճել է 0.5%-ային կետով՝ [Աղյուսակ 8](#):

Աղյուսակ 8 - (Հարց 1.1.) Ռեսպոնդենտի զբաղեցած պաշտոնը, N=600

Պաշտոնը	2024	2025	Տարբերություն
1. Բաժնետեր / սեփականատեր	13.3%	13.0%	-0.3%
2. Գործադիր տնօրեն / Նախագահ / փոխնախագահ	8.7%	9.2%	0.5%
3. Ֆինանսական հարցերով ղեկավար	2.2%	1.3%	-0.8%
4. Գլխավոր հաշվապահ	7.0%	4.5%	-2.5%
5. Անհատ ձեռնարկատեր	62.2%	69.8%	7.7%
6. Այլ	6.7%	2.2%	-4.5%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

ՀՎ-ների գործունեության ժամանակահատվածի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ների մեծամասնությունը (57.5%) գործում է 1-6 տարի՝ [Գծապատկեր 1](#): Միևնույն ժամանակ, 15 տարուց ավելի գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը կազմում է 8.9%: Միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում ի համեմատ փոքրի և գերփոքրի, ավելի մեծ է երկարաժամկետ գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը (36.4% գործում են 15 տարուց ավելի)՝ [Աղյուսակ 27](#):

Գծապատկեր 1 - (Հարց 1.2.) ՀՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը, N=600

ՀՎ-ների գործունեության ժամանակահատվածի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ. աճել է 4–6 տարի (2.1%-ային կետով) և 7–10 տարի (9.4%-ային կետով) գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը՝ [Աղյուսակ 9](#):

Աղյուսակ 9 - (Հարց 1.2.) ՀՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը, N=600

Գործունեության ժամանակահատված	2024	2025	Տարբերություն
1. Մինչև 1 տարի	2.0%	0.0%	-2.0%
2. 1-3 տարի	32.2%	23.7%	-8.5%
3. 4-6 տարի	31.7%	33.8%	2.1%
4. 7-10 տարի	13.8%	23.2%	9.4%
5. 11-15 տարի	9.7%	10.7%	1.0%
6. 15 տարուց ավելի	10.5%	8.7%	-1.8%
98. ԴՊ	0.2%	0.0%	-0.2%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

Կազմակերպա-իրավական ձևերի վերլուծությունը՝ [Աղյուսակ 10](#), ցույց է տալիս, որ գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում գերակշռում են անհատ ձեռնարկատերերը (77.0%), մինչդեռ փոքր և միջին չափի ՅՎ-ների մեծամասնությունը ՍՊԸ-ներ են (համապատասխանաբար 65.3% և 90.9%):

Աղյուսակ 10 - (Հարց 1.3. & 1.6.) ՅՎ-ի կազմակերպա-իրավական ձևը, N=600

Կազմակերպա-իրավական ձևը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. ՍՊԸ	121	22.4%	32	65.3%	10	90.9%	163	27.2%
2. ԲԸ	1	0.2%	1	2.0%	1	9.1%	3	0.5%
3. Արտադրական կոոպերատիվ	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
4. ԱԶ	416	77.0%	15	30.6%	0	0.0%	431	71.8%
5. Այլ	1	0.2%	1	2.0%	0	0.0%	2	0.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Հարցմանը մասնակցած ՅՎ-ների կազմակերպա-իրավական ձևի փոփոխությունները ցույց են տալիս, որ 2025 թ. չափավոր աճել է ԱԶ-ների մասնաբաժինը (1.2%-ային կետով)՝ հասնելով 71.8%-ի: Միևնույն ժամանակ նվազել է ԲԸ-ների մասնաբաժինը (1.3%-ային կետով)՝ [Աղյուսակ 11](#):

Աղյուսակ 11 - (Հարց 1.3.) ՅՎ-ի կազմակերպա-իրավական ձևը, N=600

Կազմակերպա-իրավական ձևը	2024	2025	Տարբերություն
1. ՍՊԸ	27.2%	27.2%	0.0%
2. ԲԸ	1.8%	0.5%	-1.3%
3. Արտադրական կոոպերատիվ	0.0%	0.2%	0.2%
4. ԱԶ	70.7%	71.8%	1.2%
5. Այլ	0.3%	0.3%	0.0%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

[Աղյուսակ 12](#)-ի վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՅՎ-ների գործունեության ոլորտների բազմազանությունը և նրանց բաշխվածությունը նույնական է ՀՀ տնտեսությունում նրանց իրական բաշխմանը: Հարցված ՅՎ-ների շրջանում ամենամեծ մասնաբաժինն ունի մեծածախ և մանրածախ առևտուրը՝ 41.5%: Հատկանշական է, որ այս ոլորտում բարձր է փոքր չափի ՅՎ-ների մասնաբաժինը (55.1%): Ընդ որում, տվյալ վերլուծության շրջանակում առևտրի ոլորտն առանձնացվել է ավտոմեքենաների և մոտոցիկլների նորոգում ենթաօլորտից՝ ավելի հստակ պատկեր ստանալու համար:

Երկրորդ տեղում է սպասարկման այլ ծառայությունների ոլորտը՝ 16.3%: Այս ոլորտում գերակշռում են գերփոքր ՅՎ-ները (17.8%), իսկ միջին չափի ՅՎ-ների մասնաբաժինը կազմում է 9.1%:

Մշակող արդյունաբերությունը զբաղեցնում է երրորդ տեղը՝ 9.5%: Այս ոլորտում նկատվում է համեմատաբար հավասարաչափ բաշխում փոքր, միջին և գերփոքր ՅՎ-ների միջև, ինչը կարող է վկայել ոլորտի կայունության մասին:

Աղյուսակ 12 - (Հարց 1.4. & 1.6.) Հարցված ՅՎ-ի գործունեության ոլորտի բաշխումն ըստ շրջանառության չափի, N=600

Գործունեության տեսակը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն և ձկնորսություն	6	1.1%	0	0.0%	0	0.0%	6	1.0%
2. Հանքագործական արդյունաբերություն և բաց հանքերի շահագործում	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
3. Մշակող արդյունաբերություն	52	9.6%	4	8.2%	1	9.1%	57	9.5%

Գործունեության տեսակը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	N	%	N	%	N	%	N	%
4. Էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում	1	0.2%	0	0.0%	1	9.1%	2	0.3%
5. Զրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում	1	0.2%	1	2.0%	0	0.0%	2	0.3%
6. Շինարարություն	14	2.6%	3	6.1%	3	27.3%	20	3.3%
7. Մեծածախ և մանրածախ առևտուր	221	40.9%	27	55.1%	1	9.1%	249	41.5%
8. Փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն	15	2.8%	1	2.0%	1	9.1%	17	2.8%
9. Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում	24	4.4%	1	2.0%	0	0.0%	25	4.2%
10. Տեղեկատվություն և կապ	35	6.5%	4	8.2%	2	18.2%	41	6.8%
11. Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն	6	1.1%	0	0.0%	0	0.0%	6	1.0%
12. Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն	9	1.7%	2	4.1%	0	0.0%	11	1.8%
13. Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն	22	4.1%	1	2.0%	0	0.0%	23	3.8%
14. Վարչարարական և օժանդակ գործունեություն	6	1.1%	2	4.1%	1	9.1%	9	1.5%
16. Կրթություն	8	1.5%	1	2.0%	0	0.0%	9	1.5%
17. Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում	8	1.5%	1	2.0%	0	0.0%	9	1.5%
18. Մշակույթ, զվարճություններ և հանգիստ	15	2.8%	0	0.0%	0	0.0%	15	2.5%
19. Սպասարկման այլ ծառայություններ	96	17.8%	1	2.0%	1	9.1%	98	16.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

ՀՎ-ների գործունեության ոլորտների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հարցման մասնակիցների շրջանում 2025 թ. աճել է տեղեկատվության և կապի (1.8%-ային կետով), կացության և հանրային սննդի կազմակերպման (0.5%-ային կետով), սպասարկման այլ ծառայությունների (2.5%-ային կետով), ինչպես նաև «Այլ» կատեգորիայում գործող ՀՎ-ների (1.4%-ային կետով) մասնաբաժինը: Միևնույն ժամանակ նվազել է մշակող արդյունաբերության (2.8%-ային կետով), փոխադրումների և պահեստային տնտեսության (0.7%-ային կետով), ինչպես նաև մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեության (2.8%-ային կետով) ոլորտներում գործող ՀՎ-ների մասնաբաժինը՝ [Աղյուսակ 13](#):

Աղյուսակ 13 - (Հարց 1.4.) Հարցված ՀՎ-ի գործունեության ոլորտը, N=600

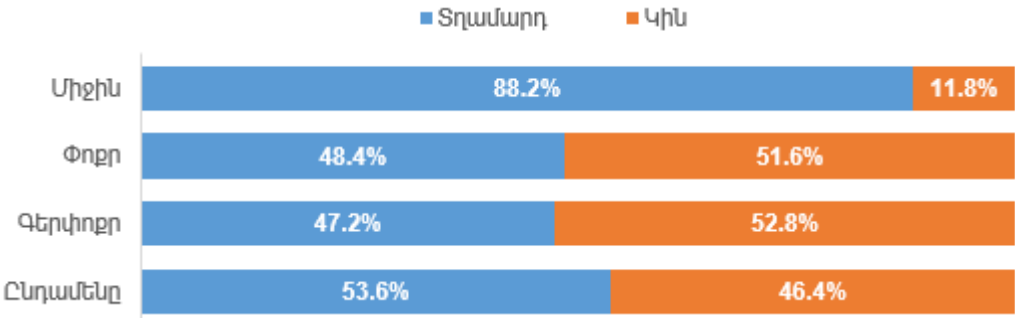
Գործունեության տեսակը	2024	2025	Տարբերություն
3. Մշակող արդյունաբերություն	12.3%	9.5%	-2.8%
6. Շինարարություն	2.8%	3.3%	0.5%
7. Մեծածախ և մանրածախ առևտուր	41.4%	41.5%	0.1%
9. Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում	3.7%	4.2%	0.5%
10. Տեղեկատվություն և կապ	5.0%	6.8%	1.8%
13. Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն	6.7%	3.8%	-2.8%
19. Սպասարկման այլ ծառայություններ	13.8%	16.3%	2.5%

Գործունեության տեսակը	2024	2025	Տարբերություն
22. Այլ ⁴	14.3%	14.5%	0.2%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

Հարցմանը մասնակցած ՀՎ-ների աշխատակիցների սեռային կազմը՝ [Գծապատկեր 2](#), ցույց է տալիս, որ ընդհանուր առմամբ տղամարդիկ և կանայք գրեթե հավասարաչափ են բաշխված՝ համապատասխանաբար կազմելով 53.6% և 46.4%, սակայն կան որոշակի տարբերություններ՝ կախված ՀՎ-ի չափից:

Գերփոքր և փոքր ՀՎ-ներում սեռային բաշխումը մոտ է ընդհանուր բաշխմանը: Հետաքրքիր է, որ միջին չափի ՀՎ-ներում տղամարդիկ անհամեմատ մեծ մասնաբաժին ունեն՝ 88.2%:

Գծապատկեր 2 - (Հարց 1.5 & 1.6.) Հետազոտված ՀՎ-ների աշխատակիցների սեռային կազմը, N=600

Ռեսպոնդենտների կրթական մակարդակի վերլուծությունը՝ [Աղյուսակ 14](#), ցույց է տալիս, որ ռեսպոնդենտների մեծամասնությունը՝ 59%-ն ունի բարձրագույն կրթություն, միջնակարգ կրթություն ունեցողները կազմում են ընդամենը 26,3%:

Աղյուսակ 14 - (Հարց 5.6 & 1.6.) Ռեսպոնդենտի կրթական աստիճանը, N=600

Կրթական աստիճանը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Միջնակարգ	151	28.0%	4	8.2%	3	27.3%	158	26.3%
2. Նախնական մասնագիտական	12	2.2%	0	0.0%	0	0.0%	12	2.0%
3. Միջին մասնագիտական	71	13.1%	4	8.2%	0	0.0%	75	12.5%
4. Ուսանող	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
5. Բակալավրիատ	143	26.5%	12	24.5%	2	18.2%	157	26.2%
6. Մագիստրատուրա	144	26.7%	27	55.1%	5	45.5%	176	29.3%
7. Ասպիրանտուրա / Օրդինատուրա	14	2.6%	1	2.0%	1	9.1%	16	2.7%
8. Գիտական աստիճան	4	0.7%	1	2.0%	0	0.0%	5	0.8%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Ռեսպոնդենտի կրթական աստիճանի վերլուծությունը ցույց է տալիս միջնակարգ կրթություն ունեցողների մասնաբաժնի աճ՝ 5.3%-ային կետով, հասնելով 26.3%-ի: Նախնական մասնագիտական կրթություն ունեցողների մասնաբաժինն աճել է՝ 1.5%-ային կետով: Բակալավրի կրթություն ունեցողների մասնաբաժինը նույնպես աճել է՝ 1.2%-ային կետով:

Մագիստրոսական և ավելի բարձր կրթական աստիճան ունեցողների մասնաբաժինը զգալիորեն նվազել է՝ 7.3%-ային կետով: Այս փոփոխությունները կարող են վկայել ՀՎ-ների շրջանում կրթական մակարդակի որոշակի վերաբաշխման մասին՝ [Աղյուսակ 15](#):

⁴ Այլ ոլորտների ներքո ներառված են Աղյուսակ 12-ում նշված բոլոր ոլորտները, որոնց մասնաբաժինը 2025թ. 3.0%-ից ցածր է

Աղյուսակ 15 - (Հարց 5.6) Ռեսպոնդենտի կրթական աստիճանը, N=600

Կրթական աստիճանը	2024	2025	Տարբերություն
1. Միջնակարգ	21.0%	26.3%	5.3%
2. Նախնական մասնագիտական	0.5%	2.0%	1.5%
3. Միջին մասնագիտական	12.5%	12.5%	0.0%
4. Ուսանող	0.7%	0.2%	-0.5%
5. Բակալավրիատ	25.0%	26.2%	1.2%
6. Մագիստրատուրա	36.7%	29.3%	-7.3%
7. Ասպիրանտուրա / Օրդինատուրա	2.7%	2.7%	0.0%
8. Գիտական աստիճան	0.8%	0.8%	0.0%
99. Հ/Դ	0.2%	0.0%	-0.2%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

Ընդհանուր առմամբ, հարցված ՀՎ-ների մեծամասնությունում (66.7%) կանանց մասնաբաժինը ղեկավար կազմում կազմում է 0-25%՝ [Աղյուսակ 16](#): Սա վկայում է այն մասին, որ ՀՎ-ների ղեկավար պաշտոններում կանայք ղեռնա թերներկայացված են: Սակայն հետաքրքիր է նշել, որ ՀՎ-ների 27.5%-ում կանանց մասնաբաժինը ղեկավար կազմում կազմում է 75–100%: Ընդ որում դա հիմնականում բնորոշ է ԱԶ-երին՝ [Աղյուսակ 17](#):

ՀՎ-ների չափի մեծացմանը զուգընթաց նկատվում է ղեկավար կազմում կանանց մասնաբաժնի նվազման միտում: Գերփոքր ՀՎ-ների 29.6%-ում կանանց մասնաբաժինը ղեկավար կազմում կազմում է 75–100%, մինչդեռ փոքր ՀՎ-ների դեպքում այս ցուցանիշը 10.2% է, իսկ միջին չափի ՀՎ-ների դեպքում 0%: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ կանայք ավելի հաճախ են ղեկավարում փոքր ՀՎ-ներ կամ գործում են որպես ԱԶ, իսկ ավելի մեծ ՀՎ-ներում նրանք ավելի քիչ են ներկայացված ղեկավար կազմում:

Աղյուսակ 16 - (Հարց 1.8. & 1.6.) Կանանց մասնաբաժինը ՀՎ-ի ղեկավարների կազմում, N=600

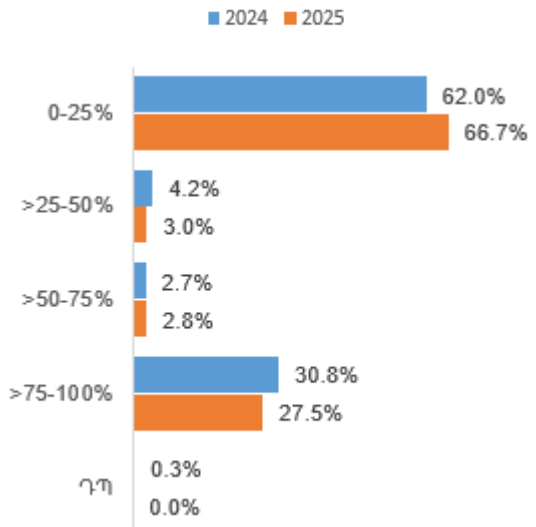
Մասնաբաժինը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. 0-25%	352	65.2%	39	79.6%	9	81.8%	400	66.7%
2. >25-50%	14	2.6%	3	6.1%	1	9.1%	18	3.0%
3. >50-75%	14	2.6%	2	4.1%	1	9.1%	17	2.8%
4. >75-100%	160	29.6%	5	10.2%	0	0.0%	165	27.5%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 17 - (Հարց 1.8.&1.3.) Կանանց մասնաբաժինը ՀՎ-ների ղեկավար կազմում՝ ըստ կազմակերպա-իրավական տեսակի, N=600

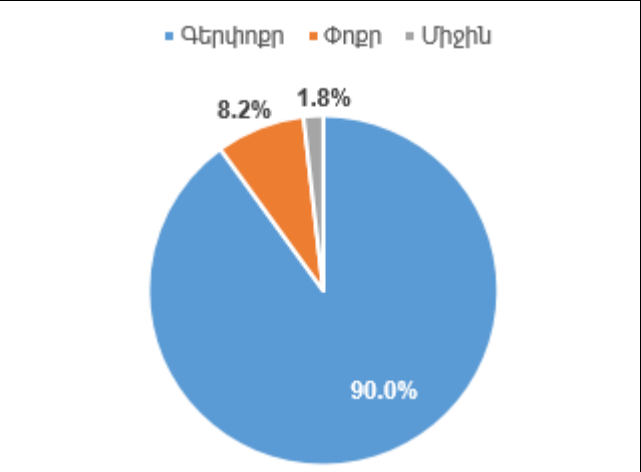
Տեսակը	1. 0-25%		2. >25-50%		3. >50-75%		4. >75-100%	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. ՍՊԸ	111	27.8%	14	77.8%	12	70.6%	26	15.8%
2. ՓԲԸ	3	0.8%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
3. Արտադրական կոոպերատիվ	0	0.0%	0	0.0%	1	5.9%	0	0.0%
4. ԱԶ	285	71.3%	4	22.2%	4	23.5%	138	83.6%
5. Այլ	1	0.3%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
Ընդամենը	400	100.0%	18	100.0%	17	100.0%	165	100.0%

2025թ. 4.7%-ային կետով աճել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, որտեղ կանայք կազմում են ղեկավարների 0-25%-ը՝ հասնելով 66.7%-ի: Միևնույն ժամանակ, 3.3%-ային կետով նվազել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, որտեղ կանայք կազմում են ղեկավարների 75-100%-ը՝ [Գծապատկեր 3](#): Սա վկայում է ՀՎ-ների ղեկավար կազմում կանանց մասնակցության նվազման մասին:

Գծապատկեր 3 - (Հարց 1.8.) Կանանց մասնաբաժինը ՅՎ-ի ղեկավարների կազմում, N=600

Գծապատկեր 4 - (Հարց 1.6) ՅՎ-ների կազմը՝ ըստ չափի, N=600

Հարցմանը մասնակցած ՅՎ-ների կազմը՝ ըստ տարեկան շրջանառության ներկայացված է [Գծապատկեր 4](#)-ում: Ըստ որի դրանց ընդգծված մեծամասնությունը՝ 90.0%, գերփոքր ՅՎ-ներ են, որոնց տարեկան շրջանառությունը չի գերազանցում 100 մլն դրամը: Այս պատկերը ևս մեկ անգամ վկայում է ընտրանքի նույնական լինելը Հայաստանում գործող տնտեսավարողների ներկայիս կառուցվածքին՝ ըստ իրենց չափերի:

Համեմատելով շրջանառության մասին տեղեկատվությունը՝ պետք է նշել, որ 2025 թ. իրականացված հարցման արդյունքներով մինչև 100 մլն, ինչպես նաև՝ 500 մլն–1.5 մլրդ շրջանառություն ունեցող ՅՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 1-ական %-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, 100 մլն–500 մլն շրջանառություն ունեցող ՅՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 2%-ային կետով՝ [Աղյուսակ 18](#): Սա վկայում է այն մասին, որ ՅՎ-ների չափի տեսանկյունից կառուցվածքային փոփոխություններ գրեթե չեն եղել:

Աղյուսակ 18 - (Հարց 1.6) ՅՎ-ների կազմը՝ ըստ չափի, N=600

Շրջանառությունը	2024	2025	Տարբերություն
Մինչև 100 մլն	91.0%	90.0%	-1.0%
>100 մլն-500 մլն	6.2%	8.2%	2.0%
>500 մլն-1.5 մլրդ	2.8%	1.8%	-1.0%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

[Գծապատկեր 5](#)-ում ներկայացված է հարցված գերփոքր ՅՎ-ների բաշխվածությունն ըստ հարկման համակարգերի:

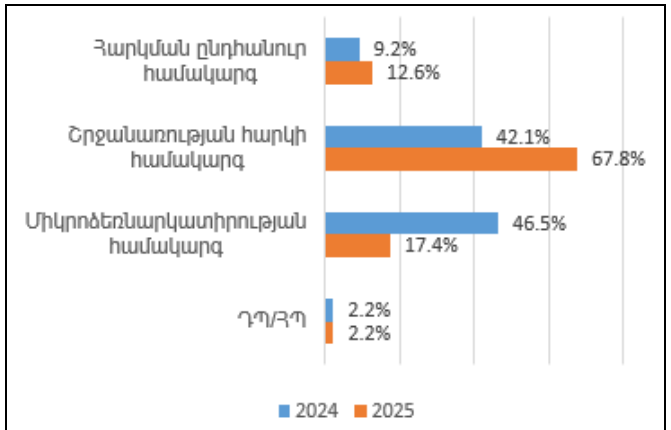
Շրջանառության հարկի համակարգը, որտեղ գործում է հարցմանը մասնակցած գերփոքր ՅՎ-ների 67.8%-ը, ամենատարածվածն է գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում: Հաջորդ խումբը դա միկրոձեռնարկատիրության համակարգում գործողներն են՝ 17.4%: Գերփոքր ՅՎ-ների միայն 12.6%-ն է գործում հարկման ընդհանուր համակարգում:

2024թ. համեմատ էապես փոխվել է գերփոքր ՅՎ-ների գործունեության կառուցվածքը՝ ըստ հարկման համակարգերի. միկրոձեռնարկատիրության համակարգում գործող ՅՎ-ների զգալի մասը անցում է կատարել շրջանառության և ընդհանուր հարկման համակարգեր: Սա հիմնականում պայմանավորված է օրենսդրական փոփոխություններով:

Հաջորդ երկու հարցերով, այս հետազոտության շրջանակներում, փորձել ենք դուրս բերել պատկերը հարցմանը մասնակցած ՀՎ-ների արտաքին առևտրային գործարքներում ներգրավածության մասով: Հարցադրումները կառուցվել են երկու խոշոր խմբով՝ ՀՎ-ների կողմից իրականացված արտաքին առևտուր ԵԱՏՄ ուղղությամբ և ոչ ԵԱՏՄ՝ երրորդ երկրներ:

Վերլուծելով ստացված տվյալները՝ [Գծապատկեր 6](#), կարելի է առանձնացնել որոշ միտումներ: Ընդհանուր առմամբ, ՀՎ-ների մեծամասնությունը չի մասնակցում արտաքին առևտրին ոչ ԵԱՏՄ, ոչ էլ երրորդ երկրների հետ: Ստացված արդյունքները համահունչ են ՀՀ տնտեսության կառուցվածքին՝ ՀՀ-ում գործող ՀՎ-ների 10-15%-ն է միայն ներգրավված արտաքին տնտեսական գործունեության մեջ⁵:

Գծապատկեր 5 - (Հարց 1.6.1.) Գերփոքր ՀՎ-ների հարկման համակարգերը, N₂₀₂₅=540, N₂₀₂₄=546

ՀՎ-ների 90.7%-ը չի իրականացնում որևէ առևտրային գործունեություն ԵԱՏՄ երկրների հետ, իսկ ոչ ԵԱՏՄ երկրների պարագայում այս ցուցանիշը 83.5% է: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ ՀՎ-ների մեծ մասը կենտրոնացած է տեղական շուկայի վրա:

ՀՎ-ների չափի մեծացմանը զուգընթաց աճում է արտաքին առևտրի մասնակցությունը՝ [Աղյուսակ 28](#), [Աղյուսակ 29](#): Գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում ԵԱՏՄ երկրների հետ առևտուր իրականացնում է 7.2%-ը (ներմուծում՝ 4.8%, արտահանում՝ 1.3%, երկուսն էլ՝ 1.1%), փոքրերի շրջանում՝ 24.5%-ը, իսկ միջինների շրջանում՝ արդեն 45.5%: Համանման միտում նկատվում է նաև ոչ ԵԱՏՄ երկրների հետ առևտրի դեպքում: Սա կարող է բացատրվել նրանով, որ ավելի մեծ ՀՎ-ները ունեն ավելի շատ ռեսուրսներ և հնարավորություններ արտաքին շուկաներ մուտք գործելու համար:

Ներմուծման և արտահանման հարաբերակցությունը նույնպես հետաքրքիր է: ԵԱՏՄ երկրների հետ առևտրում ներմուծողների մասնաբաժինը (6.2%) շուրջ 5 անգամ ավելին է արտահանողներից (1.2%): Իսկ ոչ ԵԱՏՄ երկրների հետ առևտրում ներմուծողների մասնաբաժինը (12.3%) նույնպես գերազանցում է արտահանողներին (3.2%)՝ ուրջ 4 անգամ:

Միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում ակտիվությունը նույնական է թե՛ ԵԱՏՄ, և թե՛ ոչ ԵԱՏՄ երկրների համար. հարցված միջին չափի ՀՎ-ների 27.3%-ը իրականացնում է միայն ներմուծում և՛ ԵԱՏՄ-ից, և՛ ոչ ԵԱՏՄ-ից, իսկ 18.2%-ն իրականացնում է թե՛ ներմուծում, թե՛ արտահանում միաժամանակ երկու ուղղություններով:

Վերլուծելով արտաքին առևտրում ներգրավված ՀՎ-ների պատկերը՝ պետք է նշել, որ 2025թ. հարցման արդյունքում ԵԱՏՄ երկրներից ներմուծում իրականացնող ՀՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 0.9 տոկոսային կետով՝ հասնելով 6.2%-ի: Միևնույն ժամանակ դեպի ԵԱՏՄ երկրներ արտահանման մասնաբաժինը զգալիորեն նվազել է՝ 3.5 տոկոսային կետով, հասնելով 1.2%-ի: 1.2 տոկոսային կետով նվազել է նաև ներմուծմամբ և արտահանմամբ միաժամանակ զբաղվողների մասնաբաժինը՝ կազմելով 2%: Այս տվյալները կարող են պայմանավորված լինել ինչպես արտահանման հնարավորությունների սահմանափակմամբ, այնպես էլ արտաքին շուկաներում ապրանքային պահանջարկի փոփոխություններով:

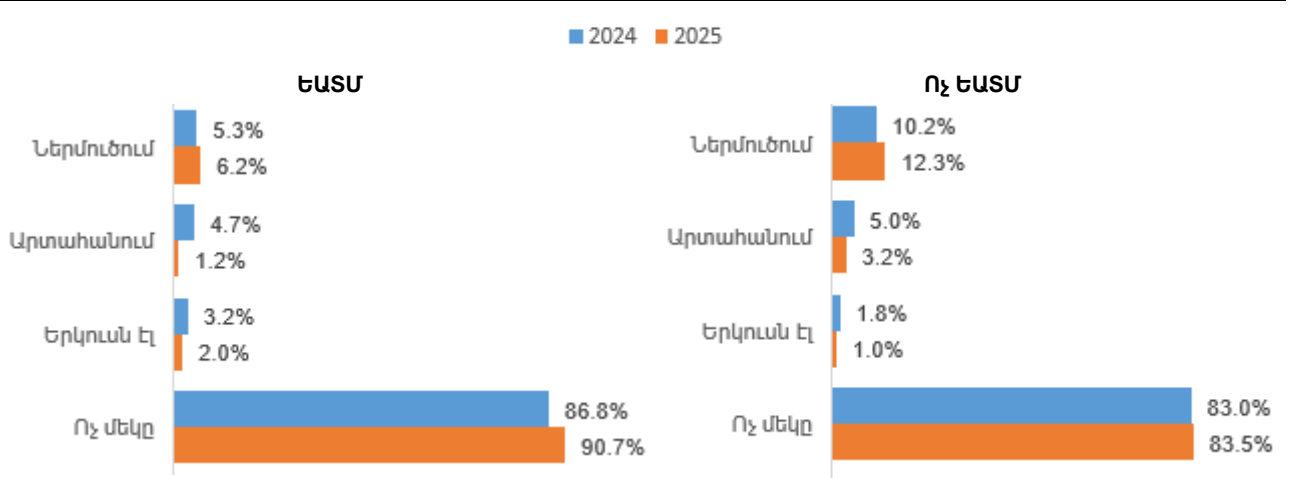
Ոչ ԵԱՏՄ երկրներից ներմուծումը 2025թ. աճել է 2.1 տոկոսային կետով՝ հասնելով 12.3%-ի: Միևնույն ժամանակ արտահանումը դեպի ոչ ԵԱՏՄ երկրներ նվազել է 1.8 տոկոսային կետով՝ կազմելով 3.2%: Ներմուծմամբ և արտահանմամբ միաժամանակ զբաղվող ՀՎ-ների մասնաբաժինն էլ նվազել է 0.8

⁵ Այս մասին են վկայում ՊԵԿ կողմից տրամադրված՝ ՀՀ-ում գործող բոլոր ՀՎ-ների և ԱՏԳ իրականացնող ՀՎ-ների քանակական տվյալները:

տոկոսային կետով՝ հասնելով 1%-ի՝ **Գծապատկեր 6:** Աճել է նաև արտաքին առևտրային գործարքներ չիրականացնող ՀՀ-ների մասնաբաժինը, թե՛ ԵԱՏՄ երկրների (3.9 տոկոսային կետով), և թե՛ ոչ ԵԱՏՄ երկրների (0.5 տոկոսային կետով) հետ:

Թերևս արտաքին առևտրային գործընթացի համեմատությունը վեր է հանում ինչպես հուսադրող, այնպես էլ մտահոգիչ վիճակագրություն: Թեև որոշ ուղղություններով ներմուծման աճը կարող է խոսել ներքին շուկայի պահանջարկի ակտիվացման մասին, սակայն արտահանման զգալի նվազումը և՛ ԵԱՏՄ, և՛ ոչ ԵԱՏՄ երկրների ուղղություններով մտահոգիչ միտում է: Արտահանման նվազումը կարող է պայմանավորված լինել ինչպես արտաքին մրցակցության սրման, այնպես էլ արտահանող ՀՀ-ների սահմանափակ հնարավորությունների կամ արտադրության ծավալների անկման հետ: Ընդհանուր տնտեսության տեսանկյունից արտահանման նվազումը կարող է սահմանափակել արտաբյուջայի ներհոսքը և տնտեսական աճի տեմպերը:

Գծապատկեր 6 - (Հարց 1.7.) Դեպի ԵԱՏՄ և ոչ ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը, N=600

Հարցաշարի հաջորդ հարցը վերաբերել է հարցման մասնակիցների կողմից իրենց իսկ ՀՀ- գործունեության հաշվապահության վարմանը և դրա ընտրված ձևաչափին՝ **Աղյուսակ 19:**

Հատկանշական է, որ ՀՀ-ի չափի մեծացմանը զուգահեռ նվազել են ռեսպոնդենտները, որոնք նշել են, որ իրենք անձամբ են վարում հաշվապահությունը և հաշվապահի առանձին հաստիք չունեն և հակառակը՝ աճել է ռեսպոնդենտների քանակը, որոնք նշել են հաշվապահ ունենալու մասին:

Աղյուսակ 19 - (Հարց 5.1 & 1.6.) ՌՎ է վարում ՀՀ-ի հաշվապահությունը, N=600

ՌՎ է վարում հաշվապահությունը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Հիմնական հաշվապահ/հաշվապահներ	76	14.1%	13	26.5%	3	27.3%	92	15.3%
2. Հաշվապահությունը պատվիրակված է	322	59.6%	30	61.2%	6	54.5%	358	59.7%
3. Անձամբ են եմ վարում հաշվապահությունը, առանձին հաշվապահի հաստիք չունենք	108	20.0%	2	4.1%	0	0.0%	110	18.3%
4. Ինչպես անմիջականորեն, այնպես էլ հաշվապահական հաշվառման պատվիրակված կազմակերպության / անձի միջոցով	34	6.3%	4	8.2%	2	18.2%	40	6.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

2025թ. շարունակվել է հաշվապահական գործառույթների պատվիրակման աճի միտումը: Հարցման արդյունքներով՝ հաշվապահությունը արտաքին կազմակերպությանը կամ անձին պատվիրակող ՀՀ-ների

մասնաբաժինը ավելացել է ևս 12%-ային կետով՝ հասնելով 59.7%-ի: Միևնույն ժամանակ, հիմնական հաշվապահ ունեցող ՀՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 11.2%-ային կետով՝ հասնելով 15.3%-ի՝ [Աղյուսակ 20](#): Այս փոփոխությունը կարող է վկայել ՀՎ-ների կողմից ծախսերի օպտիմալացման և ավելի ճկուն կազմակերպչական լուծումների նախընտրության մասին:

Աղյուսակ 20 - (Հարց 5.1) Ո՞վ է վարում ՀՎ-ի հաշվապահությունը, N=600

Ո՞վ է վարում հաշվապահությունը	2024	2025	Տարբերություն
1. Հիմնական հաշվապահ/հաշվապահներ	26.5%	15.3%	-11.2%
2. Հաշվապահությունը պատվիրակված է (իրականացվում է արտաքին կազմակերպության /անձի կողմից)	47.7%	59.7%	12.0%
3. Անձամբ ես եմ վարում հաշվապահությունը, առանձին հաշվապահի հաստիք չունենք	23.3%	18.3%	-5.0%
4. Ինչպես անմիջականորեն, այնպես էլ հաշվապահական հաշվառման պատվիրակված կազմակերպության / անձի միջոցով	2.3%	6.7%	4.3%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

5.2 ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՎԵՐԱԲԵՐՍՈՒՄԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

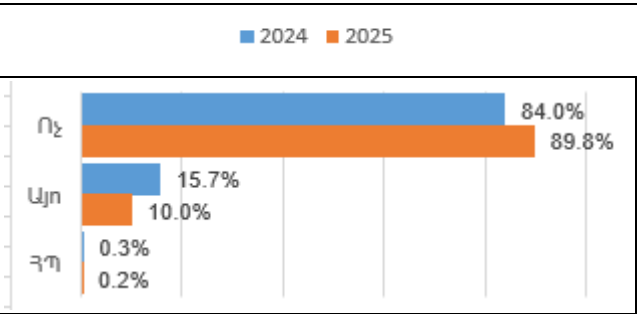
Հետազոտության այս ենթաբաժինը նվիրված է հարկ վճարողների ընկալումների բազմակողմանի վերլուծությանը: Այն ուսումնասիրում է մի շարք կարևոր ասպեկտներ, որոնք էական ազդեցություն ունեն հարկային համակարգի արդյունավետության և հարկ վճարողների վարքագծի վրա: Այն ներառում է ՊԵԿ-ի Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի գործունեությանը տրված գնահատականին, որը կարևոր է պետություն-մասնավոր հատված երկխոսության ապահովման տեսանկյունից: Բացի այդ, անդրադարձ է կատարվում ստվերային գործունեության նկատմամբ ՀՎ-ների վերաբերմունքին, հարկային արդարության ընկալման և հարկերի վճարման դրդապատճառների վերլուծությանը, ինչը թույլ է տալիս բացահայտել հարկ վճարողների վարքագծի հիմնական շարժառիթները:

Գնահատվում է նաև հարցվածների կարծիքները հարկային եկամուտները հանրային ծառայությունների տարբեր ոլորտներ ուղղելու վերաբերյալ, ինչը կարևոր է հարկային քաղաքականության թափանցիկության և հաշվետվողականության տեսանկյունից: Բացի այդ, վերլուծվում են չհայտարարագրված եկամուտների դիմաց պատժամիջոցների և տուգանքների, ինչպես նաև հարկային օրինապահության բացասական հետևանքների վերաբերյալ հարցվածների դիրքորոշումները:

ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին տեղեկացվածության վերաբերյալ հարցին ի պատասխան հարցվածների տված պատասխաններն ամփոփված են [Գծապատկեր 7](#)-ում: Հարցված ՀՎ-ների մեծամասնությունը՝ 89.8%, տեղյակ չէ այս խորհրդի գոյության մասին: Տեղեկացվածության ցուցանիշը համեմատաբար բարձր է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում՝ 10.4%, իսկ ամենացածրը փոքր ՀՎ-ների շրջանում է՝ 6.1%՝ [Աղյուսակ 30](#):

2025թ. ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին անտեղյակ ՀՎ-ների առանց այն էլ մեծ մասնաբաժինը ավելացել է ևս 5.8%-ային կետով՝ դառնալով 89.8%: Այս տվյալները վկայում են, որ

Գծապատկեր 7 - (Հարց 2.1.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին տեղեկացվածությունը, N=600

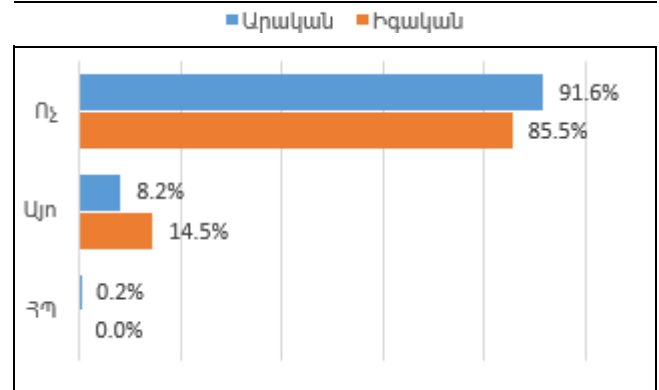

խորհրդի գոյության մասին տեղեկացվածությունը ոչ միայն շարունակում է մնալ ցածր մակարդակի վրա, այլև՝ նվազում է:

Անհրաժեշտ է ակտիվացնել խորհրդի գործունեության մասին տեղեկատվության տարածումը ՀՎ-ների շրջանում: Սա կարող է ներառել ՉԼՄ-ներով հաղորդագրությունները, ուղղակի հաղորդակցությունը ՀՎ-ների հետ, և սոցիալական մեդիայի ակտիվ օգտագործումը:

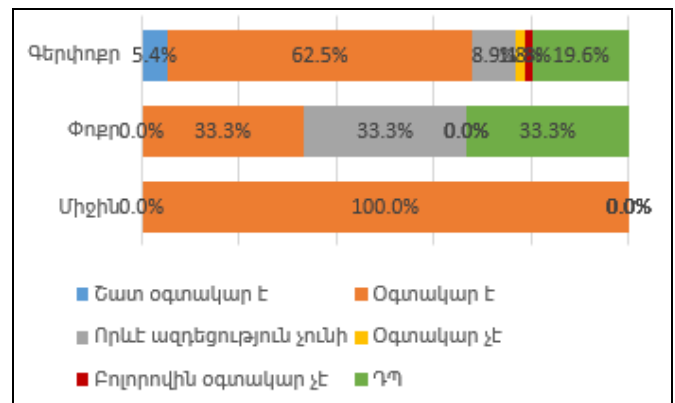
Որոշակի տարբերություններ են արձանագրվել կին և տղամարդ ռեսպոնդենտների պատասխաններում՝ **Գծապատկեր 8**: Ըստ այդմ՝ կին ռեսպոնդենտների շրջանում տեղեկացվածության աստիճանն ավելի բարձր է:

Գծապատկեր 8 - (Հարց 2.1.& 5.5) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին տեղեկացվածությունը՝ ըստ սեռի, N=600

խորհրդի աշխատանքի օգտակարության գնահատման հարցում միջին չափի ՀՎ-ների 100%-ը գնահատել է խորհրդի աշխատանքը որպես «օգտակար», փոքր ՀՎ-ների պատասխանները հավասարապես բաշխված են «ազդեցություն չունի», «օգտակար է» և «ԴՊ» պատասխանների միջև, իսկ գերփոքր ՀՎ-ների 67.9%-ն է գտնում, որ խորհրդի գործունեությունը օգտակար կամ շատ օգտակար է՝ **Գծապատկեր 9**:

Գծապատկեր 9 - (Հարց 2.2.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի աշխատանքի օգտակարության գնահատական, N=60

Միևնույն ժամանակ, խորհրդի գործունեությանը տեղյակ հարցվածների 66.7%-ը գտնում է, որ խորհրդի գործունեությունը օգտակար կամ շատ օգտակար է, իսկ 20.0%-ը դժվարացել է գնահատել խորհրդի գործունեության օգտակարությունը: Սա ցույց է տալիս, որ խորհրդի աշխատանքը դեռևս ունի բարելավման զգալի անհրաժեշտություն:

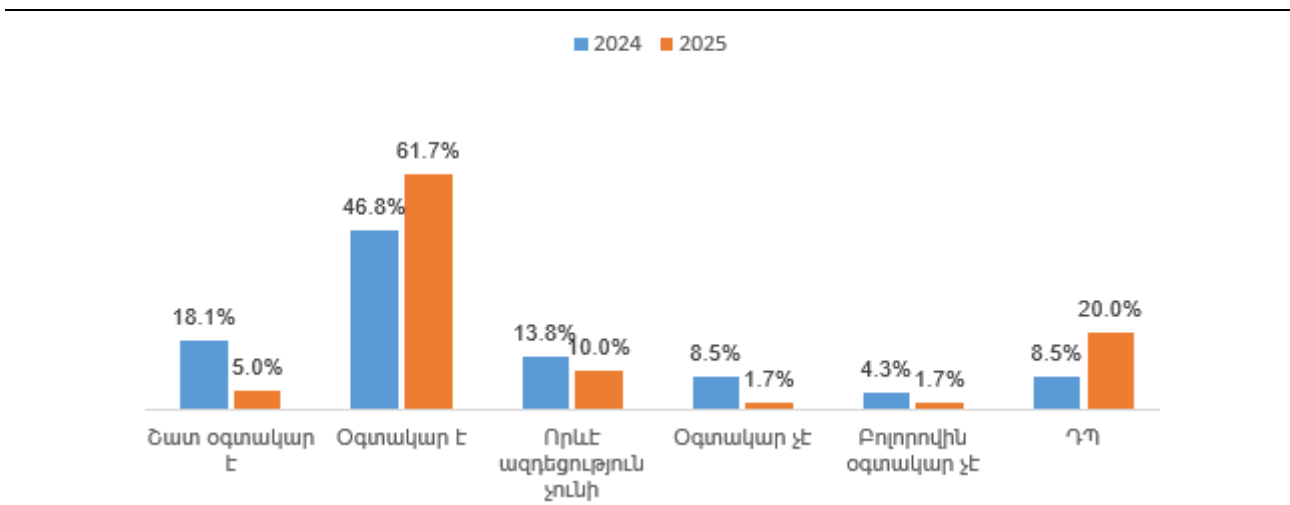
Չնայած տեղեկացվածության ցածր մակարդակին, նկատվում են հետաքրքիր փոփոխություններ խորհրդի օգտակարության գնահատականում՝ **Գծապատկեր 10**:

«Շատ օգտակար է» և «Օգտակար է» գնահատականը աճել է 1.8%-ային կետով: «Օգտակար չէ» և «Բոլորովին օգտակար չէ» գնահատականը գումարային նվազել է 9.4%-ային կետով: Այդուհանդերձ հարկ է նշել, որ ԴՊ պատասխանների մասնաբաժինն աճել է 11.5%-ային կետով:

Չնայած, որ նախորդ հետազոտության համեմատ աճել է խորհրդի գործունեությանը տեղյակ հարցվածների կողմից տրված օգտակարության գնահատականը, այնուհանդերձ հարկ է նկատի ունենալ, որ մեծ մասը (սույն հետազոտության շրջանակում հարցվածների 90%-ը) շարունակում է մնալ անտեղյակ խորհրդի գոյության մասին: Հարկ վճարողների իրազեկվածության բարձրացման նպատակով կարելի է պարբերաբար հրապարակել խորհրդի գործունեության արդյունքները և ձեռքբերումները՝ ցույց տալով դրա ազդեցությունը հարկային վարչարարության բարելավման վրա, ինչպես նաև ստեղծել արդյունավետ գործիքներ, որոնք թույլ կտան ՀՎ-ներին ուղղակիորեն տրամադրել առաջարկներ և կարծիքներ խորհրդի աշխատանքի վերաբերյալ: Այս միջոցառումները կարող են օգնել բարձրացնել խորհրդի դերը և

արդյունավետությունը, ինչպես նաև նպաստել ՀՎ-ների և հարկային մարմնի միջև ավելի արդյունավետ համագործակցությանը:

Գծապատկեր 10 - (Հարց 2.2.) ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի աշխատանքի օգտակարության գնահատական, N₂₀₂₄=94, N₂₀₂₅=60

Այնուամենայնիվ, ամփոփելով հարցվածների պատասխանները, դիտարկվել է նաև բաց աղբյուրներում առկա ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին ինֆորմացիան: Ըստ այդմ խորհրդի մասին ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ պաշտոնական կայքում տեղադրված վերջին նիստի արձանագրությունը վերաբերում էր 2025թ-սեպտեմբերի 23-ի նիստին⁶: Չնայած նրան, որ վերոհիշյալ խորհրդի աշխատակարգով (հաստատված 2018թ-ի սեպտեմբերի 3-ի 544-Լ հրամանով) սահմանված է առնվազն ամիսը մեկ անգամ նիստ հրավիրել, այս ձևաչափով ամսական պարբերականությամբ նիստեր չեն հրավիրում, կամ առնվազն դրանց մասին չկան տեղադրված նյութեր պաշտոնական կայքում:

Հաջորդ հարցը վերաբերվում է հարցված ՀՎ-ների կողմից տրված գնահատականին իրենց գործունեության ոլորտում առկա սովերային տնտեսության չափի վերաբերյալ՝ **Գծապատկեր 11**:

Հարցված ՀՎ-ների զգալի մասը՝ 39.2%-ը, դժվարացել է պատասխանել այս հարցին: Սա կարող է պայմանավորված լինել մի քանի գործոններով՝ սովերային տնտեսության վերաբերյալ բավարար տեղեկատվության բացակայությամբ, հարցի զգայունությամբ կամ հստակ գնահատական տալու ցանկության բացակայությամբ:

Հարցվածների 46.3%-ը գնահատում է, որ իրենց ոլորտում սովերային տնտեսության մակարդակը գտնվում է 0–20% միջակայքում: Սա համեմատաբար դրական ցուցանիշ է և կարող է վկայել այն մասին, որ ՀՎ-ների գրեթե կեսը իրենց ոլորտում չի արձանագրում սովերային տնտեսության բարձր մակարդակ: Սակայն պետք է հաշվի առնել, որ տվյալները հիմնված են հարցված ՀՎ-ների սուբյեկտիվ գնահատականների վրա: Ընդ որում, սա ամենամեծ մասնաբաժին ստացած պատասխանն է բոլոր՝ գերփոքր, փոքր և միջին չափի ՀՎ-ների տեսանկյունից (**Աղյուսակ 31**):

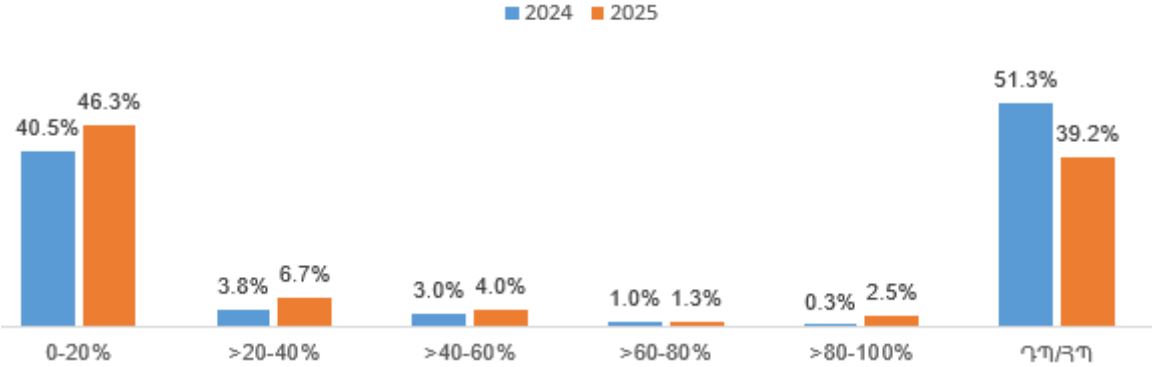
Սովերային տնտեսության համեմատաբար բարձր մակարդակների մասին (40%-ից բարձր) նշել են ՀՎ-ների ընդամենը 7.8%-ը: Սա կարող է նշանակել, որ ՀՎ-ների մեծամասնությունը կամ չի արձանագրում լուրջ խնդիրներ սովերային տնտեսության հետ կապված, կամ խուսափում է բարձր ցուցանիշներ նշելուց: Այդ ցուցանիշն ավելի բարձր է փոքր չափի ՀՎ-ների գնահատականներում: Նրանցից 4.1%-ը նշել է 60-80% սովերային տնտեսության մակարդակ, մինչդեռ գերփոքր և միջին ՀՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը շատ ավելի ցածր է կամ զրոյական:

⁶ <https://www.src.am/am/getMenuContents/2018>

2025թ. զգալիորեն աճել է այն ՅՎ-ների մասնաբաժինը, ովքեր գնահատում են, որ իրենց գործունեության ոլորտում ստվերային տնտեսության մակարդակը գտնվում է 0–20% միջակայքում՝ 40.5%-ից հասնելով 46.3%-ի՝ [Գծապատկեր 11](#):

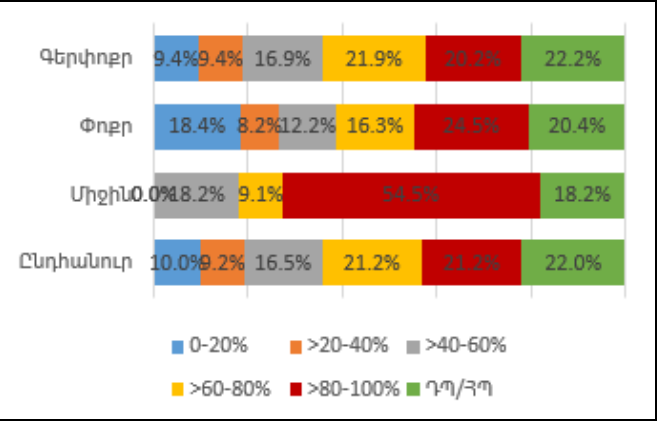
20–40% գնահատականը տվողների մասնաբաժինը աճել է՝ 2.8%-ային կետով: Միաժամանակ աճ է արձանագրվել նաև 40–60% (1%-ային կետով), 60–80% (0.3%-ային կետով) և 80–100% (2.2%-ային կետով) միջակայքերում: Սա կարող է նշանակել, որ որոշ ՅՎ-ներ ավելի հստակ և տարբերակված են մոտեցել իրենց ոլորտում ստվերային տնտեսության մակարդակի գնահատմանը: Միևնույն ժամանակ նկատվում է ԴՊ/ՀՊ տարբերակն ընտրած ՅՎ-ների մասնաբաժնի նվազում՝ 51.3%-ից հասնելով 39.2%-ի: Սա կարող է վկայել հարցի նկատմամբ անվստահության կամ զգուշավորության որոշակի նվազման և ավելի հստակ դիրքորոշման ձևավորման մասին: Այդուհանդերձ, միանշանակ եզրակացություն իրենց գործունեության ոլորտում ստվերային տնտեսության իրական մակարդակի վերաբերյալ հնարավոր չէ անել, քանի որ ԴՊ/ՀՊ պատասխանների մասնաբաժինը շարունակում է մնալ համեմատաբար բարձր և կարող է բաշխվել տարբեր գնահատականների միջև:

Գծապատկեր 11 - (Հարց 2.3.) ՅՎ-ի գնահատականը իր գործունեության ոլորտում առկա ստվերային տնտեսությունների մասով, N=600

ՀՀ տնտեսությունում ազնվորեն հարկեր վճարողների մասնաբաժնի գնահատման վերաբերյալ ՅՎ-ների գնահատականը ներկայացված է [Գծապատկեր 12](#)-ում: Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների մեծամասնությունը շարունակում է դրական գնահատել հարկային պարտավորությունների կատարումը: Հարցվածների 42.4%-ը գտնում է, որ ազնվորեն հարկեր վճարողների մասնաբաժինը 60%-ից բարձր է: Սա վկայում է հարկային բարեխղճության համեմատաբար դրական ընկալման մասին, թեև պետք է հաշվի առնել, որ այս գնահատականները հիմնված են ՅՎ-ների սուբյեկտիվ պատկերացումների վրա:

Գծապատկեր 12 - (Հարց 2.4.) ՅՎ-ի գնահատականը ՀՀ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով, N=600

Միևնույն ժամանակ հարցվածների 19.2%-ը գնահատում է, որ ազնիվ հարկ վճարողների մասնաբաժինը 40%-ից ցածր է: Սա ցույց է տալիս, որ ՅՎ-ների համեմատաբար փոքր մասն է միայն տեսնում լուրջ խնդիրներ հարկային բարեխղճության մակարդակի առումով:

Հետաքրքիր է, որ տարբեր չափի ՅՎ-ների գնահատականներում առկա են որոշակի տարբերություններ՝ [Աղյուսակ 32](#):

Գերփոքր ՅՎ-ները առավել հակված են միջին գնահատականներ տալու: Նրանց 21.9%-ը գնահատում է ազնիվ հարկ վճարողների մասնաբաժինը 60–80% միջակայքում, իսկ 20.2%-ը՝ 80–100% միջակայքում, ինչը վկայում է համեմատաբար դրական, բայց զուսպ մոտեցման մասին: Փոքր ՅՎ-ները որոշ չափով ավելի

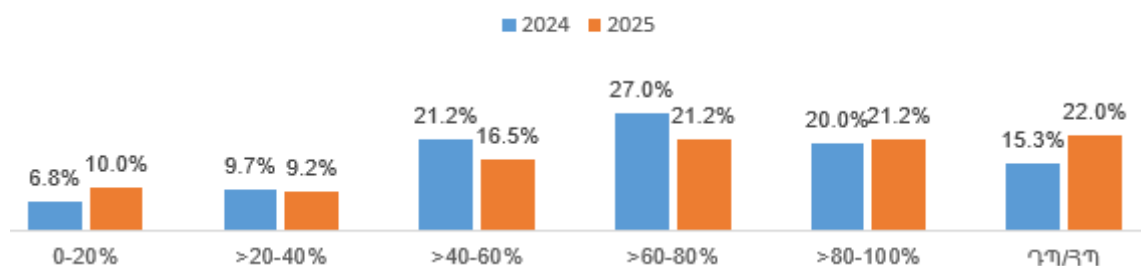
քննադատական են: Նրանց 26.6%-ը գնահատում է ազնիվ հարկ վճարողների մասնաբաժինը 40%-ից ցածր (0–20% և 20–40% միջակայքերում): Միջին չափի ՅՎ-ները տալիս են ամենալավատեսական գնահատականները: Նրանց 54.5%-ը գտնում է, որ ազնիվ հարկ վճարողների մասնաբաժինը 80–100% է, իսկ ընդհանուր առմամբ 63.6%-ը գնահատում է այն 60%-ից բարձր: Սա կարող է վկայել միջին չափի ՅՎ-ի շրջանում հարկային բարեխղճության ավելի բարձր ընկալման կամ սեփական գործունեության փորձից բխող գնահատականների մասին:

Ինչ վերաբերում է նախորդ ժամանակաշրջանի հետ համեմատությանը, պետք է նշել, որ 2025թ. նկատվում են որոշակի փոփոխություններ ՅՎ-ների գնահատականներում՝ **Գծապատկեր 13**: Մասնավորապես, չնայած, որ 1.2 տոկոսային կետով աճել է այն ՅՎ-ների մասնաբաժինը, ովքեր գտնում են, որ ՅՎ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասնաբաժինը 80–100% է, 9,3 տոկոսային կետով նվազել է այն ՅՎ-ների մասնաբաժինը, ովքեր ազնիվ հարկ վճարողների մասնաբաժինը գնահատում են 40%-ից բարձր:

Միևնույն ժամանակ, աճել է նաև ԴՊ/ՀՊ տարբերակն ընտրած ՅՎ-ների մասնաբաժինը՝ 15.3%-ից հասնելով 22.0%-ի: Սա կարող է վկայել հարցի նկատմամբ զգուշավորության կամ անորոշության աճի մասին, ինչպես նաև այն մասին, որ ՅՎ-ների մի մասը դժվարանում է հստակ գնահատական տալ ՅՎ տնտեսությունում սովորային տնտեսության իրական չափի վերաբերյալ: Այդ պատճառով ստացված տվյալների մեկնաբանությունը պետք է կատարել զգուշությամբ՝ հաշվի առնելով գնահատականների սուբյեկտիվ բնույթը:

Ամփոփելով ՅՎ տնտեսությունում սովորային տնտեսության վերաբերյալ ՅՎ-ների կարծիքների ուսումնասիրությունը՝ կարելի է նշել, որ, չնայած որոշ դրական տեղաշարժերի, ընդհանուր պատկերը դեռևս միանշանակ հուսադրող չէ: Այս տեսանկյունից անհրաժեշտ է շարունակել ուսումնասիրել ԴՊ/ՀՊ պատասխանների աճի պատճառները և մշակել նպատակային միջոցառումներ՝ ուղղված ՅՎ-ների վստահության բարձրացմանը: Բացի այդ, անհրաժեշտ է մշակել և իրականացնել համապարփակ ծրագրեր՝ ուղղված սովորային տնտեսության կրճատմանը և ազնվորեն հարկեր վճարողների թվի ավելացմանը, ինչպես նաև մեծ ուշադրություն դարձնել ՅՎ-ների հետ հաղորդակցության բարելավմանը՝ նպաստելով ավելի թափանցիկ և վստահելի հարկային միջավայրի ձևավորմանը:

Գծապատկեր 13 - (Յարդ 2.4.) ՅՎ-ի գնահատականը ՅՎ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով, N=600

ՅՎ-ներին խնդրել ենք նշել, թե իրենց կարծիքով նշված դրդապատճառները որքանով են կարևոր հարկերն ազնվորեն վճարելու տեսանկյունից՝ ներկայացնելով իրենց պատասխանները՝ «Ընդհանրապես կարևոր չեն»=1, «Որոշ չափով է կարևոր»=2 և «Շատ կարևոր է»=3 գնահատման սանդղակով:

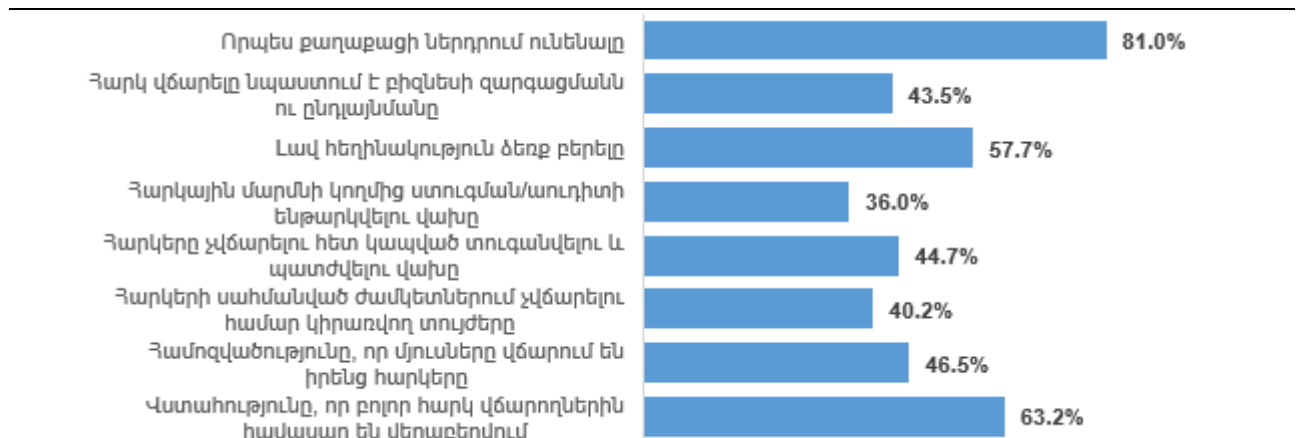
Վերլուծելով ստացված տվյալները՝ **Գծապատկեր 14**, կարող ենք փաստել, որ «Որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը» համարվում է ամենակարևոր դրդապատճառը բոլոր չափի ՅՎ-ների համար: Այս գործոնը «շատ կարևոր» է գնահատել հարցվածների 81.0%-ը, ինչը վկայում է, որ ՅՎ-ները բարձր են գնահատում քաղաքացիական պատասխանատվությունը և դրա դերը հարկերը ազնվորեն վճարելու գործընթացում:

«Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում» ևս կարևոր դեր ունի. այն շատ կարևոր է համարել հարցվածների 63.2%-ը: «Լավ հեղինակություն ձեռք բերելը» գտնվում է հաջորդ հորիզոնականում՝ 57.7%-ով:

Միևնույն ժամանակ, համեմատաբար ավելի ցածր գնահատական է ստացել «Հարկային մարմնի կողմից ստուգման/աուդիտի ենթարկվելու վախը» գործոնը. այն շատ կարևոր է համարել ՀՎ-ների 36.0%-ը: «Հարկերը չվճարելու հետ կապված տուգանվելու և պատժվելու վախը» շատ կարևոր է գնահատել հարցվածների 44.7%-ը, իսկ «հարկերի սահմանված ժամկետներում չվճարելու համար կիրառվող տույժերը»՝ 40.2%-ը:

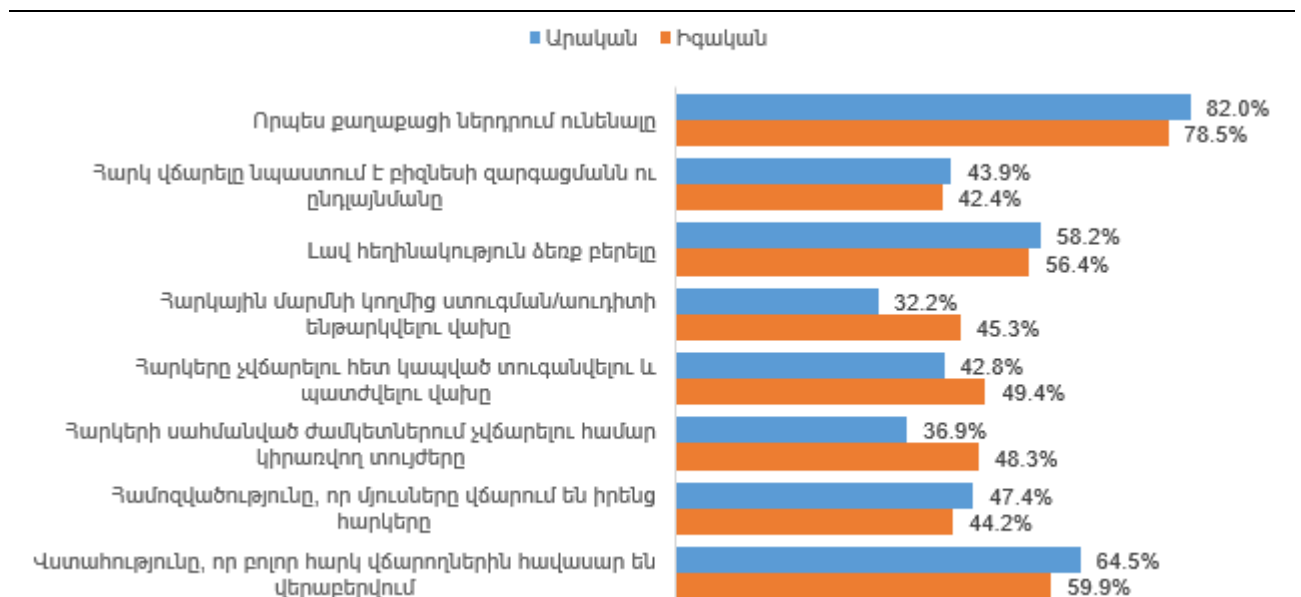
Համեմատաբար ավելի չափավոր գնահատական ունի նաև «Համոզվածությունը, որ մյուսները վճարում են իրենց հարկերը» գործոնը, որը շատ կարևոր է համարել ՀՎ-ների 46.5%-ը: Սա ցույց է տալիս, որ սոցիալական փոխվստահությունը հարկային վարքագծի ձևավորման գործում երկրորդական դեր ունի՝ քաղաքացիական պատասխանատվության և արդար վերաբերմունքի ընկալման համեմատ:

Գծապատկեր 14 - (Հարց 2.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600

Ռեսպոնդենտի սեռով պայմանավորված պատասխանները գրեթե չեն տարբերվում միմյանցից՝ [Գծապատկեր 15](#): Բացառություն են կազմում տուգանվելու և պատժվելու վախը, ինչպես նաև կիրառվող տույժերը որպես հարկերն ազնվորեն վճարելու դրդապատճառները նշած պատասխանները: Հարցման արդյունքները վկայում են, որ կանանց պատասխաններում վերոթվարկված դրդապատճառներն ավելի են կարևորվում, քան տղամարդկանց շրջանում:

Գծապատկեր 15 - (Հարց 2.5.& 5.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600

ՀՎ-ների կողմից հարկերն ազնվորեն վճարելու դրդապատճառների կարևորության գնահատականների համեմատական վերլուծությունը 2024թ. և 2025թ. միջև ներկայացված է [Գծապատկեր 16](#)-ում:

Լավ հեղինակություն ձեռք բերելը որպես դրդապատճառ ընդհանրապես չկարևորողների մասնաբաժինը նվազել է 21.7%-ից մինչև 18.0% (3.7%-ային կետով): Միևնույն ժամանակ, որոշ չափով կարևորողների մասնաբաժինը աճել է 19.3%-ից մինչև 24.0% (4.7%-ային կետով), իսկ շատ կարևորողների մասնաբաժինը գրեթե անփոփոխ է մնացել՝ 58.0%-ից նվազելով մինչև 57.7% (0.3%-ային կետով): Այս փոփոխությունը կարող է վկայել այն մասին, որ լավ հեղինակությունը շարունակում է պահպանել իր կարևորությունը ՀՎ-ների համար, թեև դրա ընկալման ձևը որոշ չափով վերափոխվում է:

Հարկային մարմնի կողմից ստուգման/աուդիտի ենթարկվելու վախը ընդհանրապես չկարևորողների մասնաբաժինը նվազել է 43.2%-ից մինչև 37.7% (5.5%-ային կետով): Որոշ չափով կարևորողների մասնաբաժինը աճել է 22.3%-ից մինչև 25.8% (3.5%-ային կետով), իսկ շատ կարևորողների մասնաբաժինն աճել է 33.5%-ից մինչև 36.0% (2.5%-ային կետով): Այս միտումը կարող է վկայել հարկային վերահսկողության ընկալվող ազդեցության ուժեղացման մասին, ինչի արդյունքում ՀՎ-ները ավելի մեծ ուշադրություն են դարձնում հնարավոր ստուգումներին:

Համոզվածությունը, որ մյուսները վճարում են իրենց հարկերը, ընդհանրապես չկարևորողների մասնաբաժինը կտրուկ նվազել է 48.7%-ից մինչև 29.0% (19.7%-ային կետով): Միևնույն ժամանակ, որոշ չափով կարևորողների մասնաբաժինը աճել է 17.8%-ից մինչև 23.2% (5.3%-ային կետով), իսկ շատ կարևորողների մասնաբաժինը զգալիորեն աճել է 31.3%-ից մինչև 46.5% (15.2%-ային կետով): Սա կարող է վկայել ՀՎ-ների շրջանում փոխադարձ հարկային կարգապահության նկատմամբ վստահության աճի մասին:

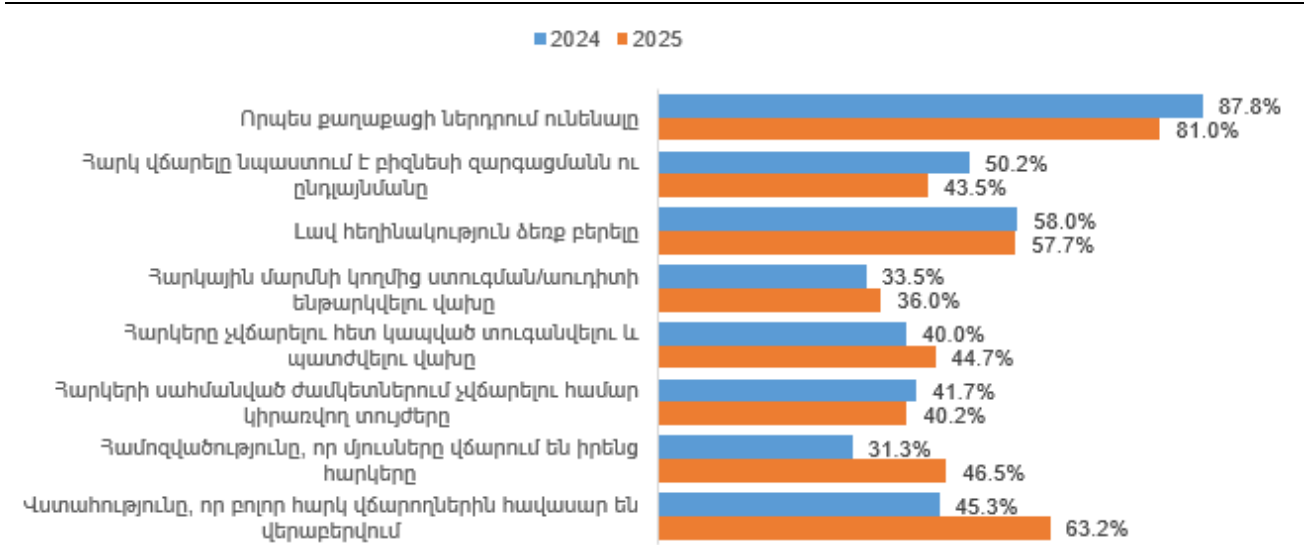
Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում, ընդհանրապես չկարևորողների մասնաբաժինը նվազել է 33.0%-ից մինչև 16.0% (17.0%-ային կետով): Որոշ չափով կարևորողների մասնաբաժինը գրեթե անփոփոխ է մնացել՝ 19.0%-ից աճելով մինչև 19.7% (0.7%-ային կետով), իսկ շատ կարևորողների մասնաբաժինը զգալիորեն աճել է 45.3%-ից մինչև 63.2% (17.8%-ային կետով): Այս փոփոխությունը կարող է վկայել հարկային վարչարարության նկատմամբ վստահության բարձրացման մասին:

Որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը շարունակում է մնալ ամենակարևոր դրդապատճառը, թեև 2025թ. որոշ չափով նվազել է շատ կարևոր համարողների մասնաբաժինը՝ 87.8%-ից հասնելով 81.0%-ի:

Այս գնահատականները կարող են օգտակար լինել հարկային մարմնի համար՝ հասկանալու ՀՎ-ների մոտիվացիայի փոփոխությունները և վերանայելու իրենց մոտեցումները: Դրական միտումներ են նկատվում հատկապես վստահության և փոխադարձ հարկային կարգապահության ընկալման առումով, ինչը կարող է նպաստել հարկային համապատասխանության բարձրացմանը երկարաժամկետ հեռանկարում:

Այս առումով անհրաժեշտ է շարունակել շեշտադրել քաղաքացիական պատասխանատվության կարևորությունը՝ միաժամանակ ամրապնդելով հավասար վերաբերմունքի և հարկային վերահսկողության թափանցիկության վերաբերյալ հաղորդակցությունը, ինչը կարող է էլ ավելի բարձրացնել ՀՎ-ների վստահությունը հարկային համակարգի նկատմամբ:

Գծապատկեր 16 - (Հարց 2.5.) Հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները շատ կարևորողները, N=600

Հարցված ՀՎ-ները նշել են, թե իրենց կարծիքով գործարար միջավայրի բարելավման նպատակով հարկային վարչարարության հատկապես որ ուղղություններն ունեն բարելավման կարիք՝ նշելով դրանք ըստ առաջնահերթության՝ **Գծապատկեր 17**:

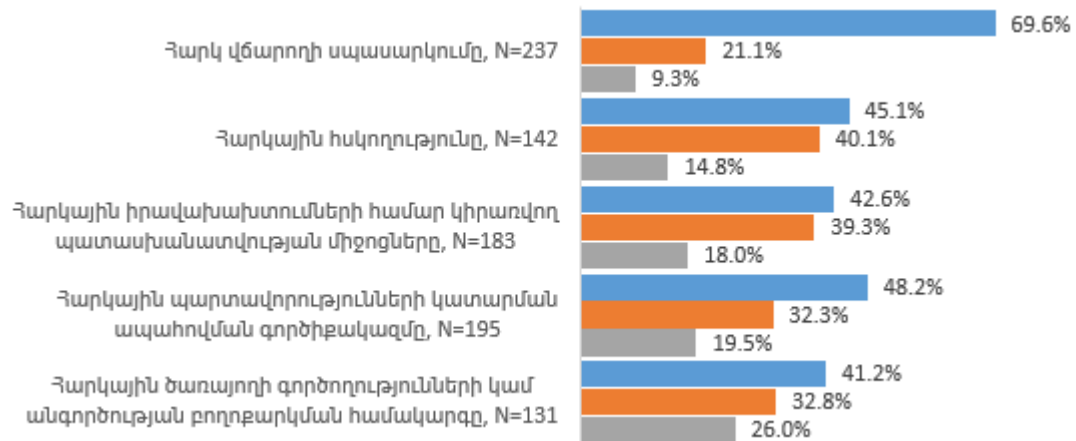
Ըստ ստացված ընդհանուր գնահատականի՝ առաջնային բարելավման կարիք ունի հարկ վճարողի սպասարկման ոլորտը, որը այս ոլորտի բարելավման մասին նշողների 69.6%-ի կողմից գնահատվել է որպես առաջնային կարևորության ուղղություն: Դրան հաջորդում են հարկային պարտավորությունների կատարման ապահովման գործիքակազմը (48.2%), հարկային հսկողությունը (45.1%), ինչպես նաև հարկային իրավախախտումների համար կիրառվող պատասխանատվության միջոցները (42.6%) և հարկային ծառայողի գործողությունների կամ անգործության բողոքարկման համակարգը (41.2%): Սա ևս մեկ անգամ ամրապնդում է այն մոտեցումը, որ անհրաժեշտ է շարունակաբար ուշադրություն դարձնել հարկ վճարողների սպասարկմանը, այդ թվում՝ մատուցվող բոլոր էլեկտրոնային և ոչ էլեկտրոնային ծառայություններին, ինչպես նաև հարկային պարտավորությունների կատարմանն աջակցող գործիքների արդյունավետությանը, ինչը կարող է նպաստել գործարար միջավայրի բարելավմանը և հարկ վճարողների կարգապահության բարձրացմանը:

Գերփոքր և փոքր ՀՎ-ների տեսանկյունից պատկերը գրեթե նույնական է ընդհանուր գնահատականին, սակայն միջին չափի ՀՎ-ների տեսանկյունից ամենաշատ բարելավման կարիք ունեցող ոլորտը հանդիսանում է հարկային հսկողությունը, որին հաջորդում է ծառայողի գործունեության կամ անգործության բողոքարկումը, որից հետո միայն՝ սպասարկման ու պատասխանատվության միջոցների ոլորտները:

Հարցված ՀՎ-ների 17.8%-ը նշել է, որ նշված ոլորտներից որևէ մեկը չունի բարելավման կարիք, ինչը նշանակում է, որ նրանք, ըստ էության գոի են տվյալ ոլորտների առկա վիճակից: Ընդ որում այս պատասխանը տված հարցված ՀՎ-ների 95.3%-ը գերփոքր ՀՎ-ներ են:

Գծապատկեր 17 - (Հարց 2.6.) Գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից հարկային վարչարարության բարելավման կարիք ունեցող ոլորտները

Հարկային վարչարարության՝ բարելավման կարիք ունեցող ոլորտների վերլուծությունն ըստ առաջնայնության ներկայացված է [Աղյուսակ 21](#)-ում: Ըստ այդմ՝ 2025թ.-ին նվազել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, ովքեր «Հարկ վճարողի սպասարկում» ուղղությունը համարում են առաջնային կարևորության՝ 74.5%-ից հասնելով 69.6%-ի (նվազումը՝ 4.9%): Միաժամանակ աճել է երկրորդային կարևորության մասնաբաժինը՝ 16.6%-ից մինչև 21.1%, ինչպես նաև փոքր-ինչ աճել է երրորդային կարևորությունը՝ 8.9%-ից մինչև 9.3%: Սա վկայում է, որ թեև հարկ վճարողի սպասարկումը շարունակում է մնալ առաջնային կարևորության ոլորտ, դրա բարելավման հրատապության ընկալումը որոշ չափով նվազել է նախորդ տարվա համեմատ: Հարկային մարմինն առաջարկվում է շարունակել ուշադրություն դարձնել այս ոլորտին՝ պահպանելով և զարգացնելով սպասարկման որակը և արագությունը:

«Հարկային հսկողություն» ուղղության առաջնային կարևորության մասնաբաժինը աճել է 42.8%-ից մինչև 45.1% (աճը՝ 2.3%): Երկրորդային կարևորության մասնաբաժինը նվազել է 42.8%-ից մինչև 40.1%, իսկ երրորդային կարևորությունը գրեթե անփոփոխ է մնացել՝ 14.5%-ից հասնելով 14.8%-ի: Այս տվյալները ցույց են տալիս, որ հարկային հսկողության բարելավման անհրաժեշտության կարևորությունը շարունակում է աճել, և այն ավելի հաճախ է դիտարկվում որպես առաջնային խնդիր: Սա կարող է նշանակել, որ ՀՎ-ները ակնկալում են առավել արդյունավետ, կանխատեսելի և արդար հարկային հսկողություն: Հարկային մարմինն առաջարկվում է շարունակել կատարելագործել հսկողության մեխանիզմները՝ ապահովելով դրանց թափանցիկությունն ու արդյունավետությունը:

«Հարկային իրավախախտումների համար կիրառվող պատասխանատվության միջոցները» ուղղության մասով 2025թ.-ին զգալիորեն աճել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, ովքեր այս ուղղությունը համարում են առաջնային կարևորության՝ 32.8%-ից հասնելով 42.6%-ի (աճը՝ 9.8%): Միաժամանակ փոքր-ինչ նվազել է երկրորդային կարևորության մասնաբաժինը՝ 40.3%-ից մինչև 39.3%, իսկ երրորդային կարևորության մասնաբաժինը կտրուկ նվազել է՝ 26.9%-ից մինչև 18.0%: Սա կարող է վկայել, որ ՀՎ-ների շրջանում աճել է պատասխանատվության միջոցների կիրառման արդարության և արդյունավետության նկատմամբ զգայունությունը, և այդ ոլորտի բարելավումը կրկին դիտարկվում է որպես առաջնային խնդիր: Հարկային մարմինն առաջարկվում է վերանայել պատասխանատվության միջոցների կիրառման մոտեցումները՝ ապահովելով դրանց համաչափությունն ու կանխատեսելիությունը:

«Հարկային պարտավորությունների կատարման ապահովման գործիքակազմ» ուղղության առաջնային կարևորության մասնաբաժինը զգալիորեն աճել է՝ 37.1%-ից հասնելով 48.2%-ի (աճը՝ 11.1%): Միաժամանակ նվազել է երկրորդային կարևորության մասնաբաժինը՝ 34.7%-ից մինչև 32.3%, ինչպես նաև երրորդային կարևորությունը՝ 28.1%-ից մինչև 19.5%: Սա ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ները ավելի մեծ ուշադրություն են դարձնում հարկային պարտավորությունների կատարմանն աջակցող գործիքների արդյունավետությանը և դրանց բարելավումը increasingly դիտարկում են որպես առաջնային խնդիր:

«Հարկային ծառայողի գործողությունների կամ անգործության բողոքարկման համակարգ» ուղղության առաջնային կարևորության մասնաբաժինը աճել է 37.1%-ից մինչև 41.2% (աճը՝ 4.1%): Երկրորդային կարևորությունը նվազել է 34.7%-ից մինչև 32.8%, իսկ երրորդային կարևորությունը փոքր-ինչ նվազել է՝ 28.1%-ից մինչև 26.0%: Սա վկայում է, որ բողոքարկման համակարգի բարելավման անհրաժեշտությունը

կրկին ուժեղացել է, և ՀՎ-ները ավելի հաճախ են այն դիտարկում որպես առաջնային կարևորության ուղղություն: Հարկային մարմինն առաջարկվում է շարունակել կատարելագործել բողոքարկման մեխանիզմները՝ բարձրացնելով դրանց արդյունավետությունն ու վստահելիությունը:

Հատկանշական է, որ 2025թ.-ին մի շարք ուղղությունների դեպքում երրորդային կարևորության մասնաբաժինը նվազել է, ինչը նշանակում է, որ ՀՎ-ների շրջանում աճել է հարկային վարչարարության բարելավման հրատապությունը:

Ընդհանուր առմամբ, վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ները շարունակում են մեծ կարևորություն տալ հարկային վարչարարության բարելավմանը: Թեև հարկ վճարողի սպասարկումը մնում է առաջատար ուղղությունը, էականորեն աճել է նաև հարկային հսկողության, պատասխանատվության միջոցների և հարկային պարտավորությունների կատարման ապահովման գործիքակազմի կարևորությունը: Հարկային մարմինն առաջարկվում է ուշադրություն դարձնել բոլոր նշված ուղղություններին՝ առաջնահերթություն տալով այն ոլորտներին, որոնց առաջնային կարևորության գնահատականները 2025թ.-ին զգալի աճ են գրանցել:

Աղյուսակ 21 - (Հարց 2.6.) Գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից հարկային վարչարարության բարելավման կարիք ունեցող ոլորտները

Բարելավման կարիք ունեցող 3 ուղղությունները	Տարեթիվ	Առաջնային կարևորություն	Երկրորդային կարևորություն	Երրորդային կարևորություն
Հարկ վճարողի սպասարկումը	2024	74.5%	16.6%	8.9%
	2025	69.6%	21.1%	9.3%
Հարկային հսկողությունը	2024	42.8%	42.8%	14.5%
	2025	45.1%	40.1%	14.8%
Հարկային իրավախախտումների համար կիրառվող պատասխանատվության միջոցները	2024	32.8%	40.3%	26.9%
	2025	42.6%	39.3%	18.0%
Հարկային պարտավորությունների կատարման ապահովման գործիքակազմը	2024	37.1%	34.7%	28.1%
	2025	48.2%	32.3%	19.5%
Հարկային ծառայողի գործողությունների կամ անգործության բողոքարկման համակարգը	2024	37.1%	34.7%	28.1%
	2025	41.2%	32.8%	26.0%

Հաջորդ հարցադրման պատասխանների արդյունքներով փորձ է արվել վերլուծել Հայաստանում գործող հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը ՀՎ-ի գործունեության վրա՝ **Գծապատկեր 19**: Ընդհանուր առմամբ, հարցված ՀՎ-ների մեծամասնությունը դրական կամ չեզոք է գնահատում հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը: Հարցվածների 41.7%-ը նշել է, որ այս համակարգերը օգնում են ՀՎ-ի գործունեությանը (22.7%՝ օգնում են և 19.0%՝ վստահորեն օգնում են), իսկ ևս 25.0%-ը նշել է, որ որոշ դեպքերում դրանք օգնում են, որոշ դեպքերում՝ ոչ: Սա վկայում է, որ հարկման հատուկ համակարգերը հիմնականում ընկալվում են որպես օգտակար գործիքներ, թեև դրանց ազդեցությունը բոլոր ՀՎ-ների համար միանշանակ չէ:

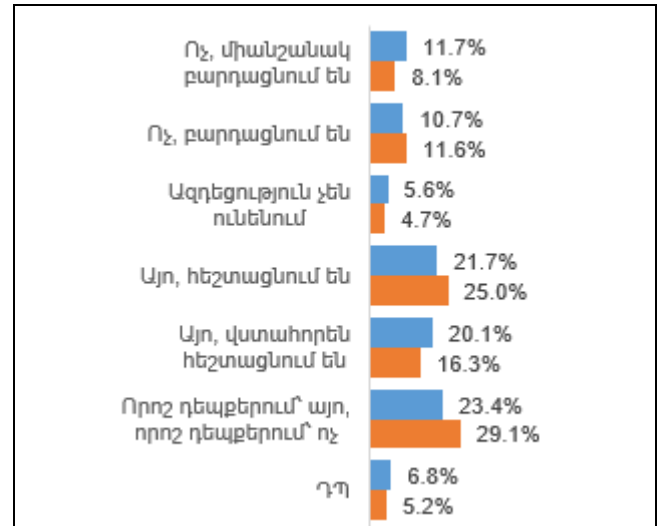
Միևնույն ժամանակ, հարցված ՀՎ-ների 21.7%-ը նշել է, որ հարկման հատուկ համակարգերը վնասում են ՀՎ-ի գործունեությանը (10.7%՝ միանշանակ վնասում են և 11.0%՝ վնասում են), իսկ 5.3%-ը նշել է, որ դրանք ազդեցություն չեն ունենում: Այս գնահատականները կարող են վկայել այն մասին, որ հարկման հատուկ համակարգերի կիրառումը տարբեր ոլորտներում և տարբեր չափի ՀՎ-ների համար ունի տարբեր ազդեցություն, ինչը կարող է պայմանավորված լինել կիրառման մեխանիզմներով, վարչարարական բարդություններով կամ տեղեկատվության պակասով:

Որոշակի տարբերություններ են առկա տարբեր սեռի ռեսպոնդենտների պատասխաններում: Երկու սեռի ներկայացուցիչներն էլ ավելի հակված են, որ հարկման հատուկ համակարգերը հեշտացնում են ՀՎ-ի պարտավորությունների կատարումը՝ **Գծապատկեր 18**:

Գծապատկեր 18 - (Հարց 2.7&5.5) Հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը ՀՎ-ի պարտավորությունների կատարումը հեշտացնելու տեսանկյունից, N=600

■ Արական ■ Իգական

Հարցված ՀՎ-ների չափերի կտրվածքով նկատելի են որոշ տարբերություններ: Գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում դրական կարծիքն ավելի բարձր է՝ 43.1% (23.5%՝ հեշտացնում են և 19.6%՝ վստահորեն հեշտացնում են)՝ համեմատած փոքր ՀՎ-ների (32.6%) և միջին ՀՎ-ների (9.1%) հետ՝ [Աղյուսակ 33](#): Միևնույն ժամանակ, միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում ավելի բարձր է այն կարծիքը, որ հարկման հատուկ համակարգերը որոշ դեպքերում օգնում են, որոշ դեպքերում՝ ոչ (54.5%), ինչը կարող է վկայել այս խմբի ՀՎ-ների համար դրանց ազդեցության ոչ միանշանակ լինելու մասին:

Սա կարող է նշանակել, որ հարկման հատուկ համակարգերն առավել օգտակար են հենց գերփոքր ՀՎ-ների համար, ինչը համապատասխանում է այս համակարգերի հիմնական նպատակին: Սա բնական պատկեր է, հաշվի առնելով, որ հարկման հատուկ համակարգերը ներդրվել են ՀՎ-ի հենց այս խմբի ՀՎ-գործընթացների պարզեցման նպատակով:

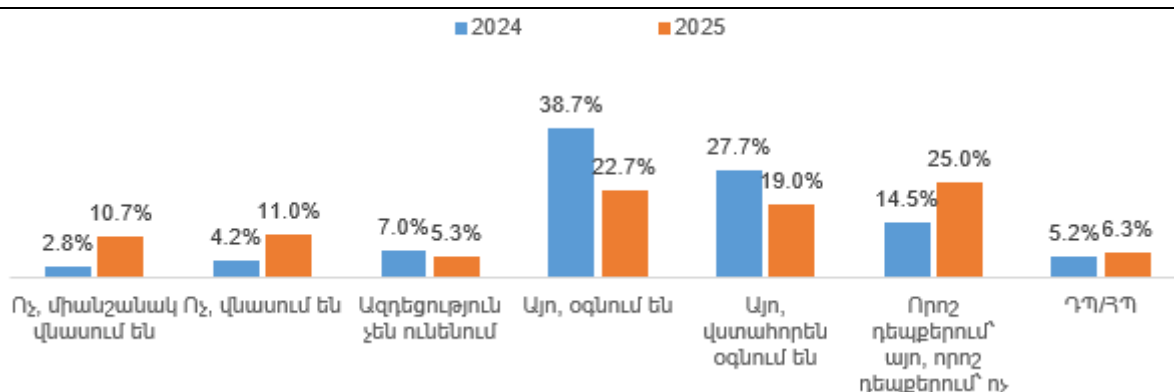
Միայն հարցված ՀՎ-ների 5.3%-ն են նշել, որ հատուկ համակարգերն ազդեցություն չեն ունենում, իսկ 21.7%-ը (10.7% միանշանակ բարդացնում են և 11.0% բարդացնում են) գտնում է, որ դրանք բարդացնում են պարտավորությունների կատարումը:

Հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցության վերաբերյալ ՀՎ-ների կարծիքներում 2025թ.-ին 2024թ.-ի համեմատ արձանագրվել են որոշակի փոփոխություններ՝ [Գծապատկեր 19](#):

2025թ.-ին նկատվում է դրական կարծիքների զգալի անկում: «Այո, վստահորեն օգնում են» և «Այո, օգնում են» պատասխանի մասնաբաժինը նվազել է 24.7%-ային կետով: Սա կարող է բացատրվել նրանով, որ նոր օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում հատուկ հարկման համակարգում գործող ՀՎ-ների գործունեությունը զգալիորեն բարդացել է:

Ուստի, անհրաժեշտ է շարունակել հարկման հատուկ համակարգերի կատարելագործումը՝ միաժամանակ խորացնելով վերլուծությունը այն ՀՎ-ների շրջանում, որոնք արձանագրում են բացասական ազդեցություն: Կարևոր է նաև ապահովել համակարգված հետադարձ կապ ՀՎ-ներից՝ բացահայտելու համար, թե որ կոնկրետ գործոններն են պայմանավորում ինչպես դրական, այնպես էլ բացասական գնահատականները և ինչ բարելավումներ են անհրաժեշտ հարկման հատուկ համակարգերում:

Գծապատկեր 19 - (Հարց 2.7) Հարկման հատուկ համակարգերի ազդեցությունը ՀՎ-ի պարտավորությունների կատարումը հեշտացնելու տեսանկյունից, N=600

Հաջորդ հացադրումն ուղղված է հասկանալու հարցման մասնակիցների մոտեցումները որպես հարկ վճարողներ և վերջիններիս դիտարկումները որպես երկրի եկամուտներ գնեցնացնողներ: Այդ նպատակով հարցված ՀՎ-ներին խնդրել ենք նշել, որ եթե իրենք լինեին որոշում կայացնողը, ապա հավաքագրված հարկերը որ 2 ոլորտներին կուղղեին՝ նշելով 1-ին և 2-րդ կարևորության ոլորտները:

Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների 69.5%-ը գտնում է, որ երկրի պաշտպանությունը պետք է լինի առաջնահերթ ոլորտը, որին պետք է ուղղվեն վճարված հարկերը՝ [Գծապատկեր 21](#): Այս ցուցանիշները վկայում են, որ ՀՎ-ների համար առաջնային է երկրի անվտանգությունը:

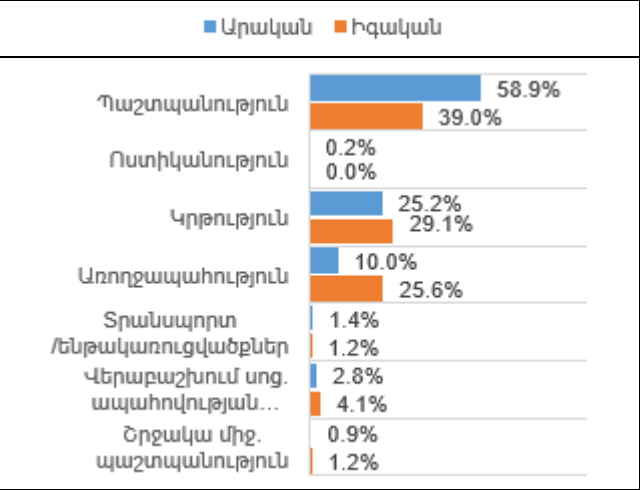
Երկրորդ առաջնահերթ ծախսային ոլորտը կրթությունն է՝ 59.0 %, իսկ 3-րդը՝ Առողջապահությունը՝ 41.0%: Սա վկայում է այն մասին, որ ՀՎ-ները կարևորում են մարդկային կապիտալի զարգացումը և երկարաժամկետ տնտեսական աճի հիմքերի ստեղծումը՝ առաջնահերթություն տալով կրթությանը:

Ամենացածր մասնաբաժին ստացել է շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը՝ 4.7%:

Անդրադառնալով տարբեր սեռի ռեսպոնդենտների պատասխաններին՝ պետք է նշել, որ ի համեմատ տղամարդկանց կանայք ավելի քիչ են հակված հարկերն ուղղել պաշտպանության ոլորտի զարգացմանը, փոխարենը նրանք ավելի շատ պատրաստ են դրանք ուղղել կրթության և առողջապահության ոլորտներին՝ [Գծապատկեր 20](#):

Ընդհանուր առմամբ, այս տվյալները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ները առաջնահերթություն են տալիս պաշտպանությանը, կրթությանը և առողջապահությանը, ինչը վկայում է նրանց մտահոգությունը երկրի անվտանգության, մարդկային կապիտալի զարգացման և հասարակության բարեկեցության վերաբերյալ:

Գծապատկեր 20 - (Հարց 2.8.&5.5) Ռեսպոնդենտի կարծիքով վճարված հարկերը առաջնահերթ ո՞ր ոլորտի զարգացմանը պետք է ուղղվեն, N=600

ՀՎ-ների կարծիքը հարկային եկամուտների առաջնահերթ ուղղման ոլորտների վերաբերյալ 2025թ. 2024թ. համեմատ արձանագրել է որոշակի փոփոխություններ, մինչդեռ ընդհանուր միտումը պահպանվում է՝ պաշտպանությունը, կրթությունը և առողջապահությունը շարունակում են մնալ ամենաառաջնահերթ ոլորտները՝ [Գծապատկեր 21](#):

Գծապատկեր 21 - (Հարց 2.8.) Ռեսպոնդենտի կարծիքով վճարված հարկերը առաջնահերթ ո՞ր ոլորտի զարգացմանը պետք է ուղղվեն, N=600

2025թ.-ին պաշտպանության ոլորտին հարկային եկամուտներն ուղղող ՀՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 5.2%-ային կետով (74.7%-ից մինչև 69.5%): Չնայած այս նվազմանը՝ պաշտպանությունը շարունակում է մնալ ամենաառաջնահերթ ոլորտը ՀՎ-ների համար, ինչը վկայում է անվտանգության հարցերի շարունակական կարևորության մասին:

Կրթության ոլորտում գրանցվել է փոքր աճ՝ 0.8%-ային կետով (58.2%-ից մինչև 59.0%): Սա ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ները կայուն կերպով կարևորում են կրթությունը որպես երկրի երկարաժամկետ զարգացման առանցքային բաղադրիչ:

Առողջապահության ոլորտի կարևորությունը 2025թ.-ին զգալիորեն աճել է՝ 5.3%-ային կետով (35.7%-ից մինչև 41.0%): Սա կարող է վկայել ՀՎ-ների շրջանում առողջապահական ծառայությունների հասանելիության և որակի նկատմամբ աճող ուշադրության մասին:

Տրանսպորտ/ենթակառուցվածքներ ոլորտում արձանագրվել է փոքր աճ՝ 1.0%-ային կետով (5.0%-ից մինչև 6.0%), ինչը ցույց է տալիս, որ որոշ ՀՎ-ներ հարկային եկամուտների ուղղման համատեքստում սկսում են ավելի մեծ նշանակություն տալ ենթակառուցվածքային զարգացմանը:

Շրջակա միջավայրի պաշտպանության ոլորտի կարևորությունը փոքր-ինչ նվազել է՝ 1.5%-ային կետով (6.2%-ից մինչև 4.7%): Սա կարող է վկայել այն մասին, որ 2025թ.-ին ՀՎ-ների առաջնահերթություններում բնապահպանական հարցերը որոշ չափով զիջել են սոցիալական և տնտեսական բնույթի խնդիրներին:

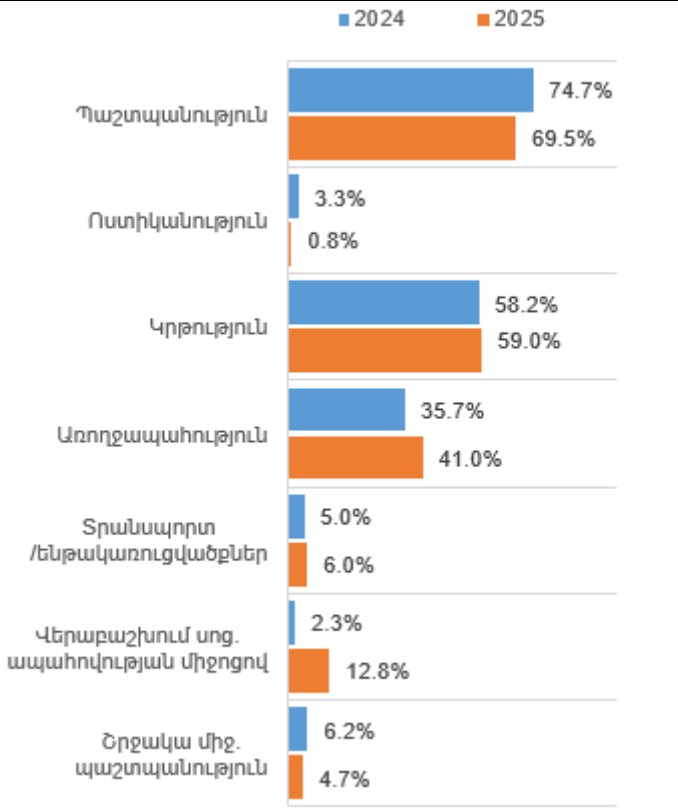
Միևնույն ժամանակ սոցիալական ապահովության միջոցով վերաբաշխման կարևորությունը կտրուկ աճել է՝ 10.5%-ային կետով (2.3%-ից մինչև 12.8%): Սա վկայում է այն մասին, որ 2025թ.-ին ՀՎ-ները ավելի մեծ ուշադրություն են դարձնում սոցիալական պաշտպանության և վերաբաշխման գործառնության, ինչը կարող է պայմանավորված լինել սոցիալ-տնտեսական մարտահրավերներով:

Ոստիկանության ոլորտին առաջնահերթություն տվող ՀՎ-ների մասնաբաժինը զգալիորեն նվազել է՝ 2.5%-ային կետով (3.3%-ից մինչև 0.8%), ինչը ցույց է տալիս, որ այն շարունակում է մնալ համեմատաբար ցածր առաջնահերթություն ունեցող ոլորտ:

Այսպիսով՝ 2025թ.-ին բյուջեի հարկային եկամուտների բաշխման տեսանկյունից ՀՎ-ները շարունակում են առաջնահերթություն տալ պաշտպանությանը, կրթությանը և առողջապահությանը, միաժամանակ նկատվում է սոցիալական ապահովության ոլորտի կարևորության զգալի աճ: Սա վկայում է, որ ՀՎ-ների նախապատվություններում համադրվում են ինչպես անվտանգության և մարդկային կապիտալի զարգացման, այնպես էլ սոցիալական պաշտպանության խնդիրները:

Այս համատեքստում նպատակահարմար է շարունակել ՀՎ-ների նախընտրությունների պարբերական ուսումնասիրությունը՝ բացահայտելու դրանց փոփոխության պատճառները և դրանք հաշվի առնելու բյուջետային քաղաքականության երկարաժամկետ պլանավորման գործընթացում: Մասնակցային մեխանիզմների կիրառումը կարող է նպաստել պետական քաղաքականության նկատմամբ վստահության բարձրացմանը և հարկային կարգապահության ամրապնդմանը:

Հարցված ՀՎ-ների կարծիքն այն մասին, թե ինչ խնդիրների կարող է հանդիպել բարեխիղճ հարկ վճարողը ներկայացված է [Գծապատկեր 22](#)-ում: Հարցվածների 19.5%-ը ոչ մի բացասական հետևանք չի տեսնում: Սա նշանակում է, որ ՀՎ-ների համեմատաբար փոքր մասը հարկային պարտավորությունների կատարումը չի կապում որևէ էական ռիսկի հետ:

Ամենատարածված մտահոգությունը եկամուտների կրճատումն է, որը պայմանավորված է ապրանքների և ծառայությունների գների նույն չափով բարձրացնելու անհնարինությամբ. այս խնդիրն արձանագրել է հարցվածների 45.0%-ը: Սա վկայում է, որ գնային սահմանափակումների պայմաններում հարկային պարտավորությունների կատարումը կարող է էական ազդեցություն ունենալ ՀՀ-ների ֆինանսական արդյունքների վրա:

Այդուհանդերձ, առկա են որոշ տարբերություններ՝ կախված ՀՀ-ի չափից: Բոլոր տիպի ՀՀ-ների առաջնային խնդիրը եկամտի կրճատումն է, սակայն որպես երկրորդ կարևոր խնդիր միջին չափի ՀՀ-ները ավելի շատ նշում են անարդար մրցակցությունը (45.5%), մինչդեռ փոքր ՀՀ-ները երկրորդ ամենամեծ խնդիրը համարում են հարկային մարմնի անարդար վերաբերմունքը՝ 36.7%, իսկ գերփոքր ՀՀ-ները՝ ՀՀ-ի անկումն ու հաճախորդների կորուստը՝ [Աղյուսակ 34](#):

Բարեխիղճ հարկ վճարողների հանդիպած խնդիրներում ևս արձանագրվել են որոշակի էական տարբերություններ՝ [Գծապատկեր 22](#):

2025թ.-ին ամենամեծ մասնաբաժինն ունի «Եկամուտների կրճատումը» պատասխանը՝ 45.0%, որը 8.3%-ային կետով աճել է 2024թ.-ի համեմատ: Սա կարող է պայմանավորված լինել տնտեսական անկայունությամբ կամ գնաճով, որի պայմաններում ՀՀ-ները չեն կարողանում բարձրացնել իրենց գները նույն չափով: Այս իրավիճակը կարող է բացասաբար անդրադառնալ ՀՀ-ների ֆինանսական կայունության վրա:

«ՀՀ-ի անկում, հաճախորդների կորուստ» պատասխանի մասնաբաժինը 2025թ.-ին զգալիորեն աճել է՝ 10.2%-ային կետով (24.5%-ից մինչև 34.7%): Սա ցույց է տալիս, որ հարկային պարտավորությունների կատարումը որոշ ՀՀ-ների համար ուղեկցվում է շուկայական դիրքերի թուլացմամբ և պահանջարկի նվազման ռիսկով: Վերջին տարում սրա հիմնական պատճառ կարող է հանդիսանալ իրականացված օրենսդրական փոփոխությունները, ինչի արդյունքում մեծ թվով միկրոձեռնարկատերերի և շրջանառության հարկ վճարողների հարկման համակարգի փոփոխություն տեղի ունեցավ:

Անարդար մրցակցության վերաբերյալ մտահոգությունները ևս աճել են: «Միևնույն է, մյուսները չեն վճարելու և մենք տուժելու ենք մրցակցության իմաստով» պատասխանի մասնաբաժինն աճել է 5.7%-ային կետով՝ հասնելով 29.0%-ի: Սա վկայում է, որ ՀՀ-ները շարունակում են մտահոգված լինել հարկային կարգապահության անհավասար կիրառմամբ, որը խոչընդոտում է արդար մրցակցային միջավայրի ձևավորմանը:

«Միևնույն է, բարեխիղճ հարկ վճարողները մշտապես բախվում են հարկային մարմնի անարդար, ոչ հավասար վերաբերմունքին» պատասխանը նույնպես աճել է՝ 3.5%-ային կետով (29.0%-ից մինչև 32.5%): Սա ցույց է տալիս, որ հարկային մարմնի և ՀՀ-ների փոխհարաբերություններում դեռևս առկա են վստահության խնդիրներ, իսկ բարեխիղճ վարքագծի խրախուսման մեխանիզմները բավարար չափով տեսանելի չեն ՀՀ-ների համար:

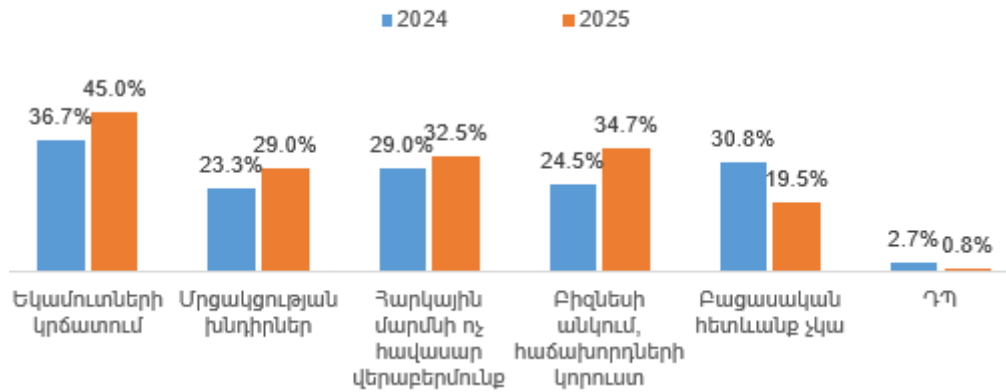
Միևնույն ժամանակ «Բացասական հետևանք չկա» պատասխանի մասնաբաժինը զգալիորեն նվազել է՝ 11.3%-ային կետով (30.8%-ից մինչև 19.5%): Սա նշանակում է, որ 2025թ.-ին ավելի քիչ ՀՀ-ներ են համարում, որ բարեխիղճ հարկ վճարողի համար հարկային պարտավորությունների կատարումը չի ուղեկցվում որևէ բացասական հետևանքով:

Ընդհանուր առմամբ 2025թ.-ի արդյունքները ցույց են տալիս, որ բարեխիղճ ՀՀ-ների խնդիրները ոչ միայն պահպանվել են, այլ որոշ ուղղություններով էլ ավելի խորացել են: Տնտեսական ազդեցությունների ուժեղացումը, մրցակցային անհավասար պայմանները և հարկային մարմնի հետ փոխհարաբերություններում առկա խնդիրները շարունակում են մնալ առանցքային մարտահրավերներ:

Այս համատեքստում որոշակի տնտեսական ակտիվության խթան կարող է հանդիսանալ բարեխիղճ ՀՀ-ների աջակցության և խրախուսման մեխանիզմները հարկային մարմնի կողմից: Միաժամանակ անհրաժեշտ է հետևողականորեն պայքարել անբարեխիղճ ՀՀ-ների դեմ՝ նվազեցնելով անարդար մրցակցությունը և բարձրացնելով հարկային համակարգի նկատմամբ վստահությունը:

Գծապատկեր 22 - (Յարդ 2.9.) Բարեխիղճ հարկ վճարողների խնդիրները, N=600

Ուսումնասիրելով ՀՎ-ների կարծիքները պատժամիջոցների և տուգանքների խստության վերաբերյալ՝ [Գծապատկեր 23](#)՝ կարող ենք նշել, որ ներկայիս պատժամիջոցները հիմնականում ընդունելի են ՀՎ-ների կողմից: 2025թ.-ին հարցված ՀՎ-ների 41.7%-ը նշել է, որ ներկայիս պատժամիջոցները և տուգանքները բավականաչափ արդար են: Թեև այս ցուցանիշը նվազել է նախորդ տարվա համեմատ, այնուամենայնիվ այն շարունակում է մնալ ամենաբարձր մասնաբաժին ունեցող դիրքորոշումը, ինչը վկայում է, որ ՀՎ-ների զգալի մասի համար գործող պատժամիջոցներն ընդհանուր առմամբ ընդունելի են:

Պատժամիջոցների խստացման կողմնակիցների մասնաբաժինը կազմել է 14.0%: Այս տեսակետն առավել արտահայտված է փոքր ՀՎ-ների շրջանում (20.4%), մինչդեռ միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում այն կազմում է 18.2%, իսկ գերփոքր ՀՎ-ների դեպքում՝ 13.3%: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ որոշ ՀՎ-ներ գործող պատժամիջոցները չեն համարում բավարար զսպիչ գործոն՝ հատկապես փոքր ՀՎ-ի հատվածում:

Միաժամանակ, հարցված ՀՎ-ների 33.0%-ը գտնում է, որ պատժամիջոցները և տուգանքները պետք է լինեն ավելի մեղմ, քան ներկայումս: Այս դիրքորոշումը առավել տարածված է փոքր ՀՎ-ների շրջանում (36.7%), իսկ միջին չափի ՀՎ-ների դեպքում այն կազմում է 27.3%՝ [Աղյուսակ 35](#):

Օրենսդրության խախտումներ թույլ տված ՀՎ-ների նկատմամբ պատասխանատվության միջոցների փոփոխման վերաբերյալ ՀՎ-ների կարծիքներում 2025թ.-ին արձանագրվել են էական վերատեղաբաշխումներ՝ [Գծապատկեր 23](#):

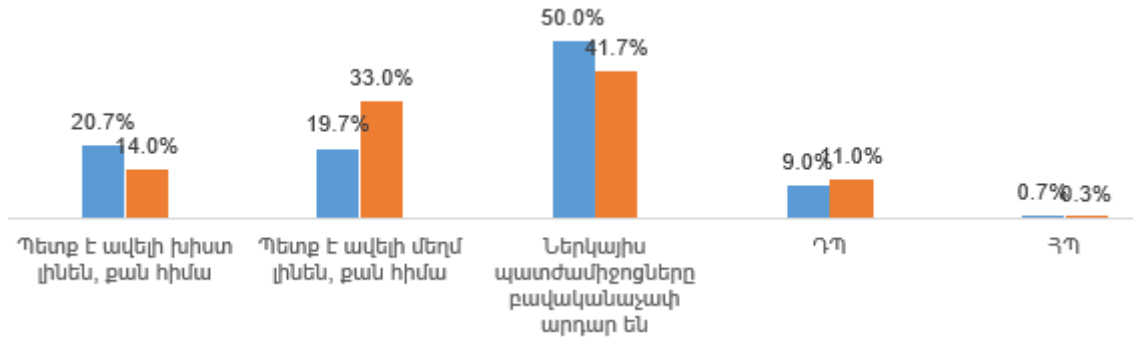
2025թ.-ին ներկայիս պատժամիջոցների պահպանման կողմնակիցների մասնաբաժինը նվազել է՝ 8.3%-ային կետով (50.0%-ից մինչև 41.7%): Չնայած այս նվազմանը՝ այս դիրքորոշումը շարունակում է ունենալ ամենամեծ մասնաբաժինը, ինչը վկայում է, որ ՀՎ-ների զգալի մասը ներկայիս պատժամիջոցները դեռևս գնահատում է որպես բավականաչափ արդար:

Միևնույն ժամանակ պատժամիջոցների մեղմացման կողմնակիցների մասնաբաժինը զգալիորեն աճել է՝ 13.3%-ային կետով (19.7%-ից մինչև 33.0%): Սա ցույց է տալիս, որ 2025թ.-ին ավելի շատ ՀՎ-ներ են համարում, որ գործող պատժամիջոցները որոշ դեպքերում կարող են լինել չափազանց խիստ և չեն ապահովում խախտման և պատասխանատվության համաչափություն:

Պատժամիջոցների խստացման կողմնակիցների մասնաբաժինը շարունակել է նվազել՝ 6.7%-ային կետով (20.7%-ից մինչև 14.0%): Սա վկայում է այն մասին, որ ՀՎ-ների շրջանում նվազում է խիստ պատժամիջոցների կիրառման պահանջարկը, ինչը կարող է կապված լինել ավելի կանխատեսելի և կայուն հարկային միջավայրի ակնկալիքի հետ:

Գծապատկեր 23 - (Յարդ 2.10.) Ինչպիսի՞ն պետք է լինեն պատժամիջոցները/տուգանքները, եթե հարկ վճարողը չի հայտարարագրում իր ամբողջ եկամուտը՝ ավելի քիչ հարկեր վճարելու համար, N=600

Նախորդ հարցը վերաբերում էր օրենսդրական առումով խախտում թույլ տված ՀՎ-ների նկատմամբ կիրառվող պատժամիջոցներին: Այդուհանդերձ փորձել ենք պարզել, արդյոք ՀՎ-ների համար ընդունելի է հարկերի վճարումից խուսափելու կամ դրանք կրճատելու գործողությունները՝ օգտագործելով օրենսդրության բացերը՝ [Գծապատկեր 24](#):

2025թ.-ին հարցվածների 49.0%-ը հարկերի վճարումից խուսափելու կամ դրանք կրճատելու գործողությունները, օրենսդրության բացերի օգտագործմամբ, համարում է որոշ չափով ընդունելի կամ լիովին ընդունելի (27.8%՝ «որոշ չափով ընդունելի», 21.2%՝ «լիովին ընդունելի»): Այս ցուցանիշը շարունակում է մնալ բարձր և վկայում է, որ օրենսդրական բացերի կիրառումը լայնորեն ընկալվում է որպես թույլատրելի վարքագիծ ՀՎ-ների զգալի մասի կողմից:

Միևնույն ժամանակ հարցվածների 32.5%-ը երևույթը համարում է անընդունելի է կամ որոշ չափով անընդունելի (22.3%՝ «ընդհանրապես ընդունելի չէ», 10.2%՝ «որոշ չափով անընդունելի»):

Զեզոք դիրքորոշում («ոչ ընդունելի է, ոչ էլ անընդունելի») ունի հարցվածների 15.8%-ը:

Հետաքրքիր է այն հանգամանքը, որ երևույթը բացարձակ անընդունելի համարողները առավել շատ են հանդիպում գերիտոք ՀՎ-ների շրջանում՝ 23.1%՝ [Աղյուսակ 36](#): Սա թերևս բազմաշերտ վերլուծության անհրաժեշտություն ունի: Նշենք նաև, որ օրենսդրական բացերի օգտագործումը լիովին կամ որոշ չափի ընդունելի համարողների մասնաբաժինն աճում է ՀՎ-ի չափի մեծացմանը զուգահեռ: Սա կարող է վկայել, որ համեմատաբար ավելի խոշոր տնտեսավարողներն ունեն ավելի մեծ հնարավորություն և ռեսուրսներ օրենսդրական բացերը կիրառելու համար:

Օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը հարկերի կրճատման նպատակով ընդունելի համարողների պատասխանների 2024թ. և 2025թ. միջև համեմատական վերլուծությունը ներկայացված է [Գծապատկեր 24](#): Ընդհանուր առմամբ, մտահոգիչ է օրենսդրական բացերի օգտագործումը ընդունելի համարողների մեծ մասնաբաժինը: Առավել մտահոգիչ է այն հանգամանքը, որ նախորդ տարվա համեմատ 2.9%-ային կետով (18.3%-ից մինչև 21.2%) աճել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, որոնք լիովին ընդունելի են համարում օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործման հնարավորությունը՝ հարկերի կրճատման նպատակով:

Միևնույն ժամանակ, «Որոշ չափով ընդունելի է» պատասխանի մասնաբաժինը նվազել է 31.5%-ից մինչև 27.8% (3.7%-ային կետով): «Ընդհանրապես ընդունելի չէ» պատասխանի մասնաբաժինը փոքր-ինչ աճել է՝ 20.3%-ից մինչև 22.3% (2.0%-ային կետով):

«Որոշ չափով անընդունելի է» պատասխանի մասնաբաժինը գրեթե չի փոխվել՝ կազմելով 10.2%, իսկ «Ոչ ընդունելի է, ոչ էլ անընդունելի» պատասխանի մասնաբաժինը նվազել է 16.2%-ից մինչև 15.8% (0.4%-ային կետով):

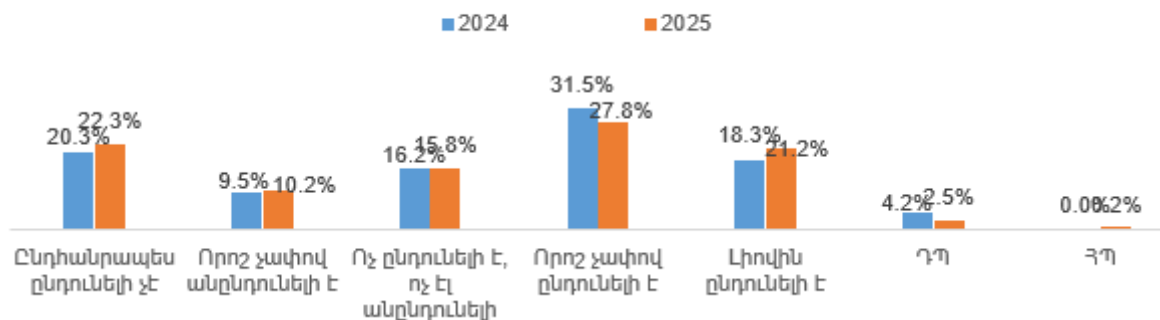
Այս արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների շրջանում դեռևս առկա է բավական հանդուրժողականություն օրենսդրության բացերի օգտագործման նկատմամբ: Սա կարող է պայմանավորված լինել մի շարք գործոններով:

- Հարկային բեռի ծանրությամբ, որը կարող է ՀՎ-ներին մղել օրենսդրական բացերի օգտագործմանը:
- Հարկային օրենսդրության բարդությամբ, որը կարող է ստեղծել տարբեր մեկնաբանությունների հնարավորություն:
- Անարդար մրցակցության ընկալմամբ, երբ ՀՎ-ները կարծում են, որ մյուսները նույնպես օգտագործում են այդ բացերը:

Հարկային մարմնին կարող ենք առաջարկել վերանայել հարկային օրենսդրությունը՝ նվազեցնելով հնարավոր բացերը և երկիմաստությունները, իրականացնել լայնածավալ իրազեկման արշավներ՝ բացատրելով օրենսդրության բացերի օգտագործման բացասական հետևանքները և խրախուսելով բարեխիղճ հարկային վարքագիծը:

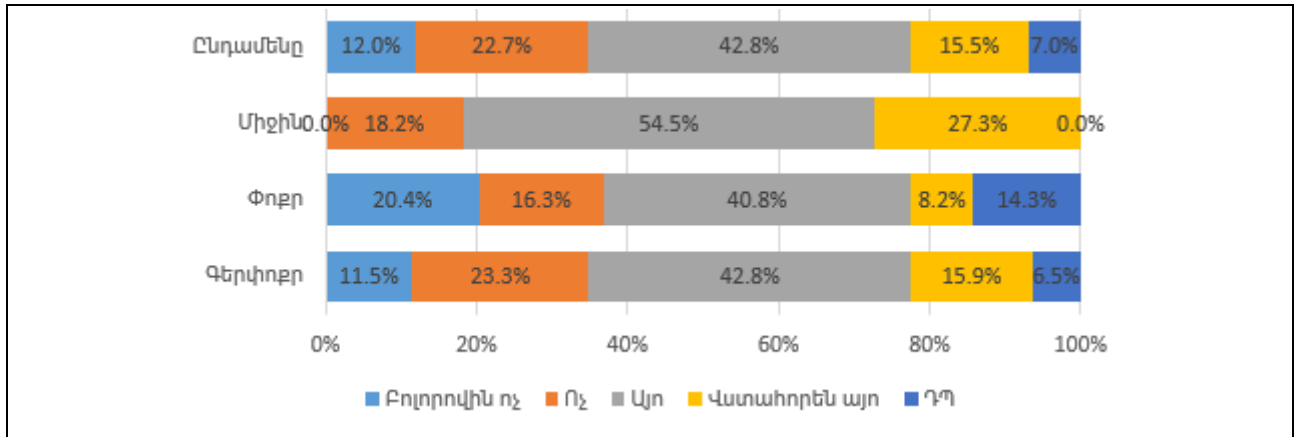
Ի վերջո, կարելի է ստեղծել ավելի արդար և մրցակցային ՀՎ- միջավայր, որը կնվազեցնի օրենսդրության բացերի օգտագործման անհրաժեշտությունը:

Գծապատկեր 24 - (Հարց 2.11.) Որքանով է ընդունելի հարկ վճարողների կողմից օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը սեփական հարկերը կրճատելու համար, N=600

Արդյո՞ք վերջին մեկ տարվա ընթացքում դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի վերաբերմունքը ՀՎ-ների նկատմամբ՝ [Գծապատկեր 25](#):

Գծապատկեր 25 - (Հարց 2.12.) Վերջին տարվա ընթացքում արդյո՞ք դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի պահվածքը (վերաբերմունքը) հարկ վճարողների նկատմամբ, N=600

Ընդհանուր առմամբ, ՀՀ-ների մեծամասնությունը՝ 58.3%-ը (42.8%՝ «Այո» և 15.5%՝ «Վստահորեն այո»), դրական է գնահատում հարկային մարմնի վերաբերմունքի փոփոխությունը վերջին տարվա ընթացքում: Սա վկայում է այն մասին, որ հարկային մարմնի վարքագծի փոփոխությունը նկատելի է ՀՀ-ների զգալի մասի համար:

Միևնույն ժամանակ, հարցվածների 34.7%-ը տվել է բացասական գնահատական («Բոլորովին ոչ»՝ 12.0%, «Ոչ»՝ 22.7%), ինչը ցույց է տալիս, որ չնայած դրական գնահատականի բարձր տեսակարար կշիռն, հարկային մարմնի վերաբերմունքի բարելավման անհրաժեշտությունը դեռ արդիական է:

ՀՀ-ների չափից կախված նկատվում են տարբերություններ՝ [Աղյուսակ 37](#): Գերփոքր ՀՀ-ների շրջանում դրական պատասխանների մասնաբաժինը կազմում է 58.7% (42.8%՝ «Այո» և 15.9%՝ «Վստահորեն այո»): Միևնույն ժամանակ, բացասական պատասխանների մասնաբաժինը կազմում է 34.8%, ինչը վկայում է, որ գերփոքր ՀՀ-ների շրջանում վերաբերմունքը նույնական է հարցման ընդհանուր պատկերին:

Փոքր ՀՀ-ների պարագայում դրական գնահատականների մասնաբաժինը ավելի ցածր է՝ 49.0% (40.8%՝ «Այո» և 8.2%՝ «Վստահորեն այո»), մինչդեռ բացասական պատասխանների մասնաբաժինը ավելի բարձր է՝ 36.7%: Բացի այդ, փոքր ՀՀ-ների շրջանում նկատելի է «Դժվար է պատասխանել» պատասխանների համեմատաբար բարձր մասնաբաժինը (14.3%), ինչը կարող է վկայել վերաբերմունքի փոփոխության վերաբերյալ անորոշ ընկալումների մասին:

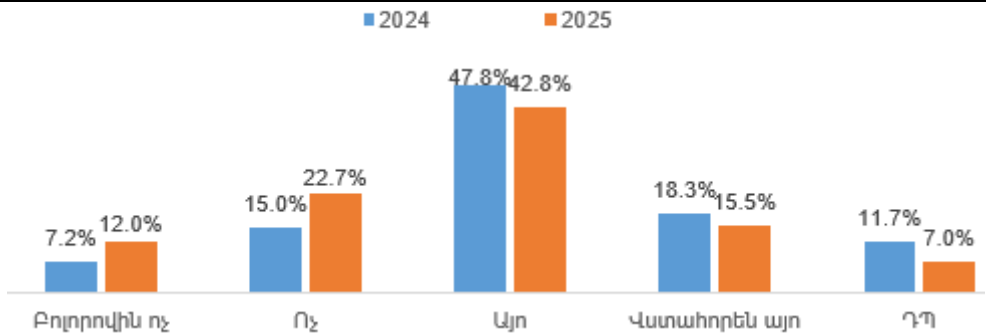
Միջին չափի ՀՀ-ների շրջանում դրական գնահատականները առավել արտահայտված են: Հարցվածների 81.8%-ը նշել է, որ հարկային մարմնի վերաբերմունքը դրականորեն է փոխվել (54.5%՝ «Այո» և 27.3%՝ «Վստահորեն այո»), իսկ բացասական պատասխանների մասնաբաժինը կազմում է 18.2%: Սա ցույց է տալիս, որ միջին չափի ՀՀ-ներն առավել հաճախ են նկատում հարկային մարմնի վարքագծի դրական փոփոխությունները:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ ՀՀ-ների չափի մեծացմանը զուգահեռ աճում է հարկային մարմնի վերաբերմունքի դրական փոփոխության ընկալումը: Միևնույն ժամանակ, արդյունքները վկայում են, որ դեռևս առկա է բարելավման անհրաժեշտություն, հատկապես գերփոքր և փոքր ՀՀ-ների հետ փոխգործակցության համատեքստում:

ՊԵԿ հարկային մարմնի վերաբերմունքի դրական փոփոխության մասին վկայող ՀՀ-ները 2025թ.-ին, ինչպես և 2024թ.-ին ամենամեծ մասնաբաժինն ունեն՝ 58.3%, որը, սակայն նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 7.8%-ային կետով՝ [Գծապատկեր 26](#): Բացասական պատասխանների ընդհանուր զուամարը կազմում է 34.7%, որը բավականին աճել է նախորդ տարվա համեմատ (12.5%-ային կետով): Սա նշանակում է, որ որոշակի դժգոհության ավելացում կա ռեսպոնդենտների մոտ հարկային մարմնի վերաբերմունքից, թեպետ ընդհանուր տրամադրվածությունը դրական է:

Գծապատկեր 26 - (Հարց 2.12.) Վերջին տարվա ընթացքում ՀՎ-ի նկատմամբ ՊԵԿ հարկային մարմնի վերաբերմունքի դրական փոփոխությունը

5.3 ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԱԼՈՒՄՆԵՐԸ ԵՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԵՐԸ ՊԵԿ-Ի ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑՎՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆՎԱՏՄԱՄԲ

Այս ենթաբաժնում ներկայացվում է ՀՎ-ների կարծիքը ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հարկային, այդ թվում՝ էլեկտրոնային ծառայությունների որակի և օգտակարության վերաբերյալ: Վերլուծվում են ՊԵԿ-ՀՎ փոխգործակցության շրջանակներում առկա խնդիրները: Բացահայտվում է ՀՎ-ների վերաբերմունքը վերջին տարիներին իրականացված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների նկատմամբ:

Արդյունքները թույլ են տալիս հասկանալ, թե որ ծառայություններն են ՀՎ-ների կարծիքով առավել արդյունավետ, և որոնք ունեն բարելավման կարիք: Այս տեղեկատվությունը կարող է օգտակար լինել հարկային մարմնի համար՝ հետագա բարեփոխումների ուղղությունները որոշելու և ծառայությունների որակը բարձրացնելու նպատակով:

Աղյուսակ 38-ը ներկայացնում է ՀՎ-ների տեղեկացվածությունը հարկային մարմնի կողմից կազմվող փաստաթղթերի էլեկտրոնային ստացման հնարավորության մասին: Ըստ այդմ՝ գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում տեղեկացվածությունը բավականին բարձր է՝ 72.8%: Սակայն նրանց 27.2%-ը դեռևս տեղեկացված չէ այս հնարավորության մասին: Սա կարող է պայմանավորված լինել գերփոքր ՀՎ-ների սահմանափակ ռեսուրսներով և տեղեկատվության ստացման ավելի նվազ հնարավորություններով:

Փոքր ՀՎ-ների պարագայում տեղեկացվածությունն էլ ավելի բարձր է՝ 85.7%: Միայն 14.3%-ը նշել է, որ տեղեկացված չէ: Սա վկայում է, որ փոքր ՀՎ-ները ավելի լավ են տիրապետում հարկային վարչարարության նորություններին:

Միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում 81.8% է տեղեկացվածության մակարդակը: Սա ցույց է տալիս, որ ավելի մեծ ՀՎ-ները հիմնականում լավ տեղեկացված են հարկային վարչարարության էլեկտրոնային գործիքների մասին:

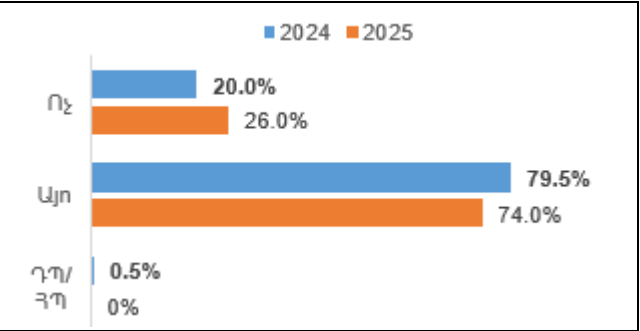
Ընդհանուր պատկերում տեղեկացվածությունը կազմում է 74.0%՝ Գծապատկեր 27, ինչը բավականին բարձր ցուցանիշ է: Սակայն դեռևս 26.0%-ը նշել է, որ տեղեկացված չէ այս հնարավորության մասին: Չնայած ընդհանուր բարձր տեղեկացվածությանը, դեռևս առկա է բարելավման անհրաժեշտություն, հատկապես գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում:

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2024թ. ՀՎ-ների տեղեկացվածությունը հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում կազմվող փաստաթղթերի էլեկտրոնային եղանակով ստացման վերաբերյալ վատթարացել է 2024թ. համեմատ: 5.5%-ային կետով նվազել է տեղեկացվածության մակարդակը և 6.0%-ային կետով աճել անտեղյակության մակարդակը:

Այս առումով հարկային մարմինն կարող ենք առաջարկել շարունակել իրազեկման աշխատանքները՝ հատկապես թիրախավորելով չտեղեկացված 26% ՅՎ-ներին, կազմակերպել ուսուցողական դասընթացներ Էլեկտրոնային համակարգի օգտագործման վերաբերյալ:

Էլեկտրոնային համակարգի միջոցով փաստաթղթերի ստացումը կարևոր քայլ է հարկային վարչարարության թվայնացման և արդիականացման ուղղությամբ: Բարձր տեղեկացվածության մակարդակը վկայում է, որ այս նախաձեռնությունը հիմնականում հաջողված է: Սակայն հետագա ջանքերը պետք է ուղղված լինեն տեղեկացվածության մակարդակի էլ ավելի բարձրացմանը, հատկապես գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում, ինչը կնպաստի համակարգի առավել արդյունավետ օգտագործմանը և կամավոր հարկային կարգապահության և հարկային վարչարարության ընդհանուր բարելավմանը:

Գծապատկեր 27 - (Յարգ 3.1.) Տեղեկացված է, որ հարկ վճարողները՝ հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող փաստաթղթերը ստանում են Էլեկտրոնային եղանակով՝ Ցաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգի անձնական գրասենյակի միջոցով, N=600

ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող որոշ ծառայությունների օգտակարությունը գնահատելու համար օգտագործվել է 1-4 միավորանոց սանդղակ, որտեղ 1-ը նշանակում է «բոլորովին օգտակար չէ», իսկ 4-ը՝ «շատ օգտակար է»:

Արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՅՎ-ները ընդհանուր առմամբ դրական են գնահատում [Գծապատկեր 28](#)-ում ներկայացված բոլոր ծառայությունները: Ամենամեծ մասնաբաժնով (96%-ից ավելի) ռեսպոնդենտներ օգտակար կամ շատ օգտակար են համարել հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգը, Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգը, իրազեկման թերթիկների համակարգը, առցանց նամակագրության համակարգը, ՅՎ-ի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորությունը և տաքսի ծառայության հարկային հավելվածը:

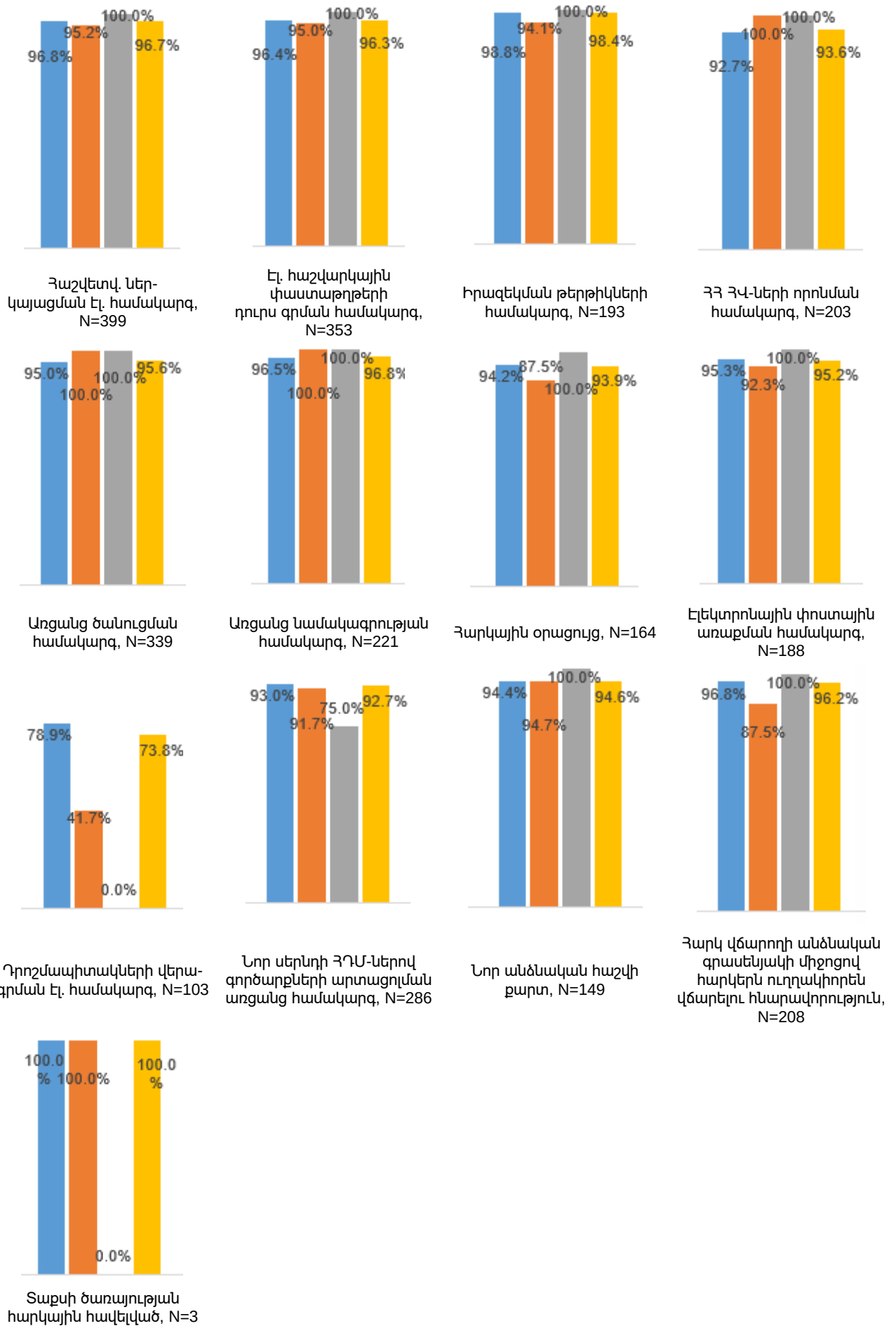
Միջին չափի ՅՎ-ները հակված են ավելի բարձր գնահատականներ տալ գրեթե բոլոր ծառայություններին՝ [Աղյուսակ 39](#): Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ միջին չափի ՅՎ-ները հավանաբար ավելի հաճախ են օգտվում այս ծառայություններից և ավելի լավ են ծանոթ դրանց առավելություններին:

Օգտակար կամ շատ օգտակար գնահատականներում համեմատաբար ցածր մասնաբաժին է ստացել դրոշմապիտակների վերագրման Էլեկտրոնային համակարգը: Սա կարող է նշանակել, որ այս ծառայությունն ունի բարելավման որոշակի անհրաժեշտություն:

Ընդհանուր առմամբ, արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող Էլեկտրոնային ծառայությունները դրական են ընկալվում ՅՎ-ների կողմից: Սակայն կան որոշակի տարբերություններ գնահատականներում՝ կախված ՅՎ-ների չափից, ինչը կարող է վկայել տարբեր խմբերի տարբեր կարիքների և պահանջների մասին: ՊԵԿ-ը կարող է դիտարկել այս տարբերությունները՝ իր ծառայությունները հետագայում բարելավելու և տարբեր խմբերի կարիքներին ավելի լավ հարմարեցնելու համար:

Գծապատկեր 28 - (Յարգ 3.1.ա.) ՅՎ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունները օգտակար կամ շատ օգտակար գնահատած ռեսպոնդենտները

■ Գերփոքր ■ Փոքր ■ Միջին ■ Ընդամենը

ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների օգտակարության գնահատականի համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հիմնականում օգտակարության գնահատականը բարելավվել է 2024թ. համեմատ՝ **Գծապատկեր 29**: Գրեթե բոլոր ծառայությունների օգտակարությունը դրական գնահատած ՅՎ-ների մասնաբաժինն աճել է, բացառությամբ «Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգի», որի օգտակարության դրական գնահատականը նվազել է 2.2%-ային կետով:

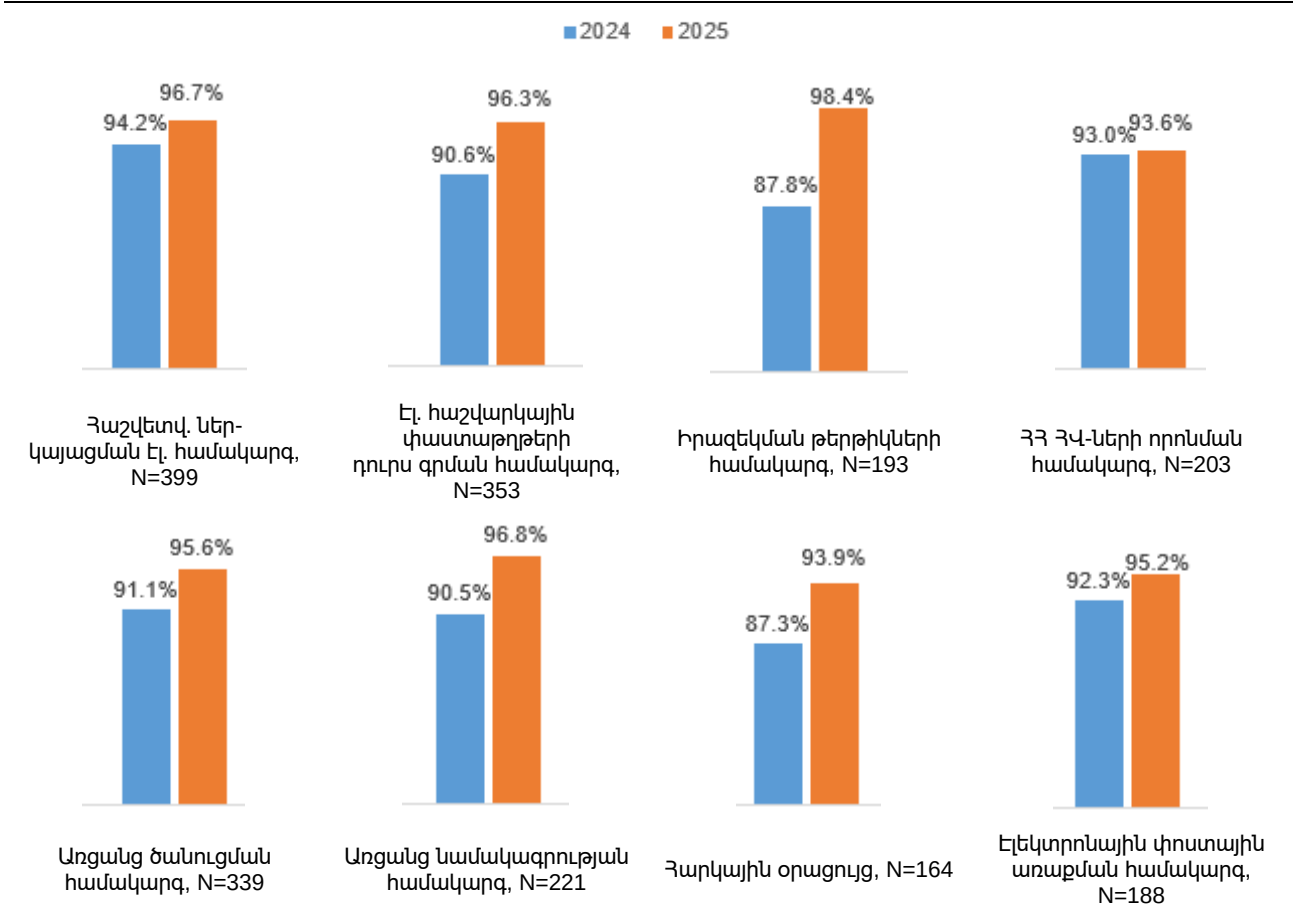
Ամենամեծ դրական փոփոխությունը գրանցվել է «Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգի» մասով՝ 10.6%-ային կետով: Այս փոփոխությունը վկայում է, որ ՅՎ ՊԵԿ-ը առաջընթաց է գրանցել հատկապես հետադարձ կապի տեղեկատվության տրամադրման ոլորտներում:

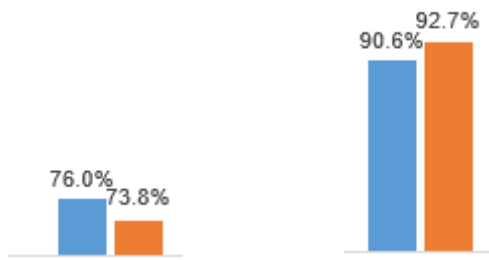
Ամենաբարձր օգտակարության գնահատականը 2025թ. ստացել են «Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգը»՝ 98.4%, «Առցանց նամակագրության համակարգը»՝ 96.8%, «Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգը»՝ 96.7% և «Էլ. հաշվարկային փաստաթղթերի դուրսգրման համակարգը»՝ 96.3%»:

Այս արդյունքները կարող են պայմանավորված լինել ՊԵԿ-ի կողմից ծառայությունների որակի բարելավման ուղղությամբ տարվող աշխատանքներով, ՅՎ-ների շրջանում էլեկտրոնային ծառայությունների օգտագործման հմտությունների զարգացմամբ, հարկային վարչարարության մեջ թվային տեխնոլոգիաների ինտեգրմամբ և այլն:

Այս առումով, թերևս, հարկային մարմինն կարող ենք առաջարկել շարունակել բարելավել ծառայությունների որակը, հատկապես ուշադրություն դարձնելով դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգին:

Գծապատկեր 29 - (Հարց 3.1.ա.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների օգտակարությունը օգտակար և շատ օգտակար գնահատած ռեպոնդենտները

Դրոշմապիտակների վերագրման էլ. համակարգ, N=103

Նոր սերնդի ՀԴՄ-ներով գործարքների արտացոլման առցանց համակարգ, N=286

Մատուցվող ծառայությունների որակը գնահատելու համար կիրառել ենք 1-5 բալանոց սանդղակ, որտեղ 1-ը նշանակում է «շատ վատ որակ», իսկ 5-ը՝ «շատ լավ»: Վերլուծելով ստացված տվյալները՝ կարող ենք եզրակացնել, որ ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը հիմնականում դրական է գնահատվում ՀՎ-ների կողմից՝

Գծապատկեր 30:

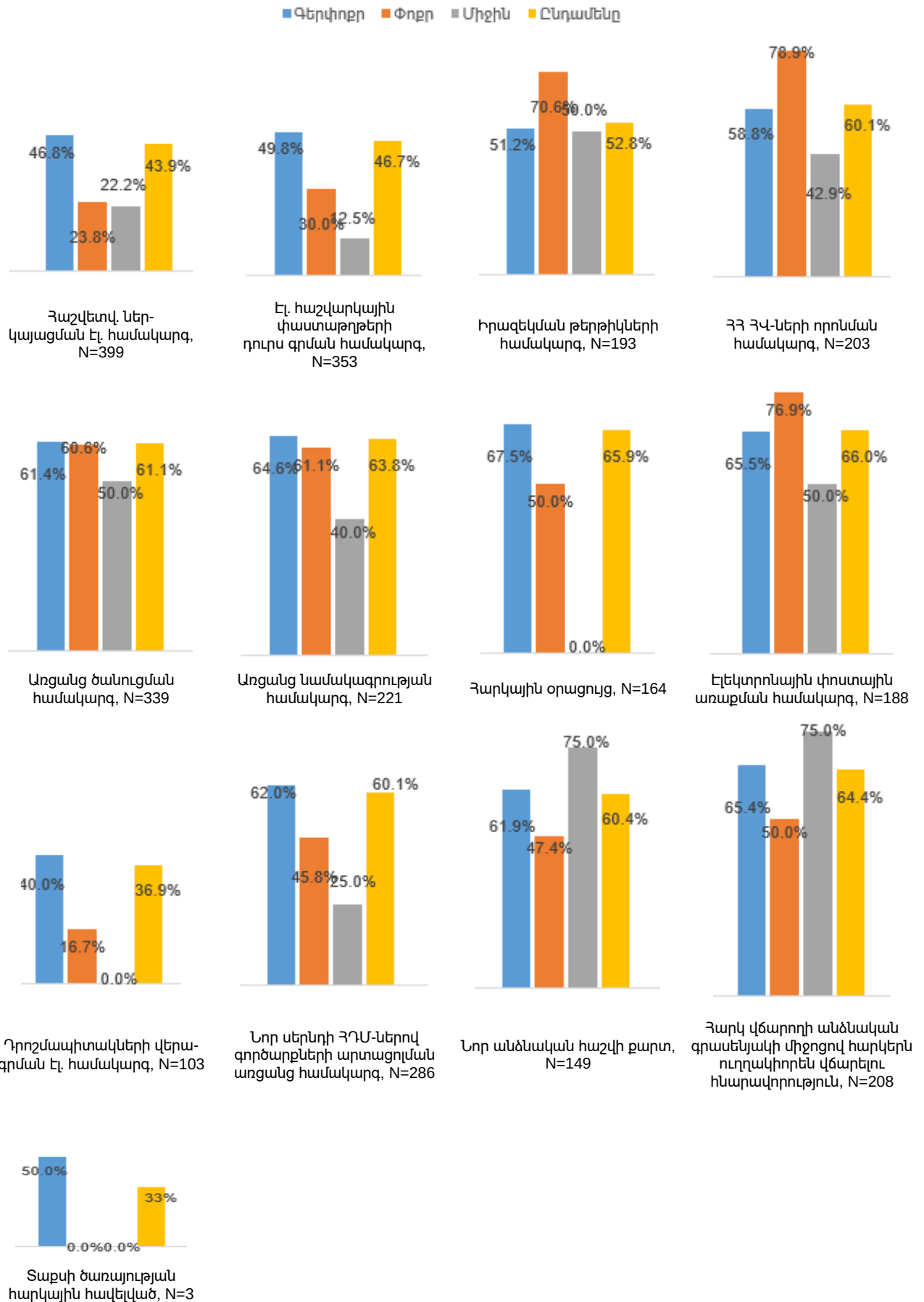
Ամենաշատ լավ կամ շատ լավ գնահատական (65%-ից ավելի) ստացել են Հարկային օրացույցը և Էլեկտրոնային փոստային

առաքման համակարգը: Սա կարող է պայմանավորված լինել այս գործիքի պարզությամբ և օգտակարությամբ ՀՎ-ների համար՝ օգնելով նրանց ավելի լավ պլանավորել իրենց հարկային պարտավորությունները և ավելի արագ կատարել հարկային պարտավորությունները:

Ամենաքիչ լավ և շատ լավ գնահատականն ստացել է Տաքսի ծառայության հարկային հավելվածը (33.3%) և Դրոշմապիտակների վերագրման Էլեկտրոնային համակարգը (36.9%):

Գերփոքր չափի ՀՎ-ները հիմնականում ավելի բարձր են գնահատել ծառայությունների որակը՝ համեմատած միջին և փոքր ՀՎ-ների հետ՝ [Աղյուսակ 40](#): Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ նրանք հավանաբար ավելի փոքրածավալ գործարքներ են իրականացնում, ինչի արդյունքում և՛ ավելի պարզ են ստացվում գործընթացները և ավելի քիչ խնդիրների են հանդիպում:

Գծապատկեր 30 - (Հարց 3.1.բ.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները

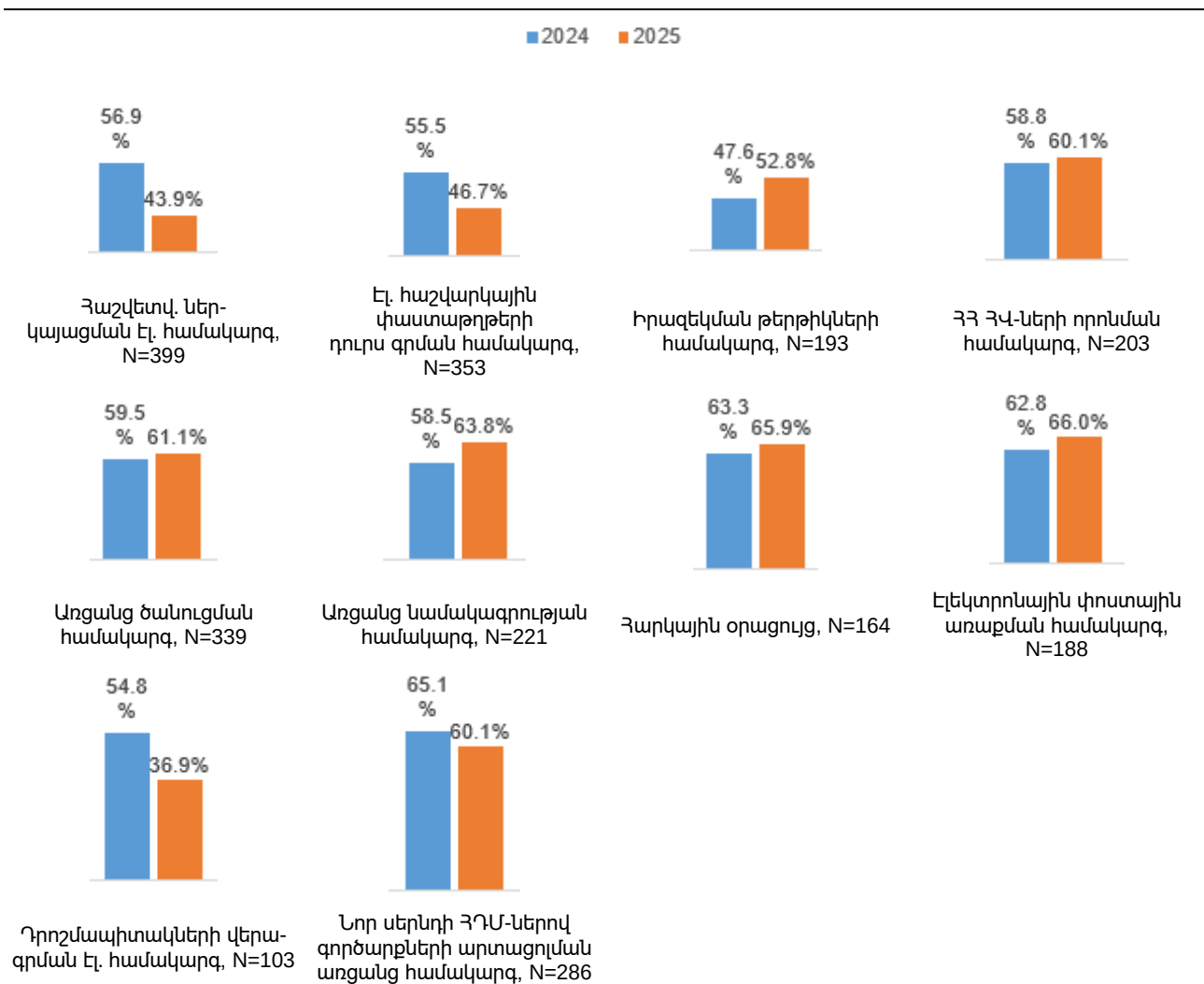
ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակի գնահատականներում տեղի են ունեցել զգալի փոփոխություններ՝ նվազել են մի շարք ծառայությունների լավ կամ շատ լավ գնահատականի մասնաբաժինները՝ **Գծապատկեր 31**: Ամենամեծ անկումը գրանցվել է «Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի» դեպքում՝ 13.0%-ային կետով, և «Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգում»՝ 17.9%-ային կետով: Այս բացասական դրսևորումները հավանաբար պայմանավորված են համակարգերի ծանրաբեռնվածությամբ, և էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգի դեպքում նաև՝ 6-ամսյա ժամկետի սահմանափակմամբ, ինչը ՀՎ-ների համար զգալի անհարմարություններ է ստեղծել:

Դրական գնահատականների ամենամեծ աճը գրանցվել է «Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգում» և «Առցանց նամակագրության համակարգում»՝ յուրաքանչյուրում 5.3%-ային կետով:

Բավարար գնահատականների մասնաբաժինն աճել է բոլոր ծառայությունների համար: Ամենամեծ աճը գրանցվել է «Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգի» դեպքում՝ 12.7%-ային կետով՝ **Աղյուսակ 22**:

Դրական գնահատականների նվազումը կարող է վկայել առավել որակյալ ծառայություններ ստանալու՝ ՀՎ-ների պահանջների աճի մասին: Հարկային մարմինը պետք է շարունակաբար բարելավի իր ծառայությունները՝ համապատասխանելու այս աճող պահանջներին:

Գծապատկեր 31 - (Հարց 3.1.բ.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը լավ և շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները

Աղյուսակ 22 - (Հարց 3.1.բ.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը բավարար գնահատած ռեսպոնդենտները

Ծառայությունները	2024	2025	Տարբերություն (տոկոսային կետ)
1. Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգ	30.9%	38.1%	7.2%
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	30.1%	37.7%	7.5%
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ	29.2%	38.3%	9.2%
4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	26.5%	30.5%	4.1%
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	27.1%	31.9%	4.7%
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	22.4%	27.6%	5.2%
7. Հարկային օրացույց	17.2%	28.7%	11.5%
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	24.3%	28.7%	4.4%
9. Դրոշմապիտակների վերագրման Էլեկտրոնային համակարգ	21.2%	34.0%	12.7%
10. Նոր սերնդի ՀՊՄ-ներով գործարքների արտացոլման առցանց համակարգ	24.7%	29.4%	4.7%
11. Նոր անձնական հաշվի քարտ	-	25.5%	-
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորություն	-	27.4%	-
13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	-	66.7%	-

Անկախ որակի գնահատականից՝ ռեսպոնդենտներից փորձել ենք ճշտել ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը՝

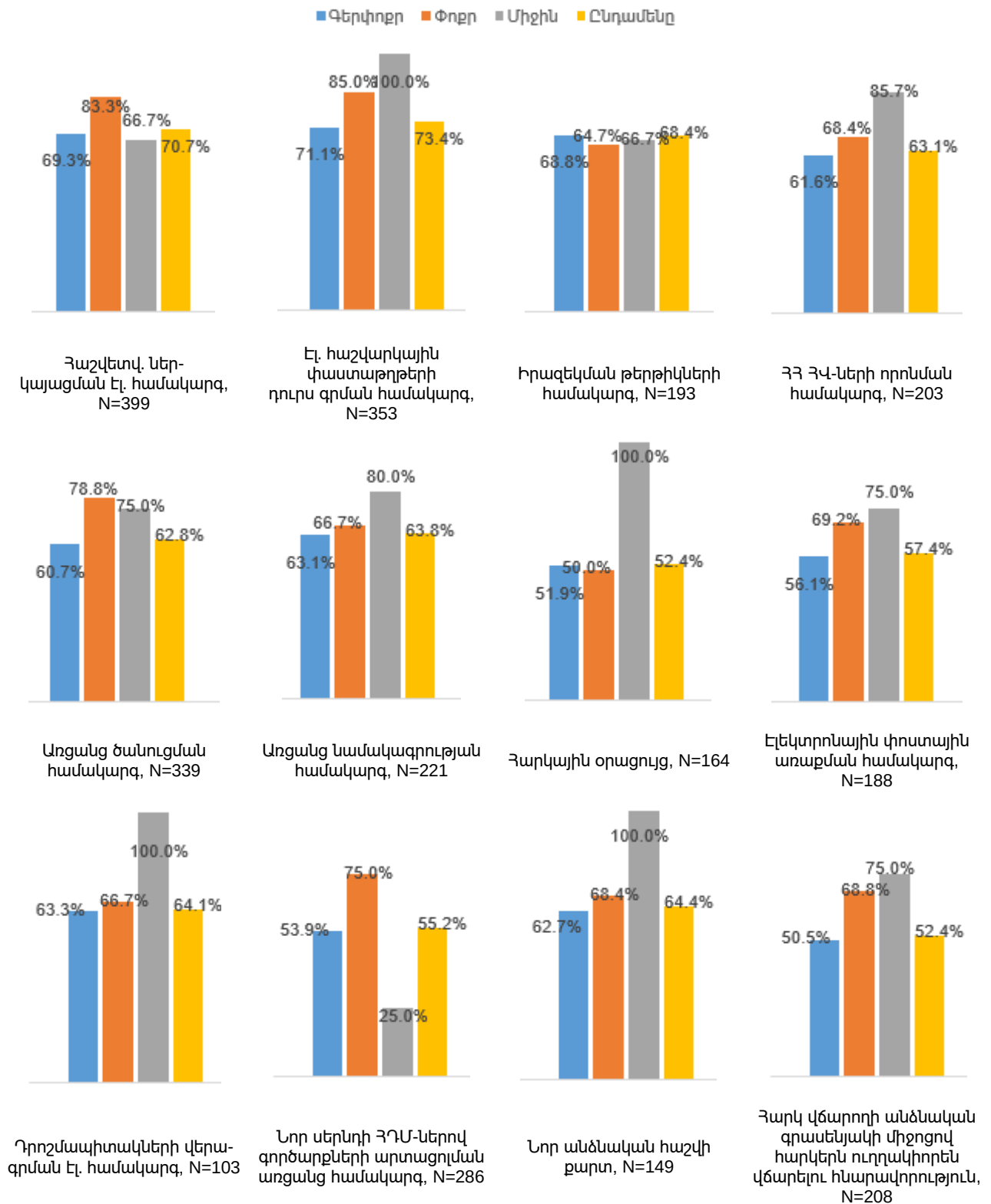
Գծապատկեր 32:

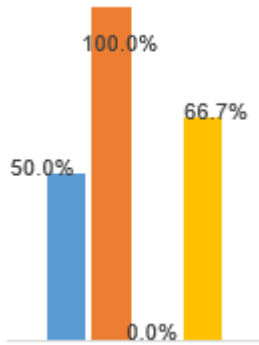
Ամենամեծ մասնաբաժնով ՀՎ-ները բարձրաձայնել են Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգի՝ 73.4% և Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգի բարելավման անհրաժեշտության մասին՝ 70.7%:

Հատկանշական է, որ միջին չափի ՀՎ-ների 100.0%-ն է նշել Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգի բարելավման անհրաժեշտության մասին, ինչը կարող է վկայել նրանց ավելի բարդ և հաճախակի հարցերի առկայության մասին՝ **Աղյուսակ 41:**

Ամենացածր մասնաբաժնով՝ 52.4%, ՀՎ-ներ նշել են հարկային օրացույցի և հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորության բարելավման անհրաժեշտության մասին:

Գծապատկեր 32 - (Հարց 3.1.գ.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը

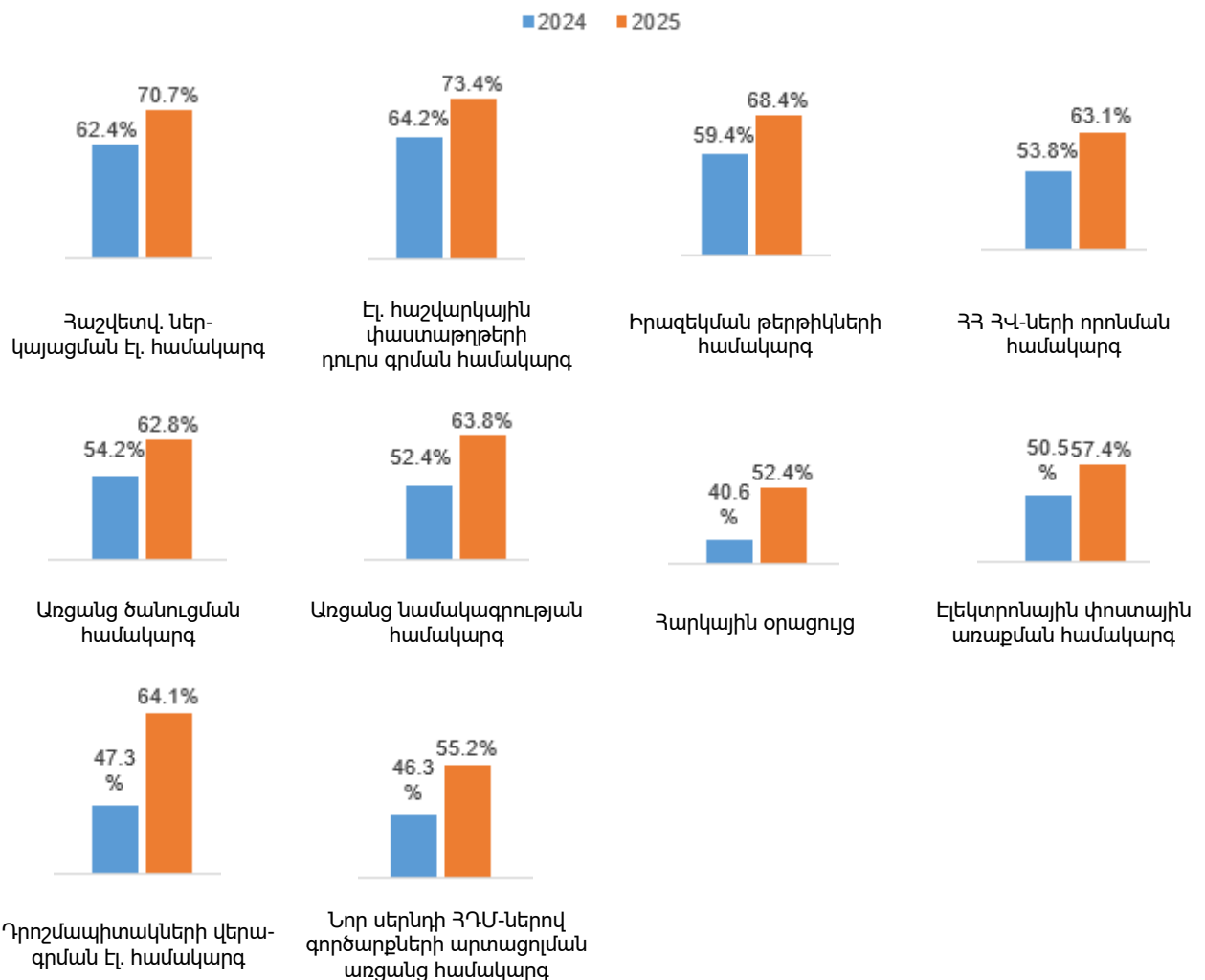

Տաքսի ծառայության
հարկային հավելված, N=3

ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտության մասին նշած ՀՎ-ների մասնաբաժինը աճել է բոլոր ծառայությունների մասով՝ [Գծապատկեր 33](#)⁷:

Ամենամեծ չափով ավելացել է բարելավման անհրաժեշտությունը Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգի դեպքում՝ 16.8%-ային կետով, որին հաջորդում են Հարկային օրացույցն ու առցանց նամակագրության համակարգը՝ համապատասխանաբար՝ 11.9%-ային և 11.4%-ային կետով:

Գծապատկեր 33 - (Հարց 3.1.գ.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտության մասին վկայող ռեսպոնդենտները

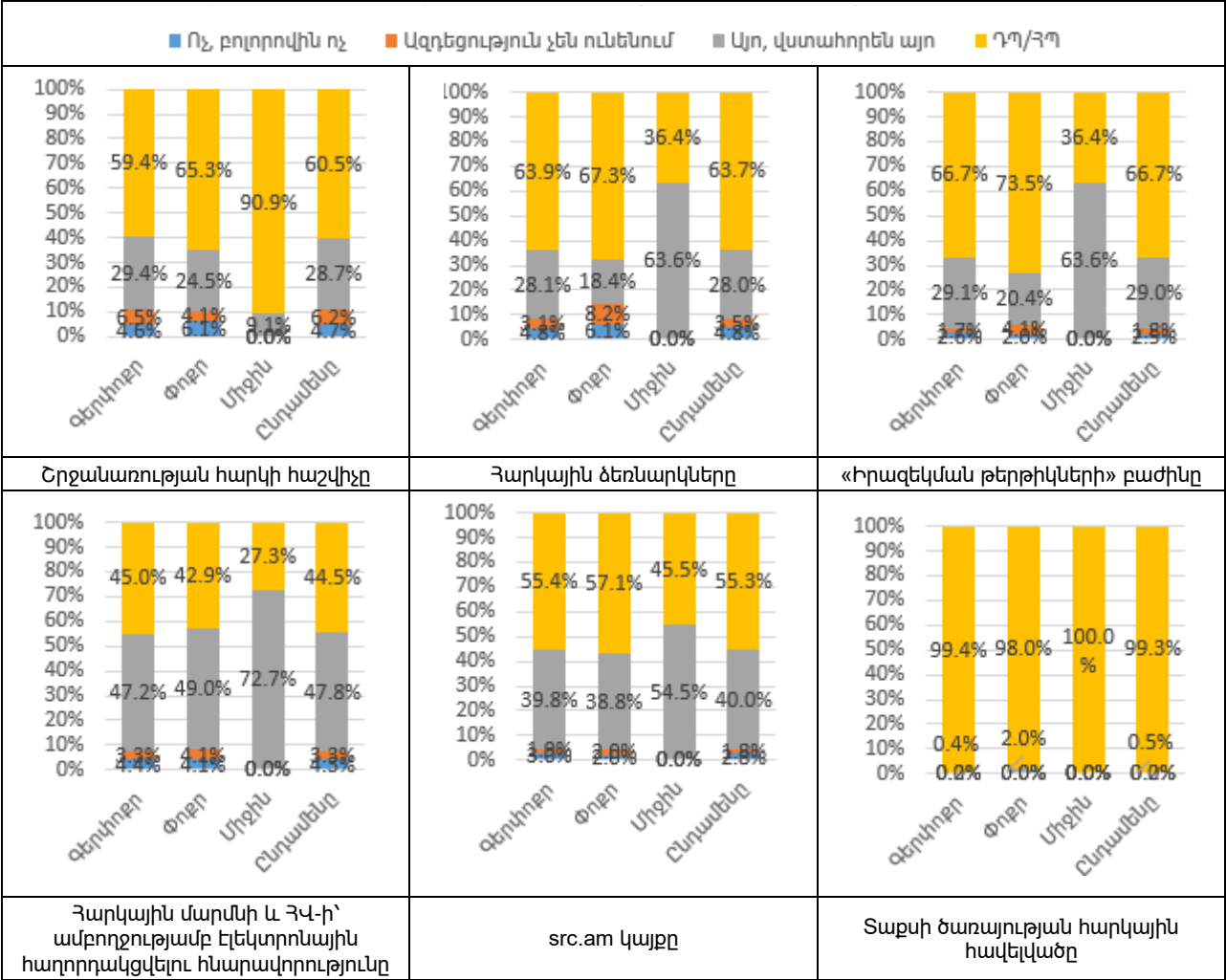

⁷ Գծապատկերում ներկայացված տվյալները ներառում են ԴԴ/ՀԴ պատասխանները

ՊԵԿ-ը վերջին շրջանում առցանց հասանելիություն է ապահովել մի շարք գործիքների և ռեսուրսների համար: Այնուամենայնիվ, ռեսպոնդենտների մեծ մասը դժվարացել կամ հրաժարվել է պատասխանել հարցին, թե արդյո՞ք այդ գործիքների առցանց հասանելիությունը նպաստում է, որ ՀՎ-ները հարկային պարտավորություններն ավելի հեշտորեն կատարեն [Գծապատկեր 34⁸](#), ՖԽԶ հարցման արդյունքները ևս վկայում են հարցվողների շրջանում նշված գործիքների վերաբերյալ ցածր իրազեկվածության մասին, միևնույն ժամանակ, ընդծելով կայքի կառուցվածքի պարզեցման անհրաժեշտությունը

Գծապատկեր 34 - (Յարգ 3.2.) Արդյո՞ք ՊԵԿ կողմից առցանց հասանելի դարձրած ռեսուրսները պարզեցնում են ՏՄ-ների գործառնությունների կատարումը, N=600

ՊԵԿ-ի կողմից առցանց հասանելի դարձրած ռեսուրսների գնահատականը 2025թ. գրեթե բոլոր ռեսուրսների պարագայում աճել է, բացառությամբ հարկային ձեռնարկների, որի դեպքում ունենք 0.2%-ային կեսողով անկում:

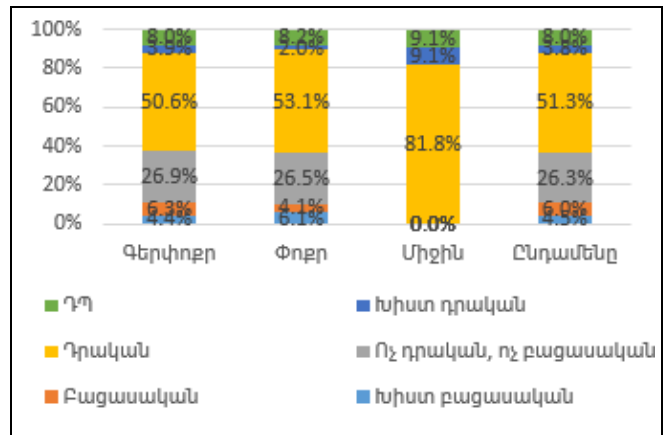
Այդուհանդերձ անդրադառնալով շրջանառության հարկի հաշվիչին՝ պետք է նշենք, որ այն դեռևս քիչ ճանաչելիություն ունի ՀՎ-ների կողմից, շատերը անգամ իմանալով դրա գոյության մասին չեն կարողանում ՊԵԿ կայքում գտնել տվյալ գործիքը: Ուստի անհրաժեշտ է ՊԵԿ կայքի կառուցվածքում համապատասխան փոփոխություններ իրականացնել՝ ավելի հեշտ անհրաժեշտ ռեսուրսներին հասանելիություն ապահովելու համար:

⁸ Գծապատկերում ներկայացված տվյալները չեն ներառում ԴՊ/ՀՊ պատասխանները

Վերջին երկու-երեք տարիների ընթացքում հարկային մարմինը նախաձեռնել է բազմաթիվ միջոցառումներ, որոնք ուղղված են վարչարարության բարելավման ու հարկ վճարողների գոհունակության բարձրացմանը: Ուստի անհրաժեշտ էր պարզել, թե այդ միջոցառումները որքանով են հաջողվել:

ՀՎ-ների մեծամասնությունը՝ 55.1%-ը, վերջին երեք տարվա հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումները գնահատել է որպես դրական կամ խիստ դրական: Սա վկայում է, որ իրականացված փոփոխությունները ընդհանուր առմամբ նկատելի և դրական են ընկալվել հարցվածների կողմից՝ [Գծապատկեր 35](#):

Գծապատկեր 35 - (Հարց 3.3.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը, N=600

Միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում դրական գնահատականների մասնաբաժինը զգալիորեն ավելի բարձր է՝ 90.9% (դրական՝ 81.8%, խիստ դրական՝ 9.1%)՝ [Աղյուսակ 42](#): Սա ցույց է տալիս, որ միջին ՀՎ-ներն առավել հստակ են զգացել վարչարարության բարելավման ազդեցությունը:

Գերփոքր և փոքր ՀՎ-ների շրջանում դրական գնահատականների մասնաբաժինները համեմատաբար ավելի ցածր են՝ համապատասխանաբար 54.5% և 55.1%: Սա կարող է վկայել, որ իրականացված միջոցառումները ոչ բոլոր չափի ՀՎ-ների համար են ունեցել նույն ազդեցությունը:

Հարցվածների 26.3%-ը վարչարարության բարելավման միջոցառումները գնահատել է որպես «ոչ դրական, ոչ բացասական», ինչը նշանակում է, որ ՀՎ-ների զգալի հատվածի համար փոփոխությունները դեռևս չեն ընկալվել որպես էական:

Բացասական գնահատականների ընդհանուր մասնաբաժինը կազմում է 10.5%: Խիստ բացասական գնահատականները առավել արտահայտված են փոքր ՀՎ-ների շրջանում (6.1%), ինչը կարող է մատնանշել, որ որոշ փոփոխություններ փոքր ՀՎ-ների համար առաջացրել են լրացուցիչ դժվարություններ:

Ընդհանուր առմամբ, տվյալները ցույց են տալիս, որ հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների դրական ընկալումը առավել բարձր է միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում, մինչդեռ գերփոքր և փոքր ՀՎ-ների դեպքում դեռևս առկա է բարելավման ներուժ:

Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականի համեմատական վերլուծությունը ներկայացված է [Աղյուսակ 23](#):

2025թ. հարցման արդյունքների համաձայն, ՀՎ-ների ամենամեծ մասնաբաժինը՝ 55.1%-ը, հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումները գնահատել է որպես դրական կամ խիստ դրական: Սակայն 2024թ.-ի հետ համեմատությամբ արձանագրվել է այս գնահատականի նվազում՝ 5.4%-ային կետով (60.5%-ից մինչև 55.1%):

Միևնույն ժամանակ, «ոչ դրական, ոչ բացասական» գնահատականի մասնաբաժինը փոքր-ինչ նվազել է՝ 27.8%-ից դառնալով 26.3% (1.5%-ային կետով նվազում): Սա ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ների մի մասի մոտ պահպանվում է չեզոք վերաբերմունք վարչարարության բարելավման միջոցառումների նկատմամբ:

Բացասական և խիստ բացասական գնահատականների ընդհանուր մասնաբաժինը 2025թ.-ին կազմել է 10.5%՝ փոքր-ինչ աճելով նախորդ տարվա համեմատ (8.0%-ից): Աճը հիմնականում պայմանավորված է

«խիստ բացասական» գնահատականի մասնաբաժնի ավելացմամբ՝ 1.8%-ից մինչև 4.5% (2.7%-ային կետով):

Միաժամանակ, նվազել է «դրական» գնահատականների մասնաբաժինը՝ 54.5%-ից մինչև 51.3% (3.2%-ային կետով), ինչպես նաև «խիստ դրական» գնահատականների մասնաբաժինը՝ 6.0%-ից մինչև 3.8% (2.2%-ային կետով):

Այս արդյունքները կարող են օգտակար լինել հարկային մարմնի համար՝ հասկանալու ՅՎ-ների ընկալումները հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների վերաբերյալ: Դրական գնահատականների շարունակական նվազումը և խիստ բացասական գնահատականների աճը կարող են ազդարարել վստահության որոշակի թուլացում:

Այս համատեքստում նպատակահարմար է շարունակել ուսումնասիրել ՅՎ-ների գնահատականների փոփոխությունների պատճառները, վերանայել իրականացվող միջոցառումների արդյունավետությունը և ուժեղացնել հաղորդակցությունը ՅՎ-ների հետ՝ ապահովելու բարելավման նախաձեռնությունների ավելի հստակ ընկալում և ընդունում:

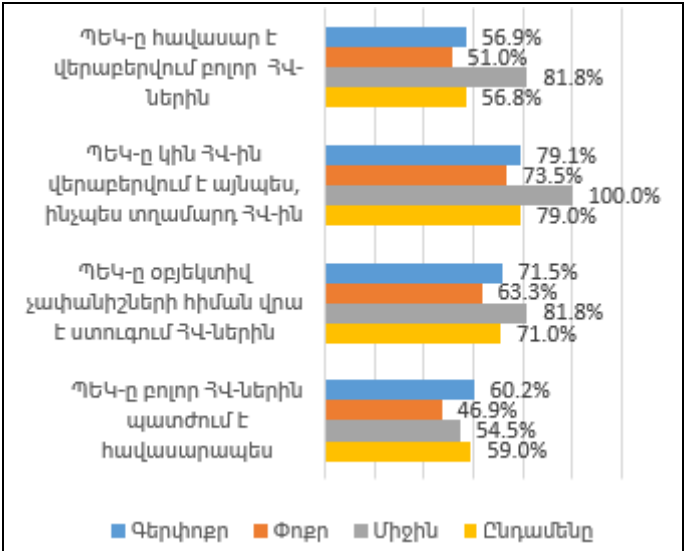
Աղյուսակ 23 - (Հարց 3.3.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը, N=600

Գնահատականը	2024	2025	Տարբերություն (տոկոսային կետ)
1. Խիստ բացասական	1.8%	4.5%	2.7%
2. Բացասական	6.2%	6.0%	-0.2%
3. Ոչ դրական, ոչ բացասական	27.8%	26.3%	-1.5%
4. Դրական	54.5%	51.3%	-3.2%
5. Խիստ դրական	6.0%	3.8%	-2.2%
98. ԴՊ	3.7%	8.0%	4.3%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

ՅՎ-ներին ներկայացվել են ՅՎ-ի նկատմամբ ՊԵԿ-ի վերաբերմունքի մասին մի քանի դատողություն՝ խնդրելով գնահատել դրանց հետ համաձայնության աստիճանը:

Հիմնվելով ստացված տվյալների վրա՝ կարող ենք պնդել, որ ՅՎ-ները հիմնականում համամիտ են [Գծապատկեր 36](#)-ում ներկայացված պնդումների հետ:

Գծապատկեր 36 - (Հարց 3.4.) Հարկ վճարողների նկատմամբ ՊԵԿ-ի վերաբերմունքի մասին դատողությունների հետ լիովին կամ որոշ չափով համաձայն ռեսպոնդենտները, N=600

Մասնավորապես, ռեսպոնդենտների գերակշռող մեծամասնությունը համաձայնել է, որ ՊԵԿ-ը կին և տղամարդ հարկ վճարողների նկատմամբ ունի հավասար վերաբերմունք (79.0%): Բարձր է նաև համաձայնության մակարդակը այն պնդման շուրջ, որ ՊԵԿ-ը ՅՎ-ներին ստուգում է օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա՝ 71.0%:

Միևնույն ժամանակ, համեմատաբար ավելի քիչ ՅՎ-ներ են համաձայնել, որ ՊԵԿ-ը բոլոր ՅՎ-ներին պատժում է հավասարապես՝ 59.0%: և որ ՊԵԿ-ը հավասար է վերաբերվում բոլոր ՅՎ-ներին պնդման հետ՝ 56.8%:

ՊԵԿ-ի վերաբերյալ պնդումների հետ լիովին կամ որոշ չափով համաձայն ՅՎ-ների մասնաբաժինը 2025թ.-ին հիմնականում նվազել է՝ **Գծապատկեր 37**:

«ՊԵԿ-ի հավասար վերաբերմունքը բոլոր ՅՎ-ների նկատմամբ» պնդումը ստացել է 56.8% ռեսպոնդենտների համաձայնությունը, ինչը 0.8%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Թեև փոփոխությունը մեծ չէ, այն ցույց է տալիս, որ ՅՎ-ների զգալի մասը դեռևս լիարժեք վստահություն չունի այս հարցում:

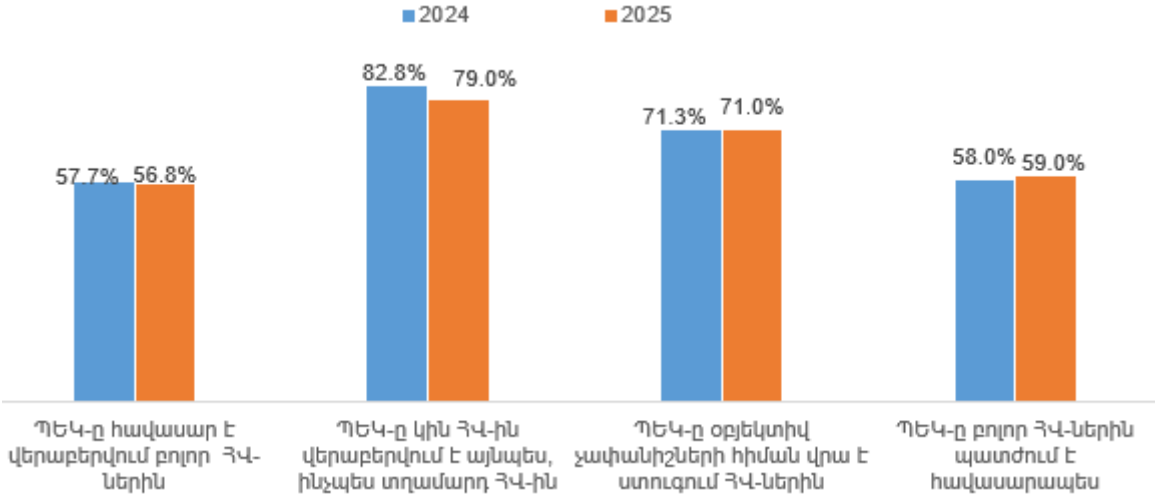
«ՊԵԿ-ի ոչ խտրական վերաբերմունքը կին և տղամարդ ՅՎ-ների նկատմամբ» պնդման հետ համաձայն ռեսպոնդենտների մասնաբաժինը կազմել է 79.0%, ինչը 3.8%-ային կետով պակաս է նախորդ տարվա ցուցանիշից: Չնայած նվազմանը, տվյալ ցուցանիշը շարունակում է մնալ բարձր՝ վկայելով գենդերային հավասար վերաբերմունքի ընկալման մասին:

«ՊԵԿ-ի կողմից օբյեկտիվ չափանիշների կիրառումը ՅՎ-ների ստուգման ժամանակ» պնդման հետ համաձայնությունը կազմել է 71.0%, ինչը 0.3%-ային կետով պակաս է 2024թ.-ի համեմատ: Սա ցույց է տալիս, որ օբյեկտիվության ընկալման հարցում դեռևս առկա են որոշակի մտահոգություններ:

«ՊԵԿ-ը բոլոր հարկ վճարողներին պատժում է հավասարապես՝ Օրենսգրքով սահմանված կարգով» պնդման հետ համաձայն ՅՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 1.0%-ային կետով՝ 58.0%-ից հասնելով մինչև 59.0%:

Այս տեսանկյունից անհրաժեշտ է, որ ՊԵԿ-ը շարունակի աշխատանքը հավասար վերաբերմունքի և պատժամիջոցների կիրառման թափանցիկության ապահովման ուղղությամբ, ինչպես նաև ուժեղացնի հաղորդակցությունը ՅՎ-ների հետ՝ բարձրացնելու վստահությունը օբյեկտիվ և արդար հարկային վարչարարության նկատմամբ:

Գծապատկեր 37 - (Յարգ 3.4.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր լիովին կամ որոշ չափով համաձայն են ՊԵԿ-ի վերաբերյալ պնդումների հետ, N=600

Յարկային համակարգի տարրերի գնահատման համար կիրառել ենք 1-5 բալանոց սանդղակ, որտեղ 1-ը համընկնում է «շատ վատ», իսկ 5-ը՝ «շատ լավ» գնահատականին: Ստացված արդյունքները ցույց են տալիս, որ 2025թ.-ին հարկային համակարգի տարրերի գնահատականները ընդհանուր առմամբ նվազել են՝ **Գծապատկեր 38**:

2025թ.-ին բոլոր տարրերի մասով «լավ» կամ «շատ լավ» գնահատականների մասնաբաժինը նվազել է 2024թ.-ի համեմատ: Ամենամեծ նվազումը գրանցվել է հարկերի դրույքաչափերի դեպքում՝ 18.2%-ային կետով: Սա վկայում է, որ ՅՎ-ների դժգոհությունն այս տարրի նկատմամբ էականորեն աճել է: Նվազում է արձանագրվել նաև հարկային ստուգումների ընթացակարգերի գնահատման դեպքում՝ 10.0%-ային կետով, ինչպես նաև հարկային վարչարարության պարագայում՝ 6.9%-ային կետով:

Հարկային մարմնի հուսալիության և հարկային օրենսդրության հստակության մասով «լավ» կամ «շատ լավ» գնահատականների մասնաբաժինը նվազել է համապատասխանաբար 5.4%-ային և 4.8%-ային կետով: Հարկային օրենսդրության մատչելիության մասով նվազումը կազմել է 3.2%-ային կետ:

Միևնույն ժամանակ, 2025թ.-ին աճել է «բավարար» գնահատականների մասնաբաժինը բոլոր հարկային համակարգի տարրերի մասով: Ամենամեծ աճը նկատվում է հարկային վարչարարության դեպքում՝ 7.6%-ային կետով, ինչպես նաև հարկային ստուգումների ընթացակարգերի դեպքում՝ 6.9%-ային կետով: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ ՀՎ-ների մի մասը նախկին դրական գնահատականներից տեղափոխվել է չեզոք դիրքորոշման:

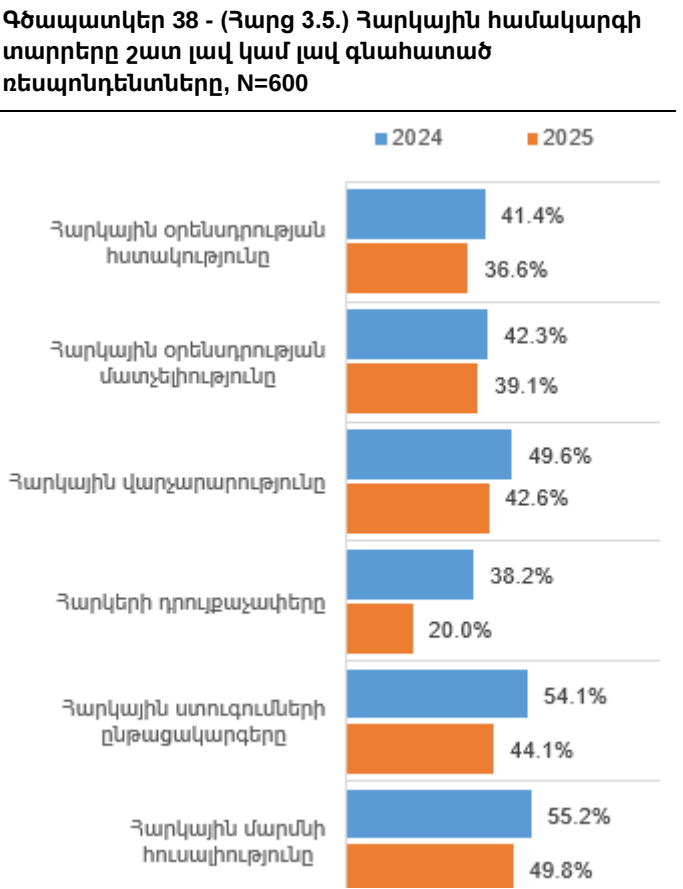
«Վատ» կամ «շատ վատ» գնահատականների մասով ամենաէական աճը կրկին արձանագրվել է հարկերի դրույքաչափերի դեպքում՝ 16.4%-ային կետով: Սա հաստատում է, որ հարկային բեռի ընկալումը շարունակում է մնալ ՀՎ-ների հիմնական դժգոհության աղբյուրներից մեկը: Աճ է նկատվում նաև հարկային ստուգումների ընթացակարգերի մասով՝ 3.2%-ային կետով և հարկային օրենսդրության հստակության դեպքում՝ 2.0%-ային կետով:

Մյուս տարրերի դեպքում «վատ» կամ «շատ վատ» գնահատականների մասնաբաժինը կամ նվազել է, կամ մնացել է գրեթե անփոփոխ: Մասնավորապես, հարկային վարչարարության մասով արձանագրվել է 0.7%-ային կետով նվազում, իսկ հարկային մարմնի հուսալիության դեպքում փոփոխությունը չնչին է՝ 0.5%-ային կետ:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. արդյունքները ցույց են տալիս հարկային համակարգի տարրերի գնահատականների որոշակի վատթարացում՝ համեմատած 2024թ.-ի հետ: Դրական գնահատականների նվազումը և չեզոք ու բացասական գնահատականների աճը վկայում են, որ ՀՎ-ների գոհունակությունը հարկային համակարգի նկատմամբ նվազել է, հատկապես հարկերի դրույքաչափերի մասով:

Հարկային օրենսդրության ո՞ր խնդիրներն են առավելապես խանգարում ՀՎ-ների գործունեության բնականոն ընթացքին՝ **Գծապատկեր 39**: Ըստ ստացված տվյալների՝ առաջատար խնդիրն այս տարվա արդյունքներով հարկերի դրույքաչափերն են՝ 35.0% ՀՎ-ներ են նշել այդ մասին: Այս խնդիրն առավել արտահայտված է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում (36.1%), սակայն նշանակալի է նաև փոքր (24.5%) և միջին չափի ՀՎ-ների համար (27.3%): Սա վկայում է այն մասին, որ հարկային բեռի հարցը շարունակում է մնալ ՀՎ-ների գործունեության վրա առավել մեծ ազդեցություն ունեցող գործոններից մեկը, հատկապես՝ փոքր ՀՎ-ների համար:

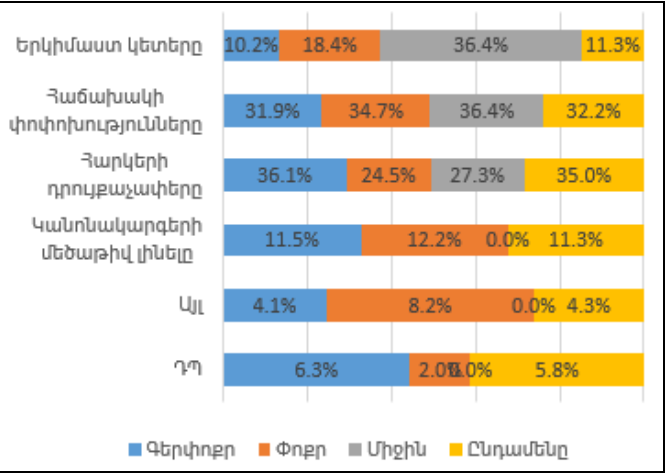
Երկրորդ ամենամեծ խնդիրը ՀՎ-ները նշել են հարկային օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները՝ 32.2% մասնաբաժնով: Այս խնդիրը համեմատաբար հավասարաչափ է արտահայտված բոլոր խմբերում՝ գերփոքր (31.9%), փոքր (34.7%) և միջին (36.4%) ՀՎ-ների շրջանում: Հաճախակի փոփոխությունները կարող են դժվարացնել ՀՎ-ների համար օրենսդրությանը հետևելը և դրան համահունչ գործելը, ինչը կարող է հանգեցնել անորոշության և լրացուցիչ վարչական բեռի:

Հարկային օրենսդրության անորոշ և անճիշտ ձևակերպումները, երկիմաստ կետերը երրորդ կարևոր խնդիրն են՝ 11.3% ընդհանուր մասնաբաժնով: Նշված խնդիրը առավել ընդգծված է միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում (36.4%), ինչը կարող է վկայել, որ նրանք ավելի հաճախ են բախվում բարդ և ոչ միանշանակ կարգավորումների, որտեղ օրենսդրության հստակությունն ու կանխատեսելիությունը կարևոր դեր ունեն:

Օրենսդրության, կանոնակարգերի և ընթացակարգերի մեծաթիվ լինելը չորրորդ տեղում է՝ 11.3% մասնաբաժնով: Այս խնդիրն առավելապես մատնանշվել է գերփոքր (11.5%) և փոքր (12.2%) ՀՎ-ների կողմից, մինչդեռ միջին չափի ՀՎ-ները չեն նշել այն որպես խոչընդոտ: Սա կարող է վկայել, որ փոքր ՀՎ-ներն ավելի դժվարությամբ են կողմնորոշվում բազմաշերտ կարգավորումների և ընթացակարգերի մեջ:

Գծապատկեր 39 - (Հարց 3.6.) ՀՎ-ներին առավել շատ խանգարող Հարկային օրենսդրության խնդիրը, N=600

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների համար հարկային օրենսդրության հետ կապված հիմնական խնդիրները շարունակում են առնչվել հարկային բեռին, օրենսդրության փոփոխականությանը և կարգավորումների բարդությանը, ինչը պահանջում է հետագա ուշադրություն հարկային մարմնի կողմից՝ օրենսդրության պարզեցման, կանխատեսելիության և մատչելիության բարձրացման ուղղությամբ:

Հարկային օրենսդրության խնդիրների վերաբերյալ ՀՎ-ների կարծիքների 2025թ. և 2024թ. համեմատությունը ցույց է տալիս Էական փոփոխություններ՝ **Գծապատկեր 40:**

Գծապատկեր 40 - (Հարց 3.6.) ՀՎ-ի գործունեությանը ամենաշատը խանգարող խնդիրը հարկային օրենսդրությունում

Եթե 2024թ. առաջատար խնդիրը օրենսդրության հաճախակի փոփոխություններն էին, ապա 2025թ. ամենամեծ մասնաբաժինը գրանցվել է «Հարկերի դրույքաչափերը» խնդրի դեպքում՝ կազմելով 35.0%: Սա 15.2%-ային կետով բարձր է 2024թ. ցուցանիշից, ինչը վկայում է, որ ՀՎ-ների մտահոգությունը հարկային բեռի վերաբերյալ զգալիորեն աճել է և դարձել է առավել առաջնահերթ խնդիր: Սա ամենայն հավանականությամբ պայմանավորված է վերջին շրջանում իրականացված փոփոխություններով, ինչի արդյունքում զգալի թվով տնտեսվարողներ ստիպված եղան փոխելու իրենց հարկման համակարգը՝ օրենքի տառին համապատասխան:

«Օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները» չնայած, որ նախորդ տարվա համեմատ արձանագրել է 2.3%-ային կետով նվազում, շարունակում է մնալ կարևոր դժվարություններ ստեղծելով երկարաժամկետ պլանավորման տեսանկյունից:

Դրական միտում է նկատվում «Հարկային օրենսդրության անորոշ և անճիշտ ձևակերպումները, երկիմաստ կետերը» խնդրի մասով: 2025թ. այս խնդիրը նշել է ՀՎ-ների 11.3%-ը՝ 2024թ. 15%-ի փոխարեն, ինչը նշանակում է 3.7%-ային կետով նվազում: Սա կարող է վկայել հարկային օրենսդրության հստակեցման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքների որոշակի արդյունավետության մասին:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հարկային օրենսդրության խնդիրների կառուցվածքում տեղի է ունեցել շեշտադրումների փոփոխություն. եթե նախորդ տարիներին գերակշռում էին օրենսդրության փոփոխականության և հստակության հետ կապված խնդիրները, ապա 2025թ. առավել ընդգծված է դարձել հարկային բեռի հարցը:

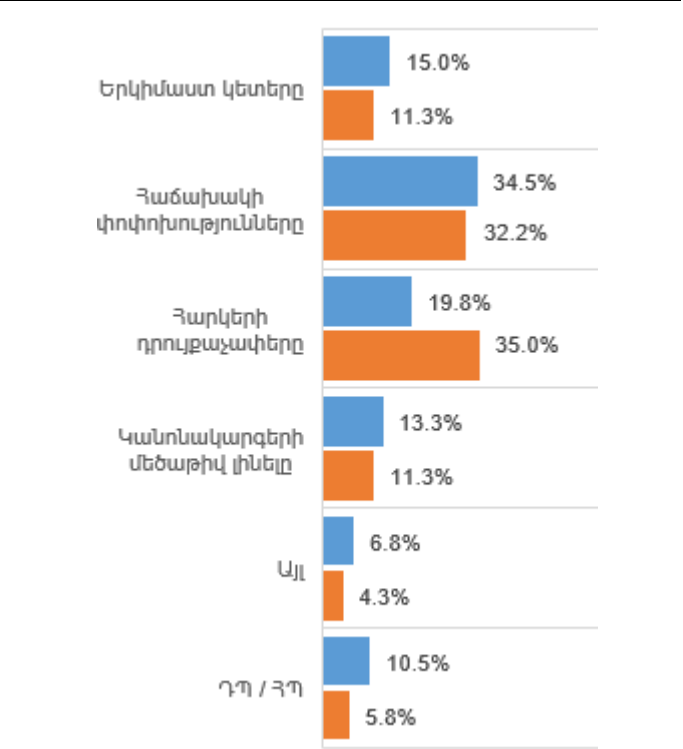
Պարզելու համար ՊԵԿ-ի հետ կապված ընթացակարգերի պարզությունը՝ դրանց գնահատումն իրականացվել է 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը համապատասխանում է «շատ դժվար է» տարբերակին, իսկ 4-ը՝ «շատ հեշտ է» տարբերակին:

Ստացված տվյալների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ ՀՎ-ների կողմից ամենահեշտ իրականացվող ընթացակարգերն են՝ հարկ վճարողի հաշվառման համարի ձեռք բերումը (միայն 2.4% է այն գնահատել որպես դժվար), ինչպես նաև հարկերի գումարների վճարումն իրականացնելը (6.0%): Այս ցուցանիշները վկայում են, որ հաշվառման և վճարումների հետ կապված գործընթացները շարունակում են մնալ առավել պարզ և հասանելի ՀՎ-ների համար:

2025թ. տվյալների համաձայն՝ ՊԵԿ-ի հետ կապված ընթացակարգերի շարքում ամենամեծ դժվարությունը շարունակում է առաջացնել «Բողոքների ներկայացումը և բողոքարկման լուծման ստանալու» գործընթացը: Չնայած նրան, որ այս ընթացակարգը հեշտ կամ որոշ չափով հեշտ է գնահատել ՀՎ-ների 60.3%-ը, այնուամենայնիվ 2024թ. համեմատ նկատվում է 3.8%-ային կետով նվազում, ինչը վկայում է, որ բողոքարկման գործընթացը ՀՎ-ների համար շարունակում է մնալ խնդրահարույց և բավարար բարելավումներ դեռևս չեն զգացվում [Գծապատկեր 41](#):

Համեմատաբար բարդ է գնահատվել նաև «Փոխհատուցումը (օրինակ՝ ԱԱՀ գումարը ետ ստանալը)» ընթացակարգը: 2025թ. այն հեշտ կամ որոշ չափով հեշտ է գնահատել ՀՎ-ների 68.5%-ը, ինչը 3.2%-ային կետով ցածր է նախորդ տարվա ցուցանիշից: Սա կարող է վկայել փոխհատուցման գործընթացների արդյունավետության կամ կանխատեսելիության նկատմամբ ՀՎ-ների վստահության որոշակի նվազման մասին:

Չգալի վատթարացում է արձանագրվել «Հարկերի հաշվարկումը, հարկային նպատակներով փաստաթղթավորումը և հարկային հաշվառում վարելը» ընթացակարգի մասով: 2025թ. այն հեշտ է գնահատել ՀՎ-ների 77.3%-ը, ինչը 7.7%-ային կետով պակաս է 2024թ. ցուցանիշից: Նման միտում է նկատվում նաև «Հարկերի հայտարարագրումը / հաշվետվություն պատրաստելը» գործընթացում, որտեղ

հեշտ գնահատականների մասնաբաժինը նվազել է 7.3%-ային կետով՝ կազմելով 81.1%: Այս փոփոխությունները կարող են վկայել հաշվետվական և փաստաթղթային պահանջների բարդացման կամ դրանց կիրառման դժվարությունների մասին:

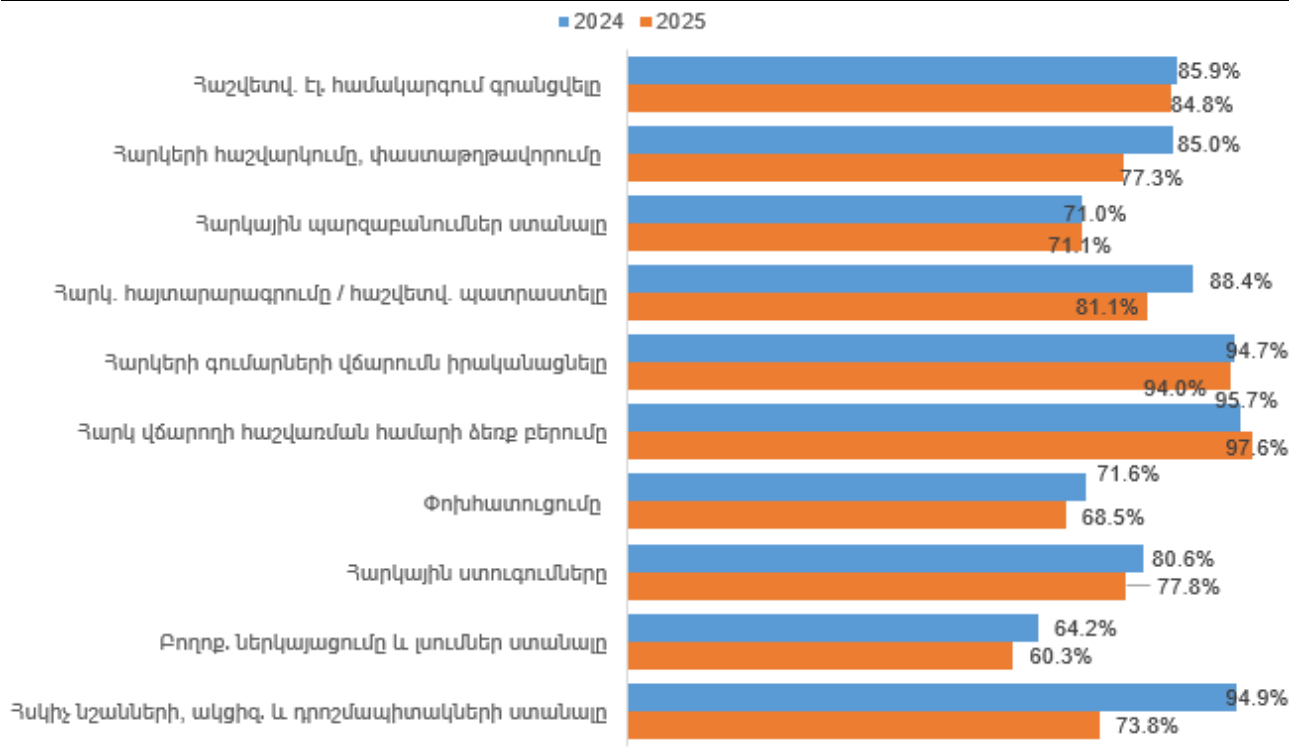
Դրական առումով կարելի է նշել, որ «Հարկ վճարողի հաշվառման համարի ձեռք բերումը» շարունակում է մնալ ամենահեշտ ընթացակարգերից մեկը: Ավելին, 2025թ. դրական գնահատականների մասնաբաժինը աճել է 1.9%-ային կետով՝ հասնելով 97.6%-ի: Սա վկայում է, որ հաշվառման գործընթացը լիովին պարզեցված է և արդյունավետ է իրականացվում:

Միևնույն ժամանակ առավել մտահոգիչ է «Հսկիչ նշանների, ակցիզային դրոշմանիշերի և (կամ) դրոշմապիտակների ստանալը» ընթացակարգի կտրուկ վատթարացումը: Եթե 2024թ. այս գործընթացը հեշտ էր գնահատել ՀՎ-ների 94.9%-ը, ապա 2025թ. այդ ցուցանիշը նվազել է մինչև 73.8%՝ արձանագրելով 21.1%-ային կետով անկում: Սա կարող է վկայել այս գործընթացում տեղի ունեցած համակարգային փոփոխությունների կամ վարչարարական բարդությունների ավելացման մասին:

«Հարկերի գումարների վճարումն իրականացնելը» և «ՊԵԿ հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգում գրանցվելը և դրան հասանելիություն ստանալը» ընթացակարգերը շարունակում են գնահատվել համեմատաբար դրական, թեև դրանց մասով ևս նկատվում է փոքր նվազում՝ համապատասխանաբար 0.7% և 1.1%-ային կետով:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. արդյունքները ցույց են տալիս, որ թեև որոշ հիմնական և տեխնիկական ընթացակարգեր շարունակում են մնալ պարզ և հասանելի, մի շարք առանցքային գործընթացների մասով նկատվում է գնահատականների վատթարացում: Այս տեսանկյունից հարկային մարմինն կարելի է առաջարկել առաջնահերթ ուշադրություն դարձնել բողոքարկման, փոխհատուցման, հաշվառման և հսկիչ նշանների հետ կապված ընթացակարգերի վերանայմանը և պարզեցմանը՝ դրանք դարձնելով առավել թափանցիկ, կանխատեսելի և օգտվողակենտրոն:

Գծապատկեր 41 - (Հարց 3.7.) ՊԵԿ-ի ընթացակարգերը շատ հեշտ կամ որոշ չափով հեշտ գնահատած ռեսպոնդենտները, N=600

Արդյո՞ք հարկ վճարողները հակված են լավարկելու իրենց հմտությունները և մասնակցում են հարկային ոլորտին առնչվող գիտելիքների բարելավմանն ուղղված դասընթացների՝ [Գծապատկեր 42](#):

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. հարցվածների միայն 8.5%-ն է օգտվել ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացներից: Միևնույն ժամանակ, այստեղ ևս նկատվում է ՀՎ-ների չափով պայմանավորված որոշակի տարբերություններ: Գերփոքր ՀՎ-ների ընդամենը 8.3%-ն է մասնակցել ՊԵԿ դասընթացներին, փոքր ՀՎ-ների շրջանում այդ ցուցանիշը կազմել է 8.2%, իսկ միջին չափի ՀՎ-ների մոտ այն զգալիորեն բարձր է եղել՝ 18.2%: Այս միտումը կարող է պայմանավորված լինել այն հանգամանքով, որ միջին չափի ՀՎ-ների հարկային պարտավորություններն ավելի բարձր են, ինչի արդյունքում առաջանում է լրացուցիչ գիտելիքների անհրաժեշտություն:

Այլ կազմակերպությունների կողմից տրամադրվող հարկային դասընթացների մասնակցության ցուցանիշները համեմատաբար ավելի բարձր են: Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների 13.8%-ն է օգտվել այլ կենտրոնների դասընթացներից: Այստեղ ևս հստակ արտահայտված է նույն օրինաչափությունը. գերփոքր ՀՎ-ների 12.2%-ը, փոքր ՀՎ-ների 26.5%-ը և միջին չափի ՀՎ-ների 36.4%-ը մասնակցել են այլ կազմակերպությունների կողմից իրականացվող դասընթացներին՝ [Աղյուսակ 44](#), [Աղյուսակ 45](#): Հատկանշական է, որ միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում այլ կազմակերպությունների դասընթացներին մասնակցության մակարդակը զգալիորեն գերազանցում է ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ցուցանիշը:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ հարցվածների գերակշիռ մասը չեն մասնակցել հարկային ոլորտին առնչվող որևէ դասընթացի: Սա կարող է պայմանավորված լինել ժամանակի և ռեսուրսների սահմանափակությամբ, տեղեկատվության պակասով կամ դասընթացների գործնական օգտակարության վերաբերյալ ոչ ճշգրիտ ընկալումներով:

Նշենք նաև, որ 2025թ. նվազել է ինչպես ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի, այնպես էլ այլ կազմակերպությունների դասընթացներին մասնակցողների մասնաբաժինը՝ [Գծապատկեր 42](#): 2025թ. ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացներից օգտվողների մասնաբաժինը 2024թ. համեմատ նվազել է 5.7%-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, չօգտվողների մասնաբաժինն աճել է 6.3%-ային կետով:

Նույնատիպ միտում է արձանագրվել նաև այլ կազմակերպությունների կողմից առաջարկվող դասընթացների պարագայում: 2025թ.-ին 2024թ. համեմատ դրանցից օգտվել է 5.5%-ային կետով քիչ ՀՎ: Չօգտվողների մասնաբաժինը, համապատասխանաբար, աճել է 6.1 %-ային կետով:

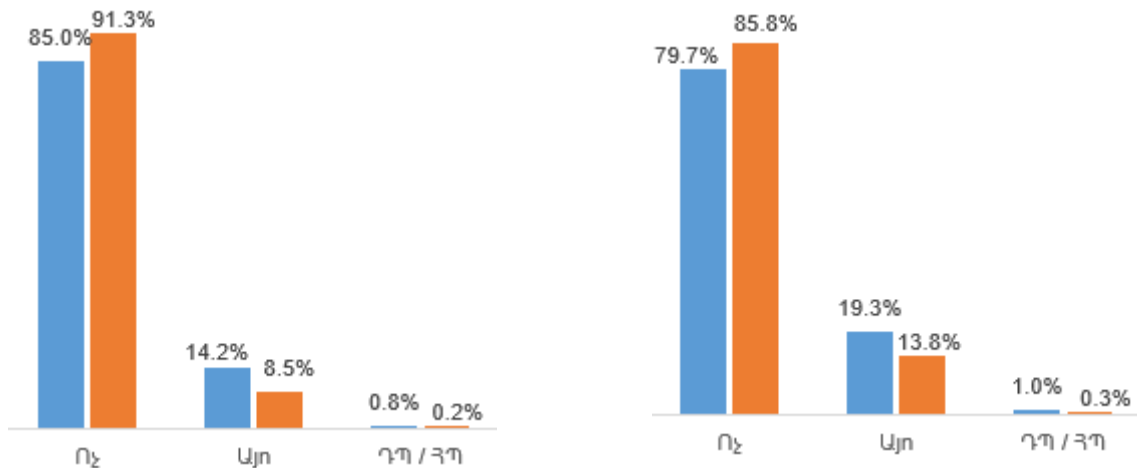
Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները վկայում են, որ հարկային դասընթացներից օգտվողների մասնաբաժինը երկու դեպքում էլ շարունակում է մնալ ցածր, ինչը հատկապես արտահայտված է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում՝ [Աղյուսակ 44](#), [Աղյուսակ 45](#), ինչը կարող է մտահոգիչ լինել հարկային գրագիտության և հարկային պարտավորությունների ճիշտ իրականացման տեսանկյունից: Սա կարող է պայմանավորված լինել դասընթացների հասանելիության, դրանց բովանդակության համապատասխանության կամ իրազեկվածության մակարդակի հետ կապված խնդիրներով:

Նման իրավիճակը ցույց է տալիս հարկային կրթության ոլորտում ավելի թիրախային և պահանջարկին համապատասխան մոտեցումների անհրաժեշտությունը:

Գծապատկեր 42 - (Հարց 3.8.) ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի կամ հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպությունների ծառայություններից օգտվելու հանգամանքը, N=600

ՊԵԿ ուսումնական կենտրոն Այլ կազմակերպություններ

ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացներին մասնակցած ՀՎ-ների կողմից գնահատվել է ուսումնական կենտրոնի աշխատանքների որակը՝ ներկայացվող պնդումների հետ իրենց համաձայնության աստիճանը գնահատելով՝ 1-4 բալանի սանդղակով: 1-ը համապատասխանում է «բոլորովին համամիտ չեմ», իսկ 4-ը՝ «լիովին համամիտ եմ» տարբերակների հետ:

Ստացված տվյալները ցույց են տալիս ՀՎ-ների դրական կարծիքը ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի աշխատանքների որակի վերաբերյալ՝ [Գծապատկեր 43](#):

Համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ծրագրերի արդիականության գնահատականը, շարունակում է բարձր մնալ՝ 96.1%:

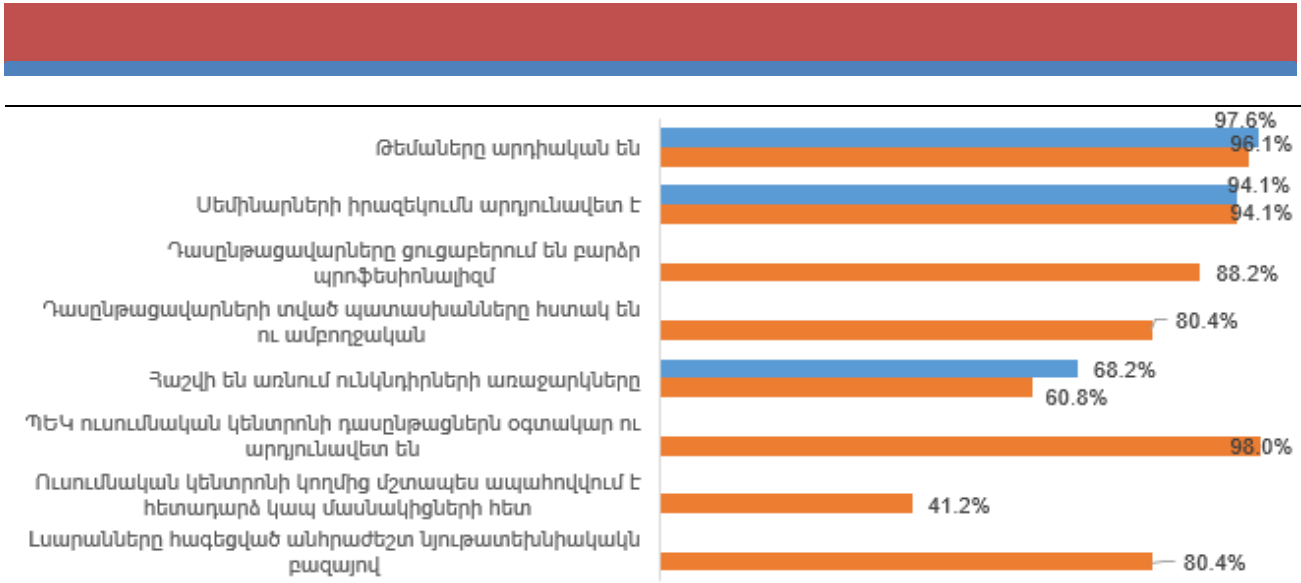
Մնացած պնդումների մասով՝ մասնավորապես դասընթացավարների պրոֆեսիոնալիզմի, նրանց տված պատասխանների հստակության և ամբողջականության, դասընթացների օգտակարության ու արդյունավետության, ուսումնական կենտրոնի կողմից հետադարձ կապի ապահովման, ինչպես նաև լսարանների նյութատեխնիկական հագեցվածության վերաբերյալ, 2024թ. տվյալները ամկա չեն եղել: Ուստի տվյալ պնդումների մասով համեմատական վերլուծություն իրականացնել հնարավոր չէ, և դրանք կարելի է գնահատել միայն 2025թ. կտրվածքով՝ որպես ուսումնական կենտրոնի գործունեության լրացուցիչ բնութագրեր: Ըստ այդմ՝ դասընթացավարների պրոֆեսիոնալիզմի և լսարանների նյութատեխնիկական բազայով հագեցվածության տեսանկյունից պատկերը գոհացուցիչ է՝ այդ պնդումների հետ համամիտ են դասընթացի մասնակիցների համապատասխանաբար 88.2% և 80.4%-ը:

Թերևս տվյալ պարագայում միակ մտահոգությունը ունկնդիրների առաջարկները հաշվի առնելու և հետադարձ կապի ապահովման պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտների համեմատաբար ցածր մասնաբաժինն է:

Ընդհանուր առմամբ, համեմատական տվյալների հիման վրա կարելի է եզրակացնել, որ ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի գործունեության հիմնական բաղադրիչների գնահատականները 2025թ.-ին պահպանել են բարձր մակարդակը, ինչը վկայում է ուսումնական ծրագրերի կայուն որակի և շարունակական զարգացման մասին: Միևնույն ժամանակ, հետադարձ կապի ընկալման նվազմակարգակը կարող է դիտարկվել որպես բարելավման պոտենցիալ ուղղություն հետագա գործունեության համար:

Գծապատկեր 43- (Հարց 3.9.) ՊԵԿ «Ուսումնական կենտրոն»-ի աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտները, N₂₀₂₄=85, N₂₀₂₅=51

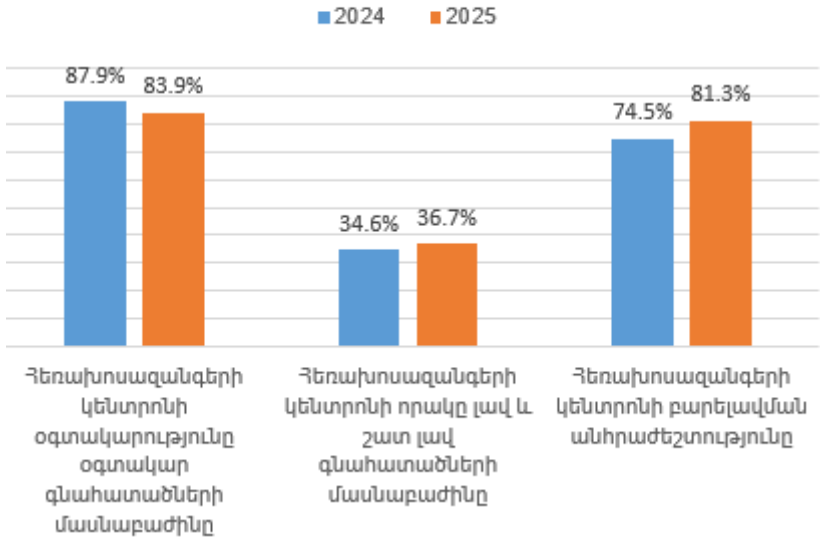
■ 2024 ■ 2025

Անկախ նրանից, որ ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնը պարբերաբար կազմակերպում է դասընթացներ և քննարկում է ՀՎ-ներին հուզող հարցերը, ՊԵԿ հետ շփման և ՀՎ-ների խնդիրներին արձագանքելու համար ամենահաճախ օգտագործվող միջոցը հանդիսանում է հեռախոսազանգերի կենտրոնը:

Ռեսպոնդենտներին նախ և առաջ խնդրել ենք գնահատել հեռախոսազանգերի կենտրոնի օգտակարությունը, որակը և բարելավման անհրաժեշտությունը՝ [Գծապատկեր 44](#): Ըստ այդմ՝ 2025թ. նախորդ տարվա համեմատ նվազել է ռեսպոնդենտների գնահատականը հեռախոսազանգերի կենտրոնի օգտակարության (4%-ային կետով) վերաբերյալ և ավելացել է կենտրոնի աշխատանքների որակի բարելավման անհրաժեշտությունը (6.8%-ային կետով), մինչև 2.1%-ային կետով ավելացել է կենտրոնի աշխատանքների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատողների մասնաբաժինը:

Գծապատկեր 44 - (Հարց 3.10.) ՊԵԿ հեռախոսազանգերի կենտրոնի օգտակարությունը, որակը և բարելավման անհրաժեշտությունը, N₂₀₂₄=396, N₂₀₂₅=267

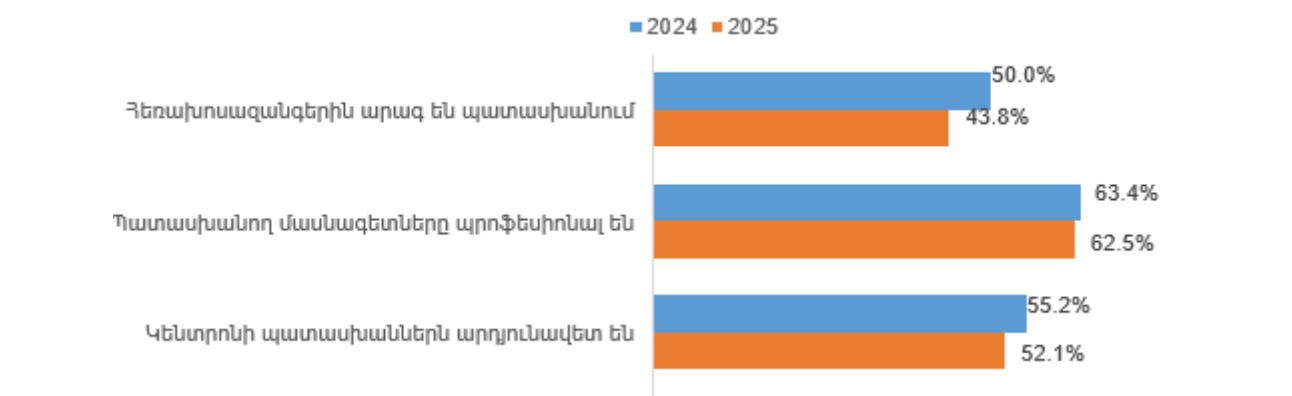

Հեռախոսագանգերի կենտրոնի հետ կապ հաստատած ռեսպոնդենտները գնահատել են նաև հեռախոսագանգերի կենտրոնի աշխատանքը բնորոշող մի քանի դրույթների հետ իրենց համաձայնությունը՝ 1-4 բալանի սանդղակով, որտեղ 1-ը համարժեք է «բոլորովին համամիտ չեմ», իսկ 4-ը՝ «լիովին համամիտ եմ» տարբերակին:

Ստացված տվյալների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ.-ին ՊԵԿ «Հեռախոսագանգերի կենտրոն»-ի աշխատանքի որակի վերաբերյալ գնահատականների փոփոխությունները եղել են տարբեր ուղղություններով:

2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների գնահատականը հեռախոսագանգերի կենտրոնի ապրագ, պրոֆեսիոնալ և արդյունավետ աշխատանքի մասով նվազել է: Սա վկայում է, որ կենտրոնի մատչելիության և արձագանքման արագության խնդիրը շարունակվում է և նույնիսկ որոշ չափով խորանում նախորդ տարվա համեմատ: Նման միտումը կարող է պայմանավորված լինել զանգերի հոսքի ավելացմամբ՝ կապված օրենսդրական փոփոխություններով և էլեկտրոնային նոր ծառայություններով (ֆիզիկական անձանց հայտարարագրում, առողջության ապահովագրության համակարգ, նպաստների հաշվառման էլեկտրոնային հարթակ, էլեկտրոնային աշխատանքային պայմանագրեր և այլ թվայնացված գործընթացներ) և, արդյունքում՝ աշխատակիցների ծանրաբեռնվածությամբ՝ [Գծապատկեր 45](#):

Գծապատկեր 45 - (Հարց 3.11.) ՀՀ ՊԵԿ «Հեռախոսագանգերի կենտրոն»-ի աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեսպոնդենտները, N2024=396, N2025=267

Համանման եղանակով՝ կրկին 1-4 բալանի սանդղակով, գնահատել ենք նաև հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքը՝ վերլուծելով ռեսպոնդենտների տեսակետները [Գծապատկեր 46](#)-ում նշված պնդումների վերաբերյալ: Ստացված տվյալների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ.-ին, ինչպես և նախորդ տարում, ՀՎ-ների կարծիքը հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքի վերաբերյալ ընդհանուր առմամբ դրական է, սակայն առանձին ուղղություններով նկատվում են էական փոփոխություններ:

Սպասարկման բաժինների պատերին զետեղված տեղեկատվության թարմության և օգտակարության վերաբերյալ 2025թ. դրական գնահատականների մասնաբաժինը կազմել է 89.2%, ինչը 3.7%-ային կետով բարձր է 2024թ. ցուցանիշից (85.5%): Այս աճը վկայում է, որ հարկային մարմինը որոշակիորեն բարելավել է տեղեկատվության թարմացման և մատչելի ներկայացման գործընթացը, ինչի արդյունքում ՀՎ-ները ավելի բարձր են գնահատում տրամադրվող տեղեկատվության օգտակարությունը իրենց գործարքների հարկային հետևանքները գնահատելու տեսանկյունից:

Միևնույն ժամանակ, զգալի նվազում է արձանագրվել այն պնդման մասով, ըստ որի՝ սպասարկող մասնագետները հանդես են գալիս որպես հանրային ծառայություններ մատուցող, այլ ոչ թե որպես ստուգող և պատժող կառույցի ներկայացուցիչ: 2025թ. այս պնդման հետ համաձայն և լիովին համաձայն ՀՎ-ների մասնաբաժինը կազմել է 78.6%, ինչը 8.8%-ային կետով պակաս է 2024թ. ցուցանիշից (87.4%): Սա բացասական միտում է և կարող է վկայել, որ ՀՎ-ների մի մասի մոտ նվազել է սպասարկող մասնագետների վարքագծի ընկալվող ծառայողական ուղղվածությունը, ինչը կարող է ազդել հարկային մարմնի նկատմամբ վստահության մակարդակի վրա:

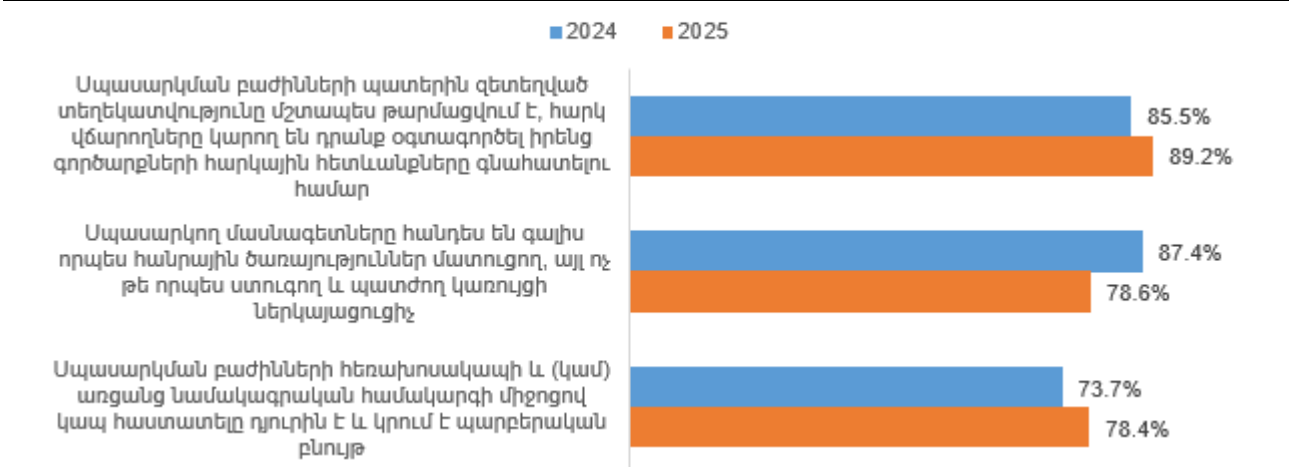

Դրական փոփոխություն է արձանագրվել նաև սպասարկման բաժինների հետ հեռախոսակապի և (կամ) առցանց նամակագրական համակարգի միջոցով կապ հաստատելու դյուրինության գնահատման մասով: 2025թ.-ին դրական գնահատականների մասնաբաժինը կազմել է 78.4%, ինչը 4.7%-ային կետով բարձր է 2024թ. ցուցանիշից (73.7%): Այս աճը վկայում է, որ նախորդ տարիներին արձանագրված խնդիրների ֆոնին իրականացվել են որոշակի քայլեր հեռահար կապի հասանելիությունն ու պարբերականությունը բարելավելու ուղղությամբ:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. արդյունքները ցույց են տալիս, որ հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքի որոշ բաղադրիչներ բարելավվել են, մասնավորապես՝ տեղեկատվության թարմության և հեռահար կապի կազմակերպման մասով: Միևնույն ժամանակ, սպասարկող մասնագետների՝ որպես հանրային ծառայություններ մատուցողի ընկալման նվազումը մտահոգիչ միտում է և կարող է երկարաժամկետ հեռանկարում ազդել ՀՎ-ների և հարկային մարմնի միջև վստահության մթնոլորտի վրա:

Ուստի նպատակահարմար է շարունակել տեղեկատվության թարմացման և կապի միջոցների բարելավման ուղղությամբ ձեռնարկվող քայլերը, միաժամանակ հատուկ ուշադրություն դարձնելով սպասարկող մասնագետների հաղորդակցման մշակույթին և ծառայողական վարքագծին՝ ապահովելու համար, որ հարկ վճարողները շարունակեն նրանց ընկալել որպես աջակցող և խորհրդատվական, այլ ոչ վերահսկող կառույցի ներկայացուցիչներ:

Գծապատկեր 46 - (Հարց 3.12.) Հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքները բնութագրող պնդումների հետ համամիտ ռեպոնդենտները , N=600

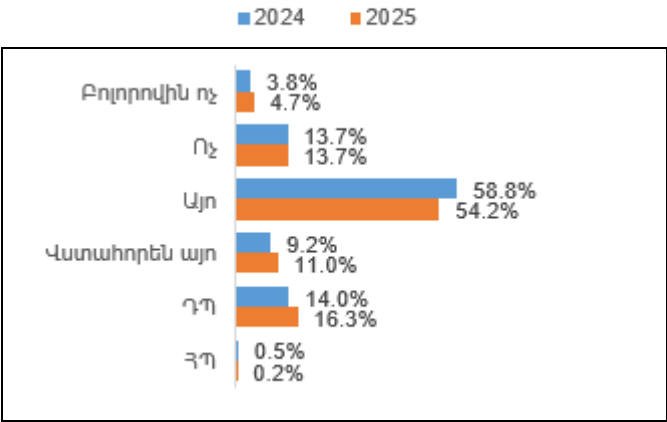
Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառնություններն իրականացնելիս՝ [Գծապատկեր 47](#):

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ընդհանուր առմամբ 2025թ.-ին նույնպես հարցվածների մեծ մասը դրական է գնահատում հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմը: «Այո» և

«վստահորեն այո» պատասխանների համացված մասնաբաժինը կազմել է 65.2%, ինչը վկայում է, որ հարցվածների ավելի քան կեսը հարկային մարմնի աշխատակիցներին ընկալում է որպես պրոֆեսիոնալ:

Միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմի գնահատականը առավել բարձր է. այս խմբում «այո» և «վստահորեն այո» պատասխանների համացված մասնաբաժինը կազմում է 72.7%: Սա ցույց է տալիս, որ միջին չափի ՅՎ-ի ներկայացուցիչներն ավելի բարձր վստահություն ունեն հարկային մարմնի աշխատակիցների մասնագիտական կարողությունների նկատմամբ:

Գծապատկեր 47 - (Հարց 3.13.) Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառույթներն իրականացնելիս, N=600

Գերփոքր և փոքր ՅՎ-ների շրջանում պրոֆեսիոնալիզմի գնահատականները համեմատաբար ավելի ցածր են: Մասնավորապես, գերփոքր ՅՎ-ների 65.8%-ը, իսկ փոքր ՅՎ-ների 57.1%-ը տվել են դրական գնահատական («այո» և «վստահորեն այո» պատասխաններ) հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմին: Սա վկայում է, որ հատկապես փոքր ՅՎ-ի հատվածում առկա են դժգոհություններ կամ չարդարացված սպասելիքների հարկային ծառայողների աշխատանքի վերաբերյալ՝ [Աղյուսակ 46](#):

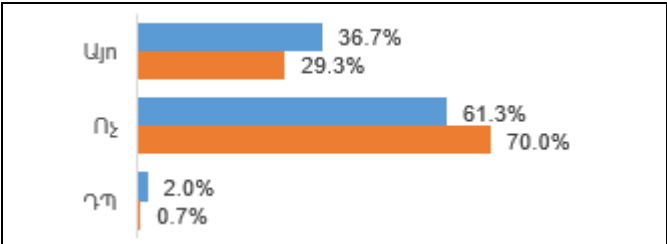
2025թ. և 2024թ. արդյունքների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս որոշակի փոփոխություններ հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմի գնահատման տեսանկյունից: «Այո» և «վստահորեն այո» պատասխանների մասնաբաժինը նվազել է՝ 2.8%-ային կետով:

Միևնույն ժամանակ, բացասական գնահատականների («բոլորովին ոչ») մասնաբաժինը 2025թ.-ին աճել է 0.8%-ային կետով՝ կազմելով 4.7%, ինչը վկայում է որոշակի բացասական միտման առկայության մասին: «Ոչ» պատասխանների մասնաբաժինը մնացել է անփոփոխ՝ 13.7%: «Դժվարանում եմ պատասխանել» պատասխանների մասնաբաժինը աճել է 2.3%-ային կետով՝ կազմելով 16.3%, ինչը կարող է վկայել ՅՎ-ների մի մասի անորոշ վերաբերմունքի կամ բավարար տեղեկատվության բացակայության մասին:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ հարկային մարմնի աշխատակիցների պրոֆեսիոնալիզմը շարունակում է հիմնականում դրական գնահատվել, սակայն առկա են որոշակի հակասական միտումներ: Դրական գնահատականների ընդհանուր մակարդակի պահպանման հետ մեկտեղ նկատվում է բացասական գնահատականների և «Դժվարանում եմ պատասխանել» պատասխանների մասնաբաժնի աճ, ինչը մատնանշում է հարկային մարմնի համար շարունակական վերապատրաստումների, հաղորդակցության որակի բարձրացման և հատկապես գերփոքր ու փոքր ՅՎ-ների հետ աշխատանքի ձևաչափերի վերանայման անհրաժեշտությունը:

Հարցման արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՅՎ-ների մեծամասնությունը վերջին 12 ամիսների ընթացքում չի դիմել ՊԵԿ՝ [Գծապատկեր 48](#): Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների 70.0%-ը նշել է, որ չի դիմել ՊԵԿ, մինչդեռ 29.3%-ը դիմել է: Սակայն, ինչպես և նախորդ տարիներին, այս ցուցանիշներն էականորեն տարբերվում են ըստ ՅՎ-ների չափի՝ [Աղյուսակ 47](#): Գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում ՊԵԿ-ին դիմելու մասնաբաժինը կազմել է 26.9%, մինչդեռ փոքր ՅՎ-ների շրջանում այն զգալիորեն բարձր է՝ 49.0%: Ամենաբարձր ցուցանիշը գրանցվել է միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում, որտեղ վերջին 12 ամիսների ընթացքում ՊԵԿ է դիմել հարցվածների 63.6%-ը: Այս տվյալները ցույց են տալիս, որ ՅՎ-ի չափի

Գծապատկեր 48 - (Հարց 3.14.) Վերջին 12 ամիսների ընթացքում դիմե՞լ է ՊԵԿ, N=600

աճին զուգահեռ մեծանում է նաև ՊԵԿ-ի հետ անմիջական շփումների անհրաժեշտությունը, ինչը պայմանավորված կարող է լինել գործունեության բարդությամբ :

2025թ. և 2024թ. արդյունքների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՊԵԿ դիմած ՅՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է՝ 36.7%-ից հասնելով 29.3%-ի (նվազումը՝ 7.3%-ային կետով): Միևնույն ժամանակ, ՊԵԿ չդիմած ՅՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 61.3%-ից մինչև 70.0% (աճը՝ 8.7%-ային կետով): Դժվարացած պատասխանների («ԴՊ») մասնաբաժինը նվազել է 2.0%-ից մինչև 0.7%:

Այս փոփոխությունները կարող են վկայել, որ 2025թ.-ին ՅՎ-ների մի մասը ավելի հազվադեպ է դիմել ՊԵԿ-ին, ինչը հնարավոր է պայմանավորված լինի ինքնասպասարկման և էլեկտրոնային գործիքների կիրառման ընդլայնմամբ կամ առկա հարցերի նվազմամբ: Միևնույն ժամանակ, ՊԵԿ-ին դիմումների ընդհանուր նվազումը կարող է նաև մատնանշել, որ որոշ խնդիրներ մնում են չբարձրաձայնված կամ լուծվում են այլ միջնորդավորված ուղիներով:

Այս համատեքստում առաջարկվում է ուսումնասիրել այն գործոնները, որոնք նպաստել են ՊԵԿ դիմումների նվազմանը, ինչպես նաև վերլուծել դիմող ՅՎ-ների խնդիրների բնույթը՝ պարզելու համար, թե հատկապես որ ոլորտներում է դեռևս անհրաժեշտ հարկային մարմնի ուղղակի աջակցությունը: Միաժամանակ նպատակահարմար է շարունակել ինքնասպասարկման և խորհրդատվական գործիքների զարգացումը՝ նվազեցնելու ՅՎ-ների կողմից անմիջական դիմումների անհրաժեշտությունը և բարձրացնելու հարկային վարչարարության արդյունավետությունը:

Իսկ քանի՞ անգամ և շփման որ ուղիներից են օգտվել ՅՎ-ները՝ ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու համար՝ [Աղյուսակ 24](#):

ՊԵԿ-ի հետ շփման ուղիների վերաբերյալ 2025թ. տվյալների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ինչպես նախորդ տարիներին, հեռախոսազանգը շարունակում է մնալ ՊԵԿ-ի հետ շփման ամենահաճախ օգտագործվող միջոցը: Ընդհանուր առմամբ, հեռախոսազանգի միջոցով ավելի քան 5 անգամ շփվել է ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատած ռեսպոնդենտների 30.1%-ը: Հատկապես բարձր է այս ցուցանիշը միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում, որոնց 57.1%-ը նշել է, որ հեռախոսազանգից օգտվել է ավելի քան 5 անգամ: Փոքր ՅՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը նույնպես բարձր է՝ 41.7%:

Ընդհանուր առմամբ, ՅՎ-ների 16.5%-ը նշել է, որ էլ. փոստից օգտվել է ավելի քան 5 անգամ: Միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը կազմել է 28.6%, իսկ փոքր ՅՎ-ների շրջանում՝ 25.0%, ինչը ցույց է տալիս, որ ավելի մեծ ՅՎ-ները նախընտրում են նաև գրավոր հաղորդակցության ձևաչափերը՝ իրենց հարցերը լուծելու համար:

Նամակագրությունը (ոչ էլեկտրոնային) ՊԵԿ-ի հետ շփման համեմատաբար քիչ կիրառվող միջոցներից է: Հարցված ՅՎ-ների 77.8%-ը նշել է, որ ընդհանրապես չի օգտվել նամակային շփումից: Նույն պատկերն է դիտվում բոլոր չափերի ՅՎ-ների շրջանում, ինչը կարող է վկայել թվային հաղորդակցության գերակայության մասին:

Անձամբ այցելությունները ՊԵԿ շարունակում են ունենալ սահմանափակ կիրառություն: Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների 54.0%-ը նշել է, որ անձամբ չի այցելել ՊԵԿ վերջին 12 ամիսների ընթացքում: Միևնույն ժամանակ, 2-3 անգամ անձամբ այց կատարելու փորձը ավելի բնորոշ է միջին չափի ՅՎ-ներին (28.6%), ինչը կարող է պայմանավորված լինել ավելի բարդ հարցերի առկայությամբ, որոնք պահանջում են անձնական շփում:

ՊԵԿ կայքում հարց տալու գործիքը 2025թ.-ին նույնպես լայն տարածում չունի: Հարցված ՅՎ-ների 83.5%-ը նշել է, որ ընդհանրապես չի օգտվել այս հնարավորությունից: Միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում այս ուղին գրեթե չի կիրառվել, ինչը կարող է վկայել կամ գործիքի սահմանափակ կիրառության, կամ դրա իրազեկման պակասի մասին:

ՊԵԿ սոցիալական հարթակներում մեկնաբանություն գրելը կամ հարց տալը մնում է ամենաքիչ օգտագործվող շփման ուղին: Ընդհանուր առմամբ, հարցվածների 96.6%-ը նշել է, որ չի օգտվել այս

հնարավորությունից, ինչը ցույց է տալիս, որ սոցիալական հարթակները դեռևս չեն ընկալվում որպես արդյունավետ և վստահելի շփման միջոց հարկային հարցերի լուծման համար:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ ՊԵԿ-ի հետ շփման հիմնական ուղին շարունակում է մնալ հեռախոսազանգը, իսկ էլեկտրոնային փոստը զբաղեցնում է երկրորդ կարևոր տեղը: Միևնույն ժամանակ, թվային այլ գործիքների (ՊԵԿ կայք, սոցիալական հարթակներ) կիրառությունը սահմանափակ է, ինչը ցույց է տալիս դրանց զարգացման և իրազեկման բարձրացման անհրաժեշտությունը: Սա կարող է նպաստել ՊԵԿ-ի և ՀԿ-ների միջև շփման արդյունավետության բարձրացմանը և վարչարարական գործընթացների պարզեցմանը:

Աղյուսակ 24 - (Հարց 3.15.) Քանի՞ անգամ եք օգտագործել շփման հետևյալ ուղիները

Դիմել է ՊԵԿ	Գերիորդ		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	100%	Քանակ	100%	Քանակ	100%	Քանակ	100%
	N=145		N=24		N=7		N=176	
Հեռախոս								
1. Չեմ օգտագործել	23	15.9%	5	20.8%	0	0.0%	28	15.9%
2. Մեկ անգամ	24	16.6%	1	4.2%	0	0.0%	25	14.2%
3. 2-3 անգամ	35	24.1%	4	16.7%	2	28.6%	41	23.3%
4. 4-5 անգամ	22	15.2%	3	12.5%	1	14.3%	26	14.8%
5. Ավելի քան 5 անգամ	39	26.9%	10	41.7%	4	57.1%	53	30.1%
98. ԴՊ	2	1.4%	1	4.2%	0	0.0%	3	1.7%
Նամակ								
1. Չեմ օգտագործել	115	79.3%	16	66.7%	6	85.7%	137	77.8%
2. Մեկ անգամ	9	6.2%	1	4.2%	0	0.0%	10	5.7%
3. 2-3 անգամ	7	4.8%	3	12.5%	1	14.3%	11	6.3%
4. 4-5 անգամ	3	2.1%	1	4.2%	0	0.0%	4	2.3%
5. Ավելի քան 5 անգամ	10	6.9%	2	8.3%	0	0.0%	12	6.8%
98. ԴՊ	1	0.7%	1	4.2%	0	0.0%	2	1.1%
Էլ. փոստ								
1. Չեմ օգտագործել	80	55.2%	8	33.3%	3	42.9%	91	51.7%
2. Մեկ անգամ	11	7.6%	2	8.3%	0	0.0%	13	7.4%
3. 2-3 անգամ	25	17.2%	5	20.8%	2	28.6%	32	18.2%
4. 4-5 անգամ	6	4.1%	1	4.2%	0	0.0%	7	4.0%
5. Ավելի քան 5 անգամ	21	14.5%	6	25.0%	2	28.6%	29	16.5%
98. ԴՊ	2	1.4%	2	8.3%	0	0.0%	4	2.3%
Անձամբ այց								
1. Չեմ օգտագործել	78	53.8%	13	54.2%	4	57.1%	95	54.0%
2. Մեկ անգամ	24	16.6%	4	16.7%	1	14.3%	29	16.5%
3. 2-3 անգամ	27	18.6%	4	16.7%	2	28.6%	33	18.8%
4. 4-5 անգամ	3	2.1%	1	4.2%	0	0.0%	4	2.3%
5. Ավելի քան 5 անգամ	12	8.3%	2	8.3%	0	0.0%	14	8.0%
98. ԴՊ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
ՊԵԿ կայքում հարց տալը								
1. Չեմ օգտագործել	120	82.8%	20	83.3%	7	100.0%	147	83.5%
2. Մեկ անգամ	15	10.3%	0	0.0%	0	0.0%	15	8.5%
3. 2-3 անգամ	5	3.4%	4	16.7%	0	0.0%	9	5.1%
4. 4-5 անգամ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
5. Ավելի քան 5 անգամ	3	2.1%	0	0.0%	0	0.0%	3	1.7%
98. ԴՊ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%

Դիմել է ՊԵԿ	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	100%	Քանակ	100%	Քանակ	100%	Քանակ	100%
	N=145		N=24		N=7		N=176	
ՊԵԿ սոց. հարթակում մեկնաբանություն գրելը կամ հարց տալը								
1. Չեմ օգտագործել	139	95.9%	24	100.0%	7	100.0%	170	96.6%
2. Մեկ անգամ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
3. 2-3 անգամ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
4. 4-5 անգամ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
5. Ավելի քան 5 անգամ	2	1.4%	0	0.0%	0	0.0%	2	1.1%
98. ԴՊ	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%

Ուեսպոնդենտներից հետաքրքրվել ենք նաև, թե որն է եղել ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառը՝ [Գծապատկեր 49](#):

ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառների 2025թ. վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ինչպես և նախորդ տարի, առաջնային պատճառը շարունակում է մնալ հարկային օրենսդրության կիրառման պարզաբանում կամ ուղղորդում ստանալը: Ընդհանուր առմամբ, ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատած ռեսպոնդենտների 47.7%-ը նշել է այս պատճառը:

Երկրորդ ամենատարածված պատճառը էլեկտրոնային համակարգերի օգտագործման պարզաբանում ստանալն է, որը նշել է ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատած ռեսպոնդենտների 25.6%-ը:

Հարկային հաշվետվությունների ներկայացման հարցերով ՊԵԿ-ի հետ կապ է հաստատել հարցվածների 23.9%-ը, ինչը հաղիսացել է հաջորդ ամենատարածված պատճառը: Այս պատճառը առավել հաճախ նշել են հատկապես գերփոքր և փոքր ՀՎ-ները:

Միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում նկատվում է, որ ՊԵԿ-ի հետ առավել հաճախ կապ հաստատելու պատճառը հարկային օրենսդրության կիրառման պարզաբանում ստանալն է: Միջին չափի ՀՎ-ների 71.4%-ը նշել է այս տարբերակը: Սա կարող է պայմանավորված լինել սրանց ՀՎ- գործունեության համեմատաբար ավելի բարդ կառուցվածքով և իրավական պահանջների բազմազանությամբ: Միևնույն ժամանակ, նույն խմբում գրեթե չեն նշվել հարկային հաշվետվությունների ներկայացման հետ կապված դիմումները, ինչը կարող է վկայել ներքին հաշվապահական կարողությունների ավելի բարձր մակարդակի մասին՝ [Աղյուսակ 48](#):

Գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառների շարքում առավել հաճախ հանդիպում են ինչպես հարկային օրենսդրության պարզաբանումները (45.5%), այնպես էլ հարկային հաշվետվությունների ներկայացման հարցերը (25.5%): Սա վկայում է, որ այս խմբի համար հիմնական մարտահրավերներն առնչվում են օրենսդրական պահանջների ընկալմանը և դրանց գործնական կիրառմանը:

Փոքր ՀՎ-ների դեպքում նույնպես առաջնային է հարկային օրենսդրության պարզաբանում ստանալու անհրաժեշտությունը (54.2%), իսկ երկրորդ տեղում՝ էլեկտրոնային համակարգերի օգտագործման պարզաբանումները (33.3%):

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու հիմնական պատճառները շարունակում են կապված լինել հարկային օրենսդրության կիրառման, թվային համակարգերի օգտագործման և հաշվետվությունների ներկայացման հետ: Սա ևս մեկ անգամ ընդգծում է հարկային օրենսդրության պարզեցման, էլեկտրոնային համակարգերի օգտագործման վերաբերյալ իրազեկման բարձրացման և գործնական ուղղորդման շարունակական անհրաժեշտությունը, հատկապես գերփոքր և փոքր ՀՎ-ների համար:

Գծապատկեր 49 - (Յարդ 3.16.) ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառը, N=176

Որտեղի՞ց են հիմնականում ՀՎ-ները տեղեկանում հարկային օրենսդրության փոփոխությունների մասին հարցերին պատասխանելու համար ռեսպոնդենտները կարող էին նշել առավելագույնը 3 աղբյուր՝ ըստ առաջնահերթության:

2025թ. տվյալների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ների տեղեկատվության ստացման աղբյուրների կառուցվածքում էական տեղաշարժեր են տեղի ունեցել՝ համեմատած 2024թ. հետ: Ընդհանուր առմամբ, նկատվում է ոչ պաշտոնական և միջանձնային աղբյուրների դերի զգալի աճ, միաժամանակ՝ պաշտոնական և ուղղակի աղբյուրների օգտագործման նվազում՝ [Գծապատկեր 50](#) :

2025թ. հարցման արդյունքների համաձայն, տեղեկատվության աղբյուրներից ամենամեծ մասնաբաժին ստացած պատասխանը շարունակում է մնալ այլ անձինք/ՀՎ-ները, որոնք նշել է ՀՎ-ների 60.7%-ը: Այս ցուցանիշը 19.7%-ային կետով ավելի է 2024թ. համեմատ և վկայում է այն մասին, որ օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ տեղեկություններ ստանալու հարցում ՀՎ-ներն ավելի հաճախ ապավինում են ոչ պաշտոնական հաղորդակցմանը և փորձի փոխանակմանը:

Զգալի աճ է գրանցվել նաև սոցիալական մեդիայի դերի մասով. 2025թ. ՀՎ-ների 39.5%-ը նշել է սոցիալական հարթակները որպես տեղեկատվության աղբյուր, ինչը 15.3%-ային կետով գերազանցում է 2024թ. ցուցանիշը: Նման աճ է գրանցվել նաև ՀՄԼՄ-ների (հեռուստատեսություն, ռադիո) մասով՝ 27.5%, որը 7.5%-ային կետով բարձր է նախորդ տարվա ցուցանիշից:

Միևնույն ժամանակ, 2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս ուղղակի և պաշտոնական աղբյուրների օգտագործման նվազում: Ուղղակիորեն հարկային մարմնից ստացվող ծանուցումները որպես տեղեկատվության աղբյուր նշել է ՀՎ-ների միայն 11.2%-ը՝ 5.5%-ային կետով պակաս 2024թ. համեմատ: Նվազում է արձանագրվել նաև ՀՀ ՊԵԿ կայքէջի օգտագործման մասով՝ 25.3%-ից նվազելով մինչև 15.8%, ինչպես նաև պաշտոնական տեղեկագրերի և իրավական տեղեկատվական համակարգերի մասով՝ 29.0%-ից մինչև 15.7%:

Կտրուկ անկում է նկատվում նաև ՊԵԿ Հեռախոսազանգերի կենտրոնի միջոցով տեղեկատվություն ստանալու մասով. եթե 2024թ. այն նշել էր ՀՎ-ների 16.7%-ը, ապա 2025թ. այս ցուցանիշը կազմել է ընդամենը 2.7%: Նման միտում է նկատվում նաև ՊԵԿ-ին գրավոր, ինչպես նաև բանավոր կամ էլեկտրոնային հարցումների կիրառման դեպքում:

Միաժամանակ, աճ է գրանցվել խորհրդատվական ընկերությունների միջոցով տեղեկատվություն ստանալու մասով՝ 23.3%, ինչը 9.3%-ային կետով ավելի է 2024թ. ցուցանիշից: Սա կարող է վկայել ՀՎ-ների՝ մասնագիտացված միջնորդների միջոցով ավելի վստահելի տեղեկատվություն ստանալու աճող պահանջի մասին:

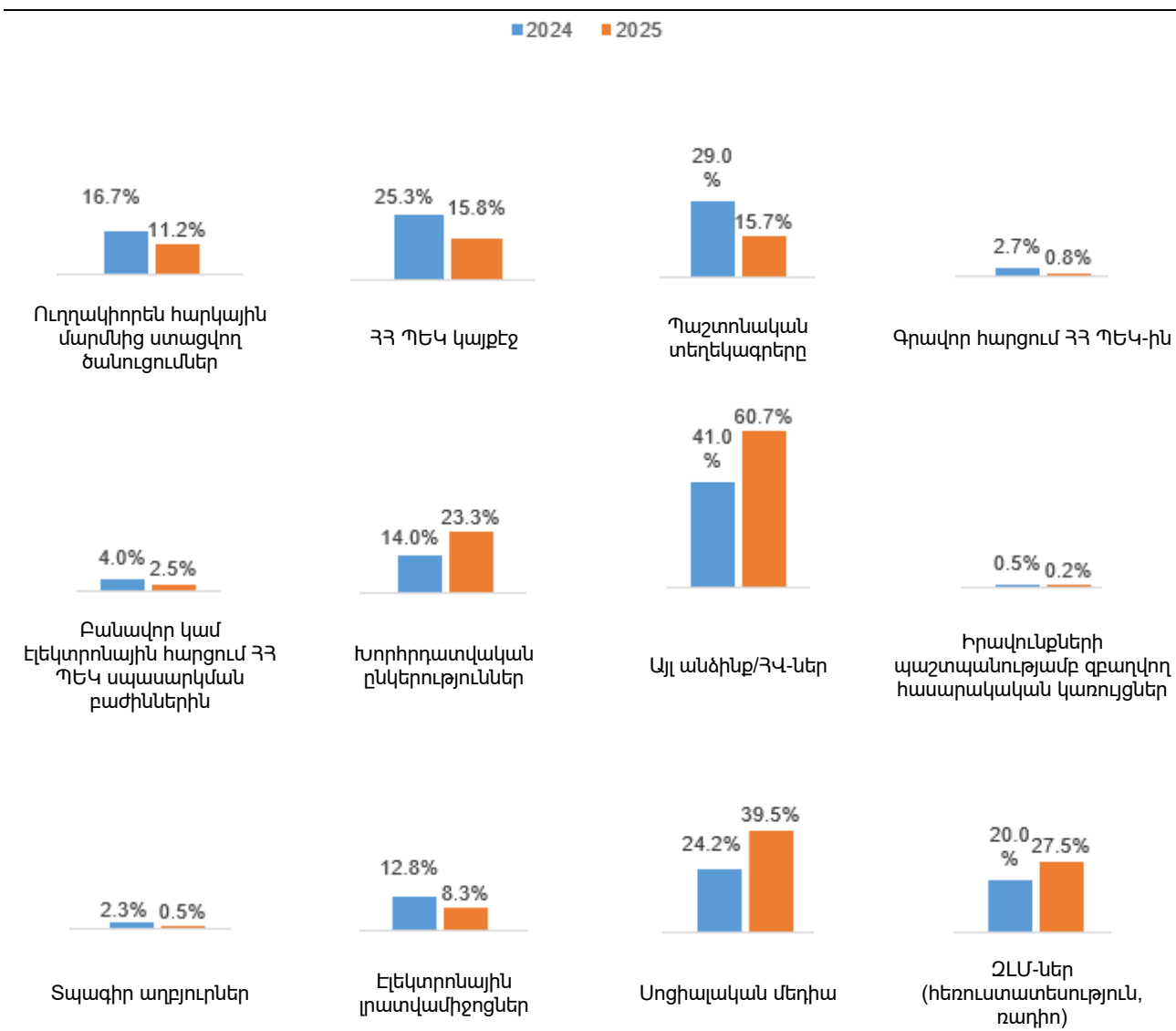
Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների տեղեկատվական վարքագիծը ավելի ու ավելի է տեղափոխվում դեպի ոչ պաշտոնական, միջնորդավորված և զանգվածային

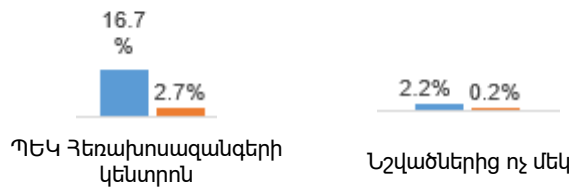
հաղորդակցության դաշտ: Թեև սա կարող է նպաստել տեղեկատվության արագ տարածմանը, այն միաժամանակ պարունակում է սխալ կամ ոչ ամբողջական տեղեկատվության ստացման ռիսկեր:

Այս առումով անհրաժեշտ է ուժեղացնել ՊԵԿ-ի կողմից ուղղակի հաղորդակցության գործիքները, վերանայել պաշտոնական աղբյուրների մատչելիությունն ու գրավչությունը, ինչպես նաև ակտիվ և համակարգված ներկայություն ապահովել սոցիալական մեդիայում՝ ապահովելու համար ճշգրիտ, ժամանակին և վստահելի տեղեկատվության տարածում: Կարևոր է նաև վերաիմաստավորել ծանուցման մեխանիզմները, որպեսզի հարկային օրենսդրության փոփոխությունների մասին պաշտոնական տեղեկատվությունը հասանելի և նախընտրելի լինի ԶՎ-ների համար:

Այս քայլերը կնպաստեն ԶՎ-ների իրազեկվածության բարձրացմանը, սխալ տեղեկատվության ռիսկերի նվազեցմանը և հարկային վարչարարության ընդհանուր արդյունավետության բարելավմանը:

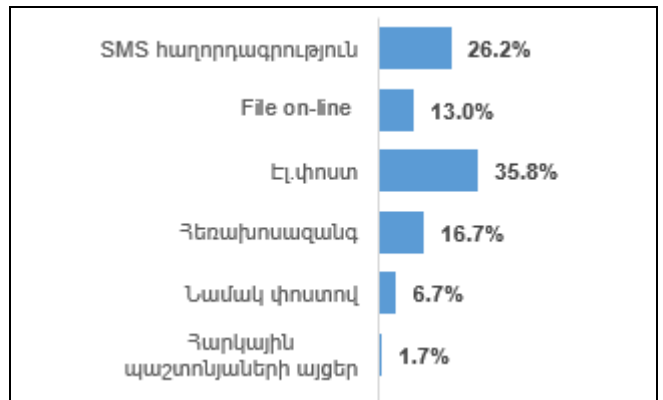
Գծապատկեր 50 - (Հարց 3.17.) Հարկային օրենսդրության և այդ ոլորտին վերաբերվող այլ իրավական ակտերում վարչարարական կանոնակարգերի փոփոխությունների մասին ԶՎ-ի տեղեկատվության աղբյուրները, N=600

Ո՞ր մեթոդով ՀՎ-ները կգերադասեն ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալ՝ **Գծապատկեր 51:** 2025թ. տվյալների համաձայն՝ ՀՎ-ների կողմից ՊԵԿ-ից ծանուցումներ ստանալու նախընտրությունները որոշակի փոփոխություններ են կրել նախորդ տարվա համեմատ: Ամենատարածված մեթոդը շարունակում է մնալ էլեկտրոնային փոստը, սակայն դրա մասնաբաժինը զգալիորեն նվազել է՝ կազմելով 35.8%՝ 2024թ. 48.7%-ի դիմաց: Այնուամենայնիվ, էլ.փոստը շարունակում է պահպանել առաջատար դիրքը բոլոր չափերի ՀՎ-ների շրջանում, հատկապես փոքր (51.0%) և միջին (45.5%) ՀՎ-ների մոտ՝ **Աղյուսակ 49:** SMS հաղորդագրությունների միջոցով ծանուցում ստանալու նախընտրությունը, հակառակ դրան, աճել է՝ կազմելով 26.2%՝ նախորդ տարվա 22.5%-ի փոխարեն: Այս մեթոդը առավել տարածված է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում (27.6%), ինչը վկայում է արագ և պարզ հաղորդակցության միջոցների նկատմամբ նրանց ավելի բարձր պահանջարկի մասին:

Գծապատկեր 51 - (Հարց 3.18.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը, N=600

File on-line համակարգի միջոցով ծանուցումների ստացման մասնաբաժինը փոքր-ինչ նվազել է՝ կազմելով 13.0% (2024թ.՝ 13.7%): Այնուամենայնիվ, այս տարբերակը համեմատաբար ավելի լայնորեն կիրառվում է փոքր (22.4%) և միջին (18.2%) ՀՎ-ների կողմից, ինչը կարող է պայմանավորված լինել հաշվետվությունների կառավարման ավելի համակարգված մոտեցմամբ:

Հեռախոսագանգի միջոցով ծանուցման նախընտրությունը էականորեն աճել է՝ 9.7%-ից հասնելով 16.7%-ի, ինչը վկայում է անմիջական հաղորդակցության նկատմամբ աճող հետաքրքրության մասին: Միևնույն ժամանակ, փոստային նամակների միջոցով ծանուցման մասնաբաժինը ևս ավելացել է՝ 3.3%-ից հասնելով 6.7%-ի, թեև այն շարունակում է մնալ համեմատաբար քիչ կիրառվող մեթոդ:

Հարկային պաշտոնյաների այցերը շարունակում են մնալ ամենաքիչ նախընտրելի մեթոդը՝ 1.7% մասնաբաժնով, ինչը գրեթե չի փոխվել նախորդ տարվա համեմատ՝ **Աղյուսակ 25:** Ընդհանուր առմամբ, 2025 թվականի արդյունքները ցույց են տալիս, որ թեև էլեկտրոնային փոստը շարունակում է մնալ հիմնական հաղորդակցման միջոցը, ՀՎ-ների շրջանում նկատվում է հաղորդակցության այլ եղանակների՝ հատկապես SMS հաղորդագրությունների և հեռախոսագանգերի նկատմամբ հետաքրքրության աճ: Սա կարող է վկայել ՊԵԿ-ի հետ ավելի արագ և անմիջական կապի նկատմամբ պահանջարկի մեծացման մասին, ինչը նպատակահարմար է հաշվի առնել ապագա հաղորդակցման ռազմավարությունների մշակման ընթացքում:

Աղյուսակ 25 - (Հարց 3.18.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը, N=600

Մեթոդը	2024	2025	Տարբերություն (տոկոսային կետ)
1. SMS հաղորդագրություն	22.5%	26.2%	3.7%
2. File on-line	13.7%	13.0%	-0.7%
3. Էլ.փոստ	48.7%	35.8%	-12.8%
4. Հեռախոսագանգ	9.7%	16.7%	7.0%

Մեթոդը	2024	2025	Տարբերություն (տոկոսային կետ)
5. Նամակ փոստով	3.3%	6.7%	3.3%
6. Հարկային պաշտոնյաների այցեր	1.2%	1.7%	0.5%
7. Տարբերություն չկա	0.8%	0.0%	-0.8%
98. ԴՊ	0.2%	0.0%	-0.2%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	-

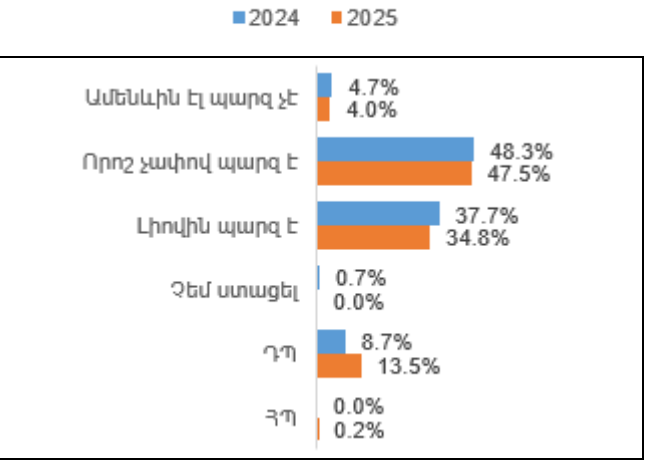
ՊԵԿ-ի կողմից ստացվող ծանուցումների շղթայում հնարավոր բոլոր խնդիրների բացահայտման նպատակով՝ փորձել ենք պարզել՝ արդյո՞ք ՊԵԿ-ից ստացած ծանուցումների բովանդակությունը պարզ է և չի պարունակում երկիմաստ դրույթներ՝ [Գծապատկեր 52](#):

2025թ. տվյալների համաձայն՝ հարցվածների 34.8%-ը նշել է, որ ծանուցումները լիովին պարզ են, իսկ ևս 47.5%-ը գնահատել է, որ դրանք որոշ չափով պարզ են: Այսպիսով, ընդհանուր առմամբ ՅՎ-ների 82.3%-ը համարում է, որ ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումները հիմնականում հասկանալի են:

Միևնույն ժամանակ, 4.0%-ը նշել է, որ ծանուցումները ամենևին էլ պարզ չեն, իսկ 13.5%-ը չի կարողացել գնահատական տալ (ԴՊ): Տվյալները ցույց են տալիս, որ թեև մեծամասնության համար հաղորդագրությունների բովանդակությունը հասկանալի է, դեռևս կան ՅՎ-ներ, որոնց համար ծանուցումները լիարժեք պարզ չեն:

ՅՎ-ների չափի կտրվածքով դիտարկելիս նկատվում է, որ միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում պարզության մակարդակը համեմատաբար բարձր է. 45.5%-ը նշել է, որ ծանուցումները լիովին պարզ են, մինչդեռ գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում այդ ցուցանիշը կազմում է 34.8%, իսկ փոքր ՅՎ-ների մոտ՝ 32.7%: Միաժամանակ, «ամենևին էլ պարզ չէ» տարբերակն առավել հաճախ նշվել է գերփոքր ՅՎ-ների կողմից (4.3%)՝ [Աղյուսակ 50](#):

Գծապատկեր 52 - (Հարց 3.19.) ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների բովանդակության պարզությունը, N=600

2024 թվականի տվյալների հետ համեմատությունը ցույց է տալիս, որ որոշակի բացասական տեղաշարժ է արձանագրվել: Մասնավորապես, «լիովին պարզ է» գնահատականը նվազել է 37.7%-ից մինչև 34.8% (-2.8 %-ային կետ), իսկ «որոշ չափով պարզ է» գնահատականը՝ 48.3%-ից մինչև 47.5% (-0.8 %-ային կետ): Միևնույն ժամանակ, «ամենևին էլ պարզ չէ» պատասխանների մասնաբաժինը փոքր-ինչ նվազել է՝ 4.7%-ից մինչև 4.0%: Դրան զուգահեռ աճել է պատասխան չտվածների (ԴՊ) մասնաբաժինը՝ 8.7%-ից մինչև 13.5%:

Ընդհանուր առմամբ, թեև ՅՎ-ների մեծ մասը շարունակում է դրական գնահատել ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների հստակությունը, 2025թ. տվյալները վկայում են ընկալվող պարզության որոշակի նվազման մասին: Սա կարող է վկայել թե՛ տեղեկատվության բովանդակային բարդացման, թե՛ հաղորդակցման ձևաչափերի վերանայման անհրաժեշտության մասին, հատկապես՝ տարբեր չափերի ՅՎ-ների առանձնահատկությունները հաշվի առնելու համատեքստում:

Արդյո՞ք ՅՎ-ները համամիտ են ՊԵԿ-ի կողմից որևէ հիմքով խտրականության դրսևորման դեպքերի հետ՝ գնահատելով համաձայնության աստիճանը 1-4 բալանի սանդղակով: 1-ը համապատասխանում է «բոլորովին համաձայն չեմ», իսկ 4-ը՝ «լիովին համաձայն եմ» տարբերակներին՝

2025թ. տվյալների համաձայն՝ հարցվածների շրջանում առավել հաճախ խտրականության դրսևորման վերաբերյալ համաձայնություն է արտահայտվել ընկերության չափով պայմանավորված:

Մասնավորապես, հարցվածների 50.2%-ը նշել է, որ համաձայն է կամ լիովին համաձայն է, որ ՊԵԿ-ի կողմից խտրականություն կարող է դրսևորվել ընկերության չափով պայմանավորված, ինչը սակայն նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 1.4%-ային կետով:

Հաջորդ, առավել հաճախ հանդիպող խտրականության դրսևորման դեպքը ըստ հարցվողների պայմանավորված է ընկերության գործունեության ոլորտով և ընկերության ծագումով և կազմում է համապատասխանաբար՝ 34.7% և 32.7%, ինչը սակայն նախորդ ժամանակաշրջանի համեմատությամբ նույնպես նվազել է (համապատասխանաբար՝ 1.9%-ային կետով և 7.1%-ային կետով):

Միանշանակ դրական է նախորդ տարվա համեմատ որևէ հիմքով խտրականության դրսևորման գաղափարի հետ չհամաձայնվողների տեսակարար կշռի աճը՝ [Գծապատկեր 53](#):

Բացառություն է միայն սեփականատիրոջ/հիմնադրի/տնօրենի սեռով պայմանավորված խտրականության արդյունքները, ըստ որի հարցվածների 92.3%-ը համաձայն չէ նման խտրականության գոյության հետ, ինչը, սակայն 0.3%-ային կետով պակաս է 2024թ.-ի ցուցանիշից: Սա իհարկե ընդհանուր պատկերի վրա ունենում է աննշան ազդեցություն :

Գծապատկեր 53 - (Հարց 3.20.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր բոլորովին համաձայն չեն կամ համաձայն չեն ՊԵԿ-ի կողմից որևէ հիմքով խտրականության դրսևորման գաղափարի հետ, N=600

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. խտրականության ընկալման մակարդակի նվազումը կարող է վկայել ՊԵԿ-ի կողմից հավասար անկողմնակալ վերաբերմունքի որոշակի առաջընթացի մասին:

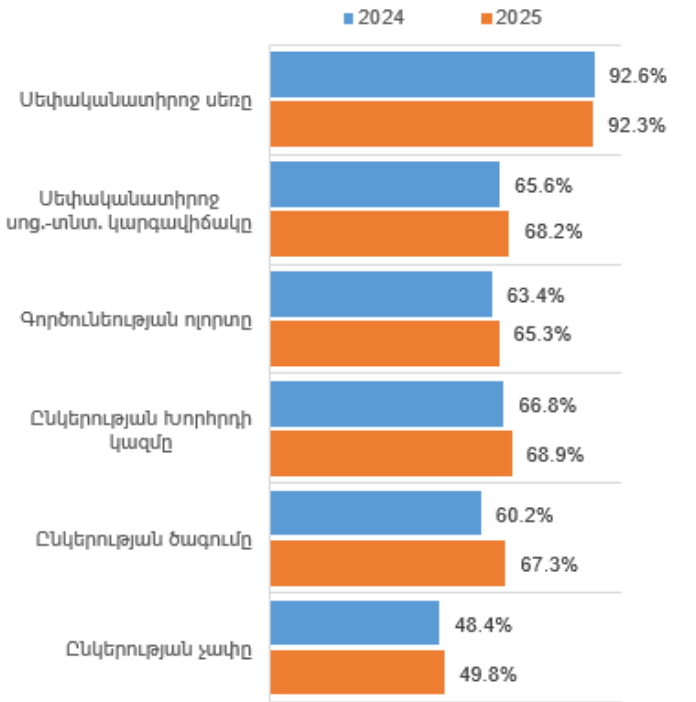
Փորձել ենք պարզել, թե ՀՎ-ների կարծիքով ՊԵԿ-ի կողմից հասարակության վստահության բարձրացմանն ուղղված գործառնությունների իրականացումը որքանով է հասնում իր նպատակին: Գնահատումն իրականացվել է՝ օգտագործելով 1-5 բալանոց սանդղակ, որտեղ 1-ը նշանակում է «Բոլորովին չի նպաստում», իսկ 5-ը՝ «Լիովին նպաստում է»՝ [Գծապատկեր 54](#):

2025թ.-ի արդյունքները ցույց են տալիս, որ ընդհանուր առմամբ ՀՎ-ները շարունակում են դրական գնահատել ՊԵԿ-ի գործառնությունների ազդեցությունը հասարակության վստահության բարձրացման վրա: «Նպաստում է» և «լիովին նպաստում է» պատասխանների համակցված մասնաբաժինները բոլոր գործառնությունների դեպքում պահպանվում են բարձր մակարդակում:

Ամենաբարձր դրական գնահատականը, ինչպես նախորդ տարի, ստացել է հարկային ծառայությունների որակի բարելավումը: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների 92.8%-ը կարծում է, որ այս գործառույթը նպաստում է ՊԵԿ-ի նկատմամբ վստահության բարձրացմանը: Ցուցանիշը գրեթե անփոփոխ է նախորդ տարվա համեմատ, ինչը վկայում է կայուն բարձր գնահատականի և ծառայությունների որակի պահպանման մասին:

Հարկ վճարողների և ՊԵԿ-ի միջև համագործակցության արդյունավետ հարթակի ապահովման մասով նույնպես պահպանվում է բարձր գնահատական. 2025թ.-ին ՀՎ-ների 89.3%-ը դրական է գնահատում այս գործառույթը: Թեև արձանագրվել է չնչին նվազում նախորդ տարվա համեմատ, այն էական ազդեցություն չունի ընդհանուր դրական միտման վրա և ցույց է տալիս համագործակցության մեխանիզմների նկատմամբ կայուն վստահություն:

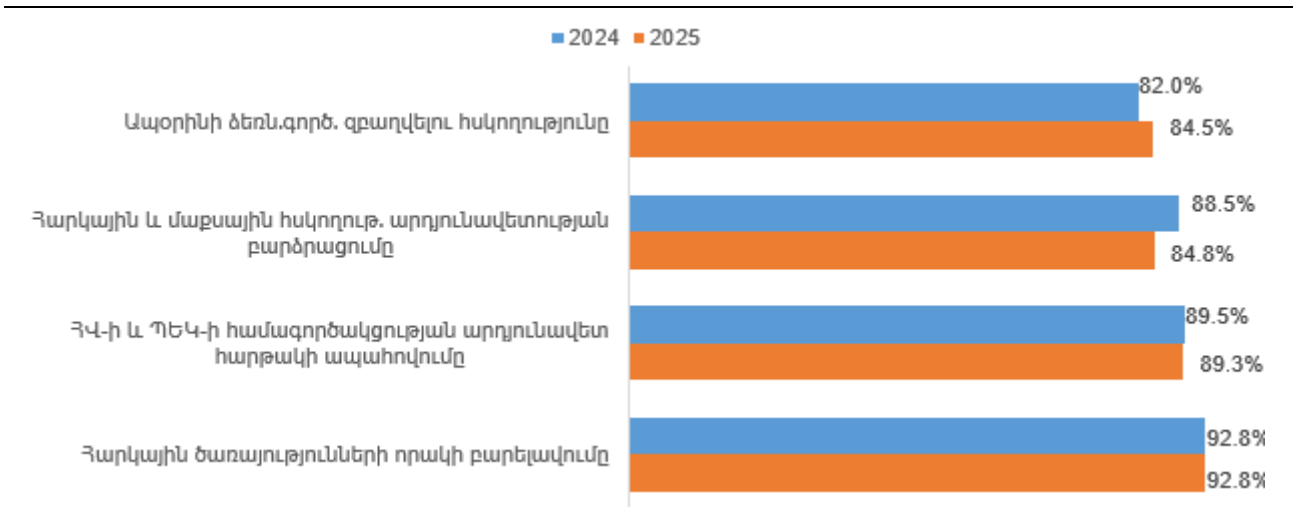

Ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու հսկողության մասով 2025թ.-ին նկատվում է դրական տեղաշարժ: ՀՎ-ների 84.5%-ը կարծում է, որ այս գործառույթը նպաստում է հասարակության վստահության բարձրացմանը, ինչը 2.5%-ային կետով ավելի է 2024թ.-ի համեմատ: Սա վկայում է, որ ՀՎ-ները կարևորում են արդար մրցակցության ապահովման ուղղությամբ ՊԵԿ-ի ձեռնարկած քայլերը՝ [Գծապատկեր 54](#): Միաժամանակ հարկային և մաքսային հսկողության գործողությունների արդյունավետության բարձրացման գնահատականը փոքր-ինչ նվազել է՝ կազմելով 84.8% (3.6%-ային կետով պակաս 2024թ.-ի համեմատ): Չնայած այս նվազմանը՝ ցուցանիշը շարունակում է մնալ բարձր, ինչը վկայում է, որ ՀՎ-ների մեծ մասը դեռևս դրական է ընկալում ՊԵԿ-ի հսկողական գործառույթների արդյունավետությունը:

Ընդհանուր առմամբ 2025թ.-ի տվյալները ցույց են տալիս, որ ՊԵԿ-ի կողմից հասարակության վստահության բարձրացմանն ուղղված հիմնական գործառույթները շարունակում են բարձր գնահատվել ՀՎ-ների կողմից: Միևնույն ժամանակ առանձին ուղղություններով նկատվող փոքր տատանումները վկայում են շարունակական բարելավման անհրաժեշտության մասին:

Այս համատեքստում նպատակահարմար է պահպանել հարկային ծառայությունների որակի բարելավման ուղղությամբ որդեգրված քաղաքականությունը, միաժամանակ ուշադրություն դարձնելով հարկային և մաքսային հսկողության գործողությունների արդյունավետության և թափանցիկության բարձրացմանը: Ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեության դեմ պայքարի շարունակական ուժեղացումը կարող է նպաստել արդար մրցակցային միջավայրի ձևավորմանը և ՀՎ-ների վստահության հետագա ամրապնդմանը ՊԵԿ-ի նկատմամբ:

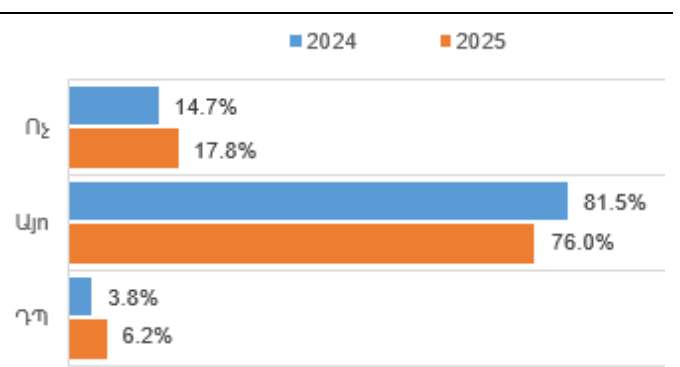
Գծապատկեր 54 - (Հարց 3.21.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր կարծում են, որ ՊԵԿ-ի կողմից տվյալ գործառույթների իրականացումը լիովին նպաստում է կամ նպաստում է ՊԵԿ-ի նկատմամբ հասարակության վստահության բարձրացմանը, N=600

Արդյո՞ք հասունացել է ժամանակը բջջային հավելված մշակելու համար, որով հնարավոր կլինի ստանալ հարկային հայտարարագրերն ու ծանուցումները՝ [Գծապատկեր 56](#):

2025թ.-ին հարցված ՀՎ-ների մեծ մասը շարունակում է դրական գնահատել բջջային հավելվածի ներդրման գաղափարը: Հարցվածների 76.0%-ը գտնում է, որ նման հավելվածը օգտակար կլինի: Չնայած դրական պատասխանների մասնաբաժինը նվազել է 5.5%-ային կետով 2024թ.-ի համեմատ (81.5%-ից մինչև 76.0%), այնուամենայնիվ այն շարունակում է մնալ բարձր, ինչը վկայում է, որ ՀՎ-ների զգալի մասը բաց է հարկային վարչարարության թվայնացման և նոր տեխնոլոգիական լուծումների նկատմամբ:

Գծապատկեր 55 - (Հարց 3.22.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակարությունը, N=600

Միաժամանակ աճել է այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, որոնք կարծում են, որ բջջային հավելվածը օգտակար չի լինի՝ 3.2%-ային կետով (14.7%-ից մինչև 17.8%)՝ [Գծապատկեր 55](#): Սա կարող է պայմանավորված լինել թվային գործիքների կիրառման հետ կապված որոշ մտահոգություններով, ինչպես նաև տարբեր չափի ՀՎ-ների կարիքների և հնարավորությունների տարբերությամբ:

2025թ.-ին 2.4 %-ային կետով աճել է նաև «ԴՊ» պատասխանների մասնաբաժինը՝ հասնելով 6.2%-ի, ինչը կարող է ցույց տալ, որ որոշ ՀՎ-ներ դեռևս չունեն հստակ դիրքորոշում բջջային հավելվածի անհրաժեշտության վերաբերյալ:

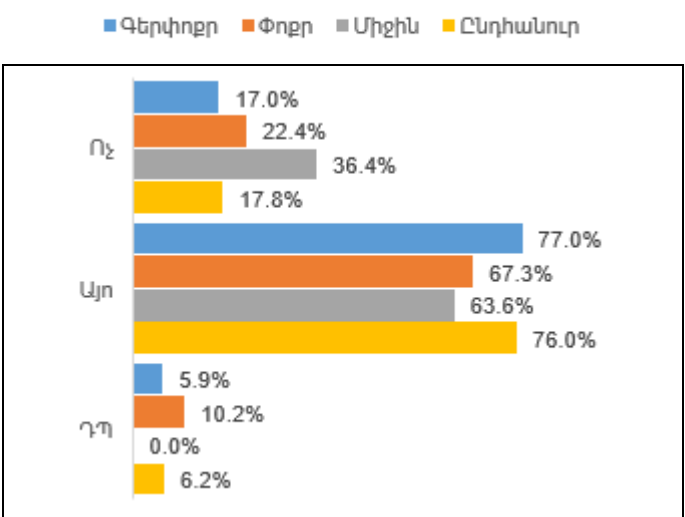
Առկա են նաև տարբերություններ՝ կախված ՀՎ-ի չափից: Գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում բջջային հավելվածի օգտակարության գաղափարը շարունակում է ունենալ ամենաբարձր աջակցությունը՝ 77.0%:

Գծապատկեր 56 - (Հարց 3.22.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակար կլինի՞ հարկ վճարողների և հարկային մարմնի միջև փոխգործակցությունն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար, N=600

Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ գերփոքր ՀՎ-ները սահմանափակ ռեսուրսների պայմաններում ավելի մեծ կարիք ունեն պարզ, արագ և հասանելի թվային գործիքների: Փոքր և միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում դրական գնահատականների մասնաբաժինը համեմատաբար ցածր է՝ համապատասխանաբար 67.3% և 63.6%,

ինչը կարող է վկայել, որ այս խմբերի համար արդեն կիրառվող այլ գործիքները որոշ չափով բավարարում են նրանց կարիքները՝ [Աղյուսակ 51](#):

Ընդհանուր առմամբ 2025թ.-ի տվյալները ցույց են տալիս, որ չնայած բջջային հավելվածի օգտակարության վերաբերյալ դրական վերաբերմունքը փոքր-ինչ նվազել է, այն շարունակում է մնալ գերակշռող: Սա վկայում է, որ հարկային վարչարարության թվայնացման ուղղությամբ նախաձեռնությունները ընդհանուր առմամբ ընդունելի են ՀՎ-ների համար:

Այս համատեքստում նպատակահարմար է բջջային հավելվածի հնարավոր մշակման գործընթացում հաշվի առնել տարբեր չափի ՀՎ-ների կարիքները՝ ապահովելով կիրառման պարզություն, տեղեկատվության հասանելիություն և ֆունկցիոնալության հարմարեցում: Սա կարող է նպաստել հավելվածի ընդունելիության բարձրացմանը և հարկային վարչարարության արդյունավետության աճին:

5.4 ՎԵՐԱԲԵՐՍՈՒՄԸ ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿՐԻՈՒՄԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

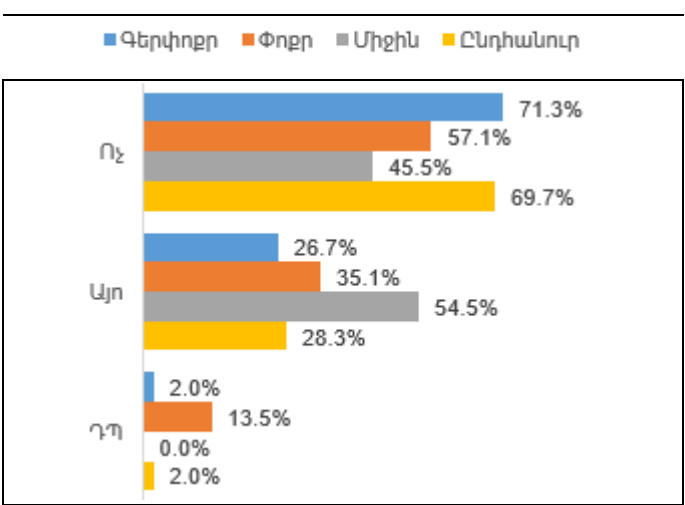
ՊԵԿ-ն իր զինանոցում ունի բազմաթիվ ներգործության միջոցներ, որոնք կիրառում է ՀՎ-ների նկատմամբ՝ ըստ անհրաժեշտության: Տվյալ ենթաբաժնում վերլուծել ենք ՀՎ-ների վերաբերմունքը այդ ներգործության միջոցների նկատմամբ:

ՀՎ-ներից փորձել ենք տեղեկանալ, թե արդյոք 2024-2025թթ. ընթացքում իրենց մոտ իրականացվել է որևէ հարկային ստուգում, և եթե այո, ապա ի՞նչ ստուգում է իրականացվել՝ [Գծապատկեր 57](#):

2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների մեծամասնության մոտ հարկային ստուգում չի իրականացվել: Ընդհանուր առմամբ հարցվածների 69.7%-ը նշել է, որ 2024-2025թթ. ընթացքում իրենց մոտ հարկային ստուգում չի իրականացվել, ինչը 7.3%-ային կետով ավելի է նախորդ տարվա ցուցանիշից (62.3%)՝ [Գծապատկեր 58](#): Սա վկայում է, որ ստուգումների ընդգրկվածությունը ընդհանուր առմամբ նվազել է:

Միաժամանակ հարկային ստուգումների իրականացման մասին դրական պատասխանների մասնաբաժինը կազմել է 28.3%, ինչը 5.8%-ային կետով պակաս է 2024թ. ցուցանիշից (34.2%): «ԴՊ» պատասխանների մասնաբաժինը նույնպես նվազել է՝ 3.5%-ից դառնալով 2.0%: Այս փոփոխությունները կարող են ցույց տալ, որ հարկային մարմնի կողմից իրականացվող վերահսկողական գործողությունները դարձել են ավելի թիրախավորված և ընտրովի:

Գծապատկեր 57 - (Հարց 4.1.) 2024-2025թթ. իրականացվել է հարկային ստուգում տվյալ ՀՎ-ի մոտ, N=600

ինչպես նախորդ տարիներին, 2025թ.-ին նույնպես հարկային ստուգումների հաճախականությունը աճում է ՅՎ-ի չափի մեծացմանը զուգընթաց: Գերփոքր ՅՎ-ների 26.7%-ի մոտ իրականացվել է հարկային ստուգում, փոքր ՅՎ-ների դեպքում այս ցուցանիշը կազմել է 57.1%, իսկ միջին չափի ՅՎ-ների դեպքում 54.5%: Սա վկայում է, որ ավելի մեծ ՅՎ-ները շարունակում են գտնվել հարկային մարմնի առավել մեծ ուշադրության կենտրոնում:

Ստացված տվյալները կարող են արտացոլել ՊԵԿ-ի կողմից ռիսկերի վրա հիմնված վերահսկողական մոտեցման կիրառումը, որի շրջանակում սահմանափակ ռեսուրսները կենտրոնացվում են այն ՅՎ-ների վրա, որոնք դիտարկվում են որպես ավելի բարձր ռիսկայնություն ունեցող: Միաժամանակ ստուգումների ընդհանուր նվազումը կարող է նպաստել վարչարարական բեռի թեթևացմանը հատկապես գերփոքր ՅՎ-ների համար և դրականորեն անդրադառնալ նրանց ընկալման վրա՝ ՊԵԿ-ի գործունեության նկատմամբ:

Ընդհանուր առմամբ 2025թ.-ի արդյունքները ցույց են տալիս հարկային ստուգումների ավելի զուսպ և նպատակային կիրառման միտում, ինչը կարող է նպաստել հարկային վարչարարության արդյունավետության բարձրացմանը և ՅՎ-ների հետ հարաբերությունների հավասարակշռված զարգացմանը:

2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ հարկային ստուգման ենթարկված ՅՎ-ների շրջանում ամենատարածված ստուգման տեսակը, ինչպես ընդհանուր առմամբ, այնպես էլ ՅՎ-ների բոլոր չափային խմբերի պարագայում, հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտության ստուգումն է՝ [Գծապատկեր 59](#): Ընդհանուր առմամբ այս ստուգման տեսակն արձանագրվել է ստուգման ենթարկված ՅՎ-ների 81.2%-ի մոտ, ինչը 7.5%-ային կետով բարձր է նախորդ տարվա ցուցանիշից (73.7%): Այս աճը վկայում է, որ ՊԵԿ-ը շարունակաբար կարևորում է վերահսկողությունը, հատկապես այն ոլորտներում, որտեղ գործարքների մեծ մասը կատարվում է կանխիկ եղանակով:

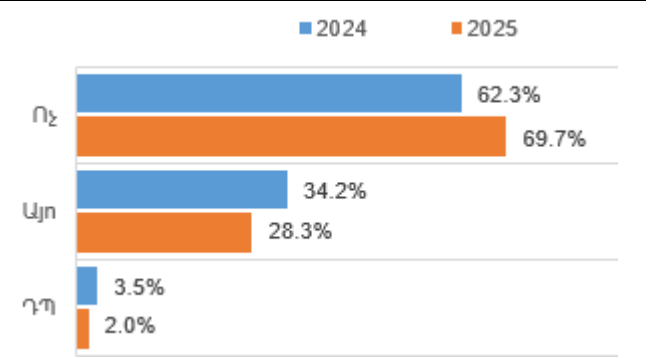
Գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում այս ստուգման տեսակը առանձնանում է առավել բարձր հաճախականությամբ՝ 83.3%: Սա համահունչ է 2024թ. դիտարկումներին և կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ գերփոքր ՅՎ-ները հիմնականում զբաղվում են մանրածախ առևտրով կամ ծառայությունների մատուցմամբ, որտեղ հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտությունը առանցքային նշանակություն ունի՝ [Աղյուսակ 53](#):

Փոքր ՅՎ-ների մոտ համեմատաբար բարձր մասնաբաժին ունի կամերալ ուսումնասիրությունը՝ 30.0%, ինչը գերազանցում է ինչպես գերփոքր, այնպես էլ միջին չափի ՅՎ-ների ցուցանիշները: Սա կարող է վկայել, որ փոքր ՅՎ-ների դեպքում հարկային մարմինը ավելի հաճախ է կիրառում փաստաթղթային և հաշվետվությունների վրա հիմնված վերահսկողական մեխանիզմներ:

Միջին չափի ՅՎ-ների շրջանում մի քանի ստուգման տեսակներ գրանցվել են համեմատաբար բարձր հաճախականությամբ: Մասնավորապես, աշխատողի աշխատանքի ընդունման ձևակերպման ճշտության ստուգումը, կամերալ ուսումնասիրությունը և համալիր հարկային ստուգումը յուրաքանչյուրն արձանագրվել է միջին ՅՎ-ների 33.3%-ի մոտ: Սա վկայում է, որ միջին չափի ՅՎ-ները ենթարկվում են ավելի բազմակողմանի և խորքային վերահսկողության:

Համալիր հարկային ստուգումների ընդհանուր մասնաբաժինը 2025թ.-ին կազմել է 11.8%, ինչը 11.2%-ային կետով ցածր է 2024թ. ցուցանիշից (22.9%): Միաժամանակ նկատվում է, որ համալիր ստուգումների հաճախականությունը շարունակում է աճել ՅՎ-ի չափի մեծացմանը զուգընթաց՝ գերփոքր ՅՎ-ների 10.4%-ից մինչև միջին չափի ՅՎ-ների 33.3%-ը: Սա ևս մեկ անգամ հաստատում է ռիսկերի վրա հիմնված մոտեցման կիրառումը:

Գծապատկեր 58 - (Հարց 4.1.) 2024-2025թթ. իրականացվել է հարկային ստուգում տվյալ ՅՎ-ի մոտ, N=600

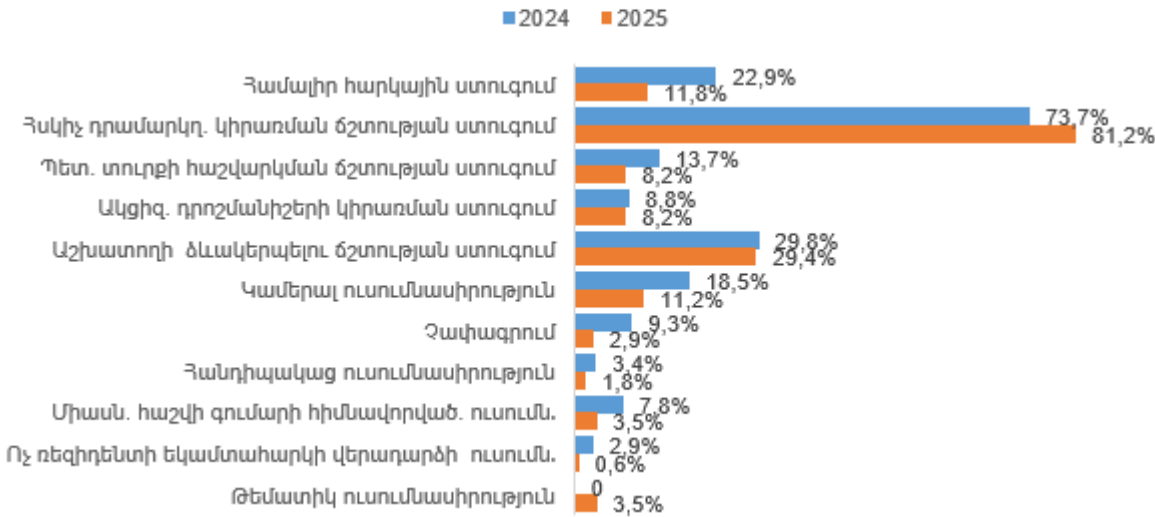

Մյուս ստուգումների տեսակների դեպքում՝ չափագրում, հանդիպակաց ուսումնասիրություն, միասնական հաշվին մուտքագրման ենթակա գումարների հիմնավորվածության ուսումնասիրություն, ինչպես նաև ոչ ռեզիդենտներին առնչվող ուսումնասիրություններ, 2025թ.-ին արձանագրվել է մասնաբաժինների նվազում նախորդ տարվա համեմատ: Բացառություն է կազմում թեմատիկ ուսումնասիրությունը, որը 2024թ.-ին գրեթե չի կիրառվել, մինչդեռ 2025թ.-ին կազմել է 3.5%:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ հարկային ստուգումների կառուցվածքում նկատվում է շեշտադրման տեղափոխում դեպի ավելի նպատակային և գործառնության ստուգումներ՝ հատկապես հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման վերահսկողության ուղղությամբ: Միաժամանակ համալիր և խորքային ստուգումների մասնաբաժին նվազումը կարող է վկայել հարկային վարչարարության ավելի ընտրողական և ռիսկերի վրա հիմնված կիրառման մասին, ինչը կարող է նպաստել վարչարարական բեռի հարաբերական նվազեցմանը հատկապես փոքր և գերփոքր ՉՎ-ների համար:

Գծապատկեր 59 - (Չարդ 4.2.) Հարկային ստուգումների տեսակները 2024-2025 թթ, N=170

ՉՎ-ներից հետաքրքրվել ենք՝ արդյո՞ք նրանք տեղեկացված են հարկային ստուգումների հետ կապված իրենց իրավունքների մասին, իսկ տեղեկացվածներին խնդրել ենք նաև նշել՝ արդյո՞ք կարողանում են իրացնել իրենց իրավունքները:

Ըստ այդմ՝ տեղեկացվածության մակարդակը հարցվածների շրջանում տարբեր է: Ընդհանուր առմամբ, 40.3% ՉՎ-ները նշել են, որ ունեն միջին տեղեկացվածություն, իսկ 23.3%-ը հիմնականում տեղեկացված են: Սա նշանակում է, որ ՉՎ-ների շուրջ 64%-ը առնվազն մասամբ տեղեկացված են իրենց իրավունքների մասին: Միևնույն ժամանակ, դեռևս պահպանվում է զգալի մասնաբաժին (27.8%), որը բոլորովին կամ հիմնականում տեղեկացված չէ:

Հարկ է նշել, որ տեղեկացվածության մակարդակը տարբերվում է ըստ ՉՎ-ների չափի՝ [Աղյուսակ 54](#): Գերփոքր ՉՎ-ների շրջանում ավելի մեծ է բոլորովին կամ հիմնականում չտեղեկացված լինելու մասնաբաժինը (28.9%), մինչդեռ փոքր և միջին չափի ՉՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը զգալիորեն ցածր է (համապատասխանաբար 20.4% և 9.1%):

2025թ. հարցման արդյունքում նկատվում է հարկային ստուգումների հետ կապված ՉՎ-ների իրազեկվածության կառուցվածքային տեղաշարժ՝ [Գծապատկեր 60](#): Միջին տեղեկացվածություն

Գծապատկեր 60 - (Չարդ 4.3.) Որքանո՞վ է ՉՎ-ն տեղեկացված իր իրավունքների մասին՝ կապված հարկային ստուգումների հետ, N=600

ունեցողների մասնաբաժինը աճել է 7.1%-ային կետով, մինչդեռ հիմնականում և լիովին տեղեկացված ՉՎ-ների մասնաբաժինները նվազել են համապատասխանաբար 4.2%-ային և 3.2%-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, բոլորովին տեղեկացված չլինելու ցուցանիշը աճել է 3.3%-ային կետով, իսկ հիմնականում

տեղեկացված չլինելու ցուցանիշը նվազել է 1.9%-ային կետով: Արդյունքում, 2025թ.-ին ամենամեծ մասնաբաժին ունեն միջին մակարդակի տեղեկացվածություն ունեցող ՅՎ-ները:

Այս արդյունքները ցույց են տալիս, որ թեև ՅՎ-ների մի զգալի մասը տեղյակ է հարկային ստուգումների հետ կապված իրենց իրավունքներին, սակայն լիարժեք և բարձր մակարդակի իրազեկվածությունը դեռևս համատարած չէ:

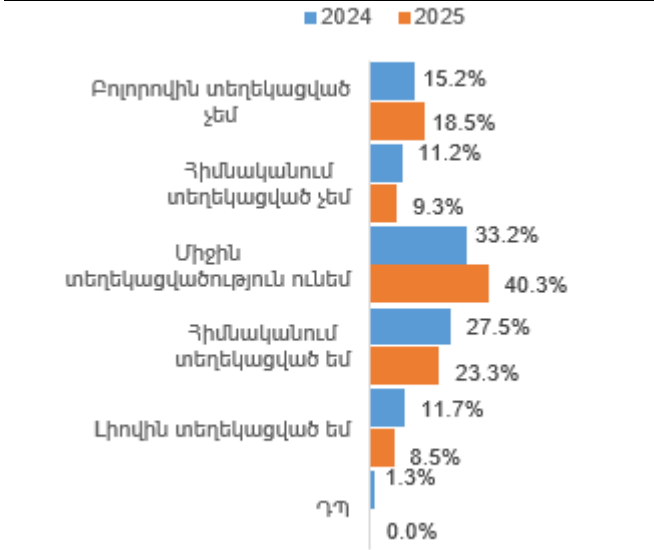
Այս առումով անհրաժեշտ է շարունակել և թիրախավորել ՅՎ-ների իրազեկման միջոցառումները՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով իրավունքների գործնական կիրառման հմտությունների զարգացմանը:

Ընդհանուր առմամբ ՅՎ-ները համեմատաբար վստահ են իրենց իրավունքների իրացման հարցում: 33.9%-ը նշել է, որ կարողանում է իրացնել իր իրավունքները, իսկ 10.8%-ը՝ լիովին կարողանում է: Միևնույն ժամանակ, հարցվածների 37.6%-ը նշել է, որ իրավիճակը տարբեր է՝ կախված հանգամանքներից, ինչը վկայում է իրավունքների իրացման գործընթացի անկայուն բնույթի մասին՝ [Գծապատկեր 61](#):

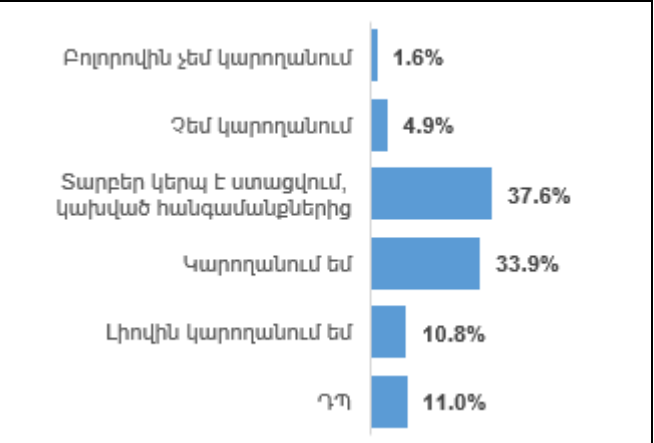
Նկատելի է նաև, որ իրավունքների իրացման հարցում առկա են տարբերություններ ըստ ՅՎ-ների չափի՝ [Աղյուսակ 55](#): Միջին չափի ՅՎ-ների 70%-ը նշել է, որ կարողանում է կամ լիովին կարողանում է իրացնել իր իրավունքները, մինչդեռ գերփոքր ՅՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը կազմում է 43.8%: Սա ցույց է տալիս, որ համեմատաբար ավելի խոշոր ՅՎ-ները առավել վստահ և արդյունավետ են իրենց իրավունքների կիրառման հարցում:

Այս տվյալները վկայում են, որ թեև ՅՎ-ների մի զգալի հատված տեղեկացված է իր իրավունքների մասին և կարողանում է դրանք իրացնել, դեռևս պահպանվում է տարբերություն գերփոքր և ավելի մեծ ՅՎ-ների միջև: Սա կարող է նշանակել, որ անհրաժեշտ է շարունակել հատուկ ուշադրություն դարձնել հատկապես գերփոքր ՅՎ-ների աջակցությանը՝ նրանց օգնելով ավելի վստահ և հետևողականորեն իրացնել իրենց իրավունքները:

2025թ. հարցման արդյունքում նկատվում է որոշակի փոփոխություն ՅՎ-ների կողմից հարկային ստուգումների հետ կապված իրենց իրավունքների իրացման հարցում՝ [Աղյուսակ 26](#): «Կարողանում եմ» պատասխանը աճել է 2.1%-ային կետով, իսկ «Տարբեր կերպ է ստացվում, կախված հանգամանքներից» պատասխանը՝ 3.8%-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, «Լիովին կարողանում եմ» պատասխանը նվազել է 2.9%-ային կետով, իսկ «Չեմ կարողանում» պատասխանը աճել է 1.2%-ային կետով: Այս փոփոխությունները ցույց են տալիս, որ իրավունքների լիարժեք և վստահ իրացման մակարդակը որոշակիորեն նվազել է՝ միաժամանակ ավելացնելով իրավիճակային անորոշությունը:

Գծապատկեր 61 - (Հարց 4.4.) Որքանո՞վ է ՅՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների հետ կապված իր իրավունքները, N=489

Սա կարող է վկայել, որ չնայած իրազեկվածության որոշակի մակարդակին, ՀՎ-ները դեռևս բախվում են գործնական դժվարությունների իրենց իրավունքների իրացման ընթացքում:

Այս տեսանկյունից նպատակահարմար է պարզեցնել ՀՎ-ների կողմից իրենց իրավունքների իրացման մեխանիզմները, ապահովել խորհրդատվական և ինստիտուցիոնալ աջակցություն, ինչպես նաև շարունակել պարբերական հետազոտությունները՝ բացահայտելու առկա խոչընդոտները և մշակելու դրանց հաղթահարման համապատասխան լուծումներ:

Աղյուսակ 26 - (Հարց 4.4.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների հետ կապված իր իրավունքները

Կարողանո՞ւմ է իրացնել իր իրավունքները	2024	2025	Տարբերություն
1. Բոլորովին չեմ կարողանում	2.2%	1.6%	-0.5%
2. Չեմ կարողանում	3.7%	4.9%	1.2%
3. Տարբեր կերպ է ստացվում, կախված հանգամանքներից	33.8%	37.6%	3.8%
4. Կարողանում եմ	31.8%	33.9%	2.1%
5. Լիովին կարողանում եմ	13.8%	10.8%	-2.9%
98. ԴՊ	14.7%	11.0%	-3.7%
Ընդամենը	100.0%	100.0%	0.0%

Հասկանալի է, որ հարկային ստուգումները կարող են ունենալ ինչպես որոշակի բացասական՝ [Գծապատկեր 62](#), այնպես էլ՝ դրական՝ [Գծապատկեր 63](#), ազդեցություն ՀՎ-ների գործունեության վրա:

Հարկային ստուգումների բացասական կողմերի վերաբերյալ 2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ ամենահաճախ նշվող խնդիրներն են «Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը» (25.7%) և «Խուճապի հարուցումը հարկային տեսուչի կողմից» (23.7%): Սա վկայում է, որ հարկային ստուգումների ընթացքում ՀՎ-ների մի մասը շարունակում է զգալ հոգեբանական ճնշում և անվստահություն, ինչը կարող է բացասաբար անդրադառնալ ստուգումների արդյունավետության և համագործակցության վրա:

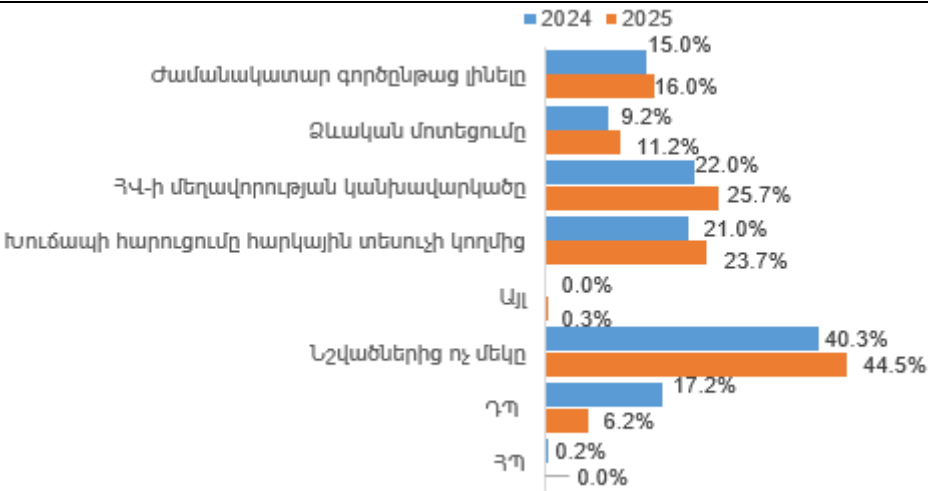
Միևնույն ժամանակ, 44.5% ՀՎ-ները նշել են, որ առաջարկված տարբերակներից ոչ մեկը բացասական կողմ չի հանդիսանում: Այս ցուցանիշը ամենամեծ մասնաբաժինն ունի և կարող է վկայել հարկային ստուգումների գործընթացի որակի ընդհանուր բարելավման մասին, ինչպես նաև այն մասին, որ ՀՎ-ների զգալի մասը հարկային ստուգումները չի ընկալում որպես էական խոչընդոտ իրենց գործունեության համար:

2025թ. տվյալների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հարկային ստուգումների բացասական կողմերի վերաբերյալ մի շարք պատասխանների մասնաբաժիններ աճել են նախորդ տարվա համեմատ՝ [Գծապատկեր 62](#): Մասնավորապես, «Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը» պատասխանը աճել է 3.7%-ային կետով, իսկ «Խուճապի հարուցումը հարկային տեսուչի կողմից»՝ 2.7%-ային կետով: Սա ցույց է տալիս, որ այս խնդիրները շարունակում են մնալ արդիական և պահանջում են համակարգային մոտեցում:

Միևնույն ժամանակ, «Նշվածներից ոչ մեկը» պատասխանը աճել է 4.2%-ային կետով՝ հասնելով 44.5%-ի, ինչը դրական միտում է և կարող է վկայել հարկային ստուգումների իրականացման պրակտիկայի որոշակի բարելավման մասին: «Հիմնականում երկար, ժամանակատար գործընթաց լինելը» և «Ձևական մոտեցումը, գործառնությունների բովանդակության անտեսումը» պատասխանները նույնպես փոքր աճ են արձանագրել՝ համապատասխանաբար 1.0 և 2.0%-ային կետով, ինչը ցույց է տալիս, որ այս խնդիրները ևս շարունակում են առկա մնալ:

Այս տեսանկյունից անհրաժեշտ է շարունակել հարկային ստուգումների գործընթացի բարելավմանն ուղղված միջոցառումները՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածի նվազեցմանը, ստուգումների ընթացքում հաղորդակցման մշակույթի զարգացմանը և ստուգումների ժամանակատարության կրճատմանը: Միևնույն ժամանակ, հարկային տեսուչների հաղորդակցման և մասնագիտական հմտությունների շարունակական զարգացումը կարող է նպաստել խուճապի և լարվածության նվազեցմանը հարկային ստուգումների ընթացքում:

Գծապատկեր 62 - (Հարց 4.5.) ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների բացասական կողմերը, N=600

Դրական կողմերի շարքում 2025թ. հարցման արդյունքում ևս ամենահաճախ նշվածը «Սեփական սխալները տեսնելը և ուղղելը» պատասխանն է՝ 54.3%: Սա ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ները շարունակում են կարևորել հարկային ստուգումների կրթական և ուղղորդող դերը՝ դրանք դիտարկելով ոչ միայն որպես վերահսկողական, այլև որպես բարելավման հնարավորություն:

Երկրորդ ամենահաճախ նշված դրական կողմը «Բավարարվածության զգացումը՝ տուգանքներ և լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ չառաջանալու դեպքերում» պատասխանն է՝ 32.5%: Սա կարող է վկայել, որ ՀՎ-ների մի զգալի հատված ավելի լավ է համապատասխանում հարկային օրենսդրության պահանջներին, ինչի արդյունքում ստուգումները չեն հանգեցնում ֆինանսական բացասական հետևանքների:

«Բարելավվում է հարկային մարմնի հետ հետագա հարաբերությունները» տարբերակը նշել է ՀՎ-ների 26.2%-ը, ինչը ևս վկայում է, որ հարկային ստուգումները որոշ դեպքերում նպաստում են համագործակցության և փոխըմբռնման մթնոլորտի ձևավորմանը:

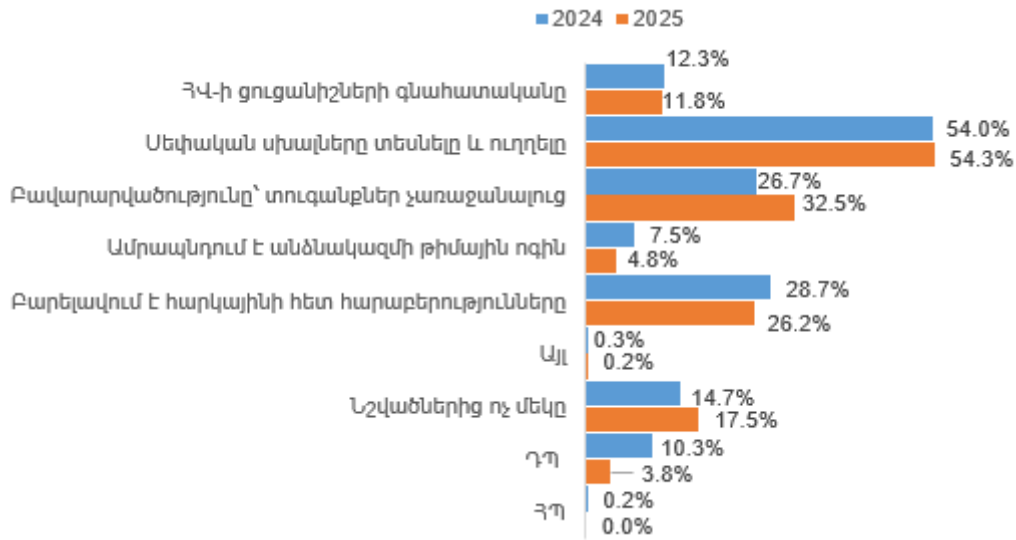
Ինչպես և նախորդ տարի, միջին չափի ՀՎ-ներն առավել հակված են դրական գործոններ տեսնել հարկային ստուգումների գործընթացում: Մասնավորապես, միջին չափի ՀՎ-ների 63.6%-ը նշել է բավարարվածության զգացումը՝ տուգանքներ և լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ չառաջանալու դեպքերում, մինչդեռ գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում այս ցուցանիշը կազմում է 31.1%: Նույն միտումը նկատվում է նաև «Սեփական սխալները տեսնելը և ուղղելը» պատասխանի դեպքում, որը միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում հասնում է 81.8%-ի:

2025թ. տվյալների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ դրական կողմերի վերաբերյալ պատասխանների կառուցվածքը Էականորեն չի փոխվել՝ **Գծապատկեր 63:** «Սեփական սխալները տեսնելը և ուղղելը» պատասխանի մասնաբաժինը պահպանվել է գրեթե նույն մակարդակում՝ աճելով ընդամենը 0.3%-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, «Բավարարվածության զգացումը՝ տուգանքներ և լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ չառաջանալու դեպքերում» պատասխանը աճել է 5.8%-ային կետով՝ հասնելով 32.5%-ի, ինչը կարող է վկայել հարկային կարգապահության որոշակի բարելավման մասին:

«Բարելավում է հարկային մարմնի հետ հետազա հարաբերությունները» և «Ամրապնդում է անձնակազմի թիմային ոգին» պատասխանների մասնաբաժինները փոքր-ինչ նվազել են, սակայն շարունակում են մնալ դրական ընկալումների կարևոր բաղադրիչներ:

Այս տեսանկյունից նպատակահարմար է շարունակել խրախուսել ՀՎ-ների կողմից սեփական սխալների ինքնուրույն բացահայտումը և ուղղումը, ինչպես նաև պահպանել հարկային ստուգումների այնպիսի մոտեցում, որը կնպաստի հարկային մարմնի և ՀՎ-ների միջև փոխվստահության և համագործակցության հետազա ամրապնդմանը:

Գծապատկեր 63 - (Հարց 4.6.) ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների դրական կողմերը, N=600

ՀՎ-ներն, իհարկե միշտ չէ, որ համաձայն են լինում հարկային ստուգման արդյունքների հետ: Ուստի անհրաժեշտ է պարզել՝ անհամաձայնության դեպքում որևէ կերպ բարձրաձայնու՞մ են առկա անհամաձայնությունը՝ [Գծապատկեր 64](#) և եթե այո, ապա ի՞նչ քայլերի միջոցով՝ [Գծապատկեր 65](#):

2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների 36.7%-ը նշել է, որ որևէ տարաձայնություն չի ունեցել հարկային ստուգման արդյունքների հետ: Սա վկայում է, որ հարկային մարմնի և ՀՎ-ների միջև պահպանվում է որոշակի փոխըմբռնում, թեև ցուցանիշը փոքր-ինչ նվազել է նախորդ տարվա համեմատ:

Միևնույն ժամանակ, ՀՎ-ների 15.8%-ը հայտնել է, որ ունեցել է անհամաձայնություն ստուգման արդյունքների վերաբերյալ: Հարկ է նշել, որ այս ցուցանիշը առավել բարձր է միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում՝ կազմելով 27.3%, ինչը կարող է վկայել նրանց ավելի բարձր իրավագիտակցության, ինչպես նաև ստուգումների ընթացքում իրենց շահերը պաշտպանելու ավելի ակտիվ մոտեցման մասին:

Միաժամանակ, հարցվածների 7.8%-ը նշել է, որ թեև ունեցել է տարաձայնություններ, սակայն դրանք չի արտահայտել: Սա կարող է պայմանավորված լինել մի շարք գործոններով, մասնավորապես՝ բողոքարկման գործընթացի բարդությամբ, ժամանակի սահմանափակությամբ կամ արդյունքի արդյունավետության նկատմամբ անվստահությամբ:

Բացի այդ, ՀՎ-ների 38.8%-ը նշել է, որ տվյալ ժամանակահատվածում ընդհանրապես ստուգումներ չեն իրականացվել: Այս ցուցանիշը կարևոր է ընդհանուր պատկերը գնահատելու տեսանկյունից, քանի որ այն ազդում է ինչպես անհամաձայնությունների մակարդակի, այնպես էլ դրանց արտահայտման հնարավորության վրա:

Ընդհանուր առմամբ, տվյալները վկայում են, որ թեև որոշակի առաջընթաց կա հարկային մարմնի և ՀՎ-ների փոխհարաբերություններում, միևնույն ժամանակ շարունակում են պահպանվել գործոններ, որոնք

սահմանափակում են անհամաձայնությունների բարձրաձայնումը և պահանջում են լրացուցիչ ուսումնասիրություն և նպատակային քայլեր:

2025թ. հարցման արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՀՎ-ների 36.7%-ը նշել է, որ երբևէ չի արտահայտել անհամաձայնություն հարկային ստուգումների արդյունքների վերաբերյալ, քանի որ տարաձայնություններ չի ունեցել: Այս ցուցանիշը 1.3%-ային կետով ցածր է 2024թ. համեմատ, ինչը կարող է վկայել այն մասին, որ որոշ ՀՎ-ների մոտ ավելացել է ստուգումների ընթացքում առաջացած հարցերի կամ անհամաձայնությունների ընկալումը:

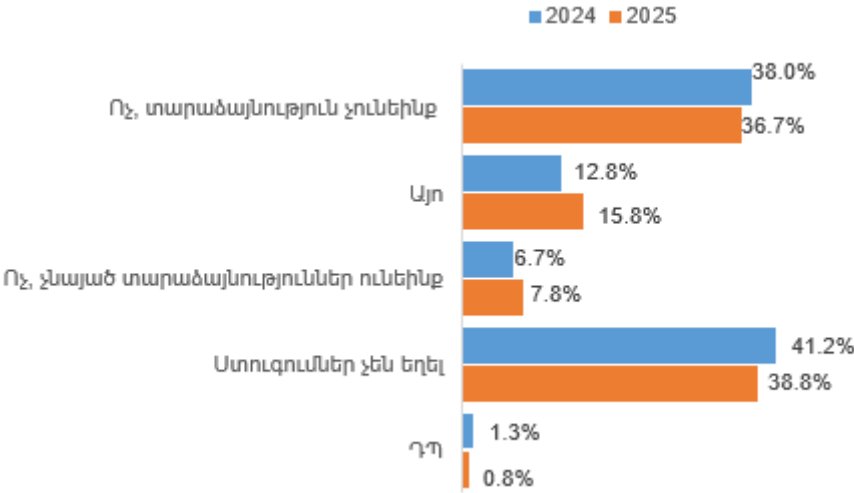
Միևնույն ժամանակ, անհամաձայնություն արտահայտած ՀՎ-ների մասնաբաժինը կազմել է 15.8%, ինչը 3.0%-ային կետով բարձր է նախորդ տարվա համեմատ: Սա կարող է վկայել ՀՎ-ների կողմից իրենց իրավունքների ավելի ակտիվ պաշտպանման, ինչպես նաև ստուգումների գործընթացի նկատմամբ ավելի քննադատական վերաբերմունքի ձևավորման մասին:

Բացի այդ, ՀՎ-ների 7.8%-ը նշել է, որ ունեցել է տարաձայնություններ, սակայն դրանք չի արտահայտել, ինչը 1.2%-ային կետով ավել է 2024թ. ցուցանիշից: Այս միտումը կարող է պայմանավորված լինել բողոքարկման գործընթացի բարդությամբ, ժամանակային սահմանափակումներով կամ ակնկալվող արդյունքների նկատմամբ անվստահությամբ:

Միևնույն ժամանակ, այն ՀՎ-ների մասնաբաժինը, որոնք նշել են, որ տվյալ ժամանակահատվածում ստուգումներ չեն իրականացվել, կազմել է 38.8%, ինչը 2.3%-ային կետով պակաս է նախորդ տարվա համեմատ: Սա կարող է վկայել ստուգումների ընդգրկման որոշակի ընդլայնման մասին:

Ընդհանուր առմամբ, 2025թ. տվյալները ցույց են տալիս, որ թեև որոշ ցուցանիշների մասով պահպանվում են դրական միտումներ, միաժամանակ նկատվում է անհամաձայնությունների արտահայտման աճ, ինչը կարևոր ազդակ է հարկային մարմնի համար՝ շարունակելու բարելավել հաղորդակցությունը, թափանցիկությունն ու վստահության մակարդակը ՀՎ-ների հետ:

Գծապատկեր 64 - (Հարց 4.7.) Երբևէ ՀՎ-ն արտահայտե՞լ է անհամաձայնություն հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների վերաբերյալ, N=600

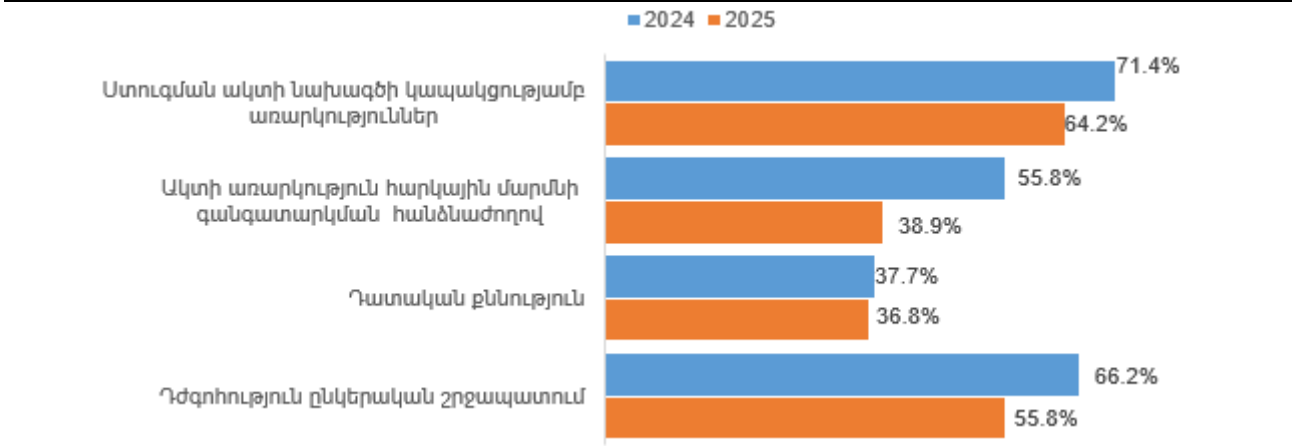

2025թ. Անհամաձայնության դեպքերը բարձրաձայնած ՀՎ-ների կողմից ամենահաճախ կիրառվող մեթոդների շարքում առաջատար է մտում ստուգման ակտի նախագծի կապակցությամբ առարկությունների ներկայացումը՝ 64.2%: Դրան հաջորդում է դժգոհության արտահայտումը ընկերական շրջապատում՝ 55.8%, ինչպես նաև հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողով դիմելը՝ 38.9%: Բոլոր միջին չափի ՀՎ-ները նշել են, որ անհամաձայնության դեպքում դիմել են ստուգման ակտի նախագծի կապակցությամբ առարկություններ ներկայացնելու միջոցին, միևնույն ժամանակ գերակշռում է փոքր ՀՎ-ների մոտ այս ցուցանիշը զգալիորեն ցածր է (համապատասխանաբար 64.6% և 61.5%)՝ [Աղյուսակ 59](#): Սա կարող է վկայել միջին չափի ՀՎ-ների ավելի մեծ ռեսուրսների և իրավական գործընթացների նկատմամբ ավելի բարձր իրազեկվածության մասին: Հարկային մարմինը կարող է շարունակել աշխատել բողոքարկման

գործընթացը առավել թափանցիկ և մատչելի դարձնելու ուղղությամբ, հատկապես փոքր և գերփոքր ՉՎ-ների համար: Բացի այդ, նպատակահարմար է ուսումնասիրել, թե ինչու են ՉՎ-ները շարունակում հաճախ դիմել ոչ պաշտոնական մեթոդների (օրինակ՝ դժգոհության արտահայտում ընկերական շրջապատում) և ինչ քայլեր կարող են ձեռնարկվել պաշտոնական հաղորդակցման ուղիների արդյունավետությունը բարձրացնելու համար:

Անհամաձայնության դեպքում ՉՎ-ների կողմից ձեռնարկված քայլերի դիսամիկան ներկայացված է [Գծապատկեր 65](#)-ում: Համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ.-ին նախորդ տարվա համեմատ նվազել է բոլոր ուղղություններով ակտիվությունը: Մասնավորապես, ստուգման ակտի նախագծի կապակցությամբ առարկություններ ներկայացրած ՉՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 7.2%-ային կետով, հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողով դիմածների մասնաբաժինը՝ 16.9%-ային կետով, իսկ դատարան դիմածների մասնաբաժինը՝ 0.8%-ային կետով: Միևնույն ժամանակ, ընկերական շրջապատում դժգոհություն արտահայտողների մասնաբաժինը նվազել է 10.4%-ային կետով, ինչը կարող է վկայել, որ ՉՎ-ները ընդհանուր առմամբ ավելի հազվադեպ են դիմում ինչպես պաշտոնական, այնպես էլ ոչ պաշտոնական բողոքարկման մեխանիզմների:

Գծապատկեր 65 - (Հարց 4.8.) Հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների հետ անհամաձայնության դեպքերում ի՞նչ քայլերի է դիմել, N₂₀₂₄=77, N₂₀₂₅=95

Որքանով են բավարարված եղել ՉՎ-ները ստուգման արդյունքների քննարկման գործընթացներից: Գնահատումն իրականացվել է 1-5 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը համապատասխանում է «բոլորովին բավարարված չեմ եղել», իսկ 5-ը՝ «լիովին բավարարված եմ եղել» տարբերակներին՝ [Գծապատկեր 66](#):

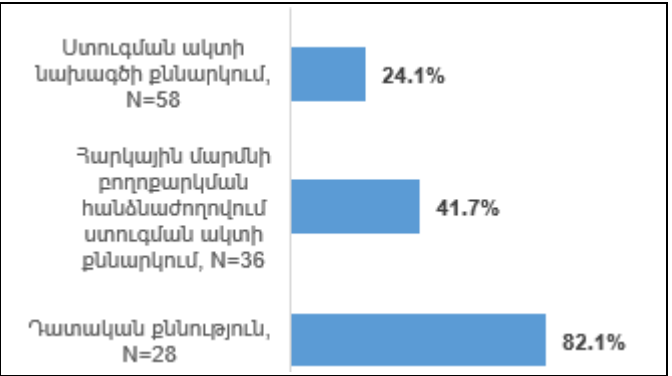
Դատական քննության գործընթացից բավարարվածության մասին են հայտնել ռեսպոնդենտների գերակշիռ մեծամասնությունը:

Հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողովում ստուգման ակտի քննարկման գործընթացից բավարարված են եղել ՉՎ-ների 41.7%-ը:

Բավարարվածության ամենացածր մակարդակ գրանցվել է ստուգման ակտի նախագծի քննարկման գործընթացից:

Ընդհանուր առմամբ, արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՉՎ-ները ավելի բավարարված են դատական քննության գործընթացից, քան հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողովում և ստուգման ակտի նախագծի քննարկման գործընթացներից: Սա կարող է նշանակել, որ ստուգման ակտի նախագծի քննարկման գործընթացը, ինչպես նաև բողոքարկման

Գծապատկեր 66 - (Հարց 4.9.) Ստուգման, ուսումնասիրությունների արդյունքների քննարկման առումով հետևյալ գործընթացներից բավարարված կամ ավելի շուտ բավարարված ռեսպոնդենտները

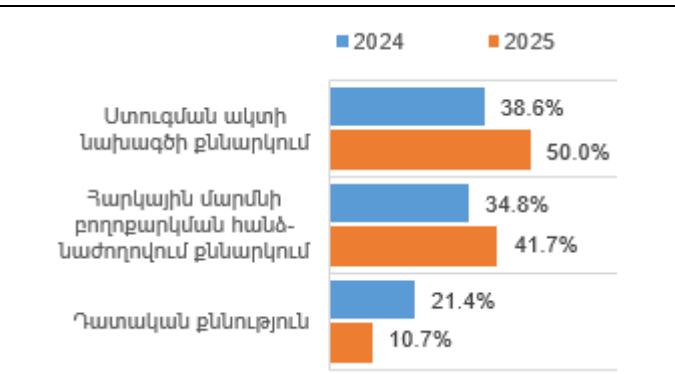

հանձնաժողովի աշխատանքը կարիք ունեն բարելավման՝ ՀՎ-ների բավարարվածությունը բարձրացնելու համար: Մյուս կողմից, դատական քննության բարձր գնահատականը կարող է վկայել հարկային վեճերի լուծման հարցում դատական համակարգի նկատմամբ ՀՎ-ների վստահության մասին:

Ստուգման արդյունքների քննարկման գործընթացից բավարարվածության մակարդակը տարբեր է ըստ քննարկման տեսակների՝ [Գծապատկեր 67](#):

Դատական քննությունից բավարարվածությունը աճել է 14.3%-ային կետով՝ հասնելով 82.1%-ի:

Գծապատկեր 67 - (Հարց 4.9.) Ռեսպոնդենտները, ովքեր բոլորովին կամ ավելի շուտ բավարարված չեն ստուգման արդյունքների քննարկման գործընթացից

Միևնույն ժամանակ հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողովում ստուգման ակտի քննարկումից բավարարվածությունը նվազել է 1.8%-ային կետով, իսկ ստուգման ակտի նախագծի քննարկումից՝ 9.2%-ային կետով:

Այս արդյունքները կարող են օգտակար լինել հարկային մարմնի համար, քանի որ թույլ են տալիս բացահայտել ստուգումների և բողոքարկման գործընթացների թույլ և ուժեղ կողմերը: Սակայն կան նաև վտանգներ: Օրինակ, բողոքարկման հանձնաժողովի աշխատանքից բավարարվածության նվազումը կարող է հանգեցնել դատական գործերի թվի աճի, ինչը կարող է ավելացնել ծախսերը և ժամանակը:

Ուստիև առաջարկում ենք ուսումնասիրել բողոքարկման հանձնաժողովի աշխատանքից բավարարվածության նվազման պատճառները և մշակել բարելավման միջոցառումներ, ինչպես նաև բարելավել ստուգման ակտի նախագծի քննարկման գործընթացը՝ ավելի մեծ ուշադրություն դարձնելով ՀՎ-ների առարկություններին:

ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրություններն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա: Անհրաժեշտ է պարզել՝ արդյո՞ք ՀՎ-ները տեղեկացված են այս մասին, և եթե այո, ապա համամի՞տ են, որ այն իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և հատուկ սահմանված մեթոդաբանությամբ՝ [Գծապատկեր 68](#):

ՀՎ-ների մեծ մասը (56.0%) տեղյակ է, որ ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրություններն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա: Սակայն նկատելի է, որ իրազեկվածության մակարդակը տարբերվում է ըստ ՀՎ-ների չափի՝ [Աղյուսակ 60](#):

Միջին չափի ՀՎ-ները ցուցաբերում են 100% իրազեկվածություն, իսկ փոքր ՀՎ-ների 77.6%-ն է տեղյակ այս գործընթացից: Գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում իրազեկվածությունն ամենացածրն է՝ 53.1%: Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ ավելի խոշոր ՀՎ-ներն ավելի հաճախ են առնչվում հարկային ստուգումների հետ կամ ավելի լավ են տեղեկացված:

Ընդհանուր առմամբ, ՀՎ-ների մեծամասնությունը (75.3%) համաձայն է կամ վստահորեն համաձայն է, որ ռիսկայնության ցուցանիշների միջոցով գնահատման գործընթացն իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ՝ [Գծապատկեր 69](#): Գերփոքր ՀՎ-ների 75.6%-ը, փոքր ՀՎ-ների 73.7%-ը և միջին չափի ՀՎ-ների 72.7%-ը դրական վերաբերմունք ունեն այս գործընթացի նկատմամբ: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ ՀՎ-ները հիմնականում վստահում են ՊԵԿ-ի կողմից օգտագործվող տեխնոլոգիական լուծումներին:

Սակայն, կա նաև ՀՎ-ների մի փոքր խումբ (17.0%), որը բացասական վերաբերմունք ունի այս գործընթացի նկատմամբ: Այս մասնաբաժինը գրեթե նույնն է բոլոր չափերի ՀՎ-ների համար: Սա կարող է պայմանավորված լինել անձնական բացասական փորձառությամբ կամ ավտոմատացված համակարգերի նկատմամբ ընդհանուր անվստահությամբ:

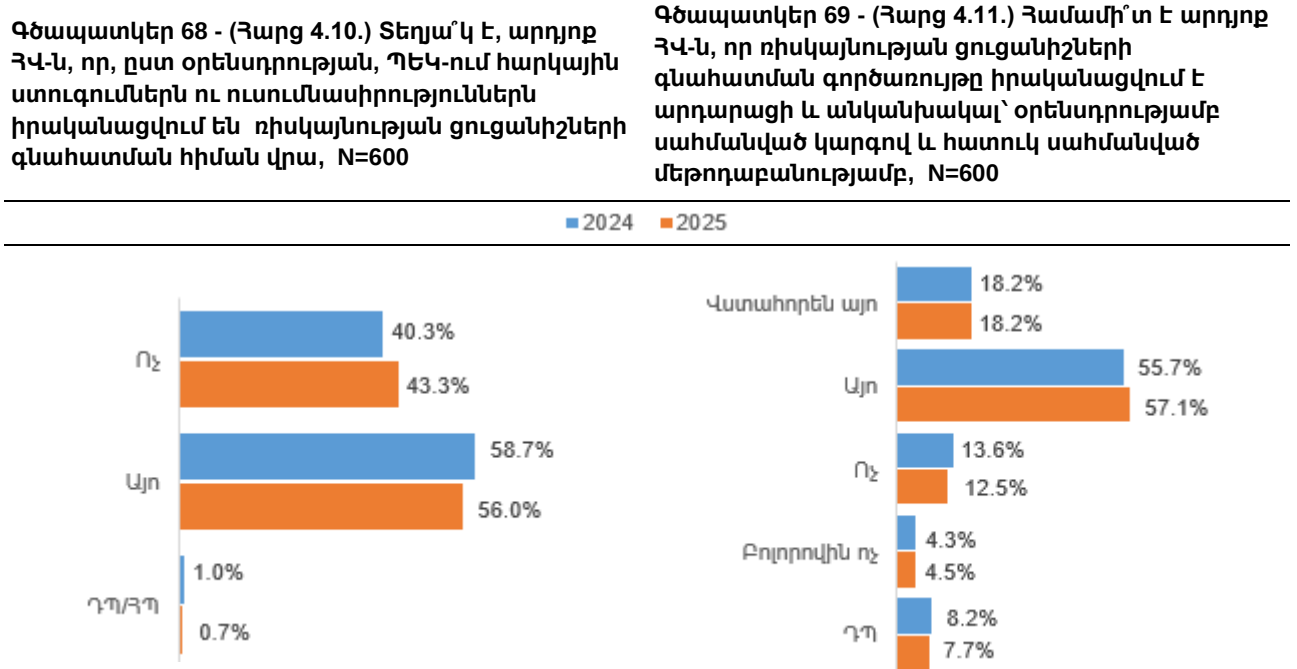
Ընդհանուր առմամբ, այս արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՊԵԿ-ին հաջողվել է ստեղծել հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների համակարգ, որը ՀՎ-ների մեծամասնության կողմից ընկալվում է որպես արդար և անկողմնակալ: Սակայն, կա նաև հնարավորություն բարելավելու իրազեկվածությունը, հատկապես գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում, և հասցեագրելու այն մտահոգությունները, որոնք ունեն բացասական վերաբերմունք ունեցող ՀՎ-ները:

ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրությունները ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա իրականացնելու վերաբերյալ ՀՎ-ների տեղեկացվածության համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների 56.0%-ը տեղյակ է այս սկզբունքի մասին՝ [Գծապատկեր 68](#): Այս ցուցանիշը, սակայն, 2.7%-ային կետով պակաս է 2024թ. ցուցանիշից: Թեև նվազումը փոքր է, սակայն ցույց է տալիս, որ անհրաժեշտ է ավելի շատ ուշադրություն դարձնել ՀՎ-ների իրազեկմանը:

Այս տեսանկյունից հարկավոր է շարունակել ուժեղացնել ՀՎ-ների իրազեկման աշխատանքները հարկային ստուգումների մեխանիզմների վերաբերյալ:

Համակարգչային ծրագրով ռիսկայնության գնահատման արդարացիության և անկանխակալության հարցում ՀՎ-ների վստահությունը փոքր-ինչ աճել է՝ [Գծապատկեր 69](#): 2025թ. հարցման արդյունքում ընդհանուր առմամբ, դրական վերաբերմունք ունեցողների թիվը կազմում է 75.3%, ինչը բավական բարձր ցուցանիշ է: Այն աճել է 1.4%-ային կետով:

Այս տեսանկյունից պետք է շարունակել բարելավել ռիսկերի գնահատման ծրագրի արդյունավետությունը և թափանցիկությունը:

ՀՎ-ներից հետաքրքրվել ենք՝ արդյոք ստացե՞լ են ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ իրենց գործողությունները, ՀԴՄ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր: Եվ ստանալուց հետո արդյոք ընդունե՞լ են գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը՝ [Գծապատկեր 70](#):

Համաձայն ստացված տվյալների՝ ՀՎ-ների մեծամասնությունը (75.7%) չի ստացել ծանուցումներ ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչությունից: Սակայն, նկատելի է, որ ծանուցումների ստացման հաճախականությունը տարբերվում է ըստ ՀՎ-ների չափի:

Միջին չափի ՀՎ-ների 45.5%-ը ստացել է ծանուցումներ, մինչդեռ փոքր ՀՎ-ների 20.4%-ը և գերփոքր ՀՎ-ների միայն 16.7%-ն է ստացել դրանք՝ [Աղյուսակ 62](#): Հատկանշական է, որ ՀՎ-ների փոքր մասը (4.5%) չգիտի, թե ինչ է այդ ծանուցումը, ինչը կարող է վկայել տեղեկատվության պակասի կամ հաղորդակցության խնդիրների մասին:

Հարկային ռիսկերի մասին ծանուցումներ ստացած ՀՎ-ների թիվը նվազել է 8.8%-ային կետով՝ հասնելով 17.5%-ի: Սա կարող է նշանակել, որ կամ ՀՎ-ները սկսել են ավելի քիչ ռիսկային գործունեություն ծավալել, կամ ՊԵԿ-ը նվազեցրել է ծանուցումների քանակը:

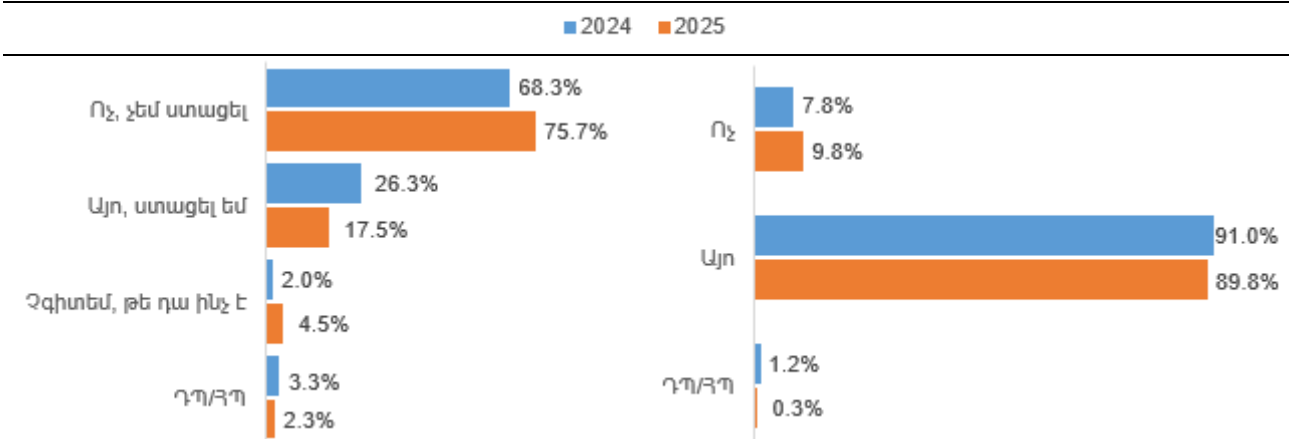
Այդուհանդերձ՝ ՀՎ-ների ճնշող մեծամասնությունը (89.8% 2025թ.) ցանկանում է ստանալ ծանուցումներ իրենց գործունեության ռիսկերի վերաբերյալ՝ [Գծապատկեր 71](#): Ընդ որում, այս ցուցանիշը նվազել է նախորդ տարվա համեմատ 1.2%-ային կետով: Սա վկայում է ՀՎ-ների՝ օրինապահ գործելու ցանկության պահպանման մասին:

Սա վկայում է այն մասին, որ ՀՎ-ները հետաքրքրված են իրենց գործունեության բարելավմամբ և ռիսկերի նվազեցմամբ: Այս ցանկությունն աճում է ՀՎ-ների չափի մեծացմանը զուգահեռ: Գերփոքր ՀՎ-ների 89.1%-ը, փոքր ՀՎ-ների 95.9%-ը և միջին չափի ՀՎ-ների 100.0%-ն է ցանկանում ստանալ նման ծանուցումներ՝ [Աղյուսակ 64](#):

Միայն փոքր մասնաբաժինը՝ 9.8%-ը, չի ցանկանում ստանալ նման ծանուցումներ: Այս ցուցանիշը նույնպես տատանվում է ըստ ՀՎ-ների չափի՝ գերփոքրերի մոտ 10.6%, փոքրերի մոտ 4.1% և միջինների մոտ 0.0%: Այս ՀՎ-ները հնարավոր է, որ կամ բավարար վստահություն ունեն իրենց գործունեության նկատմամբ, կամ չեն ցանկանում լրացուցիչ ուշադրություն հրավիրել իրենց վրա:

Գծապատկեր 70 - (Հարց 4.12.) Ստացե՞լ է, արդյոք ՀՎ-ն, ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ իր գործողությունները, ՀԴՄ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր, N=600

Գծապատկեր 71 - (Հարց 4.14.) Կցանկանա՞ր ՀՎ-ն ՀՀ ՊԵԿ-ից ստանալ ծանուցումներ, որոնք կբացահայտեն իր կողմից իրականացվող գործունեությանն առնչվող ռիսկերը՝ հնարավորություն ընձեռելով աշխատանքային կարգով վերացնել դրանց առաջացման պատճառները, N=600

Այդ պատճառով, կարծում ենք անհրաժեշտ է վերանայել ռիսկերի մասին ծանուցումների ուղարկման քաղաքականությունը՝ ապահովելով դրանց օպտիմալ քանակը և որակը:

ՀՎ-ների մեծամասնությունը (62.8%) ընդունում է ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը: Սակայն, նկատելի է, որ ընդունման մակարդակը տարբերվում է ըստ ՀՎ-ների չափի:

Գերփոքր ՅՎ-ների 66.7%-ը ընդունում է ռիսկերի ճշմարտացիությունը, մինչդեռ փոքր ՅՎ-ների 30.0%-ը և միջին չափի ՅՎ-ների 60.0%-ն է ընդունում դրանք:

Փոքր ՅՎ-ների շրջանում առկա է ռիսկերի ճշմարտացիությունը բոլորովին չընդունող ՅՎ-ների ամենամեծ մասնաբաժինը (30.0%)՝ [Աղյուսակ 63:](#)

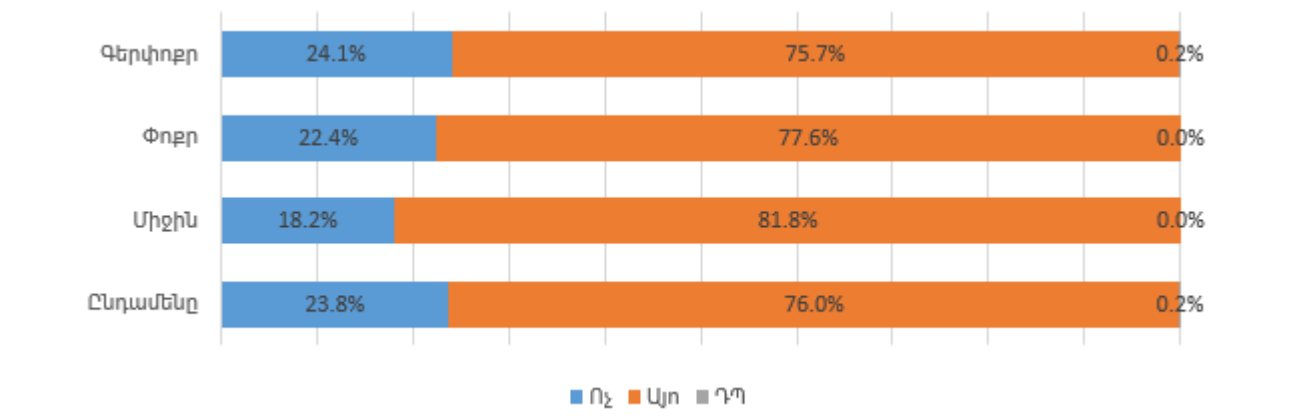
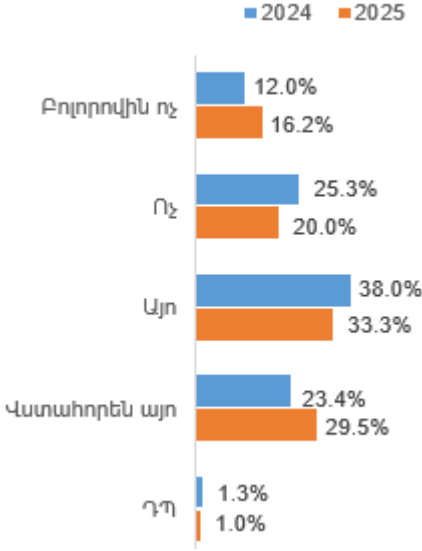
Ծանուցումների ճշմարտացիությունն ընդունողների թվում նկատվում է հետաքրքիր փոփոխություն: «Վստահորեն այո» պատասխանողների թիվն աճել է 6.1%-ային կետով՝ հասնելով 29.5%-ի, մինչդեռ պարզապես «Այո» պատասխանողների թիվը նվազել է 4.6%-ային կետով՝ [Գծապատկեր 72:](#) Սա կարող է վկայել ծանուցումների որակի բարելավման մասին:

Այս արդյունքները կարող են օգտակար լինել հարկային մարմնի համար, քանի որ ցույց են տալիս ՅՎ-ների վերաբերմունքը և կարիքները: Սակայն կան նաև վտանգներ: Օրինակ, ՅՎ-ների իրազեկվածության նվազումը կարող է հանգեցնել թյուրըմբռնումների և անվստահության:

Անհրաժեշտ է մշակել ավելի համապարփակ և օգտակար ծանուցումների համակարգ՝ հաշվի առնելով ՅՎ-ների մեծ հետաքրքրությունը:

Չկատարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ ծանուցումներ ևս ցանկանում է ստանալ ՅՎ-ների մեծամասնությունը՝ 76.0%-ը, ընդ որում՝ միջին չափի ՅՎ-ներում այս մասնաբաժին ամենամեծն է՝ 81.8%:

Գծապատկեր 72 - (Հարց 4.13.) Ընդունել՞ է ՅՎ-ն այդ գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը, N₂₀₂₄=158, N₂₀₂₅=105

Հարկային մարմնի վարչարարական գործառնությունների մեջ մտնում է հարկ վճարողին ներկայացնել այն կամերալ ուսումնասիրությունների արձանագրությունները, որոնք կազմվել են հարկային մարմնի կողմից: Որքանով են համաձայն ՅՎ-ները կամերալ ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հետևյալ տեսակետների հետ: Գնահատումն իրականացվել է 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը համապատասխանում է «Բոլորովին համաձայն չեմ» և 4-ը՝ «Լիովին համաձայն եմ» տարբերակներին:

Ամենաշատ դրական կարծիքներ արձանագրվել են կամերալ ուսումնասիրությունների ժամանակ հարկ վճարողների փաստարկները հաշվի առնելու հետ կապված՝ 85.1%: Կամերալ ուսումնասիրությունների տեղին լինելու, ինչպես նաև կամերալ ուսումնասիրությունների արձանագրությունների որակի բարելավման հարցերի վերաբերյալ նույնպես ՀՎ-ները դրական կարծիք ունեն:

Այս տվյալները կարող են օգտակար լինել հարկային մարմնի համար՝ կամերալ ուսումնասիրությունների գործընթացը հետազայում բարելավելու համար, հատկապես ուշադրություն դարձնելով տարբեր չափի ՀՎ-ների կարիքներին և ընկալումներին:

Կամերալ ուսումնասիրությունների վերաբերյալ ՀՎ-ների կարծիքների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ բոլոր պնդումների հետ համամիտ ՀՎ-ների մասնաբաժինը հիմնականում պահպանվել է՝ **Գծապատկեր 74**: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների 85.1%-ը համամիտ է, որ հարկային մարմնի աշխատակիցները հաշվի են առնում իրենց փաստարկները: Սա ամենամեծ մասնաբաժինն ստացած պատասխանն է, սակայն 0.5%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Չնայած նվազումը փոքր է, այն nevertheless ցույց է տալիս, որ հարկային մարմնի և ՀՎ-ների միջև հաղորդակցության մակարդակը պահպանվում է բարձր մակարդակում:

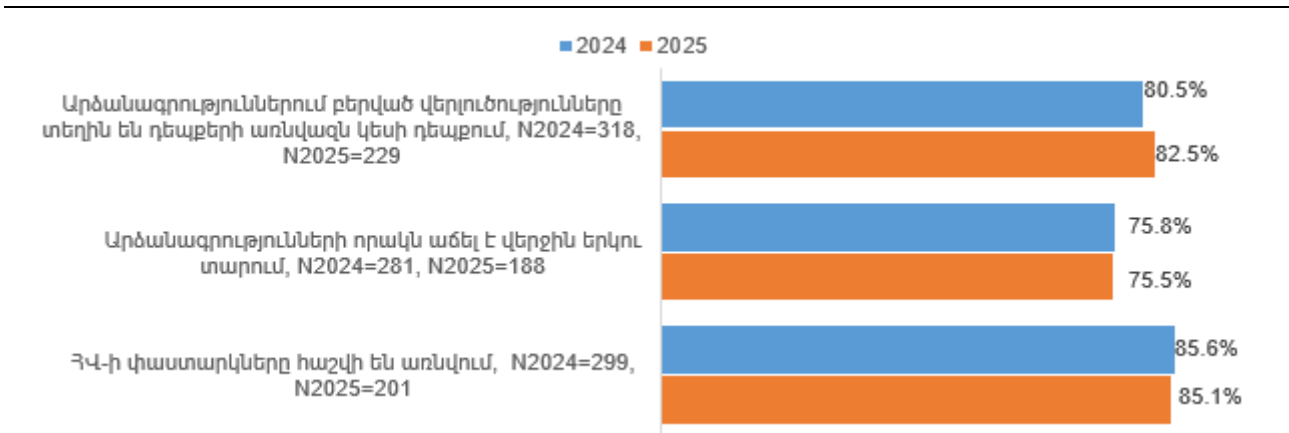
Արձանագրությունների որակի բարելավման հարցում նույնպես գրեթե փոփոխություն չի արձանագրվել: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների 75.5%-ը համամիտ է, որ արձանագրությունների որակն աճել է, ինչը 0.3%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Սա վկայում է հարկային մարմնի աշխատանքի որակի պահպանման մասին: Որակյալ արձանագրությունները շարունակում են կարևոր դեր խաղալ թյուրմբռնումների և վեճերի նվազեցման գործում ՀՎ-ների հետ:

Արձանագրություններում բերված վերլուծությունների տեղին լինելու հարցում ևս նկատվում է դրական տեղաշարժ: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՎ-ների 82.5%-ը համամիտ է այս տեսակետին, ինչը 2.0%-ային կետով ավելի է 2024թ. համեմատ: Սա ցույց է տալիս, որ հարկային մարմինը շարունակում է ավելի ճշգրիտ և համապատասխան վերլուծություններ իրականացնել:

Այս փոփոխությունները կարող են բերել մի շարք օգուտներ, ինչպիսիք են հարկային մարմնի և ՀՎ-ների միջև վստահության մակարդակի բարձրացման պահպանումը, վեճերի և բողոքների քանակի կայունացումը և այլն:

Այս տեսանկյունից հարկային մարմնին կարող ենք առաջարկել շարունակել աշխատակիցների վերապատրաստումը՝ ապահովելու բարձրորակ վերլուծություններ և արձանագրություններ, ինչպես նաև կարելի է ներդնել ՀՎ-ների հետադարձ կապի մեխանիզմներ՝ շարունակական բարելավման համար:

Գծապատկեր 74 - (Հարց 4.16.) Կամերալ ուսումնասիրությունների հետ կապված հետևյալ տեսակետների հետ համամիտ կամ լիովին համամիտ ռեսպոնդենտները

Համանման եղանակով գնահատել ենք նաև հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում գումարների հավաքագրման հարկային ներգործության գործառույթներին վերաբերող տեսակետների մասին ՀՎ-ների մոտեցումները: Ստացված արդյունքները վկայում են այն մասին, որ ՀՎ-ները հիմնականում համամիտ են,

որ հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները հստակ են՝ 78.4%, արդար են 72.3% և հավասարապես կիրառվում են բոլորի նկատմամբ 76.1%: Սա վկայում է, որ ՀՀ-ները հիմնականում բավարարված են հարկային ներգործության գործառնություններով: Գնահատականները որոշակիորեն տարբերվում են՝ կախված ՀՀ-ների չափից:

Հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքների հստակության վերաբերյալ գերփոքր ՀՀ-ները ամենաբարձր գնահատականն են տվել, իսկ փոքր և միջին չափի ՀՀ-ները համեմատաբար ավելի ցածր: Սա կարող է նշանակել, որ գերփոքր ՀՀ-ների համար գործընթացն ավելի պարզ և հասկանալի է, մինչդեռ ավելի մեծ ՀՀ-ները հնարավոր է ավելի բարդ իրավիճակների են հանդիպում:

Հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում գումարների հավաքագրման հարկային ներգործության գործառնությունների վերաբերյալ ՀՀ-ների կարծիքների համեմատական վերլուծությունը 2025թ. և 2024թ. ցույց է տալիս որոշակի նվազում՝ [Գծապատկեր 75](#):

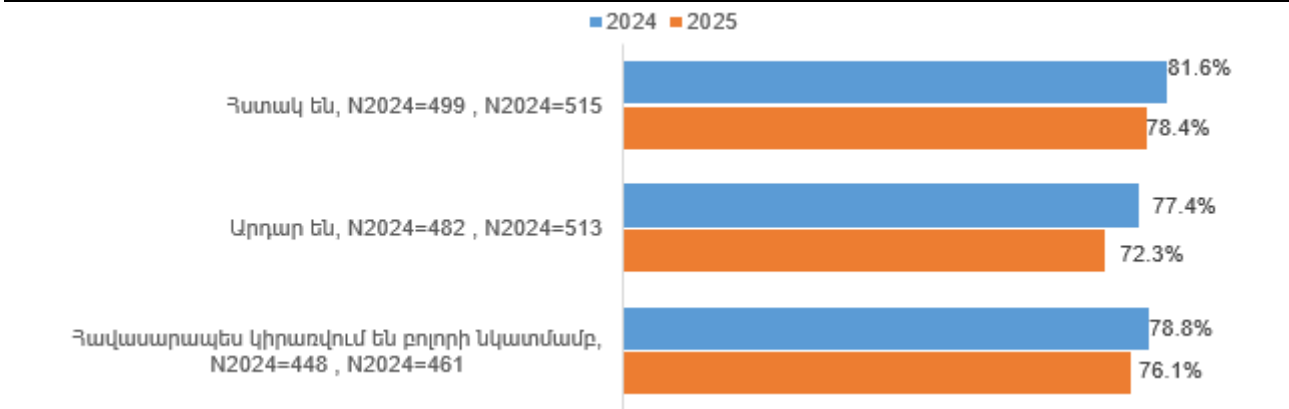
2025թ. հարցման արդյունքում ՀՀ-ների 78.4%-ը համամիտ է, որ հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները հստակ են: Սա ամենամեծ մասնաբաժինն ստացած պատասխանն է, սակայն 3.1%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Այս նվազումը վկայում է, որ հարկային մարմնի կողմից իրականացվող գործընթացների հստակության ընկալումը փոքր-ինչ թուլացել է:

Հարկային պարտավորությունների գանձման աշխատանքների արդարացիության վերաբերյալ նույնպես նկատվում է նվազում: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՀ-ների 72.3%-ը համամիտ է, որ այս աշխատանքներն արդար են, ինչը 5.1%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Սա վկայում է հարկային մարմնի գործողությունների նկատմամբ վստահության որոշակի նվազման մասին:

Հարկային պարտավորությունների գանձման աշխատանքների հավասարաչափ կիրառման հարցում ևս առկա է նվազում: 2025թ. հարցման արդյունքում ՀՀ-ների 76.1%-ը համամիտ է այս տեսակետին, ինչը 2.7%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Սա ցույց է տալիս, որ ՀՀ-ների կողմից հարկային մարմնի անաչառության ընկալումը որոշ չափով թուլացել է:

Կարծում ենք հարկ է շարունակել բարելավել հարկային պարտավորությունների գանձման գործընթացների թափանցիկությունը և հստակությունը, ինչպես նաև ներդնել հարկային պարտավորությունների գանձման գործընթացների մոնիթորինգի և գնահատման համակարգ՝ ապահովելու դրանց արդարությունը և հավասարաչափ կիրառումը:

Գծապատկեր 75 - (Հարց 4.17.) Հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում՝ հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքներին վերաբերող հետևյալ բնորոշումների հետ համամիտ կամ լիովին համամիտ ռեսպոնդենտները

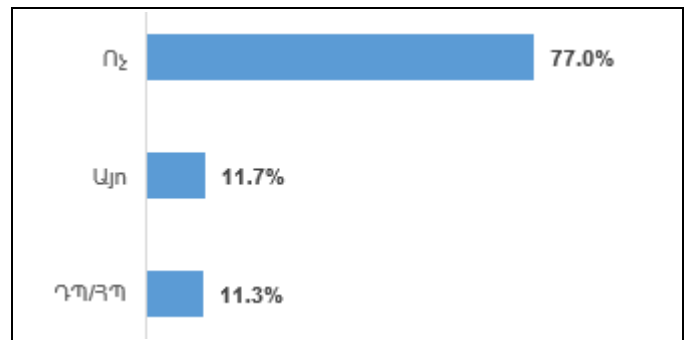
5.5 ՀՎ-ՈՒՄ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ, ԳՈՐԾԱՐԱՐ ԶԵՈԱՆԿԱՐՆԵՐ

Վերլուծության այս ենթաբաժինը ներկայացնում է ՀՎ-ների կողմից հարկային գործառույթների իրականացման պլանավորման և գործարար հեռանկարների մասին տվյալների վերլուծություն, որի համար շատ կարևոր է պարզել՝ արդյո՞ք ՀՎ-ներն ունեն մշակված հարկային ռազմավարություն:

Արդյունքների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ների մեծամասնությունը՝ 77.0%-ը, չունի հարկային ռազմավարություն՝ [Գծապատկեր 76](#):

Հարկային ռազմավարություն ունեցող ՀՎ-ների մասնաբաժինը կազմում է ընդամենը 11.7%: Սակայն այս ցուցանիշը փոփոխվում է ՀՎ-ի չափի մեծացմանը զուգահեռ՝ գերփոքրերի մոտ 11.1%, փոքրերի մոտ 20.4%, իսկ միջինների մոտ՝ 0.0%՝ [Աղյուսակ 65](#): Սա ցույց է տալիս, որ փոքր ՀՎ-ների շրջանում հարկային ռազմավարություն ունենալու հակվածությունը համեմատաբար ավելի բարձր է կամ պատասխանող ռեսպոնդենտները փորձել են ավելի գրագետ երևալ և ներկայացրել են ոչ իրական տեղեկատվություն: Ուշագրավ է, որ բավականին մեծ մասնաբաժին՝ 11.3%-ը, դժվարացել է պատասխանել հարցին: Սա կարող է վկայել այն մասին, որ որոշ ՀՎ-ներ հստակ պատկերացում չունեն, թե ինչ է իրենից ներկայացնում հարկային ռազմավարությունը:

Գծապատկեր 76 - (Հարց 5.2.) ՀՎ-ն ունի՞ հարկային ռազմավարություն, N=600

Թերևս ստացված արդյունքները վկայում են այն մասին, որ ՀՎ-ում գործող ՀՎ-ները դեռևս բավարար ուշադրություն չեն դարձնում հարկային ռազմավարության մշակմանը: Հարկ է նշել, սակայն, որ հարկային ռազմավարության բացակայությունը կարող է հանգեցնել այնպիսի խնդիրների, ինչպիսիք են անկանխատեսելի հարկային պարտավորությունները, հարկային օպտիմիզացիայի հնարավորությունների բաց թողնումը, հարկային ռիսկերի ոչ պատշաճ կառավարում և այլն:

Հարկային մարմինը կարող է նախաձեռնել կրթական և աջակցման ծրագրեր՝ օգնելու ՀՎ-ներին հասկանալ հարկային ռազմավարության կարևորությունը և մշակել այն:

ՀՎ-ների կողմից սեփական ֆինանսական վիճակի գնահատումը 2024թ. և ակնկալիքներն առաջիկա 2 տարիներում՝ ներկայացված են [Գծապատկեր 77](#)-ում:

ՀՎ-ների մեծ մասը (48.0%) նշել է, որ իրենց ֆինանսական գործունեությունը 2024թ.-ին եղել է կայուն: Սա կարող է վկայել տնտեսական որոշակի կայունության մասին: Այնուամենայնիվ, զգալի մասնաբաժին ունեն նաև վատ և շատ վատ արդյունքներ գրանցած ՀՎ-ները (ընդհանուր 21.8%): Միևնույն ժամանակ, լավ և շատ լավ արդյունքներ գրանցած ՀՎ-ների մասնաբաժինը կազմում է 29.2%:

Հետաքրքիր է նկատել, որ գերփոքր ՀՎ-ների մոտ ավելի բարձր է կայուն գործունեություն ունեցողների մասնաբաժինը (49.3%), քան փոքր (34.7%) և միջին (45.5%) ՀՎ-ների մոտ: Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ գերփոքր ՀՎ-ները հնարավոր է ավելի ճկուն են տնտեսական փոփոխություններին արձագանքելու հարցում:

Փոքր չափի ՀՎ-ների շրջանում նկատվում է լավ և շատ լավ արդյունքներ ունեցողների ավելի բարձր մասնաբաժին (36.7%)՝ [Աղյուսակ 66](#), [Աղյուսակ 67](#):

Առաջիկա երկու տարիների վերաբերյալ ՀՎ-ների սպասումներն ընդհանուր առմամբ լավատեսական են: 2024թ. փաստացի արդյունքների հետ համեմատ կայուն վիճակ ակնկալողների մասնաբաժինը կազմում է 30.8%, իսկ լավ և շատ լավ արդյունքներ ակնկալողների մասնաբաժինը՝ 41.7%: Միևնույն ժամանակ, վատ

և շատ վատ արդյունքներ ակնկալողների մասնաբաժինը կազմում է 17.1%: Տվյալ դեպքում փոքր և միջին չափի ՅՎ-ները ավելի լավատես են իրենց հեռանկարների նկատմամբ, քան գերփոքր ՅՎ-ները:

Ընդհանուր առմամբ, տվյալները ցույց են տալիս, որ չնայած նախորդ տարվա որոշակի դժվարություններին, ՅՎ-ները հույս ունեն բարելավել իրենց ֆինանսական վիճակը առաջիկա տարիներին: Սա կարող է վկայել տնտեսական աճի ակնկալիքների և ՅՎ- միջավայրի բարելավման հույսերի մասին:

Նախորդ տարվա ֆինանսական գործունեության գնահատման համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 2025թ. հարցման արդյունքում որոշակի փոփոխություններ են արձանագրվել ՅՎ-ների ֆինանսական վիճակի գնահատականներում: Մասնավորապես, «շատ վատ» (խոշոր կորուստներ) գնահատական տված ՅՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է՝ 6.2%-ից հասնելով 5.5%-ի: Նվազում է արձանագրվել նաև «վատ» գնահատականների դեպքում 20.7%-ից մինչև 16.3%:

Միևնույն ժամանակ, «կայուն» ֆինանսական վիճակ գնահատած ՅՎ-ների մասնաբաժինը փոքր-ինչ նվազել է՝ կազմելով 48.0%՝ նախորդ տարվա 51.7%-ի դիմաց: Դրական փոփոխություն է արձանագրվել «լավ» ֆինանսական վիճակ գնահատած ՅՎ-ների շրջանում, որոնց մասնաբաժինը աճել է 9.2%-ային կետով՝ հասնելով 27.0%-ի: «Շատ լավ» (խոշոր շահույթ) գնահատական տված ՅՎ-ների մասնաբաժինը պահպանվել է նույն մակարդակում 2.2%՝ [Գծապատկեր 77:](#)

Ընդհանուր առմամբ, տվյալները վկայում են, որ թեև ՅՎ-ների մի մասի համար պահպանվել է ֆինանսական կայունության կամ դժվարությունների զգացումը, սակայն միաժամանակ նկատվում է ֆինանսական վիճակի բարելավման միտում, մասնավորապես՝ լավ արդյունքներ արձանագրած ՅՎ-ների թվի աճի հաշվին:

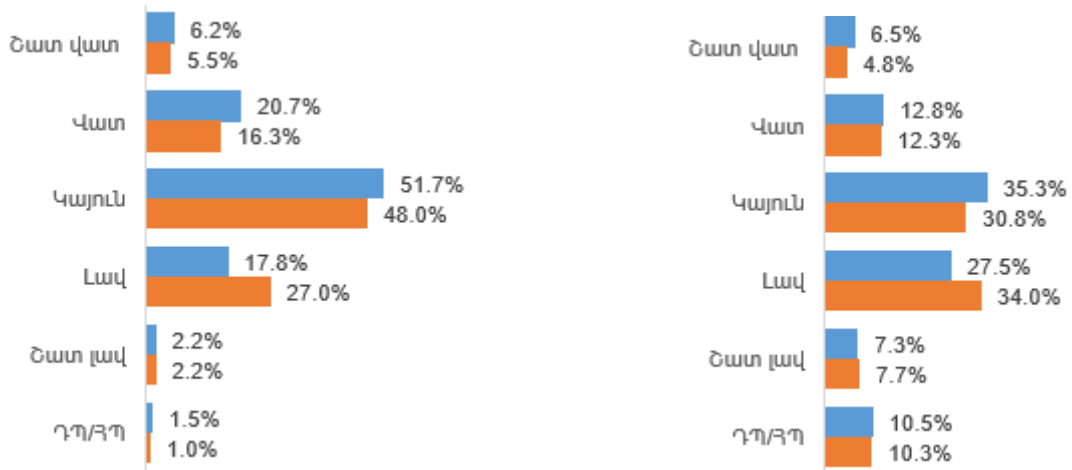
Առաջիկա երկու տարիների ֆինանսական հեռանկարների գնահատման արդյունքները ցույց են տալիս, որ ՅՎ-ների շրջանում ընդհանուր տրամադրվածությունը շարունակում է մնալ համեմատաբար դրական, թեև առկա են որոշ փոփոխություններ: «Շատ վատ» (խոշոր կորուստներ) գնահատական տված ՅՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 1.7%-ային կետով՝ կազմելով 4.8%, իսկ «վատ» (որոշակի կորուստներ) գնահատականների մասնաբաժինը նվազել է 0.5%-ային կետով՝ հասնելով 12.3%-ի:

Միևնույն ժամանակ, «կայուն» ֆինանսական վիճակ կանխատեսող ՅՎ-ների մասնաբաժինը նվազել է 4.5%-ային կետով՝ կազմելով 30.8%: Փոխարենը աճ է արձանագրվել դրական գնահատականների մասով. «լավ» (որոշակի շահույթ) կանխատեսում ունեցող ՅՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 6.5%-ային կետով՝ հասնելով 34.0%-ի, իսկ «շատ լավ» (խոշոր շահույթ) կանխատեսում ունեցող ՅՎ-ների մասնաբաժինը աճել է 0.3%-ային կետով՝ կազմելով 7.7%:

Գծապատկեր 77 - (Յարդ 5.3., 5.4.) Ինչպե՞ս է բնութագրվում ՅՎ-ի ֆինանսական գործունեությունը նախորդ տարում և ի՞նչ ֆինանսական ակնկալիքներ ունի ՅՎ-ն առաջիկա երկու տարիների համար, N=600

■ 2024 ■ 2025

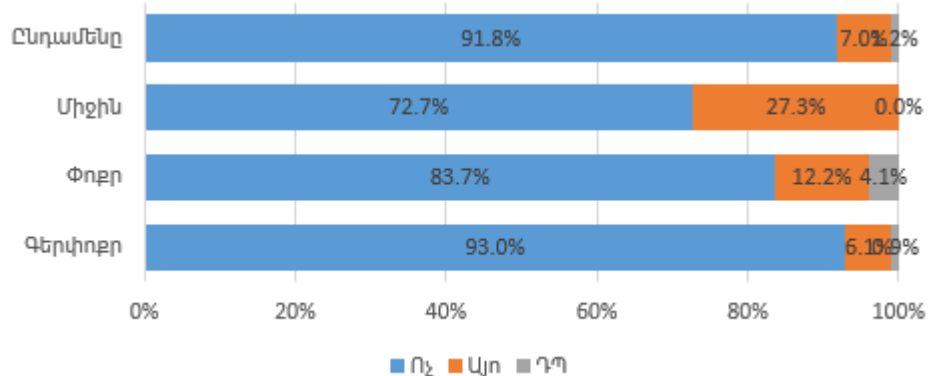
Ֆինանսական գործունեությունը նախորդ տարում Ակնկալիքները առաջիկա երկու տարիների համար

Ընդհանուր առմամբ, տվյալները վկայում են, որ թեև պահպանվում են որոշակի անորոշություններ, ՀՎ-ների զգալի մասը առաջիկա երկու տարիների համար ավելի դրական սպասումներ ունի՝ հատկապես շահութաբերության աճի մասով, ինչը կարող է մատնանշել ՀՎ- միջավայրի նկատմամբ վստահության աստիճանական վերականգնում:

Ռեսպոնդենտներին խնդրել ենք պատասխանել նաև այն հարցին, թե արդյո՞ք նրանք նախկինում մասնակցել են հարկային կամ մաքսային վարչարարության վերաբերյալ նմանատիպ հարցման [Գծապատկեր 78](#): Ըստ ստացված արդյունքների՝ հարցվածների միայն 7.0%-ն է նախկինում մասնակցել նմանատիպ հարցման:

Գծապատկեր 78 - (Հարց 5.7) Արդյո՞ք նրանք նախկինում մասնակցել եք հարկային կամ մաքսային վարչարարության վերաբերյալ նմանատիպ հարցման, N=600

5.6 ՖԻՔ ԱՐՅՈՒՆՆԵՐ

Հարցումների փուլի ավարտից հետո անցկացվել են ֆոկլուս խմբային քննարկումներ երեք խումբ ՀՎ-ների հետ՝ ընդհանուր հարկման համակարգի, շրջանառության հարկի և միկրոձեռնարկատիրության համակարգերում գործողների մասնակցությամբ: Այս փուլում քննարկվել են հարցումների ընթացքում արձանագրված հիմնական խնդիրները, որոնք վերաբերում են հարկային օրենսդրությանը, վարչարարությանը, վերահսկողության գործընթացներին, թվային համակարգերին և հարկ վճարողի սպասարկմանը:

Ֆոկլուս խմբային քննարկումները ցույց են տվել, որ հարկային վարչարարության թվայնացումը և բարեփոխումները ընդհանուր առմամբ ընկալվում են դրական, մինչդեռ դրանց գործնական կիրառումը որոշ դեպքերում ուղեկցվում է տեխնիկական և կազմակերպչական խնդիրներով:

Օրենսդրական խնդիրներ

Հարցվող երեք խմբերում էլ, որպես օրենսդրական հիմնական խնդիր ներկայացվել են հարկման հատուկ համակարգերում կատարված օրենսդրական վերջին փոփոխությունները, մասնավորապես՝ նշվել է, որ վերջին օրենսդրական փոփոխություններն ի սկզբանե ներկայացվում էին որպես հարկերի դրույքաչափերի կրճատման ուղղված քայլեր: Մինչդեռ, հաճախ հնարավոր չի լինում ապահովել ծախսերը հիմնավորող փաստաթղթերը, մասնավորապես՝ գյուղացիներից և միկրոձեռնարկատերերից ձեռք բերված ապրանքների իրացման մասով, ինչի արդյունքում հնարավոր չի լինում նվազեցնել կատարված ծախսերը:

Միևնույն ժամանակ, օրենսդրական փոփոխությունները մեծ հարկային բեռ են ավելացրել մասնագիտական գործունեությամբ զբաղվող հարկ վճարողների համար: Մատնանշվել է անհավասար վերաբերմունք այլ մասնագիտական ծառայությունների համեմատ, մասնավորապես՝ ընդգծելով SS ոլորտի կազմակերպությունների և աշխատակիցների հարկային արտոնությունները: Չնայած այն հանգամանքին, որ շրջանառության հարկը ենթադրում է պարզեցված հաշվառում, այժմ այն բավականին բարդ է:

Առհասարակ, բացասական են գնահատվում օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները, ինչը նվազեցնում է ՀՎ-ի կանխատեսելիությունը, կարճաժամկետ և միջնաժամկետ պլանավորումը: Բացասական են գնահատվում նաև օրենսդրության մեջ տեղ գտած բազմաթիվ բացառությունները, ինչպես նաև ընդհանրական սահմանումները (օրինակ՝ «համանման ծառայություններ» արտահայտությունը), որոնք դժվար ընկալելի են հատկապես փոքր չափի ՀՎ-ների համար:

ԱԱՀ-ի ետվերադարձի խնդիրներ

Ըստ ՖԻԶ մասնակիցների, խնդրահարույց է, վերջին շրջանում ԱԱՀ դեբետների վերադարձի գործընթացը: Մասնավորապես նշվում է ռիսկայնության հիմքով գործընթացի երկարաձգման մասին՝ առանց հիմնավորելու ռիսկայնությունը: Միևնույն ժամանակ, ստեղծվում են արհեստական խնդիրներ, ինչպիսիք են, օրինակ, գործընկերոջ կողմից ԱԱՀ-ն վճարած չլինելու դեպքում վերադարձի մերժումը և այլն:

Էլեկտրոնային համակարգեր

ՖԻԶ մասնակիցների կողմից բարձր են գնահատվում ՊԵԿ կողմից մատուցվող Էլեկտրոնային ծառայությունները, սակայն, առկա են որոշ խնդիրներ, որոնց լուծումն Էապես կբարելավի դրանց որակն ու օգտակարությունը: Մասնավորապես, մատնանշվել են համակարգերում առկա տեխնիկական այնպիսի խնդիրներ, ինչպիսիք են ամսվա որոշակի օրերին ծանրաբեռնվածության պատճառով ծրագրի խափանումները:

Չնայած դրական է գնահատվել Էլեկտրոնային հաշիվների դուրս գրման նոր համակարգը, այնուամենայնիվ, սերվերների ծանրաբեռնվածության պատճառով համակարգի հնարավորությունները նվազեցվել են, ինչը Էական խնդիրներ է առաջացնում (տվյալների սահմանափակ հասանելիություն, արտածման դժվարություններ, խմբագրման անհնարինություն) բոլոր հաշվապահների առօրյա աշխատանքում:

Մեկ այլ խնդիր է առաջացրել աշխատանքային պայմանագրերի Էլեկտրոնային համակարգը՝ կապված աշխատակիցների Էլեկտրոնային ստորագրությունների ապահովման, ինչպես նաև աշխատաժամանակի չափման տարբեր միավորների լրացման հնարավորության հետ:

QR կոդերի և դրոշմապիտակների համակարգերի ներդրումը հանրային սննդի ոլորտի կողմից գնահատվել է որպես վարչարարական բեռի ավելացում, որտեղ պահանջները գործնականում դժվար իրագործելի են:

Նշվել են նաև համակարգի փոքր տեխնիկական խնդիրների մասին, ինչպիսիք են՝ ԱՏԳ կոդերի լրացման, File online համակարգում լիազորի գրանցման խնդիրները և այլն:

ՖհԵ-ների կողմից որպես առաջարկ նշվում է հարկային և մաքսային համակարգերի փոխգործելիության անհրաժեշտության մասին, ինչը հնարավորություն կտա ավտոմատ կերպով նախալրացնել մի շարք տվյալներ:

Հարկ վճարողի սպասարկում

ՖհԵ մասնակիցների կողմից բարձր է գնահատվում հարկ վճարողների սպասարկման բաժիններում մատուցվող ծառայությունների որակը, ինչպես նաև հարկ վճարողների նկատմամբ ՊԵԿ աշխատակիցների վերաբերմունքը: Վերջին տարում սակայն, դժգոհություն է առաջացնում դրոշմապիտակների տրամադրման գործընթացը, որը նախկին երկու օրվա փոխարեն տևում է յոթ օր, միևնույն ժամանակ, սահմանափակվել են տրամադրվող դրոշմապիտակների քանակը:

ՖհԵ մասնակիցները հեռախոսազանգերի կենտրոնից ակնկալում են բարձրացված խնդիրների լուծումներ (ինչպես դա արվում էր նախկինում), ավելի սպառիչ և կոնկրետ պատասխաններ, քան օրենսդրության կետերին հղումները կամ այլ ստորաբաժանմանը ուղղորդումը:

Հարկ վճարողների իրազեկում

ՖհԵ մասնակիցները կարևորում են ինչպես օրենսդրական փոփոխությունների վերաբերյալ նախապես քննարկումներն ու իրազեկումները, այնպես էլ ընթացիկ իրազեկումները: Մասնավորապես միկրոձեռնարկատիրության համակարգում գործող հարկ վճարողների համար կարևոր է հնարավորինս պարզ և գործնական ուղեցույցների հրապարակումը, կայք էջի պարզեցումը:

Ընդհանուր առմամբ ՖհԵ մասնակիցների կողմից ընդգծվել է կայքում տեղադրված ուղեցույցների թարմացման խնդիրը, ինչպես նաև իրազեկման թերթիկների հրապարակումը: Հարկ է նկատի ունենալ, որ վերջին անգամ իրազեկման թերթիկները հրապարակվել են հունիս ամսին:

Չնայած այն հանգամանքին, որ համակարգում կան հրապարակված իրազեկման մի շարք թերթիկներ, որոնք ըստ էության ծածկում են հաճախ հանդիպող հիմնական հարցերը, այնուամենայնիվ, հաշվի առնելով, որ դրանց օգտակարությունը բարձր է գնահատվում հարկ վճարողների կողմից, անհրաժեշտ է ուշադրության կենտրոնում պահել հաճախ հանդիպող հարցերը և պարբերաբար թարմացնել իրազեկման թերթիկները:

Հարկային ստուգումներ և վերահսկողություն

ՖհԵ մասնակիցները նշում են վերջին տարիներին ստուգող տեսուչների վերաբերմունքի և մոտեցումների դրական փոփոխությունների մասին:

Հսկիչ գնումների մասով հարկ վճարողների կողմից բարձրաձայնվում են ՀԴՄ կտրոն չտպելու համար արհեստականորեն «բարենպաստ» պայմանների ստեղծման դեպքերի մասին:

ՖհԵ մասնակիցների կողմից բարձրաձայնվում է նաև կամերալ ուսումնասիրության ծանուցմանը պատասխանելուց հետո պարբերաբար նույնաբովանդակ ծանուցումներ ստանալու մասին:

ՖհԵ մասնակիցների մոտ ձևավորվել է ՊԵԿ ներքին հաղորդակցության խնդիրների վերաբերյալ ընկալում հաշվի առնելով, որ, ըստ իրենց, հնարավոր է Օպերատիվ հետախուզության վարչության երկու տարբեր ստորաբաժանումների կողմից միաժամանակ ստուգումների իրականացում:

Ստուգողները երբեմն թերախում են ՀԾ-ի, Excel-ի գիտելիքներից և հարկ վճարողներից են պահանջում հաշվետվությունների դուրս բերումը:

Խտրական մոտեցման ընկալում

Ֆոկուս խմբային քննարկումների ընթացքում բազմիցս ընդգծվել է, որ հարկային վարչարարության մեջ առկա է խտրական մոտեցման ընկալում, որը պայմանավորված է օրենքի ընտրողական կիրառմամբ, սուբյեկտիվ որոշումներով և ներքին համակարգման պակասով: Ըստ նրանց, նույնատիպ խախտումների դեպքում տարբեր հարկ վճարողների նկատմամբ կիրառվում են տարբեր գործիքներ՝ սկսած նախնական զգուշացումից մինչև անմիջական քրեական վարույթ:

Մասնակիցների կարծիքով խտրական մոտեցման խնդիրը առավել սուր է փոքր և միջին չափի ՅՎ-ի համար և էապես նվազեցնում է հարկային համակարգի նկատմամբ վստահությունը:

ՅՂՄ-ներ, անկանխիկ վճարումներ և տուգանքներ

ՅՂՄ-ների կիրառման հետ կապված խնդիրները վերաբերում են անկանխիկ վճարումների ընթացքում ՅՂՄ սարքի տեխնիկական խախտումներով պայմանավորված խախտումների արձանագրմանը: ՖԻԶ մասնակիցների կողմից առաջարկվում է նմանատիպ դեպքերում եկամուտները ամբողջությամբ հայտարարագրելու պարագայում, ՅՂՄ կտրոնի բացակայությունը չդիտարկել որպես խախտում:

Միջազգային բեռնափոխադրողները նշել են, որ իրենց ծախսերի զգալի մասը իրականացվում է ՅՂ տարածքից դուրս, և դրանց համար փաստաթղթային հիմք ներկայացնելը հաճախ անհնար է: Արտերկրում իրականացվող ծախսերի կտրոններում նշվում է մեքենայի համարանիշը, այլ ոչ թե կազմակերպության ՅՎՀՀ-ն, մինչդեռ հարկային մարմինը պահանջում է ՅՎՀՀ-ով փաստաթղթեր:

Մասնակիցների կարծիքով՝ տուգանքների չափերը չեն հաշվի առնում ՅՎ-ի չափը և խախտման բնույթը, ինչի արդյունքում բարեխիղճ ՅՎ-ները հայտնվում են ավելի խոցելի դիրքում:

5.7 ՀԱՍԱԴՐԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ՆԱԽՈՐԴ ՀԵՏԱՉՈՏՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

Սույն հետազոտությունը հիմնականում համադրելի է Նախորդ հետազոտության հետ: Այդուհանդերձ հիմք ընդունելով ժամանակի հրամայականն ու որոշակի բարելավման անհրաժեշտությունը՝ իր մեջ կրում է որոշակի փոփոխություններ: Հարցաշարում իրականացվել են հետևյալ փոփոխությունները.

1. **Հարցաշարից հանվել են՝** օրինապահ հարկ վճարողին վերաբերող բոլոր հարցերը, հարկային բարեփոխումների վերաբերյալ հարցը, ՅՎ-ների տեղեկացվածության վերաբերյալ հարցը առ այն, որ հարկային ստուգումների շրջանակում հարկային մարմնի կողմից կազմվող՝ հարկային օրենսգրքով նախատեսված փաստաթղթերը ստանում են անձնական գրասենյակի միջոցով, հարկային պարտավորությունների կատարման համար էլեկտրոնային ծառայությունների համակարգի օգտակարության հարցը, հարցն առ այն, թե հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորությունը որքանով է պարզեցնում հարկային պարտավորությունների կատարումը, հարկային մարմնի կողմից կամերալ ուսումնասիրությունների իրականացման, ծանուցումների և դրանց գծով հետագա գործողությունների գործառնության, սահմանված ժամկետում հարկերի վճարումը ուշացնելու պարագայում դրանց հավաքագրման գծով ծանուցումների, ներգործության միջոցների կիրառման ընթացակարգի, հարկային իրավախախտումների դեպքում վարչական վարույթների իրականացման հեշտ կամ դժվար լինելու մասին հարցերը, հեռախոսազանգերի կենտրոնի իրազեկման թերթիկների վերաբերյալ հարցը, հարկային մարմնից տեղեկատվության ստացման Նախընտրելի եղանակների մասին հարցը, ՊԵԿ-ի կողմից Նոր ծառայությունների մատուցման և առկա ծառայությունների՝ Նոր որակով մատուցման մասին հարցերը:
2. **Ավելացվել են Նոր հարցեր.** անձնական հաշվի քարտի, հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորության, ինչպես նաև տաքսի ծառայության հարկային հավելվածի օգտակարության, որակի և բարելավման անհրաժեշտության մասին, ՊԵԿ-ի կայքում տեղադրված շրջանառության հարկի հաշվիչի մասին, ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի կողմից մասնակիցների հետ հետադարձ կապի ապահովման և ուսումնական կենտրոնում լսարանների՝ Նյութատեխնիկական բազայով ապահովվածության մասին, ՊԵԿ սոցիալական հարթակում մեկնաբանություն գրելու մասին, թեմատիկ ուսումնասիրության մասին, ՊԵԿ-ից յուրաքանչյուր ամիս չկատարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ ծանուցումներ ստանալու մասին, Նախկինում հարկային կամ մաքսային վարչարարության վերաբերյալ հարցման մասնակցած լինելու մասին հարցերը:
3. **Փոփոխության են ենթարկվել հետևյալ հարցերը.** Նախկինում ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացավարների պրոֆեսիոնալության և հարցերին հստակ պատասխաններ տալու ունակության վերաբերյալ հարցը ներկայացված էր մեկ հարցի, այժմ՝ 2 առանձին հարցերի տեսքով, Նախկինում ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացների օգտակարություն ու արդյունավետությունը գնահատվում էր ի համեմատ համանման ծառայություն մատուցող

մասնավոր ոլորտի դասընթացների, այժմ պարզապես գնահատվում է ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացների օգտակարությունն ու արդյունավետությունը:

Վերոնշյալ 3 խումբ հարցերի համար համեմատական վերլուծություն չի իրականացվել՝ հանված և նոր հարցերի պարագայում հարցի բացակայության, իսկ փոփոխված հարցերի դեպքում համադրելի չլինելու հիմքով:

6 ԵԶՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ամփոփելով հետազոտության արդյունքները և դրանց փոփոխությունները նախորդ հետազոտության արդյունքերի նկատմամբ կարելի է եզրակացնել, որ հարցվածների գնահատականները հարկային վարչարարության ընթացիկ վիճակի և շարունակական բարեփոխումների նկատմամբ ընդհանուր առմամբ դրական են: Այնուամենայնիվ, կան կարծիքների էական տարբերություններ՝ կախված ռեսպոնդենտների չափից: Մասնավորապես, հարկային վարչարարությունը, ի տարբերություն գերփոքր և փոքր ընկերությունների, շատ ավելի դրական են գնահատում միջին չափի հարկ վճարողները (շրջանառությունը՝ 500 մլն դրամից 1.5 մլրդ դրամ), որոնք, ըստ էության, ավելի շատ են շփվում հարկային մարմնի հետ և զգում վարչարարության բարեփոխումների արդյունքները: Հետազոտության ընթացքում կատարված հիմնական եզրահանգումներն ու առաջարկությունները ներկայացված են ստորև:

1. Հարցված ՀՎ-ների 58.3%-ը գտնում է, որ ՊԵԿ հարկային մարմնի վերաբերմունքը հարկ վճարողների նկատմամբ վերջին տարվա ընթացքում դրականորեն է փոխվել: Ընդ որում, դրական պատասխանների մասնաբաժինն ավելի բարձր է միջին չափի ՀՎ-ների շրջանում՝ 81.8%:
2. Բավականին ուշագրավ փաստ է, որ հարցված ՀՎ-ների 81.0%-ը հարկերն ազնվորեն վճարելու դրդապատճառների շարքում հատկապես կարևորել են «Որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը», որին հաջորդում է «Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում»՝ 63.2%: 2024թ. համեմատ ամենամեծ չափով աճել է «Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում» գաղափարը կարևորողների մասնաբաժինը՝ 45.3%-ից մինչև 63.2% (17.8%-ային կետով): Այս փոփոխությունը կարող է վկայել հարկային վարչարարության նկատմամբ վստահության բարձրացման մասին: Որոշակի տարբերություններ կան՝ կախված ռեսպոնդենտների սեռից. տղամարդկանց համեմատ ստուգման ենթարկվելու, ինչպես նաև հարկերը չվճարելու կամ ուշ վճարելու հետ կապված տույժերի և տուգանքների կիրառման վախը կանանց կողմից ավելի է կարևորվել:
3. ՀՎ-ների կարծիքը հարկային եկամուտների առաջնահերթ ուղղման ոլորտների վերաբերյալ պահպանել է նախորդ տարվա ընդհանուր միտումը: Մասնավորապես, առաջնային ոլորտներն են՝ պաշտպանությունը՝ 69.5%, կրթությունը՝ 59.0% և առողջապահությունը՝ 41.0%:
4. ՀՎ-ների կողմից բավականին բարձր է գնահատվել ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հարկային ծառայությունների օգտակարությունը, ընդ որում ծառայությունների օգտակարությունը զգալիորեն բարելավվել է 2024թ. համեմատ: Գրեթե բոլոր ծառայությունների օգտակարությունը դրական գնահատած ՀՎ-ների մասնաբաժինն աճել է, բացառությամբ «Ռոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգի», որի օգտակարության դրական գնահատականը նվազել է համապատասխանաբար 2.2%-ային կետով: Ամենամեծ դրական փոփոխությունները գրանցվել է «Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգի»՝ 10.6%-ային կետով: Այս փոփոխությունը վկայում է, որ ՀՀ ՊԵԿ-ը առաջընթաց է գրանցել հատկապես հետադարձ կապի տեղեկատվության տրամադրման ոլորտներում: Այնուամենայնիվ, ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտության վերաբերյալ հարցին ի պատասխան ամենամեծ մասնաբաժնով ՀՎ-ները բարձրաձայնել են էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգի՝ 73.4% և Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի բարելավման անհրաժեշտության մասին՝ 70.7%:
5. ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը բավարար գնահատած ՀՎ-ների մասնաբաժինը նախորդ տարվա համեմատ դրսևորել է աճի միտում, իսկ լավ կամ շատ լավ գնահատականները որոշ ծառայությունների դեպքում նվազել են: Մատուցվող ծառայությունների որակի տեսանկյունից ամենաբարձր գնահատականը ստացել են Հարկային օրացույցը և էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգը:

6. Ուեսպոնդենտները բավականին բարձր են գնահատել հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքների որակը: Ընդ որում ամենաբարձր գնահատականը պատերին առկա տեղեկատվության թարմացումը:
7. Վերջին երեք տարիների ընթացքում հարկային մարմնի կողմից նախաձեռնված վարչարարության բարելավման միջոցառումները ՀՎ-ների մեծամասնությունը՝ 55.1%-ը, դրական կամ խիստ դրական է գնահատել, որը սակայն 5.4%-ային կետով ցածր է նախորդ տարվա ցուցանիշից: 26.3%-ը գնահատել է միջոցառումները որպես «ոչ դրական, ոչ բացասական»: Բացասական գնահատականները համեմատաբար քիչ են՝ ընդամենը 10.5%:
8. Հայտարարագրերը ներկայացնելու և առցանց ծանուցումներ ստանալու նպատակով Բջջային հավելվածի մշակումը օգտակար են համարել հարցվածների 76.0%-ը, ինչը 5.5%-ային կետով պակաս է նախորդ տարվա ցուցանիշից: Անկախ ցուցանիշի որոշակի նվազումից՝ պետք է նշել, որ այն դեռևս մնում է խիստ արդիական:
9. Հարկային համակարգի տարրերի գնահատման տեսանկյունից ամենաբարձր գնահատականը ստացել են հարկային մարմնի հուսալիությունը և հարկային ստուգումների ընթացակարգերը: Այդուհանդերձ 2024թ. համեմատ հարկային համակարգի բոլոր տարրերի վերաբերյալ լավ կամ շատ լավ գնահատականները նվազել են:
10. Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ընդհանուր առմամբ ՀՎ-ների մեծ մասը՝ 65.2%-ը, դրական է գնահատում հարկային վարչարարություն իրականացնողների պրոֆեսիոնալիզմը:
11. Ինչ վերաբերում է հարկային օրենսդրության մեջ ՀՎ-ների գործունեությանն առավելապես խանգարող խնդիրներին, ըստ ստացված տվյալների՝ առաջատար խնդիրն այս անգամ հարկերի դրույքաչափերն են՝ 35.0% ՀՎ-ներ են նշել այդ մասին: Այս խնդիրն առավել արտահայտված է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում (36.1%), սակայն նշանակալի է նաև փոքր (24.5%) և միջին չափի ՀՎ-ների համար (27.3%): Սա վկայում է այն մասին, որ հարկային բեռի հարցը շարունակում է մնալ ՀՎ-ների գործունեության վրա առավել մեծ ազդեցություն ունեցող գործոններից մեկը, հատկապես՝ փոքր ՀՎ-ների համար:
12. Հարցվածների ընդամենը 8.5%-ն է օգտվել ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ծառայություններից: Միևնույն ժամանակ, այստեղ ևս նկատվում է ՀՎ-ների չափով պայմանավորված տարբերություն: Գերփոքր ՀՎ-ների ընդամենը 8.3%-ն է մասնակցել ՊԵԿ դասընթացներին, փոքր ՀՎ-ների շրջանում այդ ցուցանիշը կազմում է 8.2%, իսկ միջին չափի ՀՎ-ների մոտ այն զգալիորեն բարձր է՝ 18.2%: Այս միտումը կարող է պայմանավորված լինել այն հանգամանքով, որ միջին չափի ՀՎ-ների հարկային պարտավորություններն ավելի բարդ են, ինչի արդյունքում առաջանում է լրացուցիչ գիտելիքների անհրաժեշտություն:
13. Ստացված տվյալները ցույց են տալիս, որ հարցված ՀՎ-ներից 69.7%-ի մոտ 2024-2025թթ. ընթացքում հարկային ստուգում չի իրականացվել, ինչը 7.3%-ային կետով ավելի է նախորդ տարվա ցուցանիշից: Հարկային ստուգումների դրական կողմերի մեջ ամենահաճախ նշվածը սեփական սխալները տեսնելն ու ուղղելն է (54.3%): ամենահաճախ նշվող խնդիրներն են «Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը» (25.7%) և «Խուճապի հարուցումը հարկային տեսուչի կողմից» (23.7%): Սա վկայում է, որ հարկային ստուգումների ընթացքում ՀՎ-ների մի մասը շարունակում է զգալ հոգեբանական ճնշում և անվստահություն, ինչը կարող է բացասաբար անդրադառնալ ստուգումների արդյունավետության և համագործակցության վրա:
14. ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրությունները ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա իրականացնելու մասին տեղյակ է ՀՎ-ների 56.0%-ը, ինչը 2.7%-ային կետով պակաս է 2024թ. ցուցանիշից: ՀՎ-ների 75.3%-ը համամիտ է, որ ռիսկայնության ցուցանիշների միջոցով գնահատման գործընթացն իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ: Ծանուցում ստացած ՀՎ-ների մեծամասնությունը (62.8%) ընդունում է ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը: Այդուհանդերձ հարկային ռիսկերի մասին ծանուցումներ ստացած ՀՎ-ների թիվը 2024թ. հարցման արդյունքներով նվազել է 8.8%-ային կետով:
15. Հարցին, թե ինչպես են գնահատում իրենց նախորդ տարվա ֆինանսական վիճակը, ՀՎ-ների 48.0%-ը գնահատում է կայուն, իսկ 29.2%-ը լավ կամ շատ լավ, նախորդ տարվա համապատասխանաբար 51.7% և 20%-ի փոխարեն: Հետաքրքիր է նկատել, որ գերփոքր ՀՎ-ների մոտ ավելի բարձր է կայուն գործունեություն ունեցողների մասնաբաժինը (49.3%), քան փոքր (34.7%) և միջին (45.5%) ՀՎ-ների մոտ: Սա կարող է պայմանավորված լինել նրանով, որ գերփոքր

ՀՎ-ները հնարավոր է ավելի ճկուն են տնտեսական փոփոխություններին արձագանքելու հարցում:

16. Հարցված ՀՎ-ների շրջանում էականորեն կրճատվել է հաշվապահի հաստիք ունեցող ՀՎ-ների մասնաբաժինը՝ 11.2%-ային կետով: Հաշվապահության արտապատվիրակումը մնում է ամենատարածված տարբերակը բոլոր չափերի ՀՎ-ների համար: Հաշվի առնելով որ թե հարցված ՀՎ-ների և թե ՀՀ-ում գործող ՀՎ-ների մեծամասնությունը գերփոքր ՀՎ-ի խմբից է, տրամաբանական է, որ վերջիններիս համար հաշվապահության արտապատվիրակումը առավել մատչելի է և քիչ ծախսատար:
17. ՊԵԿ-ի կողմից խտրականության դրսևորման վերաբերյալ ՀՎ-ների կարծիքների համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ ՀՎ-ների մեծամասնությունը կարծում է, որ ՊԵԿ-ը որևէ հիմքով խտրականություն չի դրսևորում: Սեփականատիրոջ/հիմնադրի/տնօրենի սեռի հիմքով խտրականության դրսևորման գաղափարը ժխտել է ՀՎ-ների 92.3%-ը, ինչը 0.3%-ային կետով պակաս է 2024թ. համեմատ: Մտահոգիչ է, որ ընկերության ծագման, խորհրդի կազմի և ընկերության չափի հիմքով խտրականության դրսևորումների հետ համաձայնողների մասնաբաժինն աճել է:
18. Ընդհանուր առմամբ, հարցված ՀՎ-ների մեծամասնությունում (66.7%) կանանց մասնաբաժինը ղեկավար կազմում կազմում է մինչև 25%: Սա վկայում է այն մասին, որ ՀՎ-ների ղեկավար պաշտոններում կանայք դեռևս թերներկայացված են: Սակայն հետաքրքիր է նշել, որ ՀՎ-ների 27.5%-ում կանանց մասնաբաժինը ղեկավար կազմում կազմում է 75–100%: Այդուհանդերձ հարցման փուլում պարզ դարձավ, որ մի շարք դեպքերում, թեպետ ԱԶ-ն գրանցված է կնոջ անունով, այդուհանդերձ այն ղեկավարվում և կառավարվում է տղամարդու կողմից, ինչը մեր հասարակության առանձնահատկություններից է:

Անհրաժեշտ է իրականացնել ՀՎ-ների բարձրաձայնված խնդիրների մեղմանն ուղղված որոշ միջոցառումներ, ինչի շրջանակներում, առաջարկվում է.

1. ՊԵԿ հաղորդակցության և իրազեկումների տեսանկյունից հաշվի առնել հետազոտության արդյունքում վեր հանված ընկալումները և իրազեկումներն իրականացնել տարբերակված և թիրախային մոտեցմամբ հարկ վճարողների տարբեր թիրախային խմբերի համար՝ ՊԵԿ գործելաոճը, բարեփոխումներն ու առկա կարգավորումներն ավելի թափանցիկ և հասանելի դարձնելու համար: Մասնավորապես, անհրաժեշտ է հաշվի առնել հետևյալ հանգամանքները՝
 - Հարցվածների գերակշիռ մասը հարկերն ազևկորեն վճարելու դրդապատճառների շարքում կարևոր է համարում որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը, ինչպես նաև վստահությունը, որ բոլորին հավասար են վերաբերվում:
 - Իրազեկվածության խնդիրն առավել տեսանելի է գերփոքր ՀՎ-ների շրջանում, հատկապես, կապված օրենսդրության հստակության և մատչելիության հետ: Արդյունավետ կլինի հաճախ հանդիպող խնդիրների և ստանադարտ գործառնությունների վերաբերյալ պարզեցված ուղեցույցերի մշակումը:
 - ՀՎ-ների 84.5%-ը կարծում է, որ ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու հսկողությունը նպաստում է հասարակության վստահության բարձրացմանը և կարևորում արդար մրցակցության ապահովման ուղղությամբ ՊԵԿ-ի ձեռնարկած քայլերը: Միևնույն ժամանակ վստահությունը, որ ՊԵԿ կողմից բոլոր ՀՎ-ները հավասարապես են պատժվում, էականորեն նվազել է: Ուստի անհրաժեշտ է հանրությանը պարբերաբար իրազեկել ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեության դեմ պայքարի շարունակական ուժեղացման վերաբերյալ, ինչը կարող է նպաստել արդար մրցակցային միջավայրի ձևավորմանը և ՀՎ-ների վստահության հետագա ամրապնդմանը ՊԵԿ-ի նկատմամբ:
 - Ցածր է ՊԵԿ-ի կողմից վերջին շրջանում առցանց հասանելի դարձրած գործիքների և ռեսուրսների (Շրջանառության հարկի հաշվիչ, հարկային ձեռնարկներ, իրազեկման թերթիկներ և այլն) վերաբերյալ ռեսպոնդենտների իրազեկվածությունը:
2. ՊԵԿ կայքն անհրաժեշտ է կատարելագործել՝ այն դարձնելով ավելի հարմար օգտագործման համար (user-friendly), ինչը կապահովի կայքում ներկայացված տեղեկատվության, ինչպես նաև տեղադրված ուղեցույցների և մյուս գործիքների հասանելիությունն ու արդյունավետ օգտագործումը:
3. Հարկեր վճարելու մոտիվացիան բարձրացնելու տեսանկյունից անհրաժեշտ է հաշվի առնել հավաքագրված եկամուտների բաշխման ուղղությունների վերաբերյալ ՀՎ-ների նախապատվությունները, մասնավորապես ընդգծելով վճարած հարկերի և պաշտպանության, կրթության և առողջապահության ուղղությամբ պետության կողմից իրականացվող ծախսերի կապը:

4. Անհրաժեշտ է նվազագույնի հասցնել օրենսդրության փոփոխությունների հաճախականությունը, հաշվի առնելով, որ այն նվազեցնում է ՀՎ-ի կանխատեսելիությունը, կարճաժամկետ և միջնաժամկետ պլանավորումը: Անհրաժեշտ է փոփոխությունները իրականացնել դրանց ազդեցության մանրամասն վերլուծության արդյունքում՝ հնարավորինս բացառելով դրանցում հետագա փոփոխություններ իրականացնելու անհրաժեշտությունը:
5. Անհրաժեշտ է նաև ապահովել ՊԵԿ կայքում տեղադրված ուղեցույցերի թարմացումը՝ ՊԵԿ-ը, որպես տեղեկատվության ստացման առաջնային և հուսալի օղակ պահպանելու նպատակով:
6. Հաշվի առնելով Բջջային հավելվածի բարձր պահանջարկը՝ անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռնարկել դրա մշակման ուղղությամբ, ինչը ևս կարող է նպաստել հարկային կարգապահության բարձրացմանը:
7. Հաշվի առնելով, որ ՀՎ-ների դժգոհությունը ՊԵԿ էլեկտրոնային ծառայություններից հիմնականում պայմանավորված է համակարգի ծանրաբեռնվածությամբ՝ անհրաժեշտ է հետևողականորեն թարմացնել ՊԵԿ ՏՏ հզորությունները (էլեկտրոնային համակարգերն ու սերվերային տնտեսությունը)՝ թվային ծառայությունների անխափան աշխատանքն ապահովելու նպատակով:
8. Հաշվի առնելով, որ ՊԵԿ-ից ծանուցումներ ստանալու ամենանախընտրելի մեթոդները հանդիսանում են էլեկտրոնային փոստը և sms հաղորդագրությունները՝ առաջարկվում է file on-line համակարգում ծանուցումներ տեղադրելիս ՀՎ-ին ուղարկել էլեկտրոնային նամակ կամ sms՝ իրազեկելով file on-line համակարգում ծանուցման ստացման մասին:
9. Վերանայել QR կոդերի և դրոշմապիտակների համակարգերի պահանջները հանրային սննդի և նմանատիպ այն ոլորտների համար, որտեղ պահանջները գործնականում դժվար իրագործելի են:
10. Առաջարկվում է ապահովել հարկային և մաքսային համակարգերի փոխգործելիությունը՝ ապահովելով տարբեր տվյալների նախալրացումը, ինչը կբարձրացնի թե ՊԵԿ և թե ՀՎ-ների աշխատանքի արդյունավետությունը:
11. Անհրաժեշտ է ապահովել հարկային ծառայողների (ստուգող տեսուչների, սպասարկման բաժինների, ինչպես նաև հեռախոսագանգերի կենտրոնի աշխատակիցների) գիտելիքների, հմտությունների, ինչպես նաև վարքագծի կանոնների շարունակական բարելավում, ինչը կբարելավի հարկային մարմնի նկատմամբ դրական վերաբերմունքը:
12. Հաշվի առնելով, որ ինչպես նախորդ տարիներին, այս տարի ևս հեռախոսագանգը շարունակում է մնալ ՊԵԿ-ի հետ շփման ամենահաճախ օգտագործվող միջոցը՝ կարելի է եզրակացնել, որ քաղաքացիների և տնտեսավարողների համար կարևոր է պատասխան ստանալ անմիջապես հեռախոսագանգերի կենտրոնից: Ուստի անհրաժեշտ է պատշաճ ուշադրություն դարձնել հեռախոսագանգերի կենտրոնի հետևողական բարեփոխումներին՝
 - թվային ժամանակակից գործիքների (ԱԲ և ՄՈՒ չաթբոթերի) ներդրում,
 - աշխատակիցների ծանրաբեռնվածության հստակ գնահատում՝ կապված նոր էլեկտրոնային ծառայությունների ներդրմամբ և օրենսդրական փոփոխությունների իրականացմամբ, և, անհրաժեշտության դեպքում, թվաքանակի համալրում,
 - հեռախոսագանգերի կենտրոնի լիազորությունների վերաբերյալ հստակ իրազեկումներ՝ ՀՎ-ների կողմից հեռախոսագանգերի կենտրոնի նկատմամբ սահմանված գործառնություններին և լիազորություններին համապատասխան ակնկալիքներ ձևավորելու նպատակով:
13. ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի վերաբերյալ ստացված տվյալները ցույց են տալիս, հարցվածների 90%-ը շարունակում է մնալ անտեղյակ խորհրդի գոյության մասին: Հարկ վճարողների իրազեկվածության բարձրացման նպատակով կարելի է պարբերաբար հրապարակել խորհրդի գործունեության արդյունքները և ձեռքբերումները՝ ցույց տալով դրա ազդեցությունը հարկային վարչարարության բարելավման վրա, ինչպես նաև ստեղծել արդյունավետ գործիքներ, որոնք թույլ կտան ՀՎ-ներին ուղղակիորեն տրամադրել առաջարկներ և կարծիքներ խորհրդի աշխատանքի վերաբերյալ: Այս միջոցառումները կարող են օգնել բարձրացնել խորհրդի դերը և արդյունավետությունը, ինչպես նաև նպաստել ՀՎ-ների և հարկային մարմնի միջև ավելի արդյունավետ համագործակցությանը:
14. Շարունակել ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի աշխատանքների շարունակական և կայուն բարեփոխումները՝ վերջինիս նկատմամբ ՀՎ-ներ բավարարվածության մակարդակը բարձր պահելու, ինչպես նաև շուկայում մրցունակությունն ապահովելու նպատակով:

7 ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

7.1 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 1. ԷԹԻՎԱՅԻ ՆՈՐՄԵՐ ԵՎ ՍՏԱՆԴԱՐՏՆԵՐ

Հետազոտական թիմը խստորեն պահպանում է հետևյալ ընդհանուր էթիկական ստանդարտները հետազոտության իրականացման ընթացքում.

- ▶ **Մասնագիտական պատասխանատվություն.** հետազոտական թիմի բոլոր անդամների համար աշխատանքի ընթացքում հիմք են հանդիսանում իրենց մասնագիտական գիտելիքները: Հետազոտական թիմի անդամները գործում են միայն իրենց իրավասությունների շրջանում՝ հիմնվելով իրենց կրթության և մասնագիտական փորձառության վրա:
- ▶ **Բարեվարքություն.** Իրենց աշխատանքային պարտականությունների և գործառույթների իրականացման ընթացքում թիմի անդամները գործում են ազնվությամբ և չեն ներկայացնում իրականությանը չհամապատասխանող, խաբուսիկ և չիմաստվորված տեղեկատվություն: Հետազոտական թիմի անդամները վտանգի չեն ենթարկում մյուսների բարեկեցությունը:
- ▶ **Հարգանք մարդկանց իրավունքների, արժանապատվության և տարբերությունների հանդեպ, խտրականության մերժումը.** հետազոտական թիմի անդամներն իրենց գործունեության մեջ ճանաչում են սեփական արժեհամակարգ, վարքագիծ և կարծիք ունենալու մյուսների իրավունքները: Հետազոտական թիմը մերժում է խտրականության ցանկացած դրսևորում:
- ▶ **Վնասից խուսափում.** հետազոտական թիմի անդամները անհրաժեշտ բոլոր քայլերը ձեռնարկում են մյուսներին ու հատկապես հետազոտության մասնակիցներին վնաս պատճառելուց խուսափելու համար, մինչև անգամ անհրաժեշտության դեպքում՝ դաշտային աշխատանքների դադարեցումը:
- ▶ **Շահերի բախում.** Հետազոտական թիմի անդամները խուսափում կամ կանխում են շահերի բախումը իրենց գործունեության ընթացքում: Մասնավորապես, թիմի անդամների անձնական, մասնագիտական, ֆինանսական հետաքրքրությունները և քաղաքական հայացքները որևէ կերպ չեն կարող անդրադառնալ իրենց անմիջական աշխատանքային պարտականությունների անաչառ իրականացման վրա:
- ▶ **Գաղտնիության պահպանումը.** Հետազոտական թիմի անդամները երաշխավորում են հետազոտության մասնակիցներին (հարցվողներին, շահառուներին և այլն) վերաբերող տեղեկատվության պահպանման, փոխանցման անվտանգությունը և անձնական տվյալների գաղտնիության պահպանումը: Հետազոտական թիմի անդամները պահպանում են գաղտնիության պահպանման սկզբունքը հետազոտության իրականացման բոլոր փուլերում սկսած դաշտային աշխատանքներից մինչև արդյունքների ամփոփումը և արխիվացումը:
- ▶ **Գաղտնի տեղեկատվության էլեկտրոնային կամ թղթային փոխանցումը.** Հետազոտական թիմի անդամները պահպանում են անվտանգության բոլոր կանոնները անձնական տվյալների էլեկտրոնային կամ թղթային փոխանցման ժամանակ: Մասնավորապես, անձնական տվյալների հետ կապված փաստաթղթերը պաշտպանվում են գաղտնաբառով, որը ստացող կողմին է փոխանցվում առանձին նամակով:
- ▶ **Տեղեկացված կամ իրազեկված համաձայնությունը.** Հետազոտական թիմի անդամները անհրաժեշտության դեպքում հետազոտության մասնակիցներից՝ հարցվողներից կամ նրանց լիազորված անձանց կողմից ստանում են փաստաթղթավորված կամ բանավոր համաձայնություն հետազոտությանը մասնակցելու համար: Հետազոտությանը մասնակցելու համաձայնությունը ստանալու համար կիրառվում են տեղեկացված համաձայնության ձևաթղթեր, որոնք առավելագույն ըմբռնելի են հետազոտության մասնակցի համար:
- ▶ **Որակական կամ քանակական հետազոտության ձայնագրումը դաշտային աշխատանքների ընթացքում.** Հետազոտության ընթացքում հաճախ անհրաժեշտություն է առաջանում հարցազրույցների, ֆոկլոր խմբային քննարկումների ձայնագրության, տվյալների հետագա առավել պատշաճ վերլուծության նպատակով: Այս շրջանակներում նախատեսվում է իրականացնել որակական հարցազրույցների ձայնագրությունը տվյալների հետագա սղագրության և վերլուծության նպատակով: Թիրախային որոշակի խմբերի (երեխաներ, դեռահասներ և ծնողներ) հետ քանակական հեռախոսային հարցումների ընթացքում ձայնագրությունն իրականացվում է բանավոր տեղեկացված համաձայնության փաստը արձանագրելու նպատակով և նրանց համաձայնությամբ: Հեռախոսային հարցումների

ձայնագրության մյուս կարևոր նպատակը հարցումների ընթացքի որակի վերահսկումն է: Հարկ է նշել, որ բոլոր վերը թվարկված դեպքերում հետազոտական թիմի անդամները նախապես տեղեկացնում են հետազոտության մասնակիցներին և թույլտվություն ստանում ձայնագրության համար:

7.2 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 2. ԽԱՉԱԶԵՎ ԱՐՅՈՒՄԱԿՆԵՐ՝ ԸՍՏ ՀՎ-Ի ՉԱՓԻ

Աղյուսակ 27 - (Հարց 1.2. & 1.6.) ՀՎ-ի գործունեության ժամանակահատվածը

Գործունեության ժամանակահատված	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
2. 1-3 տարի	132	24.4%	9	18.4%	1	9.1%	142	23.7%
3. 4-6 տարի	191	35.4%	11	22.4%	1	9.1%	203	33.8%
4. 7-10 տարի	124	23.0%	13	26.5%	2	18.2%	139	23.2%
5. 11-15 տարի	54	10.0%	7	14.3%	3	27.3%	64	10.7%
6. 15 տարուց ավելի	39	7.2%	9	18.4%	4	36.4%	52	8.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 28 - (Հարց 1.7.& 1.6.) Դեպի ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը

Արտաքին առևտուր դեպի ԵԱՏՄ	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Ներմուծում	26	4.8%	8	16.3%	3	27.3%	37	6.2%
2. Արտահանում	7	1.3%	0	0.0%	0	0.0%	7	1.2%
3. Երկուսն էլ	6	1.1%	4	8.2%	2	18.2%	12	2.0%
4. Ոչ մեկը	501	92.8%	37	75.5%	6	54.5%	544	90.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 29 - (Հարց 1.7.& 1.6.) Դեպի ոչ ԵԱՏՄ երկրներ իրականացվող արտաքին առևտրի ուղղությունը

Արտաքին առևտուր դեպի ոչ ԵԱՏՄ	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Ներմուծում	54	10.0%	17	34.7%	3	27.3%	74	12.3%
2. Արտահանում	16	3.0%	3	6.1%	0	0.0%	19	3.2%
3. Երկուսն էլ	2	0.4%	2	4.1%	2	18.2%	6	1.0%
4. Ոչ մեկը	468	86.7%	27	55.1%	6	54.5%	501	83.5%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 30 - (Հարց 2.1.& 1.6.) Տեղա՛կ է ՊԵԿ Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին

Տեղա՛կ է	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	483	89.4%	46	93.9%	10	90.9%	539	89.8%
1. Այո	56	10.4%	3	6.1%	1	9.1%	60	10.0%
99. Հղ	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 31 - (Հարց 2.3.& 1.6.) ՀՎ-ի գնահատականը իր գործունեության ոլորտում առկա ստվերային տնտեսության առկայության մասով

Տոկոսը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. 0-20%	250	46.3%	22	44.9%	6	54.5%	278	46.3%
2. >20-40%	36	6.7%	4	8.2%	0	0.0%	40	6.7%
3. >40-60%	23	4.3%	1	2.0%	0	0.0%	24	4.0%
4. >60-80%	6	1.1%	2	4.1%	0	0.0%	8	1.3%
5. >80-100%	13	2.4%	2	4.1%	0	0.0%	15	2.5%
98. ԴՊ/ՀՊ	212	39.3%	18	36.7%	5	45.5%	235	39.2%

Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%
----------	-----	--------	----	--------	----	--------	-----	--------

Աղյուսակ 32 - (Հարց 2.4.& 1.6.) ՀՎ-ի գնահատականը ՀՀ-ում ազնվորեն հարկերը վճարողների մասով

Տոկոսը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. 0-20%	51	9.4%	9	18.4%	0	0.0%	60	10.0%
2. >20-40%	51	9.4%	4	8.2%	0	0.0%	55	9.2%
3. >40-60%	91	16.9%	6	12.2%	2	18.2%	99	16.5%
4. >60-80%	118	21.9%	8	16.3%	1	9.1%	127	21.2%
5. >80-100%	109	20.2%	12	24.5%	6	54.5%	127	21.2%
98. ԴՊ	120	22.2%	10	20.4%	2	18.2%	132	22.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 33 - (Հարց 2.7.& 1.6.) Հարկման հատուկ համակարգերը հեշտացնում են ՀՎ-ի պարտավորությունների կատարումը

Հեշտացնում են	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Ոչ, միանշանակ բարդացում են	56	10.4%	8	16.3%	0	0.0%	64	10.7%
2. Ոչ, բարդացում են	57	10.6%	7	14.3%	2	18.2%	66	11.0%
3. Ազդեցություն չեն ունենում	29	5.4%	3	6.1%	0	0.0%	32	5.3%
4. Այո, հեշտացում են	127	23.5%	8	16.3%	1	9.1%	136	22.7%
5. Այո, վստահորեն հեշտացում են	106	19.6%	8	16.3%	0	0.0%	114	19.0%
6. Որոշ դեպքերում՝ այո, որոշ դեպքերում՝ ոչ	134	24.8%	10	20.4%	6	54.5%	150	25.0%
98. ԴՊ	31	5.7%	5	10.2%	2	18.2%	38	6.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 34 - (Հարց 2.9.& 1.6.) Ի՞նչ խնդիրների և խոչընդոտների առջև կարող են կանգնել բարեխիղճ հարկ վճարողները

Խնդիրները	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=540		N=49		N=11		N=600	
1. Եկամուտների կրճատումը, քանի որ ապրանքների/ ծառայությունների գները չեն կարող բարձրացվել նույն չափով:	240	44.4%	24	49.0%	6	54.5%	270	45.0%
2. Միևնույն է, մյուսները չեն վճարելու և մենք տուժելու ենք մրցակցության իմաստով:	153	28.3%	16	32.7%	5	45.5%	174	29.0%
3. Միևնույն է, բարեխիղճ հարկ վճարողները մշտապես բախվում են հարկային մարմնի անարդար, ոչ հավասար վերաբերմունքին: Հարկային մարմինը հազիվ թե նկատի և քաջալերի հարկ վճարողների բարեխիղճ վարքագիծը:	174	32.2%	18	36.7%	3	27.3%	195	32.5%
4. ՀՎ-ի անկում, հաճախորդների կորուստ:	189	35.0%	16	32.7%	3	27.3%	208	34.7%
6. Բացասական հետևանք չկա	106	19.6%	9	18.4%	2	18.2%	117	19.5%

Աղյուսակ 35 - (Հարց 2.10.& 1.6.) Ինչպիսի՞ն պետք է լինեն պատժամիջոցները/տուգանքները, եթե հարկ վճարողը չի հայտարարագրում իր ամբողջ եկամուտը՝ ավելի քիչ հարկեր վճարելու համար

Խստության աստիճանը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Պետք է ավելի խիստ լինեն, քան հիմա	72	13.3%	10	20.4%	2	18.2%	84	14.0%
2. Պետք է ավելի մեղմ լինեն, քան հիմա	177	32.8%	18	36.7%	3	27.3%	198	33.0%
3. Ներկայիս պատժամիջոցները /տուգանքները բավականաչափ արդար են	237	43.9%	8	16.3%	5	45.5%	250	41.7%
98. ԴՊ	52	9.6%	13	26.5%	1	9.1%	66	11.0%
99. ՀՊ	2	0.4%	0	0.0%	0	0.0%	2	0.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 36 - (Հարց 2.11.& 1.6.) Որքանո՞վ է ընդունելի հարկ վճարողների կողմից օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը սեփական հարկերը կրճատելու համար

Որքանո՞վ է ընդունելի	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Ընդհանրապես ընդունելի չէ	125	23.1%	7	14.3%	2	18.2%	134	22.3%
2. Որոշ չափով անընդունելի է	51	9.4%	10	20.4%	0	0.0%	61	10.2%
3. Ոչ ընդունելի է, ոչ էլ անընդունելի	89	16.5%	5	10.2%	1	9.1%	95	15.8%
4. Որոշ չափով ընդունելի է	152	28.1%	9	18.4%	6	54.5%	167	27.8%
5. Լիովին ընդունելի է	109	20.2%	16	32.7%	2	18.2%	127	21.2%
98. ԴՊ	14	2.6%	1	2.0%	0	0.0%	15	2.5%
99. ՀՊ	0	0.0%	1	2.0%	0	0.0%	1	0.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 37 - (Հարց 2.12.& 1.6.) Վերջին տարվա ընթացքում արդյո՞ք դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի պահվածքը (վերաբերմունքը& 1.6.) հարկ վճարողների նկատմամբ

Հարկային մարմնի վերաբերմունքի դրական փոփոխությունը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բոլորովին ոչ	62	11.5%	10	20.4%	0	0.0%	72	12.0%
2. Ոչ	126	23.3%	8	16.3%	2	18.2%	136	22.7%
3. Այո	231	42.8%	20	40.8%	6	54.5%	257	42.8%
4. Վստահորեն այո	86	15.9%	4	8.2%	3	27.3%	93	15.5%
98. ԴՊ	35	6.5%	7	14.3%	0	0.0%	42	7.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 38 - (Հարց 3.1.& 1.6.) Տեղեկացվա՞ծ է, որ հարկ վճարողները՝ հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող փաստաթղթերը ստանում են էլեկտրոնային եղանակով՝ Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի անձնական գրասենյակի միջոցով

Տեղեկացվա՞ծ է	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	147	27.2%	7	14.3%	2	18.2%	156	26.0%
1. Այո	393	72.8%	42	85.7%	9	81.8%	444	74.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 39 - (Հարց 3.1.ա& 1.6.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունները օգտակար կամ շատ օգտակար գնահատած ռեսպոնդենտները

Ծառայությունը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Օգտակար գնահատականների %	Օգտագործողների քանակ	Օգտակար գնահատականների %	Օգտագործողների քանակ	Օգտակար գնահատականների %	Օգտագործողների քանակ	Օգտակար գնահատականների %	Օգտագործողների քանակ
1. Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգ	96.8%	348	95.2%	42	100.0%	9	96.7%	399
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	96.4%	305	95.0%	40	100.0%	8	96.3%	353
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ	98.8%	170	94.1%	17	100.0%	6	98.4%	193
4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	92.7%	177	100.0%	19	100.0%	7	93.6%	203
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	95.0%	298	100.0%	33	100.0%	8	95.6%	339
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	96.5%	198	100.0%	18	100.0%	5	96.8%	221
7. Հարկային օրացույց	94.2%	154	87.5%	8	100.0%	2	93.9%	164
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	95.3%	171	92.3%	13	100.0%	4	95.2%	188
9. Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգ	78.9%	90	41.7%	12	0.0%	1	73.8%	103
10. Նոր սերնդի ՀՂԱ-ներով գործարքների արտացոլման առցանց համակարգ	93.0%	258	91.7%	24	75.0%	4	92.7%	286
11. Նոր անձնական հաշվի քարտ	94.4%	126	94.7%	19	100.0%	4	94.6%	149
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորություն	96.8%	188	87.5%	16	100.0%	4	96.2%	208
13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	100.0%	2	100.0%	1	-	0	100.0%	3

Աղյուսակ 40 - (Հարց 3.1.բ& 1.6.) ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների որակը լավ կամ շատ լավ գնահատած ռեսպոնդենտները

Ծառայությունը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Դրական գնահատականների %	Գնահատողների քանակ	Դրական գնահատականների %	Գնահատողների քանակ	Դրական գնահատականների %	Գնահատողների քանակ	Դրական գնահատականների %	Գնահատողների քանակ
1. Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգ	46.8%	348	23.8%	42	22.2%	9	43.9%	399
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	49.8%	305	30.0%	40	12.5%	8	46.7%	353
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ	51.2%	170	70.6%	17	50.0%	6	52.8%	193

4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	58.8%	177	78.9%	19	42.9%	7	60.1%	203
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	61.4%	298	60.6%	33	50.0%	8	61.1%	339
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	64.6%	198	61.1%	18	40.0%	5	63.8%	221
7. Հարկային օրացույց	67.5%	154	50.0%	8	0.0%	2	65.9%	164
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	65.5%	171	76.9%	13	50.0%	4	66.0%	188
9. Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգ	40.0%	90	16.7%	12	0.0%	1	36.9%	103
10. Նոր սերնդի ՀՂՄ-ներով գործարքների արտագուման առցանց համակարգ	62.0%	258	45.8%	24	25.0%	4	60.1%	286
11. Նոր անձնական հաշվի քարտ	61.9%	126	47.4%	19	75.0%	4	60.4%	149
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորություն	65.4%	188	50.0%	16	75.0%	4	64.4%	208
13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	50.0%	2	0.0%	1	0.0%	0	33.3%	3

Աղյուսակ 41 - (Հարց 3.1.գ. & 1.6.) ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող ծառայությունների բարելավման անհրաժեշտությունը

Ծառայությունը	Գերիցոր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=540		N=49		N=11		N=600	
1. Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգ	241	69.3%	35	83.3%	6	66.7%	282	70.7%
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	217	71.1%	34	85.0%	8	100.0%	259	73.4%
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ	117	68.8%	11	64.7%	4	66.7%	132	68.4%
4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	109	61.6%	13	68.4%	6	85.7%	128	63.1%
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	181	60.7%	26	78.8%	6	75.0%	213	62.8%
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	125	63.1%	12	66.7%	4	80.0%	141	63.8%
7. Հարկային օրացույց	80	51.9%	4	50.0%	2	100.0%	86	52.4%
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	96	56.1%	9	69.2%	3	75.0%	108	57.4%
9. Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգ	57	63.3%	8	66.7%	1	100.0%	66	64.1%
10. Նոր սերնդի ՀՂՄ-ներով գործարքների արտագուման առցանց համակարգ	139	53.9%	18	75.0%	1	25.0%	158	55.2%
11. Նոր անձնական հաշվի քարտ	79	62.7%	13	68.4%	4	100.0%	96	64.4%
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորություն	95	50.5%	11	68.8%	3	75.0%	109	52.4%

13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	1	50.0%	1	100.0%	0	0.0%	2	66.7%
---	---	-------	---	--------	---	------	---	-------

Աղյուսակ 42 - (Հարց 3.3.& 1.6.) Վերջին երեք տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումների գնահատականը

Գնահատականը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Խիստ բացասական	24	4.4%	3	6.1%	0	0.0%	27	4.5%
2. Բացասական	34	6.3%	2	4.1%	0	0.0%	36	6.0%
3. Ոչ դրական, ոչ բացասական	145	26.9%	13	26.5%	0	0.0%	158	26.3%
4. Դրական	273	50.6%	26	53.1%	9	81.8%	308	51.3%
5. Խիստ դրական	21	3.9%	1	2.0%	1	9.1%	23	3.8%
98. ԴՊ	43	8.0%	4	8.2%	1	9.1%	48	8.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 43 - (Հարց 3.6.& 1.6.) Հարկային օրենսդրության ո՞ր խնդիրն է առավել շատ խանգարում հարկ վճարողներին

Խնդիրը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Հարկային օրենսդրության անորոշ և անճիշտ ձևակերպումները, երկիմաստ կետերը	55	10.2%	9	18.4%	4	36.4%	68	11.3%
2. Օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները	172	31.9%	17	34.7%	4	36.4%	193	32.2%
3. Հարկերի դրույքաչափերը	195	36.1%	12	24.5%	3	27.3%	210	35.0%
4. Օրենսդրության, կանոնակարգերի և ընթացակարգերի մեծաթիվ լինելը	62	11.5%	6	12.2%		0.0%	68	11.3%
5. Այլ	22	4.1%	4	8.2%	0	0.0%	26	4.3%
98. ԴՊ	34	6.3%	1	2.0%		0.0%	35	5.8%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 44 - (Հարց 3.8.& 1.6.) Օգտվել է ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ծառայություններից

Օգտվել է ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացներից	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	494	91.5%	45	91.8%	9	81.8%	548	91.3%
1. Այո	45	8.3%	4	8.2%	2	18.2%	51	8.5%
98. / 99. ԴՊ / ՀՊ	1	0.2%		0.0%		0.0%	1	0.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 45 - (Հարց 3.8.& 1.6.) Օգտվել է հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպությունների ծառայություններից

Օգտվել է այլ կենտրոնի դասընթացներից	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	472	87.4%	36	73.5%	7	63.6%	515	85.8%
1. Այո	66	12.2%	13	26.5%	4	36.4%	83	13.8%
98. / 99. ԴՊ / ՀՊ	2	0.4%		0.0%		0.0%	2	0.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 46 - (Հարց 3.13.& 1.6.) Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառույթներն իրականացնելիս

Պրոֆեսիոնալ են	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բոլորովին ոչ	25	4.6%	3	6.1%	0	0.0%	28	4.7%
2. Ոչ	71	13.1%	10	20.4%	1	9.1%	82	13.7%
3. Այո	291	53.9%	27	55.1%	7	63.6%	325	54.2%
4. Վստահորեն այո	64	11.9%	1	2.0%	1	9.1%	66	11.0%
98. ԴՊ	88	16.3%	8	16.3%	2	18.2%	98	16.3%
99. ՀՊ	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 47 - (Հարց 3.14.& 1.6.) Վերջին 12 ամիսների ընթացքում դիմե՞լ է ՊԵԿ

Դիմե՞լ է ՊԵԿ	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Այո	145	26.9%	24	49.0%	7	63.6%	176	29.3%
2. Ոչ	391	72.4%	25	51.0%	4	36.4%	420	70.0%
98. ԴՊ	4	0.7%		0.0%		0.0%	4	0.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 48 - (Հարց 3.16.& 1.6.) ՊԵԿ-ի հետ կապ հաստատելու պատճառը

Պատճառը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=145		N=24		N=4		N=176	
1. Էլեկտրոնային համակարգերի օգտագործման պարզաբանում / ստանալու համար	35	24.1%	8	33.3%	2	28.6%	45	25.6%
2. Հարկային օրենսդրության կիրառման պարզաբանում / ուղղորդում ստանալու համար	66	45.5%	13	54.2%	5	71.4%	84	47.7%
3. Հարկային հաշվետվությունների ներկայացման հարցերով	37	25.5%	5	20.8%	0	0.0%	42	23.9%
4. «Հարկատու 3» համակարգում հարկային պարտավորությունների հաշվարկի պարզաբանում	23	15.9%	1	4.2%	0	0.0%	24	13.6%
5. Աշխատողների գրանցման հարցերով	20	13.8%	2	8.3%	1	14.3%	23	13.1%
6. Անձնական տվյալների թարմացում	21	14.5%	1	4.2%	2	28.6%	24	13.6%
7. Այլ	33	22.8%	6	25.0%	1	14.3%	40	22.7%

Աղյուսակ 49 - (Հարց 3.18.& 1.6.) ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու նախընտրելի մեթոդը

Մեթոդը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. SMS հաղորդագրություն	149	27.6%	8	16.3%		0.0%	157	26.2%
2. File on-line (Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգ)	65	12.0%	11	22.4%	2	18.2%	78	13.0%
3. Էլ.փոստ	185	34.3%	25	51.0%	5	45.5%	215	35.8%
4. Հեռախոսազանգ	97	18.0%	2	4.1%	1	9.1%	100	16.7%
5. Նամակ փոստով	35	6.5%	2	4.1%	3	27.3%	40	6.7%

6. Հարկային պաշտոնյաների այցեր	9	1.7%	1	2.0%		0.0%	10	1.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 50 - (Հարց 3.19.& 1.6.) Որքանով է պարզ ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների / հաղորդագրությունների բովանդակությունը

Որքանով է պարզ	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Ամենահին էլ պարզ չէ	23	4.3%	1	2.0%	0	0.0%	24	4.0%
2. Որոշ չափով պարզ է	252	46.7%	27	55.1%	6	54.5%	285	47.5%
3. Լիովին պարզ է	188	34.8%	16	32.7%	5	45.5%	209	34.8%
98. ԴՊ	76	14.1%	5	10.2%	0	0.0%	81	13.5%
99. ՀՊ	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 51 - (Հարց 3.22.& 1.6.) Հարկային հայտարարագրերը և ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակար կլինի՞ հարկ վճարողների և հարկային մարմնի միջև փոխգործակցությունն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար

Օգտակար կլինի՞	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	92	17.0%	11	22.4%	4	36.4%	107	17.8%
1. Այո	416	77.0%	33	67.3%	7	63.6%	456	76.0%
98. ԴՊ	32	5.9%	5	10.2%		0.0%	37	6.2%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 52 - (Հարց 4.1.& 1.6.) 2024-2025թթ. իրականացվել է հարկային ստուգում տվյալ ՀՎ-ի մոտ

Իրականացվել է հարկային ստուգում	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	385	71.3%	28	57.1%	5	45.5%	418	69.7%
1. Այո	144	26.7%	20	57.1%	6	54.5%	170	28.3%
98. ԴՊ	11	2.0%	1	57.1%	0	0.0%	12	2.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 53 - (Հարց 4.2.& 1.6.) Ի՞նչ հարկային ստուգում, ուսումնասիրություն է իրականացվել Ձեր կազմակերպությունում/ՀՎ-ում 2024-2025 թթ

Հարկային ստուգման տեսակը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	144		20		6		170	
1. Համալիր հարկային ստուգում	15	10.4%	3	15.0%	2	33.3%	20	11.8%
2. Հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտության ստուգում	120	83.3%	15	75.0%	3	50.0%	138	81.2%
3. Պետական տուրքի հաշվարկման և գանձման ճշտության ստուգում	11	7.6%	2	10.0%	1	16.7%	14	8.2%
4. Ակցիզային դրոշմանիշերի և (կամ) դրոշմապիտակների կիրառման ճշտության ստուգում	12	8.3%	1	5.0%	1	16.7%	14	8.2%
5. Աշխատողի աշխատանքի ընդունումն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ձևակերպելու և (կամ) աշխատողի համար գրանցման	44	30.6%	4	20.0%	2	33.3%	50	29.4%

Հարկային ստուգման տեսակը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	144		20		6		170	
հայտ ներկայացնելու ճշտության ստուգում								
6. Կամերալ ուսումնասիրություն	11	7.6%	6	30.0%	2	33.3%	19	11.2%
7. Զափագրում	3	2.1%	1	5.0%	1	16.7%	5	2.9%
8. Հանդիպակաց ուսումնասիրություն	2	1.4%	1	5.0%	0	0.0%	3	1.8%
9. Միասնական հաշվին մուտքագրման ենթակա գումարների հիմնավորվածության ուսումնասիրություն	4	2.8%	2	10.0%	0	0.0%	6	3.5%
10. ՀՀ ոչ ռեզիդենտների՝ ՀՀ աղբյուրներից ստացած եկամուտներից վճարված հարկի գումարի վերադարձի կամ ՀՀ միջազգային պայմանագրերի դրույթներին համապատասխան օտարերկրյա պետության լիազորված մարմնի հարցումներին պատասխանելու նպատակով իրականացվող ուսումնասիրություն	1	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.6%
11. Թեմատիկ ուսումնասիրություն	5	3.5%	0	0.0%	1	16.7%	6	3.5%

Աղյուսակ 54 - (Հարց 4.3.& 1.6.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն տեղեկացված իր իրավունքների մասին՝ կապված հարկային ստուգումների հետ

Տեղեկացված է իր իրավունքների մասին	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բոլորովին տեղեկացված չեմ	104	19.3%	6	12.2%	1	9.1%	111	18.5%
2. Հիմնականում տեղեկացված չեմ	52	9.6%	4	8.2%	0	0.0%	56	9.3%
3. Միջին տեղեկացվածություն ունեմ	219	40.6%	19	38.8%	4	36.4%	242	40.3%
4. Հիմնականում տեղեկացված եմ	121	22.4%	14	28.6%	5	45.5%	140	23.3%
5. Լիովին տեղեկացված եմ	44	8.1%	6	12.2%	1	9.1%	51	8.5%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 55 - (Հարց 4.4.& 1.6.) Որքանո՞վ է ՀՎ-ն կարողանում իրացնել հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների հետ կապված իր իրավունքները

Կարողանո՞ւմ է իրացնել իր իրավունքները	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բոլորովին չեմ կարողանում	8	1.8%	0	0.0%	0	0.0%	8	1.6%
2. Զեմ կարողանում	22	5.0%	2	4.7%	0	0.0%	24	4.9%
3. Տարբեր կերպ է ստացվում, կախված հանգամանքներից	166	38.1%	15	34.9%	3	30.0%	184	37.6%
4. Կարողանում եմ	146	33.5%	14	32.6%	6	60.0%	166	33.9%
5. Լիովին կարողանում եմ	45	10.3%	7	16.3%	1	10.0%	53	10.8%
98. ԴՊ	49	11.2%	5	11.6%	0	0.0%	54	11.0%
Ընդամենը	436	100.0%	43	100.0%	10	100.0%	489	100.0%

Աղյուսակ 56 - (Հարց 4.5.& 1.6.) Որո՞նք են ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների բացասական կողմերը

Բացասական կողմերը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=540		N=49		N=11		N=600	
1. Հիմնականում երկար, ժամանակատար գործընթաց լինելը	77	14.3%	17	34.7%	2	18.2%	96	16.0%
2. Ձևական մոտեցումը, գործառնությունների բովանդակության անտեսումը	61	11.3%	5	10.2%	1	9.1%	67	11.2%
3. Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը	134	24.8%	17	34.7%	3	27.3%	154	25.7%
4. Խուճապի հարուցումը հարկային տեսուչի կողմից	127	23.5%	13	26.5%	2	18.2%	142	23.7%
5. Այլ	2	0.4%	0	0.0%	0	0.0%	2	0.3%
6. Նշվածներից ոչ մեկը	248	45.9%	14	28.6%	5	45.5%	267	44.5%
98. ԴՊ	32	5.9%	4	8.2%	1	9.1%	37	6.2%

Աղյուսակ 57 - (Հարց 4.6.& 1.6.) Որո՞նք են ՀՎ-ի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների դրական կողմերը

Դրական կողմերը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=540		N=49		N=11		N=600	
1. Ընկերության ցուցանիշների վերաբերյալ այլ՝ կողքից արված գնահատական տեսնելը	60	11.1%	6	12.2%	5	45.5%	71	11.8%
2. Սեփական սխալները տեսնելը և ուղղելը	295	54.6%	22	44.9%	9	81.8%	326	54.3%
3. Բավարարվածության զգացումը՝ տուգանքներ և լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ չառաջանալու դեպքերում	168	31.1%	20	40.8%	7	63.6%	195	32.5%
4. Ամրապնդում է անձնակազմի թիմային ոգին	26	4.8%	2	4.1%	1	9.1%	29	4.8%
5. Բարելավում է հարկային մարմնի հետ հարաբերությունները	146	27.0%	8	16.3%	3	27.3%	157	26.2%
6. Այլ	1	0.2%	0	0.0%	0	0.0%	1	0.2%
7. Նշվածներից ոչ մեկը	91	16.9%	13	26.5%	1	9.1%	105	17.5%
98. ԴՊ	22	4.1%	1	2.0%	0	0.0%	23	3.8%

Աղյուսակ 58 - (Հարց 4.7.& 1.6.) Երբևէ ՀՎ-ն արտահայտե՞լ է անհամաձայնություն հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների վերաբերյալ

Արտահայտե՞լ է անհամաձայնություն	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ, քանի որ մենք տարաձայնություն չունեինք արդյունքների հետ	201	37.2%	13	26.5%	6	54.5%	220	36.7%
1. Այո	79	14.6%	13	26.5%	3	27.3%	95	15.8%
2. Ոչ, չնայած մենք տարաձայնություններ ունեինք,	38	7.0%	8	16.3%	1	9.1%	47	7.8%

սակային դրանք չենք արտահայտել (բողոքարկել)								
3. Ստուգումներ չեն եղել	219	40.6%	14	28.6%	0	0.0%	233	38.8%
98. ԴՊ	3	0.6%	1	2.0%	1	9.1%	5	0.8%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 59 - (Հարց 4.8.& 1.6.) Հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների հետ անհամաձայնության դեպքերում ի՞նչ քայլերի է դիմել

Իրականացված քայլեր	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
	N=79		N=13		N=3		N=95	
1. Ստուգման ակտի նախագծի կապակցությամբ ներկայացրել եք առարկություններ	51	64.6%	8	61.5%	2	66.7%	61	64.2%
2. Ստուգման ակտի վերաբերյալ առարկություն եք ներկայացրել հարկային մարմնի բողոքարկման հանձնաժողով	29	36.7%	7	53.8%	1	33.3%	37	38.9%
3. Դատարան եք դիմել	30	38.0%	5	38.5%	0	0.0%	35	36.8%
4. Արտահայտել եք Ձեր դժգոհությունը ընկերական շրջապատում	46	58.2%	6	46.2%	1	33.3%	53	55.8%

Աղյուսակ 60 - (Հարց 4.10.& 1.6.) Տեղյա՞կ է, որ, ըստ օրենսդրության, ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն ու ուսումնասիրություններն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա

Տեղյա՞կ է	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	249	46.1%	11	22.4%	0	0.0%	260	43.3%
1. Այո	287	53.1%	38	77.6%	11	100.0%	336	56.0%
98. ԴՊ	4	0.7%	0	0.0%	0	0.0%	4	0.7%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 61 - (Հարց 4.11.& 1.6.) Համամի՞տ է, որ ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման գործառույթը իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և հատուկ սահմանված մեթոդաբանությամբ

Համամի՞տ է	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Վստահորեն այո	54	18.8%	5	13.2%	2	18.2%	61	18.2%
2. Այո	163	56.8%	23	60.5%	6	54.5%	192	57.1%
3. Ոչ	36	12.5%	5	13.2%	1	9.1%	42	12.5%
4. Բոլորովին ոչ	14	4.9%	1	2.6%	0	0.0%	15	4.5%
98. ԴՊ	20	7.0%	4	10.5%	2	18.2%	26	7.7%
Ընդամենը	287	100.0%	38	100.0%	11	100.0%	336	100.0%

Աղյուսակ 62 - (Հարց 4.12.& 1.6.) Ստացե՞լ է ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ իր գործողությունները, ՀԴՄ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր

Ստացե՞լ է	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ, չեմ ստացել	414	76.7%	34	69.4%	6	54.5%	454	75.7%
1. Այո, ստացել եմ	90	16.7%	10	20.4%	5	45.5%	105	17.5%
2. Չգիտեմ, թե դա ինչ է	25	4.6%	2	4.1%	0	0.0%	27	4.5%
98. ԴՊ	11	2.0%	3	6.1%	0	0.0%	14	2.3%

Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%
----------	-----	--------	----	--------	----	--------	-----	--------

Աղյուսակ 63 - (Հարց 4.13.& 1.6.) Ընդունել է գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը

Ընդունել է ճշմարտացիությունը	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Բոլորովին ոչ	14	15.6%	3	30.0%	0	0.0%	17	16.2%
2. Ոչ	16	17.8%	3	30.0%	2	40.0%	21	20.0%
3. Այո	32	35.6%	1	10.0%	2	40.0%	35	33.3%
4. Վստահորեն այո	28	31.1%	2	20.0%	1	20.0%	31	29.5%
98. ԴՊ	0	0.0%	1	10.0%	0	0.0%	1	1.0%
Ընդամենը	90	100.0%	10	100.0%	5	100.0%	105	100.0%

Աղյուսակ 64 - (Հարց 4.14.& 1.6.) Կցանկանա՞ր ՀՀ ՊԵԿ-ից ստանալ ծանուցումներ, որոնք կբացահայտեն իր կողմից իրականացվող գործունեությանն առնչվող ռիսկերը՝ հնարավորություն ընձեռելով աշխատանքային կարգով վերացնել դրանց առաջացման պատճառները

Ցանկանում է ստանալ ծանուցում	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	57	10.6%	2	4.1%	0	0.0%	59	9.8%
1. Այո	481	89.1%	47	95.9%	11	100.0%	539	89.8%
98. ԴՊ	2	0.4%	0	0.0%	0	0.0%	2	0.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 65 - (Հարց 5.2.& 1.6.) ՀՎ-ն ունի՞ հարկային ռազմավարություն

Ունի՞ հարկային ռազմավարություն	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
0. Ոչ	422	78.1%	31	63.3%	9	81.8%	462	77.0%
1. Այո	60	11.1%	10	20.4%	0	0.0%	70	11.7%
98. ԴՊ	58	10.7%	8	16.3%	2	18.2%	68	11.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 66 - (Հարց 5.3.& 1.6.) Ինչպե՞ս է բնութագրվում ՀՎ-ի ֆինանսական գործունեությունը 2024թ.-ին

Ֆինանսական գործունեությունը 2024թ.-ին	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Շատ վատ (խոշոր կորուստներ)	30	5.6%	3	6.1%		0.0%	33	5.5%
2. Վատ (որոշակի կորուստներ)	86	15.9%	9	18.4%	3	27.3%	98	16.3%
3. Կայուն	266	49.3%	17	34.7%	5	45.5%	288	48.0%
4. Լավ (որոշակի շահույթ)	143	26.5%	17	34.7%	2	18.2%	162	27.0%
5. Շատ լավ (խոշոր շահույթ)	11	2.0%	1	2.0%	1	9.1%	13	2.2%
98. ԴՊ	4	0.7%	2	4.1%		0.0%	6	1.0%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

Աղյուսակ 67 - (Հարց 5.4.& 1.6.) Ֆինանսական ինչ ակնկալիքներ ունի ՀՎ-ն առաջիկա երկու տարիների համար

Հեռանկարներն առաջիկա երկու տարիների ընթացքում	Գերփոքր		Փոքր		Միջին		Ընդամենը	
	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%	Քանակ	%
1. Շատ վատ (խոշոր կորուստներ)	26	4.8%	3	6.1%		0.0%	29	4.8%
2. Վատ (որոշակի կորուստներ)	71	13.1%	2	4.1%	1	9.1%	74	12.3%
3. Կայուն	170	31.5%	12	24.5%	3	27.3%	185	30.8%
4. Լավ (որոշակի շահույթ)	178	33.0%	21	42.9%	5	45.5%	204	34.0%

5. Շատ լավ (խոշոր շահույթ)	38	7.0%	6	12.2%	2	18.2%	46	7.7%
98. ԴՊ	57	10.6%	5	10.2%		0.0%	62	10.3%
Ընդամենը	540	100.0%	49	100.0%	11	100.0%	600	100.0%

**7.3 ՀԱՎԵԼՎԱԾ 3. ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ԱՆՀԱՏ
ՁԵՌՆԱՐԿԱՏԵՐԵՐԻ ԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆ 2025. ՀԱՐՑԱԹԵՐԹ**

Ինչպես ներկայանալ.

Բարև ձեզ, իմ անունը **[նշեք ձեր անունը, ազգանունը]** է: Ես ներկայացնում եմ **Համաշխարհային Բանկի խորհրդատու համարվող AMPERA խորհրդատվական ընկերությունը**: Մեր թիմը, Համաշխարհային Բանկի պատվերով, իրականացնում է կազմակերպությունների և անհատ ձեռնարկատերերի հարցումներ՝ **պարզելու համար հարկային վարչարարության նկատմամբ հարկ վճարողների վերաբերմունքը, ընկալումները և սպասումները**: Այս հետազոտությունն իրականացվում է պարբերաբար (ամեն տարի):

Ձեր կազմակերպությունը՝ ի թիվս **600 այլ կազմակերպությունների**, պատահականորեն ընտրվել է հարկ վճարողների ընդհանուր ցանկից՝ 2025թ.-ի հետազոտությանը մասնակցելու համար: Ձեր պատասխանները տեղեկատվության կարևոր աղբյուր են Պետական Եկամուտների Կոմիտեի համար՝ հարկային վարչարարությունը բարելավելու համար, ինչպես նաև Համաշխարհային Բանկի համար, որն աջակցում է մեր երկրին՝ հարկային համակարգի բարեփոխումների իրականացման հարցում: Ձեր տրամադրած տեղեկատվությունը գաղտնի կմնա, կօգտագործվի միայն ամփոփ տեսքով և միայն հետազոտական նպատակներով: Հարցումը կտևի 30-35 րոպե:

Նախօրոք շնորհակալություն Ձեր ժամանակի և պատասխանների համար:

Հարցազրուցավար - «ա-բ-գ-դ» դաշտերը լրացնել ինքնուրույն, առանց հարցնելու

ա) Հարցազրուցավար

բ) Հարցազրույցի օրը

« _____ » / « _____ » / 2025
օրը ամիսը

գ) Մարզ

1. Երևան
2. Արագածոտն
3. Արարատ
4. Արմավիր
5. Գեղարքունիք
6. Լոռի
7. Կոտայք
8. Շիրակ
9. Սյունիք
10. Վայոց Ձոր
11. Տավուշ

դ) Բիզնեսի գործունեության բնակավայր

ԲԱԺԻՆ 1. ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂԻ ՄԱՍԻՆ

1.1. Ո՞րն է Ձեր պաշտոնն այս կառույցում

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բաժնետեր/Սեփականատեր
2. Գործադիր տնօրեն/Նախագահ/Փոխնախագահ
3. Ֆինանսական հարցերով ղեկավար
4. Գլխավոր հաշվապահ
5. Անհատ ձեռնարկատեր
6. Այլ (նշել) _____

1.2. Քանի՞ տարի է Ձեր բիզնեսը/կազմակերպությունը փաստացի (ակտիվ) գործում Հայաստանում

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Մինչև 1 տարի
2. 1-3 տարի
3. 4-6 տարի
4. 7-10 տարի
5. 11-15 տարի
6. 15 տարուց ավելի
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

1.3. Ո՞րն է Ձեր բիզնեսի կազմակերպարական ձևը

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություն
2. Բաց բաժնետիրական ընկերություն
3. Փակ բաժնետիրական ընկերություն
4. Արտադրական կոոպերատիվ
5. Անհատ ձեռնարկատեր
6. Այլ (նշել) _____
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

1.4. Ո՞րն է Ձեր գործունեության ՀԻՄՆԱԿԱՆ ոլորտը

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Գյուղատնտեսություն, անտառային տնտեսություն և ձկնորսություն
2. Հանքագործական արդյունաբերություն և բաց հանքերի շահագործում
3. Մշակող արդյունաբերություն
4. Էլեկտրականության, գազի, գոլորշու և լավորակ օդի մատակարարում
5. Զրամատակարարում, կոյուղի, թափոնների կառավարում և վերամշակում
6. Շինարարություն
7. Մեծածախ և մանրածախ առևտուր, ավտոմեքենաների և մոտոցիկլների նորոգում
8. Փոխադրումներ և պահեստային տնտեսություն
9. Կացության և հանրային սննդի կազմակերպում
10. Տեղեկատվություն և կապ
11. Ֆինանսական և ապահովագրական գործունեություն
12. Անշարժ գույքի հետ կապված գործունեություն
13. Մասնագիտական, գիտական և տեխնիկական գործունեություն
14. Վարչարարական և օժանդակ գործունեություն
15. Պետական կառավարում և պաշտպանություն, պարտադիր սոցիալական ապահովություն
16. Կրթություն

17. Առողջապահություն և բնակչության սոցիալական սպասարկում
18. Մշակույթ, զվարճություններ և հանգիստ
19. Սպասարկման այլ ծառայություններ
20. Տնային տնտեսությունների գործունեություն որպես գործատու. տնային տնտեսություններում չտարբերակված ապրանքների և ծառայությունների արտադրություն սեփական սպառման համար
21. Օտարերկրյա կազմակերպությունների գործունեություն
22. Այլ _____
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

1.5. Ներկայումս քանի՞ կին և քանի՞ տղամարդ աշխատակից ունի Ձեր կազմակերպությունը
ՑՈՒՑՈՒՄ - Հարցվողի կողմից հրաժարում ստանալու դեպքում նշել 99

1. Տղամարդ _____ հոգի կամ 99. ՀՊ
2. Կին _____ հոգի կամ 99. ՀՊ

1.6. Որքա՞ն է կազմել Ձեր բիզնեսի շրջանառությունը 2024 թ.-ին
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Մինչև 100 մլն դրամ → **Հարց 1.6.1**
2. >100 մլն - 500 մլն դրամ → **Հարց 1.7**
3. >500 մլն - 1.5 մլրդ դրամ → **Հարց 1.7**
4. >1.5 մլրդ դրամ → **Հարց 1.7**
98. (Չկարդայ) ԴՊ → **Հարց 1.7**
99. (Չկարդայ) ՀՊ → **Հարց 1.7**

1.6.1. Հարկման ո՞ր համակարգում է գործում Ձեր կազմակերպությունը

1. Հարկման ընդհանուր համակարգ
2. Հարկման հատուկ՝ շրջանառության հարկի համակարգ
3. Հարկման հատուկ՝ միկրոձեռնարկատիրության համակարգ
98. ԴՊ
99. ՀՊ

1.7. Ձեր բիզնեսը զբաղվո՞ւմ է, արդյոք, ապրանքների և/կամ ծառայությունների ներմուծման և/կամ արտահանման գործունեությամբ հետևյալ ուղղություններով
ՑՈՒՑՈՒՄ - Կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան)

	Ներմուծում	Արտահանում	Երկուսն էլ	Ոչ մեկը	(Չկարդայ) ԴՊ	(Չկարդայ) ՀՊ
1. ԵԱՏՄ անդամ երկրներ	1	2	3	4	98	99
2. Երրորդ երկրներ	1	2	3	4	98	99

1.8. Ձեր ընկերության ղեկավարների և խորհրդի անդամների կազմում քանի՞ տոկոսն է կին
ՑՈՒՑՈՒՄ - Եթե ղեկավարը մեկն է և կին է, նշել 75+

1. 0-25%
2. >25%-50%
3. >50%-75%
4. Ավելի քան 75%
98. ԴՊ
99. ՀՊ

ԲԱԺԻՆ 2. ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԵԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԳՐԵՈՎ ՍԱՀՄԱՆՎԱԾ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ԵՎ ԱՅԼ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱԿՏԵՐԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

2.1. Տեղյա՞կ եք, արդյոք, ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի՝ եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի մասին, թե ոչ

- 1. Այո
- 2. Ոչ → [Հարց 2.3](#)
- 99. Հղ → [Հարց 2.3](#)

2.2. ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի «Եկամուտների վարչարարության բարեփոխումների հասարակական խորհրդի» աշխատանքը որքանո՞վ եք համարում օգտակար

[ՑՈՒՑՈՒՄ](#) - [ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան](#)

- 1. Բոլորովին օգտակար չէ
- 2. Օգտակար չէ
- 3. Որևէ ազդեցություն չունի
- 4. Օգտակար է
- 5. Շատ օգտակար է
- 98. (Չկարդալ) ԴՊ
- 99. (Չկարդալ) ՀՊ

2.3. Ըստ Ձեզ՝ այն ոլորտում, որում գործում է Ձեր կազմակերպությունը, միջինում որքա՞ն է կազմում հարկային մարմնից թաքցվող իրացման շրջանառությունը (%-ով)

- 1. Մինչև 20%
- 2. >20-40%
- 3. >40-60%
- 4. >60-80%
- 5. Ավելի քան 80%
- 98. (Չկարդալ) ԴՊ
- 99. (Չկարդալ) ՀՊ

2.4. Ըստ Ձեզ, ընդհանուր առմամբ, հարկ վճարողների ո՞ր մասն է ազնվորեն վճարում հարկերը

- 1. Մինչև 20%
- 2. >20-40%
- 3. >40-60%
- 4. >60-80%
- 5. Ավելի քան 80%
- 98. (Չկարդալ) ԴՊ
- 99. (Չկարդալ) ՀՊ

2.5. Ըստ Ձեզ՝ որքանո՞վ են կարևոր հարկերն ազնվորեն վճարելու հետևյալ դրդապատճառները

[ՑՈՒՑՈՒՄ](#) - [Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը \(յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան\)](#)

Տարբերակներ	Ընդհան-րապես կարևոր չէ	Որոշ չափով է կարևոր	Շատ կարևոր է	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՀՊ
1. Որպես քաղաքացի ներդրում ունենալը (պատասխանատվություն վերցնելը)	1	2	3	98	99
2. Հարկ վճարելը նպաստում է բիզնեսի զարգացմանն ու ընդլայնմանը	1	2	3	98	99
3. Լավ հեղինակություն ձեռք բերելը	1	2	3	98	99

4. Հարկային մարմնի կողմից ստուգման/աուդիտի ենթարկվելու վախճ	1	2	3	98	99
5. Հարկերը չվճարելու հետ կապված տուգանվելու և պատժվելու վախճ	1	2	3	98	99
6. Հարկերի սահմանված ժամկետներում չվճարելու համար կիրառվող տույժերը	1	2	3	98	99
7. Համոզվածությունը, որ մյուսները վճարում են իրենց հարկերը	1	2	3	98	99
8. Վստահությունը, որ բոլոր հարկ վճարողներին հավասար են վերաբերվում (ստուգումների, տուգանքներ նշանակելու և այլնի առումով)	1	2	3	98	99

2.6. Գործարար միջավայրի բարելավման տեսանկյունից՝ ըստ Ձեզ՝ հարկային վարչարարության հատկապես ո՞ր ուղղություններն ունեն հետագա բարելավման կարիք. նշել կարևոր երեքը
ՑՈՒՑՈՒՄ - Ընդունե՞ք մինչև 3 պատասխան, նշե՞ք պատասխանի առաջին, երկրորդ և երրորդ տարբերակներ՝ ըստ հարցվող առաջնահերթության

Հարկային վարչարարության ուղղություններ	Առաջնահերթություն		
1. Հարկ վճարողների սպասարկումը	1	2	3
2. Հարկային հսկողությունը	1	2	3
3. Հարկային իրավախախտումների համար կիրառվող պատասխանատվության միջոցները	1	2	3
4. Հարկային պարտավորությունների կատարման ապահովման գործիքակազմը/համակարգը	1	2	3
5. Հարկային ծառայողի գործողությունների կամ անգործության բողոքարկման համակարգը	1	2	3
6. Այլ (նշել) _____	1	2	3
7. Նշվածներից ոչ մեկը	1	2	3
98. (Չկարդայ) ԴՊ	-		
99. (Չկարդայ) ՀՊ	-		

2.7. Ըստ Ձեզ՝ ներկայումս սահմանված հարկման հատուկ համակարգերը՝ շրջանառության հարկի համակարգը և միկրոձեռնարկատիրության համակարգը, հեշտացնու՞մ են, արդյոք, հարկային պարտավորությունների կատարումը բիզնեսների համար
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Ոչ, միանշանակ բարդացնում են
2. Ոչ, բարդացնում են
3. Ազդեցություն չեն ունենում
4. Այո, հեշտացնում են
5. Այո, վստահորեն հեշտացնում են
6. Որոշ դեպքերում՝ այո, որոշ դեպքերում՝ ոչ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

2.8. Հարկային եկամուտների միջոցով ֆինանսավորվում են հանրային ծառայությունները և ապրանքները, որից շահում են բոլոր քաղաքացիները: Եթե Դուք որոշելու լինեիք, ապա այդ եկամուտներն առաջին հերթին թվարկված ոլորտներից ո՞ր երկուսին կուղղեիք
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները հաջորդաբար, ընդունել մինչև 2 պատասխան և նշել՝ ըստ առաջնահերթության

1. Պաշտպանություն
2. Ոստիկանություն
3. Կրթություն
4. Առողջապահություն
5. Տրանսպորտ/ենթակառուցվածքներ
6. Վերաբաշխում սոցիալական ապահովության/օգնության միջոցով
7. Շրջակա միջավայրի պահպանություն
8. Այլ (նշել) _____
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

2.9. Ձեր կարծիքով ընդհանուր առմամբ ինչ խնդիրների և խոչընդոտների առջև կարող են կանգնել բարեխիղճ հարկ վճարողները

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները հաջորդաբար, ընդունել մինչև 3 պատասխան

1. Եկամուտների կրճատումը, քանի որ ապրանքների/ծառայությունների գները չեն կարող բարձրացվել նույն չափով
2. Միևնույն է, մյուսները չեն վճարելու և մենք տուժելու ենք մրցակցության իմաստով
3. Միևնույն է, բարեխիղճ հարկ վճարողները մշտապես բախվում են հարկային մարմնի անարդար, ոչ հավասար վերաբերմունքին: Հարկային մարմինը հազիվ թե նկատի և քաջալերի հարկ վճարողների բարեխիղճ վարքագիծը
4. Բիզնեսի անկում, հաճախորդների կորուստ
5. Այլ (նշել) _____
6. Բացասական հետևանք չկա
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

2.10. Եթե հարկ վճարողը չի հայտարարագրում իր ամբողջ եկամուտը՝ ավելի քիչ հարկեր վճարելու համար, ի՞նչ եք կարծում, ինչպիսի՞ն պետք է լինեն պատժամիջոցները/տուգանքները

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները հաջորդաբար, ընդունել 1 պատասխան

1. Պատժամիջոցները/տուգանքները պետք է ավելի խիստ լինեն, քան հիմա են
2. Պատժամիջոցները/տուգանքները պետք է լինեն ավելի մեղմ, քան հիմա են
3. Ներկայիս պատժամիջոցները/տուգանքները բավականաչափ արդար են
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

2.11. Ըստ Ձեզ՝ որքանով է ընդունելի հարկ վճարողների կողմից օրենսդրության մեջ եղած բացերի օգտագործումը սեփական հարկերը կրճատելու համար

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Ընդհանրապես ընդունելի չէ
2. Որոշ չափով ընդունելի չէ
3. Ոչ ընդունելի է, ոչ՝ անընդունելի
4. Որոշ չափով ընդունելի է
5. Լիովին ընդունելի է
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

2.12. Ձեր կարծիքով՝ վերջին տարվա ընթացքում արդյո՞ք դրականորեն է փոխվել ՊԵԿ հարկային մարմնի պահվածքը (վերաբերմունքը) հարկ վճարողների նկատմամբ

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին ոչ
2. Ոչ
3. Այո

4. Վստահորեն այո
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

ԲԱԺԻՆ 3. ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆԵԸ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԿՈՂՄԻՑ ՄԱՏՈՒՑԿՈՂ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

3.1. Տեղեկացված եք, արդյոք, որ հարկ վճարողները՝ հարկային ստուգումների և ուսումնասիրությունների շրջանակներում հարկային մարմնի կողմից կազմվող՝ Հարկային օրենսգրքով նախատեսված փաստաթղթերը (հանձնարարագրեր, ակտերի և արձանագրությունների նախագծեր, ակտեր, արձանագրություններ, որոշումներ, հրամաններ) ստանում են էլեկտրոնային եղանակով՝ Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգի անձնական գրասենյակի միջոցով

1. Այո
 2. Ոչ
- 98/99. ԴՊ/ՀՊ

3.1.ա. Խնդրում եմ՝ գնահատեք ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից մատուցվող հետևյալ էլեկտրոնային ծառայությունների օգտակարությունը 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1=«Բոլորովին օգտակար չէ» և 4=«Շատ օգտակար է»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան): Եթե ծառայությունը չեն օգտագործել (=0), ապա անցնել հաջորդ տող

Ծառայությունը	Չեմ օգտագործել	Բոլորովին օգտակար չէ	Օգտակար չէ	Օգտակար է	Շատ օգտակար է	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՀՊ
1. Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
7. Հարկային օրացույց	0	1	2	3	4	98	99
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
9. Դրոշմապիտակների վերագրման էլեկտրոնային համակարգ	0	1	2	3	4	98	99

10. Նոր սերնդի ՀԴՄ-ներով գործարքների արտացոլման առցանց համակարգ	0	1	2	3	4	98	99
11. Նոր անձնական հաշվի քարտը	0	1	2	3	4	98	99
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորությունը	0	1	2	3	4	98	99
13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	0	1	2	3	4	98	99

3.1.բ. Խնդրում եմ՝ գնահատեք հարկային մարմնի կողմից մատուցվող հետևյալ Էլեկտրոնային ծառայությունների որակը 1-5 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը նշանակում է «Շատ վատ», իսկ 5-ը՝ «Շատ լավ»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան)

3.1.գ Նշե՛ք, ինչո՞րեմ, նաև այն ծառայությունները, որոնք ըստ Ձեզ հետագա բարելավման կարիք ունեն

ՑՈՒՑՈՒՄ - Այս հարցը տվե՛ք 3.1.բ-ից հետո և նշեք. 1 «այո» և 0 «ոչ» պատասխանների դեպքում

Ծառայությունների տեսակը	3.1.բ							3.1.գ Պե՞տք է բարելավել Այո=1 Ոչ=0
	Շատ վատ	Վատ	Բավարար	Լավ	Շատ լավ	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՀՊ	
1. Հաշվետվությունների ներկայացման Էլեկտրոնային համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
2. Էլեկտրոնային հաշվարկային փաստաթղթերի դուրս գրման համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
3. Իրազեկման թերթիկների հրապարակման և որոնման համակարգը	1	2	3	4	5	98	99	→
4. ՀՀ հարկ վճարողների որոնման համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
5. Առցանց ծանուցման համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
6. Առցանց նամակագրության համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
7. Հարկային օրացույց	1	2	3	4	5	98	99	→
8. Էլեկտրոնային փոստային առաքման համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→
9. Դրոշմապիտակների վերագրման Էլեկտրոնային համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→

10. Նոր սերնդի ՀԴՄ-ներով գործարքների արտացոլման առցանց համակարգ	1	2	3	4	5	98	99	→	
11. Նոր անձնական հաշվի քարտը	1	2	3	4	5	98	99		
12. Հարկ վճարողի անձնական գրասենյակի միջոցով հարկերն ուղղակիորեն վճարելու հնարավորությունը	1	2	3	4	5	98	99		
13. Տաքսի ծառայության հարկային հավելված	1	2	3	4	5	98	99		

3.2. Ես կթվարկեմ մի քանի գործիքներ և ռեսուրսներ, իսկ Դուք ասացե՞ք՝ արդյո՞ք դրանք պարզեցնում և հասանելի են դարձնում Ձեր հարկային պարտավորությունների կատարումը
ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան)

	Բոլորովի ն ոչ	Ոչ	Ազդեցու- թյուն չեն ունենում	Այո	Վստահո- րեն այո	(Չկա րդայ) ԴՊ	(Չկա րդայ) ՀՊ
1. ՊԵԿ-ի կայքում տեղադրված Շրջանառության հարկի հաշվիչը	1	2	3	4	5	98	99
2. ՊԵԿ-ի կայքում տեղադրված հարկային ձեռնարկները	1	2	3	4	5	98	99
3. ՊԵԿ-ի կայքում տեղադրված «Իրազեկման թերթիկներ» բաժինը	1	2	3	4	5	98	99
4. Համապատասխան ծրագրային ապահովման միջոցով հարկային մարմնի և հարկ վճարողների՝ ամբողջությամբ էլեկտրոնային եղանակով միմյանց հետ հաղորդակցվելու հնարավորությունը	1	2	3	4	5	98	99
5. <u>src.am</u> կայքը	1	2	3	4	5	98	99
6. Տաքսի ծառայության հարկային հավելվածը	1	2	3	4	5	98	99

3.3. Ընդհանուր առմամբ ինչպե՞ս եք գնահատում վերջին երկու տարվա ընթացքում հարկային մարմնի կողմից ձեռնարկված հարկային վարչարարության բարելավման միջոցառումները (էլեկտրոնային բազմապիսի ծառայությունների ներմուծումը, հարկերի հաշվարկման հարցում պարզեցումները և այլն)
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Խիստ բացասական
2. Բացասական
3. Ոչ դրական, ոչ բացասական
4. Դրական
5. Խիստ դրական
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

3.4. Հիմա կնշեմ Հայաստանում հարկ վճարողների նկատմամբ ՊԵԿ-ի վերաբերմունքի մասին չորս դատողություն: Իսկ **Դուք** ասացեք, թե որքանով եք համաձայն դրանցից յուրաքանչյուրի հետ

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Դատողություններ	Ընդհան- րապես համաձայ ն չեմ	Որոշ չափով համաձայ ն չեմ	Որոշ չափով համաձայ ն եմ	Լիովին համաձայ ն եմ	(Չկ արդ ալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. ՊԵԿ-ը հավասար է վերաբերվում բոլոր հարկ վճարողներին (անկախ ընկերության չափից, ոլորտից, սեփականատիրոջ/ հիմնադրի/ տնօրենի/ սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակից և այլնից)	1	2	3	4	98	99
2. ՊԵԿ-ը կին հարկ վճարողներին վերաբերվում է այնպես, ինչպես տղամարդ հարկ վճարողներին	1	2	3	4	98	99
3. ՊԵԿ-ը օբյեկտիվ չափանիշների հիման վրա է ստուգում հարկ վճարողներին	1	2	3	4	98	99
4. ՊԵԿ-ը բոլոր հարկ վճարողներին պատժում է հավասարապես՝ Օրենսգրքով սահմանված կարգով	1	2	3	4	98	99

3.5. «1»-ից «5» բալանոց սանդղակով, որտեղ «1» -ը նշանակում է «շատ վատ», իսկ «5»-ը՝ «շատ լավ» գնահատեք հարկային համակարգի հետևյալ տարրերը

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

	Շատ վատ	Վատ	Բավա- րար	Լավ	Շատ լավ	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. Հարկային օրենսդրության հստակությունը	1	2	3	4	5	98	99
2. Հարկային օրենսդրության մատչելիությունը	1	2	3	4	5	98	99
3. Հարկային վարչարարությունը (հարկային օրենսդրության իրականացում և կատարում)	1	2	3	4	5	98	99
4. Հարկերի դրույքաչափերը	1	2	3	4	5	98	99
5. Հարկային ստուգումների ընթացակարգերը	1	2	3	4	5	98	99
6. Հարկային մարմնի հուսալիությունը	1	2	3	4	5	98	99

3.6. Ըստ Ձեզ՝ հարկային օրենսդրության ո՞ր խնդիրն է առավել շատ խանգարում Ձեզ կամ Ձեր կազմակերպության նման կազմակերպություններին

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Հարկային օրենսդրության անորոշ և անճիշտ ձևակերպումները, երկիմաստ կետերը
2. Օրենսդրության հաճախակի փոփոխությունները

3. Հարկերի դրույքաչափերը
4. Օրենսդրության, կանոնակարգերի և ընթացակարգերի մեծաթիվ լինելը
5. Այլ (նշել) _____
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

3.7. Ըստ Ձեզ, ընդհանուր առմամբ, որքանո՞վ են հեշտ կամ դժվար ՊԵԿ-ի հետ կապված հետևյալ ընթացակարգերը

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Ընթացակարգեր	Շատ դժվար է	Որոշ չափով դժվար է	Որոշ չափով հեշտ է	Շատ հեշտ է	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՀՊ
1. ՊԵԿ Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգում գրանցվելը և դրան հասանելիություն ստանալը	1	2	3	4	98	99
2. Հարկերի հաշվարկումը, հարկային նպատակներով փաստաթղթավորումը և հարկային հաշվառում վարելը	1	2	3	4	98	99
3. Հարկային պարզաբանումներ/ուղղորդում ստանալը	1	2	3	4	98	99
4. Հարկերի հայտարարագրումը / հաշվետվություն պատրաստելը	1	2	3	4	98	99
5. Հարկերի գումարների վճարումն իրականացնելը	1	2	3	4	98	99
6. Հարկ վճարողի հաշվառման համարի ձեռք բերումը	1	2	3	4	98	99
7. Փոխհատուցումը (օրինակ՝ ԱԱՀ գումարը ետ ստանալը)	1	2	3	4	98	99
8. Հարկային ստուգումները	1	2	3	4	98	99
9. Բողոքների ներկայացումը և բողոքարկման լուծումներ ստանալը	1	2	3	4	98	99
10. Հսկիչ նշանների, ակցիզային դրոշմանիշերի և (կամ) դրոշմապիտակների ստանալը	1	2	3	4	98	99

3.8. Դուք երբևէ օգտվե՞լ եք ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի կամ հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպությունների ծառայություններից

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

	Այո	Ոչ	(Չկարդալ) ՀՊ
3.8.1. ՊԵԿ ուսումնական կենտրոն	1	0	99
3.8.2. Հարկային դասընթացներ տրամադրող այլ կազմակերպություններ	1	0	99

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հարց 3.9-ը տալ միայն այն դեպքում, եթե Հարց 3.8.1.-ին տրվել է «Այո» պատասխան: Հակառակ դեպքում՝ **անցնել Հարց 3.10.-ին**

3.9. 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1=«Բոլորովին համամիտ չեմ» և 4=«Լիովին համամիտ եմ» գնահատեք ՀՀ ՊԵԿ «Ուսումնական կենտրոն»-ի աշխատանքների որակը, պատասխանելով, թե որքանով եք համամիտ հետևյալ տեսակետների հետ

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Տեսակետներ	Բոլորովին համամիտ չեմ	Համամիտ չեմ	Համամիտ եմ	Լիովին համամիտ եմ	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի ծրագրում ընդգրկված թեմաները միշտ արդիական են	1	2	3	4	98	99
2. Դասընթացների մասին իրազեկումը բավական արդյունավետ է	1	2	3	4	98	99
3. Դասընթացավարները ցուցաբերում են բարձր պրոֆեսիոնալիզմ	1	2	3	4	98	99
4. Դասընթացավարների տված պատասխանները հստակ են ու ամբողջական	1	2	3	4	98	99
5. Դասընթացներից հետո ուսումնական կենտրոնի կողմից հաշվի են առնվում ծրագրերը և դասընթացները բարելավելու ուղղությամբ ունկնդիրների առաջարկություններն ու դիտողությունները	1	2	3	4	98	99
6. ՊԵԿ ուսումնական կենտրոնի դասընթացներն օգտակար ու արդյունավետ են	1	2	3	4	98	99
7. Ուսումնական կենտրոնի կողմից մշտապես ապահովվում է հետադարձ կապ մասնակիցների հետ	1	2	3	4	98	99
8. Ուսումնական կենտրոնում լսարանները հագեցված են դասընթացի արդյունավետ իրականացման համար անհրաժեշտ նյութատեխնիկական բազայով	1	2	3	4	98	99

3.10.ա. Խնդրում եմ գնահատեք ՊԵԿ հեռախոսազանգերի կենտրոնի օգտակարությունը 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1=«Բոլորովին օգտակար չէ» և 4=«Շատ օգտակար է», 0=Չեմ օգտվել (**ՑՈՒՑՈՒՄ**՝ եթե 3. 10. ա=0, ապա 3. 10. բ, գ և 3. 11 հարցերը չտալ)

3. 10. բ. Խնդրում եմ գնահատեք ՊԵԿ հեռախոսազանգերի կենտրոնի որակը 1-5 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1-ը նշանակում է «Շատ վատ», իսկ 5-ը՝ «Շատ լավ»

3. 10. գ. Խնդրում եմ գնահատեք ՊԵԿ հեռախոսազանգերի կենտրոնի բարելավման անհրաժեշտությունը. «Բարելավման անհրաժեշտություն կա»=1, «Բարելավման անհրաժեշտություն չկա»=0

3.11. Արտահայտե՛ք, խնդրեմ, Ձեր կարծիքը ՀՀ ՊԵԿ «Հեռախոսազանգերի կենտրոն»-ի («Թեժ գծի») աշխատանքների որակի վերաբերյալ, պատասխանելով, թե որքանով եք համամիտ հետևյալ տեսակետների հետ: Օգտագործեք 1-4 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1=«Բոլորովին համամիտ չեմ», իսկ 4=«Լիովին համամիտ եմ»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Կարծիքներ	Բոլորովի և համամի տ չեմ	Համամի տ չեմ	Համամի տ եմ	Լիովին համամի տ եմ	Չեմ կիրառել	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. Հեռախոսագանգերի կենտրոնը մատչելի է, հեռախոսագանգերին գործնականում արագ են պատասխանում	1	2	3	4	0	98	99
2. Պատասխանող մասնագետները պրոֆեսիոնալներ են, ովքեր հարցերին հասկանալի են պատասխանում	1	2	3	4	0	98	99
3. Հեռախոսագանգերի կենտրոնի պատասխաններն արդյունավետ են և դրանցից հետո նույն հարցով խորհրդատվական ընկերությունների դիմելու կարիք չի առաջանում	1	2	3	4	0	98	99

3.12. Գնահատե՞ք, ինչդերեմ, հարկ վճարողների սպասարկման բաժինների աշխատանքների որակը, պատասխանելով, թե որքանո՞վ եք համամիտ հետևյալ տեսակետների հետ, օգտագործելով 1-4 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1-ը նշանակում է «Բոլորովին համամիտ չեմ» և 4-ը՝ «Լիովին համամիտ եմ»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Տեսակետներ	Բոլորովի և համամի տ չեմ	Համամի տ չեմ	Համամի տ եմ	Լիովին համամի տ եմ	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. Սպասարկման բաժինների պատերին գետեղված տեղեկատվությունը մշտապես թարմացվում է, հարկ վճարողները կարող են դրանք օգտագործել իրենց գործարքների հարկային հետևանքները գնահատելու համար	1	2	3	4	98	99
2. Սպասարկող մասնագետները հանդես են գալիս որպես հանրային ծառայություններ մատուցող, այլ ոչ թե որպես ստուգող և պատժող կառույցի ներկայացուցիչ	1	2	3	4	98	99
3. Սպասարկման բաժինների հեռախոսակապի և (կամ) առցանց նամակագրական համակարգի միջոցով կապ հաստատելը դյուրին է և կրում է պարբերական բնույթ	1	2	3	4	98	99

3.13. Արդյո՞ք հարկային վարչարարություն իրականացնողները (հարկ վճարողների սպասարկման բաժիններ, տվյալների մշակում, վերլուծություն և մոնիթորինգ իրականացնողներ, հարկային ստուգում և ներգործության այլ միջոցներ կիրառող ստարաբաժանումներ) պրոֆեսիոնալ ու ազնիվ են իրենց գործառնություններն իրականացնելիս

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին ոչ
2. Ոչ
3. Այո
4. Վստահորեն այո
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

3.14. Վերջին 12 ամիսների ընթացքում դիմե՞լ եք կամ կապ հաստատե՞լ եք, արդյոք, ՊԵԿ-ի հետ

1. Այո
2. Ոչ → **Հարց 3. 17**
98. ԴՊ → **Հարց 3. 17**
99. ՀՊ → **Հարց 3. 17**

3.15. Քանի՞ անգամ եք օգտագործել շփման հետևյալ ուղիները

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Շփման ուղիներ	Չեմ օգտագործել	Մեկ անգամ	2-3 անգամ	4-5 անգամ	Ավելի քան 5 անգամ	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՀՊ
1. Հեռախոս	1	2	3	4	5	98	99
2. Նամակ	1	2	3	4	5	98	99
3. Էլ. փոստ	1	2	3	4	5	98	99
4. Անձամբ այցելություն	1	2	3	4	5	98	99
5. ՊԵԿ կայքի միջոցով հարց տալը	1	2	3	4	5	98	99
6. ՊԵԿ սոց. հարթակների միջոցով մեկնաբանություն / հարց տալը	1	2	3	4	5	98	99
7. Այլ (նշել) _____	1	2	3	4	5	98	99

3.16. Նշե՛ք, ինչո՞րեմ, կապ հաստատելու պատճառը: Ընտրեք, առավելագույնը 5 պատճառ

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները հաջորդաբար, ընդունել մինչև 5 պատասխան

1. Էլեկտրոնային համակարգերի օգտագործման պարզաբանում ստանալու համար
2. Հարկային օրենսդրության կիրառման պարզաբանում/ուղղորդում ստանալու համար
3. Հարկային հաշվետվությունների ներկայացման հարցերով
4. «Հարկատու 3» համակարգում հարկային պարտավորությունների հաշվարկի պարզաբանում
5. Աշխատողների գրանցման հարցերով
6. Անձնական տվյալների թարմացում (ներառյալ լիազորված անձի տվյալները)
7. Այլ (նշել) _____
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

3.17. Որտեղի՞ց եք սովորաբար տեղեկանում հարկային օրենսդրության և այդ ոլորտին վերաբերվող այլ իրավական ակտերում վարչարարական կանոնակարգերի փոփոխությունների մասին: Նշե՛ք, ինչո՞րեմ, 3 հիմնական աղբյուրները

ՑՈՒՑՈՒՄ - Ընդունե՛ք մինչև 3 պատասխան, նշե՛ք պատասխանի առաջին, երկրորդ և երրորդ տարբերակներ՝ ըստ հարցվող առաջնահերթության: Բացառությամբ՝ եթե նշվում է պատասխան 14-ը

Տեղեկացման աղբյուրներ և ձևեր	Առաջնահերթություն
------------------------------	-------------------

1. Ուղղակիորեն հարկային մարմնից ստացվող ծանուցումները	1	2	3
2. ՀՀ ՊԵԿ կայքէջը՝ http://www.src.am/	1	2	3
3. Պաշտոնական տեղեկագրերը, ինչպես նաև այլ իրավական տեղեկատվական համակարգերը. arlis.am , irtek.am և այլն	1	2	3
4. Գրավոր հարցում ՀՀ ՊԵԿ-ին՝ իրազեկում ստանալու նպատակով	1	2	3
5. Բանավոր կամ էլեկտրոնային հարցում ՀՀ ՊԵԿ սպասարկման բաժիններին՝ իրազեկում ստանալու նպատակով	1	2	3
6. Խորհրդատվական ընկերությունները	1	2	3
7. Այլ անձինք/բիզնեսները	1	2	3
8. Իրավունքների պաշտպանությամբ զբաղվող հասարակական կառույցները	1	2	3
9. Տպագիր աղբյուրները (Հարկային օրենսգիրք, գրքույկ և նմանատիպ)	1	2	3
10. Էլեկտրոնային լրատվամիջոցները	1	2	3
11. Սոցիալական մեդիան (facebook, linkedin, telegram...)	1	2	3
12. ՉԼՄ-ները (հեռուստատեսությունը, ռադիոն)	1	2	3
13. ՊԵԿ Հեռախոսազանգերի կենտրոնը	1	2	3
14. Նշվածներից ոչ մեկը	1	2	3
15. Այլ (նշել)	1	2	3
98. (Չկարդալ) ԴՊ	-		
99. (Չկարդալ) ՀՊ	-		

3.18. Ո՞րն է ՊԵԿ-ից ծանուցում ստանալու Ձեր ՆԱԽԸՆՏՐԵԼԻ մեթոդը

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները հաջորդաբար, ընդունել 1 պատասխան

1. SMS հաղորդագրություն
2. File on-line (Հաշվետվությունների ներկայացման էլեկտրոնային համակարգ)
3. Էլ.փոստ
4. Հեռախոսազանգ
5. Նամակ փոստով
6. Հարկային պաշտոնյաների այցեր
7. Այլ (նշել)
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

3.19. Ընդհանրապես, որքանով է պարզ ՊԵԿ-ից ստացվող ծանուցումների / հաղորդագրությունների բովանդակությունը

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Ամենևին էլ պարզ չէ
2. Որոշ չափով պարզ է
3. Լիովին պարզ է
98. (Չկարդալ) ԴՊ
99. (Չկարդալ) ՀՊ

3.20. Որքանով եք համաձայն հետևյալ դատողության հետ. «Հարկային վարչարարություն իրականացնելիս ՊԵԿ-ը խտրականություն է դնում հարկ վճարողների միջև հետևյալ հիմքերով»: Օգտագործեք 1-ից 4 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1=«Բոլորովին համաձայն չեմ», իսկ 4=«Լիովին համաձայն եմ»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան)

Դատողություններ	Բոլորովին համաձայն չեմ	Որոշ չափով համաձայն չեմ	Որոշ չափով համաձայն եմ	Լիովին համաձայն եմ	(Չկարդալ) ԴԴ	(Չկարդալ) ՀԴ
1. Սեփականատիրոջ/ հիմնադրի / տնօրենի սեռը	1	2	3	4	98	99
2. Սեփականատիրոջ / հիմնադրի / տնօրենի սոցիալ-տնտեսական կարգավիճակը	1	2	3	4	98	99
3. Գործունեության ոլորտը	1	2	3	4	98	99
4. Ընկերության խորհրդի կազմը	1	2	3	4	98	99
5. Ընկերության ծագումը (տեղական, օտարերկրյա, համատեղ ձեռնարկություն)	1	2	3	4	98	99
6. Ընկերության չափը /փոքր, միջին, մեծ/	1	2	3	4	98	99

3.21. Ձեր կարծիքով, ՀՀ ՊԵԿ-ի կողմից հետևյալ գործառնությունների իրականացումը որքանով է նպաստում ՊԵԿ-ի նկատմամբ հասարակության վստահության բարձրացմանը: Օգտագործեք 1-5 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1=«Բոլորովին չի նպաստում», իսկ 5=«Լիովին նպաստում է»
ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Գործառնություններ	Բոլորովին չի նպաստում	Չի նպաստում	Ազդեցություն չունի	Նպաստում է	Լիովին նպաստում է	(Չկարդալ) ԴԴ	(Չկարդալ) ՀԴ
1. Առանց պետական գրանցման և/կամ առանց լիցենզիայի (ապօրինի) ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու հսկողությունը	1	2	3	4	5	98	99
2. Հարկային և մաքսային հսկողության գործողությունների արդյունավետության բարձրացումը	1	2	3	4	5	98	99
3. Հարկ վճարողների և ՊԵԿ-ի միջև համագործակցության արդյունավետ հարթակի ապահովումը	1	2	3	4	5	98	99
4. Հարկային ծառայությունների որակի բարելավումը	1	2	3	4	5	98	99
5. Այլ (նշել) _____ —	1	2	3	4	5	98	99

3.22. Ըստ Ձեզ, հարկային մարմինն հաշվարկ/ հայտարարագրեր ներկայացնելու և հարկային մարմնից ծանուցումներն առցանց ստանալու համար բջջային նոր հավելվածի մշակումը օգտակար կլինի՝ հարկ վճարողների և հարկային մարմնի միջև փոխգործակցությունն ավելի արդյունավետ դարձնելու համար

- 1. Այո
- 2. Ոչ
- 98. ԴՊ
- 99. ՀՊ

ԲԱԺԻՆ 4. ՎԵՐԱԲԵՐՍՈՒՄԵԸ ՀԱՐԿ ՎՃԱՐՈՂՆԵՐԻ ՎՐԱ ՆԵՐԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ ԿԻՐԱՈՄԱՆ ՆԿԱՏԱՎԱՐ

4.1. Ասացեք խնդրեմ, 2024-2025 թթ. Ձեր կազմակերպությունում/ բիզնեսում իրականացվե՞լ է, արդյոք, որևէ հարկային ստուգում (ուսումնասիրություն)

- 1. Այո
- 2. Ոչ → [Հարց 4.3](#)
- 98. ԴՊ → [Հարց 4.3](#)
- 99. ՀՊ → [Հարց 4.3](#)

4.2. Ի՞նչ հարկային ստուգում, ուսումնասիրություն է իրականացվել Ձեր կազմակերպությունում/բիզնեսում 2024-2025 թթ

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում՝ 1 պատասխան)

Հարկային ստուգման և ուսումնասիրությունների ձևեր	Այո	Ոչ	ԴՊ	ՀՊ
1. Համալիր հարկային ստուգում	1	0	98	99
2. Հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտության ստուգում	1	0	98	99
3. Պետական տուրքի հաշվարկման և գանձման ճշտության ստուգում	1	0	98	99
4. Ակցիզային դրոշմանիշերի և (կամ) դրոշմապիտակների կամ նույնականացման միջոցների կիրառման ճշտության ստուգում	1	0	98	99
5. Աշխատողի աշխատանքի ընդունումն օրենսդրությամբ սահմանված կարգով ձևակերպելու և (կամ) աշխատողի համար գրանցման հայտ ներկայացնելու ճշտության ստուգում	1	0	98	99
6. Կամերալ ուսումնասիրություն	1	0	98	99
7. Չափագրում	1	0	98	99
8. Հանդիպակաց ուսումնասիրություն	1	0	98	99
9. Միասնական հաշվին մուտքագրման ենթակա գումարների հիմնավորվածության ուսումնասիրություն	1	0	98	99
10. ՀՀ ոչ ռեզիդենտների՝ Հայաստանի Հանրապետության աղբյուրներից ստացած եկամուտներից վճարված հարկի գումարի վերադարձի կամ Հայաստանի Հանրապետության միջազգային պայմանագրերի դրույթներին համապատասխան օտարերկրյա պետության լիազորված մարմնի հարցումներին պատասխանելու նպատակով իրականացվող ուսումնասիրություն	1	0	98	99
11. Թեմատիկ ուսումնասիրություն	1	0	98	99
Այլ (նշել) _____	1	0	98	99

4.3. Որքանով եք տեղեկացված Ձեր իրավունքների մասին՝ կապված հարկային ստուգումների (ուսումնասիրությունների, չափագրումների) հետ: Գնահատեք 1-ից 5 բալանոց սանդղակի օգնությամբ, որտեղ 1=«Բոլորովին տեղեկացված չեմ», իսկ 5=«Լիովին տեղեկացված եմ»
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին տեղեկացված չեմ → **Ֆաթ 4.5**
2. Հիմնականում տեղեկացված չեմ
3. Միջին տեղեկացվածություն ունեմ
4. Հիմնականում տեղեկացված եմ
5. Լիովին տեղեկացված եմ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.4. Որքանով եք կարողանում իրացնել Ձեր՝ հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների հետ կապված իրավունքները: Գնահատեք 1-ից 5 բալանոց սանդղակի օգնությամբ, որտեղ 1=«Բոլորովին չեմ կարողանում», 5=«Լիովին կարողանում եմ»
ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին չեմ կարողանում
2. Չեմ կարողանում
3. Տարբեր կերպ է ստացվում, կախված հանգամանքներից
4. Կարողանում եմ
5. Լիովին կարողանում եմ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.5. Նշվածներից որո՞նք են Ձեր բիզնեսի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների բացասական կողմերը
ՑՈՒՑՈՒՄ - Ընդունե՛ք մինչև 3 պատասխան, բացառությամբ՝ եթե նշվում է պատասխան 6-ը

1. Հիմնականում երկար, ժամանակատար գործընթաց լինելը
2. Ձևական մոտեցումը, գործառնությունների բովանդակության անտեսումը
3. Ի սկզբանե հարկ վճարողի մեղավորության կանխավարկածը
4. Խուճապի հարուցումը հարկային տեսուչի կողմից
5. Այլ (նշել) _____
6. Նշվածներից ոչ մեկը
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.6. Նշվածներից որո՞նք են Ձեր բիզնեսի համար հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների դրական կողմերը
ՑՈՒՑՈՒՄ - Ընդունե՛ք մինչև 3 պատասխան, բացառությամբ՝ եթե նշվում է պատասխան 7-ը

1. Ընկերության ցուցանիշների վերաբերյալ այլ՝ կողքից արված գնահատական տեսնելը
2. Սեփական սխալները տեսնելը և ուղղելը
3. Բավարարվածության զգացումը՝ տուգանքներ և լրացուցիչ հարկային պարտավորություններ չառաջանալու դեպքերում
4. Ամրապնդում է անձնակազմի թիմային ոգին
5. Բարելավում է հարկային մարմնի հետ հետագա հարաբերությունները
6. Այլ (նշել) _____
7. Նշվածներից ոչ մեկը
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.7. Երբևէ արտահայտե՞լ եք Ձեր անհամաձայնությունը հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների վերաբերյալ

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Այո
2. Ոչ, քանի որ մենք տարածայնություն չունենք արդյունքների հետ → **Յաթղ 4.10**
3. Ոչ, չնայած մենք տարածայնություններ ունենք, սակայն դրանք չենք արտահայտել (բողոքարկել) → **Յաթղ 4.10**
4. Ստուգումներ չեն եղել → **Յաթղ 4.10**
98. (Չկարդալ) ԴՊ → **Յաթղ 4.10**
99. (Չկարդալ) ՅՊ → **Յաթղ 4.10**

4.8. Հարկային ստուգումների, ուսումնասիրությունների արդյունքների հետ անհամաձայնության դեպքերում դիմել էք հետևյալ քայլերից որևէ մեկին

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Իրականացված քայլեր	Այո	Ոչ	ԴՊ	ՅՊ
1. Ստուգման ակտի նախագծի կապակցությամբ ներկայացրել եք առարկություններ	1	0	98	99
2. Ստուգման ակտի վերաբերյալ առարկություն եք ներկայացրել հարկային մարմնի գանգատարկման հանձնաժողով	1	0	98	99
3. Դատարան եք դիմել	1	0	98	99
4. Արտահայտել եք Ձեր դժգոհությունը այլ միջավայրում	1	0	98	99

4.9. Ստուգման, ուսումնասիրությունների արդյունքների քննարկման առումով որքանով եք բավարարված եղել հետևյալ գործընթացներից: Օգտագործեք 1-5 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1=«Բոլորովին բավարարված չեմ եղել», իսկ 5=«Լիովին բավարարված եմ եղել»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

	Բոլորովին բավարարված չեմ եղել	Ավելի շուտ բավարարված չեմ եղել	Չեզոք	Ավելի շուտ բավարարված եմ եղել	Լիովին բավարարված եմ եղել	Կիրառելի չէ	(Չկարդալ) ԴՊ	(Չկարդալ) ՅՊ
1. Ստուգման ակտի նախագծի քննարկում	1	2	3	4	5	97	98	99
2. Հարկային մարմնի գանգատարկման հանձնաժողովում ստուգման ակտի քննարկում	1	2	3	4	5	97	98	99
3. Դատական քննություն	1	2	3	4	5	97	98	99

4.10. Տեղյա՞կ եք, արդյոք, որ, ըստ օրենսդրության, ՊԵԿ-ում հարկային ստուգումներն իրականացվում են ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման հիման վրա՝ կիրառելով ռիսկերի կառավարման համակարգ

1. Այո
2. Ոչ → **Յաթղ 4.12**
98. ԴՊ → **Յաթղ 4.12**
99. ՅՊ → **Յաթղ 4.12**

4.11. Համամիտ եք, որ Էլեկտրոնային համակարգի միջոցով ռիսկայնության ցուցանիշների գնահատման գործառույթը իրականացվում է արդարացիորեն և անկանխակալ՝ օրենսդրությամբ սահմանված կարգով և հատուկ սահմանված մեթոդաբանությամբ

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին ոչ
2. Ոչ
3. Այո
4. Վստահորեն այո
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.12. Ստացել եք, արդյոք, ՀՀ ՊԵԿ հարկային տեղեկատվության և ռիսկերի վերլուծության վարչության կողմից ծանուցումներ այն մասին, որ Ձեր գործողությունները, ՀՀՄ սարքերով գործարքները, փաստաթղթավորումը, կանխիկ գործարքները պարունակում են հարկային ռիսկեր

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Այո, ստացել եմ
2. Ոչ, չեմ ստացել → **Հարց 4.14**
3. Չգիտեմ, թե դա ինչ է → **Հարց 4.14**
98. (Չկարդայ) ԴՊ → **Հարց 4.14**
99. (Չկարդայ) ՀՊ → **Հարց 4.14**

4.13. Ընդունել եք (համաձայնել եք) այդ գործարքների, փաստաթղթավորման վերաբերյալ ծանուցմամբ բացահայտված ռիսկերի ճշմարտացիությունը

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Բոլորովին ոչ
2. Ոչ
3. Այո
4. Վստահորեն այո
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.14. Կցանկանայի՞ք ՀՀ ՊԵԿ-ից ստանալ ծանուցումներ, որոնք կբացահայտեն Ձեր կողմից իրականացվող գործունեությանն առնչվող ռիսկերը՝ հնարավորություն ընձեռելով աշխատանքային կարգով վերացնել դրանց առաջացման պատճառները

1. Այո
2. Ոչ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4. 15. Կցանկանայի՞ք ՀՀ ՊԵԿ-ից յուրաքանչյուր ամիս ստանալ ծանուցումներ չկատարված հարկային պարտավորությունների վերաբերյալ

1. Այո
2. Ոչ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

4.16. Հարկային մարմնի վարչարարական գործառույթների մեջ մտնում է հարկ վճարողին ներկայացնել այն կամերալ ուսումնասիրությունների արձանագրությունները, որոնք կազմվել են հարկային մարմնի կողմից՝ Այս առնչությամբ՝ որքանով եք համամիտ ստորև նշված տեսակետների հետ. գնահատեք, խնդրեմ, հիմնվելով Ձեր և Ձեր գործընկերների փորձի վրա, օգտագործելով 1-4 բալանոց սանդղակը, որտեղ 1=«Բոլորովին համամիտ չեմ» և 4=«Լիովին համամիտ եմ»

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

	Զգիտե մ, թե դա ինչ է	Բոլորովի ն համամի տ չեմ	Համամի տ չեմ	Համամի տ եմ	Լիովին համամի տ եմ	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. Կամերալ (փաստաթղթային) ուսումնասիրությունների արձանագրություններում բերված վերլուծությունները տեղին են դեպքերի առնվազն կեսի դեպքում	0	1	2	3	4	98	99
2. Կամերալ ուսումնասիրությունների արձանագրությունների որակն աճել է վերջին երկու տարում: Դրանց մեջ հազվադեպ են ֆորմալ ուղարկվածները	0	1	2	3	4	98	99
3. Կամերալ ուսումնասիրություններին ի պատասխան հարկ վճարողների փաստարկները հաշվի են առնվում հարկային մարմնի աշխատակիցների կողմից, այդ թվում նաև հետադարձ կապի ու բանավոր կամ գրավոր հաղորդակցության միջոցով	0	1	2	3	4	98	99

4.17. Այժմ կթվարկեմ 3 տեսակետ, որոնք վերաբերում են հարկերի վճարումն ուշացնելու պարագայում՝ գումարների հավաքագրման հարկային ներգործության գործառույթներին: Խնդրում եմ 1-4 բալանոց սանդղակով, որտեղ 1=«Բոլորովին համամիտ չեմ» և 4=«Լիովին համամիտ եմ», գնահատեք՝ որքանով եք համամիտ այդ տեսակետերի հետ

ՑՈՒՑՈՒՄ - Հերթով կարդալ տարբերակները և նշել յուրաքանչյուրի պատասխանը (յուրաքանչյուր տողում 1 պատասխան)

Տեսակետներ	Բոլորովի ն համամի տ չեմ	Համամի տ չեմ	Համամի տ եմ	Լիովին համամի տ եմ	(Չկա րդալ) ԴՊ	(Չկա րդալ) ՀՊ
1. Հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները հստակ են	1	2	3	4	98	99
2. Հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները արդար են	1	2	3	4	98	99
3. Հարկային պարտավորությունների գումարների գանձման, արգելանքի կիրառման և հարկադիր գանձման աշխատանքները հավասարապես կիրառվում են բոլորի նկատմամբ	1	2	3	4	98	99

ԲԱԺԻՆ 5. ԲԻԶՆԵՍՈՒՄ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄ, ԳՈՐԾԱՐԱՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

5.1. Ո՞վ է իրականացնում կազմակերպության առօրյա հաշվապահությունը, ֆինանսական ու հարկային հաշվետվությունների պատրաստումը և ներկայացումը, ՊԵԿ-ի պահանջներին / ծանուցագրերին արձագանքումը և այլն

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Հիմնական հաշվապահ/հաշվապահներ
2. Հաշվապահությունը պատվիրակված է (իրականացվում է արտաքին կազմակերպության /անձի կողմից)
3. Անձամբ ես եմ վարում հաշվապահությունը, առանձին հաշվապահի հաստիք չունենք
4. Ինչպես անմիջականորեն, այնպես էլ հաշվապահական հաշվառման պատվիրակված կազմակերպության / անձի միջոցով
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

5.2. Ձեր ընկերությունն ունի՞ր հարկային ռազմավարություն

1. Այո
2. Ոչ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

5.3. Ինչպե՞ս կբնութագրեիք Ձեր ընկերության/բիզնեսի ֆինանսական գործունեությունը 2024թ.-ին

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Շատ վատ (խոշոր կորուստներ)
2. Վատ (որոշակի կորուստներ)
3. Կայուն
4. Լավ (որոշակի շահույթ)
5. Շատ լավ (խոշոր շահույթ)
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

5.4. Ինչպե՞ս կնկարագրեիք Ձեր կազմակերպության/բիզնեսի հեռանկարներն առաջիկա երկու տարիների ընթացքում

ՑՈՒՑՈՒՄ - ԿԱՐԴԱԼ տարբերակները, ընդունել 1 պատասխան

1. Շատ վատ (խոշոր կորուստներ)
2. Վատ (որոշակի կորուստներ)
3. Կայուն
4. Լավ (որոշակի շահույթ)
5. Շատ լավ (խոշոր շահույթ)
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

5.5. Հարցվողի սեռը

ՑՈՒՑՈՒՄ - Նշել՝ ԱՌԱՆՑ ԿԱՐԴԱԼՈՒ

1. Արական
2. Իգական

5.6. Ի՞նչ կրթություն ունեք

ՑՈՒՑՈՒՄ - Տարբերակները ՉԿԱՐԴԱԼ, ինքնուրույն համապատասխանեցնել

1. Միջնակարգ
2. Նախնական մասնագիտական
3. Միջին մասնագիտական
4. Ուսանող
5. Բակալավրիատ
6. Մագիստրատուրա
7. Ասպիրանտուրա/ Օրդինատուրա
8. Գիտական աստիճան
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

5.7. Խնդրում եմ նշեք՝ արդյո՞ք նախկինում մասնակցել եք հարկային կամ մաքսային վարչարարության վերաբերյալ նախորդ տարիների նմանատիպ հարցմանը

1. Այո
2. Ոչ
98. (Չկարդայ) ԴՊ
99. (Չկարդայ) ՀՊ

Հարցման տվյալներն ամփոփելիս հնարավոր է, որ հավելյալ հարցեր ծագեն:

Ձեզ հետ հետադարձ կապի համար նշեք, խնդրեմ՝

- ▶ Ձեր բիզնեսի անվանումը _____
(ՑՈՒՑՈՒՄ - եթե չեն ասում կազմակերպության անունը, ապա նշեք ինքներդ)
- ▶ Էլեկտրոնային հասցեն կամ տրամադրեք որևէ հեռախոսահամար _____

Այս հարցի պատասխանը պարտադիր չէ, բայց շատ ցանկալի է: Հիշեցնեմ, որ հարցման արդյունքներն ամփոփի վերլուծության են ենթարկվելու և Ձեր տրամադրած տեղեկատվության գաղտնիությունը կպահպանվի:

Շնորհակալություն: Եթե հարցեր, մեկնաբանություններ և ՊԵԿ-ին փոխանցելու առաջարկություններ ունեք, ազատորեն տեղեկացրեք մեզ:

--